

SOSYALİST POLİTİKA

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ

Aralık 1994

Sayı: 3

11. Ayında BSA-BSP

Mansur DEDE-Vural MAGDENLİ

Solun Analizi

Metin ÇULHAOĞLU

Burjuva Siyasetinde Değişim Rüzgarları ve YDH

Ali Önder ÖNDEŞ

Leninist Örgüt ve Öncülük II

Uğur ÖZDEMİR

Yerel Yönetimler ve Sosyalizm

Ceyda IŞIK

MDD- Devrimci Demokrasi: Devrimci Yol I

İlhan Kamil TURAN

**SOSYALİST
POLİTİKA**

SOSYALİST POLİTİKA KİTAP DİZİSİ 3

Sarmal Yayınevi

Babiali Cad. Pak Han No: 16/4 Cağaloğlu-İstanbul

Ankara:

Konur Sokak No: 12/27 Kızılay

Tel: (312) 418 39 50

İÇİNDEKİLER

11. Ayında BSA-BSP: Henüz Emekliyor, Ama Yürüyecek...	5
Mansur DEDE-Vural MAĞDENLİ	
Solun Analizi: Psikolojiden Siyasete Geçiş Mümkün mü?	10
Metin ÇULHAOĞLU	
Burjuva Siyasetinde Değişim Rüzgarları ve YDH	33
Ali Önder ÖNDEŞ	
Leninist Örgüt ve Öncülük: Güncel Görevler için Gerekli Bazı Hatırlatmalar II	45
Uğur ÖZDEMİR	
Yerel Yönetimler ve Sosyalizm: İlk Belirlemeler ve Bazı İpuçları	76
Ceyda IŞIK	
MDD-Devrimci Demokrasi:Yeni Sol Yumağında Devrimci Yol I	87
İlhan Kamil TURAN	
Parti Yapılanmasında Sendikal Anlayışın Netleşmesi	119
Mustafa SARAL	
Kapitalizm: Sağlıksızlığın Diğer Adı	123
F. TİKVEŞLİ	
Bütünlük Bir Mücadele Zorunluluğu için Kısa Giriş	131
Metin BORAN	
Yeniden Etkin Bir Sosyalist Politika için Çağrı: Henüz Vakit Varken...	135

11. AYINDA BSA-BSP: HENÜZ EMEKLIYOR, AMA YÜRÜYECEK...

Mansur DEDE- Vural MAĞDENLİ

Sosyalist siyasette, hatta genel olarak siyasette her yeni çıkış bir nesnellığe denk düşmek, nesnel bir gereksinimin karşılığı olmak zorundadır. Elbette bu zorunluluk, çıkışın ve daha sonraki yükselişin başarısı için geçerlidir. Başka deyişle, hiçbir iradi çaba, ihtiyaç duyulmayan, gereksiz bir yapılanmayı ya da kanalı gerekli hale getirmez.

Birleşik Sosyalist Parti (BSP) de, Türkiye solunda nesnel bir ihtiyacın ürünü olarak doğmuştur. Bugün BSP sol kesimde ciddi bir çekim odağı ise, bunun başlıca nedeni, şu ya da bu grup ya da kişinin işin içinde olması değil, böyle bir ihtiyaca yanıt verme potansiyeli taşımasıdır.

Buraya kadar, güzel.

Ancak, konunun hiç unutulmaması gereken bir başka boyutu da var. Verili bir andaki ihtiyaca yanıt veren siyasal çıkış, bundan sonrası için kendi dinamizmini, ivmesini yaratmak zorundadır. Çünkü, siyasette hiçbir anlık ya da dönemsel rasyonelite ebediyen geçerli ve ikna edici olamaz. "Birlik" isteyenler, bu işi "beşi bir yerde ne güzel dururlar" diye istememişlerdir; BSP'ye ilgi duyanlar ve katılanlar da, herhalde "şunları bir de biz yakından görelim" saikiyle hareket etmiyorlardır. Sonuçta, ciddi bir parti formuna kavuşmak, programatik zeminini pekiştirmek; aynı süreç içinde de siyaset yapmak, sola açılmak, sistematik bir propaganda ve ajitasyon çalışması yürütmek zorundadır.

Bu alanda, henüz yetersiz sayılsa da bazı mesafeler alınmıştır. BSP, kendini belli bir anda vareden nesnelliği gözardı etmeden, ama bu nesnelliği bir hapisaneye de çevirmeden, özetle aynı nesnelliğin ayak bağı olmasına izin vermeden bunu daha ileri taşıma sürecine girmiştir. Daha somutlarsak, bugün BSP'nin önünde tanımlanmış iki temel görev vardır. Birincisi, partiye akışı hızlandıracak bir di-

namızın yaratmak; ikincisi ise, birincisinin de kaynağı olmak üzere, partiye akan/akacak niceliği ve niteliği rasyonel biçimde istihdam ederek kalıcı hale getirecek daha gelişkin bir parti formuna ulaşmak.

Bugün, BSP'ye yönelen ve önümüzdeki dönemde de varlığını sürdürecektir iki ana kanal mevcuttur. Birincisi, kendi aralarında belli ortaklıkları olan, partiye konumlandıkları yerden bakan, değerlendiren ve kurguları olan grup ve çevrelerdir. İkincisi ise, tekil bireylerdir. Birinci kanalın taşıdığı dinamik çok önemlidir; ancak, akış hızı ve süresinin bir sınırı vardır. Bu kanaldaki akışı hızlandırmak ve süreyi öne çekmek kollektif bir iradi çabayı gerektirmektedir ve bu büyük ölçüde yapılmaktadır. İkinci kanal ise, örgütlü mücadelede sürekliliği olan bir kanaldır. Bu, kanal zaman zaman durgunlaşan, zaman zaman kabaran bir dinamizme sahiptir. Durgunluk dönemi, toplumsal/siyasal yaşamın durgunluk dönemiyle eş zamanlıdır. Bu dönemde parti, durgunluğun sınırlarını zorlarken, kendi iç gündemini zenginleştirmek ve siyasal/örgütsel tahkimatını geliştirmek yönünde bir devinim içerisinde. Ancak, bu bir içe kapanma süreci değil, etkin bir şekilde dışa dönme hazırlığını içeren dinamik bir süreçtir. Kabarma dönemi ise, toplumsal/siyasal yaşamda hareketliliğin arttığı, işçi-emekçi kesimlerin dinamizminin ülke çapında siyasal gündemi belirleyebildiği ve partinin bu dinamizmi kendi içinde de üretip soğurabilecek bir gelişkinlik düzeyine ulaştığı bir dönemdir.

Özellikle tekil bireyler kanalından partiye akışın, daha çok da bunun kabarma döneminde yaratacağı dinamizmin, bir dizi olumluluğu içinde taşıyacağı bir gerçektir. Ancak, bu noktada aynı olgunun parti formunu bozucu etkisini de unutmamak gerekir.

KİTLESELLEŞMENİN YARATACAĞI DİNAMİZM VE RİSKLER

Kendi içinde asgari bir siyasal/örgütsel formu oluşturmuş grup ve çevrelerin, parti formunun oluşum sürecinde gerilim yaratacağı bir gerçektir. Bu gerilim, partiyi ileriye taşıyıcı üretken bir zeminde yaratılırsa zenginleştirici bir işleve sahiptir. Ortaklaşılacak bir parti formuna doğru yol alındıkça bu alandaki gerilimin azalacağı ve daha az sancılı bir sürece girileceği de bilinmektedir. Bu söylediklerimiz, bir süre sonra gerilimsiz, ölgün bir siyasal yapıya ulaşacağımız biçiminde algılanmamalıdır. Sosyalist siyasal mücadele her dönemin kendi nesnellğine dayalı bir siyasal gerilim hattı olacaktır ve olmalıdır. Yukarıda söylenenler parti formunun oluşumunun ilk aşamalarına ilişkindir.

Biraz da, ikinci kanalın, özellikle kabarma dönemlerindeki tekil ama olası yığılmsal akışı ve bu dinamizmin parti üzerindeki etkileri üzerine projeksiyon tutmak gerektiği kanısındayız.

Tekil bireyler kanalından partiye gelecek unsurları kategorik olmayan yüzeysel bir tasnifle incelemenin doğru olacağı kanısındayız. Sıralarsak:

- Önümüzdeki dönemde Partiye önemli sayıda öncü işçi akışı olacaktır. Öncü sözcüğü, bazılarının kulağına pek hoş gelmese de bir gerçekliktir. Nedir öncü işçi? Öncü işçi, eylemliklerde ve sınıf hareketinde öne çıkan, asgari sınıf bilinine sahip, sınıf bilinciyle sosyalizmi ilişkilendirebilen, sosyalizm konusunda genel bilgilere sahip olan işçidir. Bu nitelikleriyle öncü işçi, sosyalizmin taşıyıcısı olabilecek işçi sınıfı kökenli kadro adaydır. Sosyalist mücadelenin gereklerine uygun bir istihdam ve eğitim politikalarıyla, bugün sıkıntı duyulan parti-sınıf hareketi arasındaki ilişki bu kesimler üzerinden kurulacak ve sosyalist mücadeleyle ilişkili ciddi bir sınıf dinamizmi yaratabilecektir.

- Partiye yönelecek ikinci bir kesim ise, geçmiş siyaset tarzlarını ve örgüt pratiklerini yetersiz bulan ya da geçmişte aidiyet ilişkisi içinde olduğu siyasal hattı aşmış olan bağımsız, tekil sosyalist bireylerdir. Sosyalist birikime sahip, sosyalizm mücadelesini pratik bir faaliyet olarak vermeyi hedefleyen ve sosyalist harekette harmanlanma dinamiklerini önemseyen bu kesim, oldukça önemli bir niteliğin de taşıyıcısı olacaktır.

- Bu iki kesimin partiye akışı ve rasyonel bir şekilde istihdamı, doğal olarak, partide bir dinamizm yaratacaktır. Bu süreç, kendi gelişimi içerisinde bir başka hareketliliği de yaratacaktır. Partide oluşan dinamik, canlı yapı partiyi aydın diye tanımlanan kesimlerin nezdinde de daha çekici hale getirecektir. Bu kesimin partiye akışı, önemli bir entelektüel-siyasal zenginliği de beraberinde getirebilecektir.

Özetlersek, partiye daha çok akış yalnızca bir niceliği değil, daha ileriye çekecek bir niteliği de ifade etmektedir. Daha çok üye, doğru bir istihdam ve eğitim politikasıyla, daha çok kadro, daha çok ve gelişkin yönetici olarak algılanmalıdır. Bu akışın sağlayacağı bir diğer olumluluk da parti üye bileşimindeki farklılaşma ve zenginleşmedir.

Ama....

Bu kadar olumluluğu ard arda sıraladıktan, motive edici bir fotoğraf çektikten sonra "ama"lı bir cümleye başlamamız pek "şık" olmayacak ama, biz yine de "ama" diyerek sürdüreceğiz.

Ama bu parti, tanımlanmış bir toplumsal projeye sahip olma konusunda eksikli irade gösterirse,

İşleyen bir parti normu ya da fiili bir parti hukuku oluşturamazsa,

Bireysel tarzlara ya da parti bütününe dikkate almayan bireysel çıkışlara engel olacak organsal işleyişi kuramazsa,

Siyasal pratiğin her düzeyinde kolektif bir faaliyeti hakim kılamazsa, yukarıda resmetmeye çalıştığımız tüm olumluluklar, olumsuzluğa evrilen bir sürecin de başlangıcı ve kaynağı olacaktır.

Burada, siyasal faaliyete rafine bir doktrinerlikle yaklaştığımız sanılmasın. Siyasal faaliyetin dışındaki okuma odalarında, "kirlenmemek" adına üretilen "id-dialılık" bizden uzaktır. Sosyalist siyaset elbette ilkeli olarak yapılır; ancak rafine doktrinerlik adına risk almamak da siyaset yapmamaktır. Çünkü siyaset risk almayı gerektirir. Bizim buradaki uyarımız şudur: Kitleselleşme, kitleselleşmenin yaratacağı etki, şekilsiz bir yapı içinde dinamizm ya da zenginlik değildir. Bu bozucu etki şekilsiz yapıdaki şekilsizliği daha da artıracaktır. Bu da kimse tarafından istenen bir durum değildir.

AŞILMASI GEREKEN "AFORİZMALAR" VE "PARADİGMALAR"

Konumuzla ilişkili olan ve parti söyleminde son günlerde sıkça kullanılan bazı kavramlaştırmalara değinmekte yarar var. Öyle ki, bazı kavramlaştırmalar ne-redeyse çerçevelenip duvara asılacak kadar sıkça kullanılmaya başlandı. Duyulduğunda kulağa hoş gelen, ama her şeyin üzerine çıkarıldığında ciddi riskleri de beraberinde taşıyan bu kavramlaştırmalar neler? Sıralayalım:

- "Birlik en devrimci görevdir". Birliğin neden gerekli olduğu ve hangi düzeyde algılanması gerektiği daha önceleri söylendi. Bu noktadan sonra sadece "birlik iyidir" diyerek mesafe kat etmek olası değildir. Bu yaklaşımın sıçraticı adımlar önünde tutuculaşması sözkonusudur ve sınırlayıcı etkileri vardır. "Birlik" eğer, programatik-siyasal-örgütsel ayakları oluşturulmuşsa sıçraticı olur, sınıflar mücadelesinin aslî unsuru olur. Yoksa "birlik ayinleri" ile iman tazeleyip bir yerlere yürümek mümkün değildir.

- Partin inşa sürecini, kaderci, evrimci ve minimalist tarzda ele almak da bir başka handikaptır. Partinin inşa süreci subjektivist bir anlayışla "ben artık oldum, olgunlaştım" şeklinde ele alınamaz. Çünkü, partinin inşa süreci bir an-bir durum değil, inişli-çıkışlı ve sıçramalı bir süreçtir. Şu kadar yıl, şu kadar süre türünden sınır çizici vadelerden bağımsız bir dinamizme sahiptir.

Ayrıca, her parti girişiminin temelleri en azından başlangıçta öznel tercihler ve iradi müdahalelerle atılır. Sürecin sonrası ise daha nesnel bir zeminde seyreder. Parti, sınıf mücadelelerinin bütün dönemi boyunca ve pratik içerisinde yeniden yeniden test edilir ve iradi müdahalelerle yönlendirilir.

"mek mek gitmek" "adım adımcılık" sürecin bütününde öne çıkarılırsa, bu iradi ve yönlendirici müdahaleyi dışlayan, kaderci bir anlayışın partiye hakim kılınmasına neden olur.

• Kısacası, "partinin inşa sürecini" yalnızca frene basmak olarak algılamamak, konjonktürel olarak bazen gaza bazen frene basmak olarak değerlendirmek gerekir.

• "Eylem olsun da nasıl olursa olsun" anlayışı "nerede hareket orada bereket" çizgisine taşınmamalıdır. Partiyi geliştirecek olan elbette eylemdir, harekettir. Ancak, hareketin olabilmesi için hareketi yönetecek, yönlendirebilecek iradi müdahaleye, güce ihtiyaç vardır.

• "Güncel, radikal demokrasi mücadelesi" kavramlaştırması eğer partinin bütünsel politika ve perspektiflerinin üzerine örten bir şal olursa, parti düzen içi düzenleyici bir noktaya evrilir. Bu durumda partinin var oluş nedeni açıklanamaz hale gelir(*)

• Partiyi "görüciye çıkmış kız" gibi görmek doğru değildir. Bu anlayış partinin iddialılığını geriye iten, parti dışı belirlemelere bel bağlayan bir anlayıştır. Elbette ki bizim dışımızda Marksistler var, elbette ki onları kapsamak, birlikte olmak gibi bir niyetimiz ve iddialılığımız var. Ama unutmamak gerekir ki, bu iddialılığı sürdürmek için bizim önce parti olarak iddialılığımıza bel bağlamamız gerekir. Bu, yalnızca bizim için değil, birlikte olmayı hedeflediğimiz Marksistler açısından da önemlidir. İnsanlar, siyasi iddialılığı olmayan bir yapıyı ne yapsın!

• Son olarak, "mutabakat" ve "hassasiyet" kavramlarını ön açıcı ve ileriye çekici adımların önüne engel olarak çıkarmamak gerekir, diyoruz. Başlangıçta birlik zemininin oluşumunda işlevli olan bu kavramların bugün de belli işlevlerinin olduğunu biliyoruz. Ancak, bunların ardına sığınılan, sürekli ve kalıcı bir nesnellikmiş gibi algılanmasını doğru bulmuyoruz.

Sonuç olarak, parti, partinin inşası, partili sosyalist mücadele süreçsel bir olgudur. Ancak, süreci kendi başına, kendi nesnellğine terkedene kadenci bir olgu değildir. Süreci hızlandırmak, sıçratmak, dönüştürmek iradi ve yönlendirici müdahaleleri gerektirir ve gereği yapılır.

(*) Bu noktada "sorun" çıkarmak istemiyoruz; ama bilinmesi gerekir. "Radikal demokrasi" öyle sıradan, masum ya da ilk duyuşta çağrıştırdığı gibi "radikal" bir kavramlaştırma değildir. "Radikal demokrasi" ya da "radikal demokratizm", Batılı bazı eski marksistlerin, marksizm sonrası dönem için icad ettikleri ve özellikle bu bağlamda kullandıkları bir kavramlaştırmadır. Örneğin "amasız, fakatsız post-marksizm" diyen Laclau ve Mouffe bu kavramı sıkça kullanmışlardır. 3-4 yıl öncesinin Türkiye'sinde de "radikal demokrasi" TBKP'nin Kutlu-Dicleli kanadının en sık kullandığı kavramdı.

SOLUN ANALİZİ: PSİKOLOJİDEN SİYASETE GEÇİŞ MÜMKÜN MÜ?

Metin ÇULHAOĞLU

Türkiye solu üstüne yazmak biraz riskli iştir.

Risk, birilerini kızdırma, henüz yeni biraraya gelenleri soğutma olasılığından kaynaklanmıyor. Daha çok, siyasal çözümlemenin yerini psikolojik irdelemelerin alması eğilimiyle ilgili bu risk. Ne yazık ki bugün Türkiye solunu katıksız siyasal ölçütlerle değerlendirmek çok güç. Bu yöndeki çabalar bir sınıra gelip dayanıyor. Psikolojik ayrıntılardan kaçınma adına bu sınırı zorlayanlar, bu kez kendilerini yapıpıntı bir dünyanın içinde buluveriyorlar. Bugünkü havuzumuzda, psikolojik boyutu geri planlara itecek gerçek siyasal ölçütlerden hareket etmek gerçekten olanaksız. Elbette kendimizi kandırmayacaksak.

Bir yanda psikolojizmin çıkışsız labirentleri, öte yanda "sınıf", "kitle", "strateji" gibi sözcüklerin oldukça eğreti durduğu bir sözde siyasal yaklaşım.. Türkiye solu üstüne düşünüp yazanlar, şimdilik bu cansıkıcı ikileme mahkum görünüyorlar. İlk bakışta, hiçbir çıkış, alması yok gibi.

Bu tür ikilemlerde geçici bir alt-alması kurmanın geçerli olabileceğini düşünüyorum. Buradaki alt-alması, mevcut psikolojinin olabildiğince siyasallaştırıldığı, buna karşılık küçük siyasallık nüvelerinin özel psikolojik boyutlarıyla irdelendiği bir zemindir. Türkiye solunun siyasallaşamaması durumunda bu zeminde tutunmak kuşkusuz güçleşecek, psikolojizm büsbütün egemen olacaktır. Solun siyasallaşma yolunda aldığı mesafeler ise, elbette psikolojik arkaplanın büsbütün yokolmasını değil, siyasetin genel ölçütleri karşısında daha geri planlara düşmesini sağlayacaktır.

Siyasallaşmanın en önemli göstergelerinden biri, siyaset yapan kolektif yapıların, onları oluşturan bireylerin psikolojik belirlenimlerine indirgenememesidir. Gerçek anlamda siyaset yapabilen bir kolektif özne, bireylerinin psikolojisinin dışında, ona aşkın bir belirlenime sahiptir. Kolektif öznenin konumunun onu oluşturan bireylerin psikolojisiyle tamtamına örtüşmesi, kimilerinin sandığı gibi bir meziyet değil bir zaafıdır.

İtirazlar yönebilir. Denebilir ki "üye ve militan tabanından kopuk, kendi özel belirlenimlerine sahip şeflerin oluşturdukları yapılardan o kadar çekmişken şimdi bu söylenir mi?" Aynı kanıda değilim. Herhangi bir siyasal örgütün işlevi, üyelerinin özel ruh durumlarını yansıtmak ya da bunlara tercüman olmak değil, hepsini başka ve siyasal bir potada eritmektir.

Sözü daha fazla uzatmadan somuta ve günümüze gelebiliriz. Bugün Türkiye solunda, üyelerinin genel psikolojisine bağımlılıktan kurtulabilmiş bir siyasal yapılanma yoktur. Bu durumu "işte zaten biz de bunu istiyorduk" diye kutsamak da, birtakım yapay siyasal motiflerle gizlemeye çalışmak da çıkış değildir. Başa dönersek, yapılması gereken, verili durumu kendi nesnelliği içinde çözümleyebilecek bir alt-almaşık oluşturmaktır. Bu yapılabilirse, mevcut psikoloji daha fazla siyasallığa zorlanacak, varolan siyasallık nüveleri ise psikolojik arkaplanlarıyla birlikte ele alınabilecektir.

DÜŞÜNÜLMESİ GEREKEN SORULAR

Bu nasıl olacak?

En basit ama o ölçüde geçerli yanıt şimdiden bellidir: Siyasal pratik. Ne var ki, siyasal pratiğin kanalları şu anda çok sınırlı. İkincisi, ortadaki soruna ilişkin kavramsal bir çerçeve yoksa, siyasal pratiğin getirilerinin içselleştirilip kalıcılaştırılmasında güçlük çıkacaktır. Dolayısıyla, bu süreci kolaylaştırmak, kaçınılmaz kayıpları asgariye indirmek gerekiyor. Söylendiği gibi, bunun yolu, siyasal pratiği kucaklayacak bir kavramsal çerçevenin oluşturulmasıdır.

Türkiye solunun bugünkü genel belirleniminde ne gerçekten siyasaldır, ne siyasal terimlerle bezenmiş psikolojidir? Psikolojik belirlenimler hangi zayıf hallerden siyasallığa doğru zorlanabilir? İlk bakışta tam tamına siyasal görünen kimi konumlar gerçekten öyle midir, yoksa aslında özel bir psikolojiyi mi yansıtmaktadır? Bunların ayrıştırılması, yanıtlanması gerekir. O halde, şimdi Türkiye solunun kendi iç gündemindeki başlıca sorunları sıralamaya çalışalım. Bu sorunların hem ortaya çıkışında hem de bugün sol tarafından algılanışında siyasal

ögelerle psikolojik ögeler içiçe geçmekte, ayrıştırılması güç bir yumak oluşturmaktadır. Bu yumağın deşilmesi, bizi, yazının başında sözü edilen bir alt-almaşığın ve giderek kavramsal bir çerçevenin oluşturulmasına götürebilir.

Şimdi, soruları (ve sorunları) sıralıyorum:

1. Türkiye solu, haklı olarak, düzenin iyiden iyi yıprandığı, inandırıcılığını yitirdiği bir süreç yaşandığını söylüyor. İyi de, bu, Türkiye'de solun kendisinin büsbütün muaf kaldığı, böylece bir anlamda rahatça yararlanabileceği bir süreçten mi ibaret? Yoksa, düzenin yıpranması ve "düşmesi", bu saptamayı yapan solun kendisini de etkiliyor mu?

2. Türkiye solunun, genel anlamda sosyalizm söyleminin ve savunusunun sınırlılıklarını görüp bu kez "somut proje" ya da "somut çözüm" çıkışına yönelmesi gerçekten katıksız bir olumluluk, "siyaseti öğrenme" mi sayılmalıdır?

3. Türkiye solunun devrimci kesimlerinin solun tarihine ilişkin olarak saptadıkları iki temel sorun, yani "iktidar perspektifinden yoksunluk" ve "ke-malizmden kopamama" gerçekten bugünkü en temel sorun mu? Yoksa bu iki motif, işkembeyle ağız arasında habire gidip gelen bir lapaya mı dönüştürüldü?

4. Türkiye solunun radikal ve devrimci kesimlerinin bir bölümünün, aşırı determinist marksizm yorumlarını terkedip öznel etmenin rolünü özellikle vurgulamaları gerçek bir siyasal açılım mı, yoksa özel koranak ve sığınaklar mı yarattı?

5. İnsanların, özellikle genç sosyalistlerin, "yaşanan örgüt deneyimlerinden ders çıkarma" adına, siyasal örgütü, etik değerlere dayalı, sorunsuz, düzgün işleyen bir yapı olarak tasavvur etmeye başlamaları gerçekten bir olumluluk mudur?

6. Birlikte iş yapmaya çalışan sosyalist grupların, aralarındaki farklılıkları kabul etmeleri ve bunlara hiç girmemeleri tek başına bir siyasal feraset örneği midir? Yoksa, "farklılıklarımız" denilen şeylerin sosyalist hareketin gelişmesi adına zaman zaman deşilip irdelenmesi mi gerekmektedir?

7. Türkiye solunda gruplararası bağımsız konum insanları daha gerçekçi, üretken, iyiniyetli ve açılımcı mı kılmaktadır? Her durumda böyle midir? Yoksa aynı konum, kimi durumlarda, eklektizmin özel bir türünü de temsil edebilir mi?

Açık konuşak gerekirse, bu soruların tek tek herbirine şu ya da bu yönde, ama tamtamına doyurucu yanıtlar verebilecek durumda değilim. Özellikle son iki sorunun yanıtında çok dikkatli olmak gerekiyor. Gene de, bütün bunların, Türkiye solunda kafa yorulması gereken sorular olduğuna inanıyorum. Burası bir arı kovanıdır ve bu kovana çomak sokulmalıdır.

BUNALIM SOLA "YÜRÜ YA KULUM" MU DİYOR?

Bir kolaycılıktan kurtulmak gerekiyor.

Genellikle şu söyleniyor: Düzen çözülüyor; geleneksel kurumlar, düzenin ideolojik ve siyasal yapıları yıpranıyor ve ortaya bir boşluk doğuyor. Bu, kapanın elinde kalabilecek bir boşluktur; güçsüzlüğü nedeniyle sosyalist hareketin kapamadığı bu boşluğu şimdi dinci ve milliyetçi ideolojiler, hareketler doldurmaktadır vb. vb.

Bu yaklaşım elbette kimi doğruları içeriyor. Ama burada doğrulardan çok unuttulan noktalara işaret etmek durumundayız. Sözgelimi, bugün Türkiye'de sosyalizmin bu boşluğa oynayacak bir hareket konumunda olmadığı, tersine kendini bu boşlukta yeniden kurma sorunuyla yüzyüze olduğu hep unutuluyor. Ayrıca, Türkiye'de bugün yaşanan boşluğun, özgül biçimi ve içeriğiyle, sosyalist, köktendinci ve radikal sağcı-milliyetçi yönelimlerden herbirinin eşit doldurma şansına sahip oldukları "nötr" bir boşluk sanılması hata olacaktır.

Türkiye'nin bugün yaşadığı boşluk, yerleşik değerlere, toplum içinde kök salmış geleneklere, toplum belleğinde iz bırakan mesajlara ve söylemlere sahip siyasal hareketlere istikbal vadedebilir. Türkiye solu, bugünkü fırsatı bu anlamda kaçırmıştır. Bu yüzden Türkiye solunun bugünkü gündemi, boşluğu doldurmak ve onu bir boşluk olmaktan çıkarmak değil, ancak kendini bu boşluğa yeniden kurmak olabilir. Mevcut durumun sola bu anlamda kimi avantajlar sağladığı gerçektir; ama menünün salt avantajlardan ibaret olmadığı unutulmamalıdır. Bu yeniden kurma işleminde, sosyalist hareketin yararlanacağı avantaj kadar ve belki de ondan çok boşulacak sorun vardır.

Bu, sorunun yalnızca bir yanı. Aynı sorunun ikinci bir yanı da var. O da şu: Eğer ortada ciddi bir sosyalist hareket olsa bile, özgül içeriğinden bağımsız olarak istisnasız her bunalımın ya da çözülmenin mutlaka sosyalist yönlendirmeye açık olacağı sanılmamalıdır. Kuşkusuz, yetenekli ve becerikli bir sosyalist hareket bunalım dönemlerinden güçlenerek çıkmasını bilecektir. Bununla birlikte, sosyalist hareketin palazlanması açısından asıl elverişli olanı, çöküş içinde kimi yükselmeleri de içeren, özetle eşitsiz gelişen bunalımdır.

Ekim Devrimi'ne sıkça atıfta bulunulması kimileri için artık sıkıcı gelebilir. Ama şurası çok önemlidir: 1917 Devrimi öncesindeki Rus toplumu bütün hücreleriyle, tarihsel birikimiyle, değerleriyle ve kültürüyle tamboy çöküş içindeki bir toplum değildi. Emekçi kesimler, ekonomik ilişkiler dışındaki alanlarda büsbütün geleneksiz, dirençsiz ve kimliksiz değildiler. 1917 arefesindeki Rusya Rasputin'in rezaletlerinden başka şeylere de sahne oluyordu. Rus köylüsü geleneksel ortaklaşmacı değerlerini koruyordu; Kerenski ülkeye gerçek burjuva demokrasisi vadedebiliyordu; Rus edebiyatı bayrağı Avrupa edebiyatının elinden almıştı; Maleviç

ve Tatlin gibileri resim sanatında yeni bir çığır açmışlardı; Diagilev ve Stravinski balede ve klasik müzikte yeniyi zorluyordu..

Amacım hiç kuşkusuz 1917 öncesinin Rusya'sı ile günümüz Türkiye'si arasında birebir karşılaştırmalar yapmak değil. Yalnızca, her sakallı baba olmadığı gibi her bunalımın da doğal sosyalizm "habitat"ı olamayacağını vurgulamak istiyorum. Belki şu da eklenebilir: "Çöküş" tarihsel içerik olarak eşitsiz gelişen bir sürece işaret ediyor; bu içeriğiyle çöküş, mutlaka kimi özel yükselmeleri de öngörüyor. Bu yükselmeler, bilim, siyaset, edebiyat, sanat, felsefe vb. alanlara uzanabiliyor. Türkiye'nin bugün yaşadığı ise, bu içeriğiyle bir çöküş olmaktan çok uzaktadır. Türkiye, siyaset, değerler, gelenek, kültür, sanat-edebiyat alanlarında sınır zorlayıcı yükselmelere hemen hemen hiç tanık olunmayan, "gerilemede eşitlenmiş" bir bunalım yaşamaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de bugün yaşanan sürece "çöküş", "yıkılış" gibi dolu kavramlar yerine "erozyon", "eksilme" ya da "çoraklaşma" gibi sözcüklerle yaklaşılması daha doğru olacaktır.

Asıl soru şu: Bütün bu söylenenler, bu "eksilme" ya da "çoraklaşma" solu hiç mi etkilemiyor?

Bu sorunun yanıtında, yazının en başında sözü edilen "çıkışsız psikoloji labirentlerine" dalıp orada kaybolmak mümkün. Bundan kaçınacağım. Kaçınacağım; çünkü, siyasallık için hiçbir açık kapısı olmayan özel belirlenimlere girmek, tamamina psikolojizm olacaktır. Bu yüzden, yukarıda anlatılan "eksilme"nin solda ve solun insanında inanılmaz etkileri olsa bile, bunları örneklemekten kaçınacağım. Örnek olarak, daha "nesnel" ve siyasal olanları seçeceğim.

Bütünselci düşünce, bilimsel sosyalizmin doğuşundan bu yana burjuva ideolojisinin başlıca hedefi olagelmıştır. Burjuva ideolojisi, sosyalist almaşığın gücünün, yalnızca düşünsel ve kuramsal alanda değil eylemde de bütünsellikten geldiğini doğru saptamış, oklarını hep oraya yöneltmiştir. Örneğin bütünselcilik ile totaliter rejimler arasındaki bağlantı (!) böyle kurulmuştur. Eğer "bilim" gerekirse onu da Popper işin içine katmıştır. "Kimsenin kimseyi sömürmediği toplum düzeni" gibi afaki sayılan ideallerin karşısına küçük mutluluklar arayan bireyler çıkarılmıştır. Ekonomik ve toplumsal alanlarda makro planlamanın karşısına "küçük ölçekli kalkınma projeleri" dikilmiştir. Böyle sürüp gitmiştir.

Türkiye'de ise esasen zayıf olan felsefi-siyasal birikim bu ölçek küçültücü furdan nasibini çokça almıştır. Hep alay konusu olmuştur; ama, ülkemizde rakı sofelerindeki ikinci dubleden sonra başlayan "ne olacak bu memleketin hali" sohbetlerinin son bulmasının olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğunu Türkiye solu iyi düşünmek zorundadır. Peki, rakıcılarımız birşeyleri kurtarmaktan bütünüyle vaz mı geçtiler? Ne gezer? Gene kurtarıyorlar. Ama artık "dünya", "memleket" değildir

kurtarılacak olan; aşktır, evlilik, şirkettir, kaplumbağadır ve elbette Fernebahçe'dir...

Bütünsellikten, makro olandan bu kopuşun, bu ölçek daralmasının solu hiç etkilemediği herhalde söylenemez. Uzun uzadıya anlatmak istemiyorum. Ama, Kürtlerin, kadınların, gençlerin, çevrecilerin kendi ayrı ve bağımsız üretimlerinin eklenmesinden sosyalist bir düşünsel çerçeve ve hareket çıkabileceği sanısı, sol kesimdeki ölçek daralmasının en belirgin örnekleri arasındadır.

Unutulmaması gereken önemli bir nokta daha var: Türkiye'nin bugün yaşadığı eksilme sürecinde burjuva siyasetinin proje üretmekte büsbütün aciz kalışı, solun kimi kesimlerine, "işte benim üstünlük alanım" mutluluğu yaşatmaktadır. Başka deyişle, sosyalistlerin, en genel ve soyut düzeydeki sosyalizm güzellmelerinden duydukları haklı bezginlik ölçek daralması ile bütünleştiğinde, ortaya devrimci marksizmle ilişkisi kuşkulu bir somut projecilik ve çözümçülük merakı çıkmaktadır.

Çok dikkatli olunması gereken bir nokta. Hiç kuşkusuz sosyalizm somut, hatta düzen içi çözüm ve alışımlar üretmekten büsbütün geri durmamalıdır. Durursa, böyle bir uzaklık tımtamına apolitizm getirir. Ancak, sosyalizm, akla gelebilecek her konuda düzen içi ve düzenle birlikte gerçekleştirilebilir somut çözüm üretmek zorunda değildir. Sosyalizmin yapması gereken, somut çözüm önereceği alanları, çarpıcılık, toplumsal-siyasal etki, düzenin bütünü ile bağlantı ve en önemlisi emekçi sınıfların durumunun görece düzelmesi gibi ölçütlere başvurarak titizlikle seçmek ve bu tür önerileri sonsuza kadar uzatmamaktır. Çünkü, somut proje ve çözüm işine fazla kafa takılması, insanları ya reformizmin göbeğine oturtacak ya da bu kez "sol" Adnan Kahveci'ler yaratacaktır.

Özetin özeti, Türkiye solu, kendini de etkileyen bir eksilme sürecinin ortasında kendini yeniden kurmak zorundadır. Türkiye'nin yaşadığı bunalıma ilişkin saptamalarda azçok anlaşılan sol, "yakalanan" bunalımın kendisine ne getirdiğinin yeterince farkında değildir. Durum, biraz "hırsız yakalayan çocuk" fıkrasına benzemektedir. Türkiye solu hırsız değil de bunalım yakalamıştır. Ama bunalımı alıp bir yere götürememektedir. Bunalımı bırakıp bir yere gelmesi istendiğinde de "bırakmıyor ki" demektedir..

Kimileri için, bütün bu açmazların yanıtı çoktan bellidir. Türkiye solu açılım yapamamaktadır. Çünkü, kimi grupların ellerinde tuttuklarına inandıkları iksire henüz solun bütünü kavuşamamıştır. "Peklik giderici" özellikler atfedilen bu iksirin iki kullanım alanı vardır: "İktidar perspektifi üretme" ve kemalizmden kesin kopuş".

İKİ FETİŞ KAVRAM

Şimdi yakın geçmişe dönmek istiyorum.

Sosyalist İktidar dergisi, 1979 yılı Ekim ayında yayımına başladı. Yazarları, 1978 yılı sonlarında TİP'ten ihraç edilen ya da ayrılanlardan oluşmaktaydı. İsteyen, bu derginin yayınlanmış 11 sayısını bulup bakabilir: **Sosyalist İktidar** tezlerinin omurgası, Türkiye sosyalist hareketine ilişkin iki temel saptamadan oluşuyordu. Birincisi, Türkiye sosyalist hareketinin, tarihinin hiçbir döneminde iktidar perspektifi taşımamasıydı. İkincisi de, hareketin, kemalizmden köklü kopuşu gerçekleştirilememesiyle ilgiliydi.

Sosyalist İktidar'ın 11 sayısı döne döne "iktidar perspektifi" ve "kemalizmden kopuş" temalarını işledi. Dergiye yazarlar arasında da ben de vardım ve o güne ait saptamaların doğru ve geçerli olduğuna bugün de inanıyorum. Ancak, bunca yıl sonra aynı şeylerin üstelik hiç geliştirilmeden temcit pilavı gibi ortaya dökülmesini solun entelektüel kapasitesi adına utanç verici buluyorum. Bir ünlü iktisatçının sözlerini anımsamak mümkün: Bir papağana "arz" ve "talep" sözcüklerini öğretirseniz onu iktisatçı yapar çıkarsınız. Bunun gibi, "iktidar perspektifi" ve "kemalizmden kopuş" sözlerinin de solcuları devrimci ve radikal yapacağı sanılıyor.

Bunları niçin yazıyorum?

"İktidar perspektifi" denilen şey geçersizleştiği için mi? "Kemalizmden kopuş" hatalı bir yönelim olduğu için mi? Elbette hayır. Olan, tastamam şudur: "İktidar perspektifi" ve "kemalizmden kopuş", solun düşünce kısırı, somut politika üretmekten aciz kesimlerinin içe dönük rahatlama araçları haline gelmiştir. Bugün bu iki tema, radikal nakışlı güzellik örtüsü olarak kullanılmaktadır.

Sorun "iktidar perspektifi"nde değil, somut politik açılımlarla desteklenmeyen ve yaşamla beslenmeyen bir iktidar perspektifçiliğinin, bu sefer aşırı öznelci ve sosyalist görüş ufkunu aşan vadelere uzanan kurgularla sonuçlanmasıdır. İktidar perspektifi böyle basit bir kurgu haline getirildiğinde, güncel politika ve örgüt işleri bir tür "oyun kuramı" bağlamında ele alınmaktadır. Daha açık bir anlatımla "iktidar perspektifi"nin algılanışı, yeniden üretme ve değişme alanını iyiden iyiye daraltmakta, bu daralmış alan içinde politika adına dramatik yükseliş ya da "tekleşme" beklentileri, örgüt alanında ise insan manipasyonu en öne çıkmaktadır.

Oysa, ne kadar güçlü çözümleme araçlarına sahip olursa olsun, sosyalist hareketin ileri görüş yetisi sınırsız değildir. Sosyalistler, tarihi, tarihin önünde giderek yaşamazlar. Bu nedenle, onlar da güncellik içinde yenilikçi, yaratıcı olmak zorundadırlar. İşte "iktidar perspektifi"nin bugünkü algılanışı, bu açık gerçeği unutturucu bir yan taşımaktadır. Türkiye'deki sol tartışmalarda, özel sohbetlerde, pa-

nellerde vb. aslında yanıtı hiç mümkün olmayan sorular sorulabilmekte, daha kötü yanıtlı olamayacak bu tür sorulara bol iktidar perspektifli (!) yanıtlar verilebilmektedir.

Açık konuşmakta yarar var: Düş gücü genişçe bir sosyalist, ne kadar güçlü bir iktidar perspektifine sahip olduğunu dosta düşmana göstermek için parmak ısır-tacak modeller, kurgular üretebilir. Üstelik, bunların, mensup olduğu kolektivitenin yıllardır biriken deneylerinin süzölmüş sonuçları olduğunu da söyleyebilir. Genç dinleyicilerin büyük bölümü ise bu işteki saçmalığı anlamayacak, daha çok "ne perspektif be" diyecektir. Şimdi bu gerçekten "iktidar perspektifi" midir? Eğer iktidar perspektifi buysa, o zaman "sosyalizm geldiğinde şunu yapabiliriz" diye kendi kendine düşünen herkes iktidar perspektifi sahibidir. O halde bunca gürültü neden?

Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü genel tıkanıklığı ve aşması gereken kos-koca engeller ortadayken, bu konuda ciddi hiçbir görüş ve politika üretmeyen kesimlerin "ama bizde iktidar perspektifi var" diye ortalıkta gezinmeleri tek sözcükle komiktir. Bu yüzden, hiç çekinmeden yazabiliyorum: Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü durumunda bir başka sosyaliste "iktidara nasıl geleceksin" dışında soracak başka hiçbir soru bulamayan sosyalist ya çok toy ya da ahmaktır.

Ayrıca, iktidar perspektifi aslında daha az gelecek kurgusuyla, teknik ve lojistik hazırlıkla ve kadro eğitimiyle, daha çok ise güncel politikayla ilgilidir. Çünkü iktidar perspektifinin temeli, canalcı bir tarihsel saptamaya dayanır: Siyasal iktidarın fethinin, kapitalizmin temel çelişkisinin en saf biçimde gelişmesinden ve bu çelişkinin geniş toplum kesimlerince bilince çıkarılmasından görelince bağımsızlaşması... *Sonuçta, iktidar perspektifi, siyasal devrim ile toplumsal devrimin maddi temeli arasındaki açığı büyümesinin getireceği kuramsal, ideolojik, siyasal ve örgütsel görevlere hazır olma anlamını taşır. Bu yüzden, güncelde açılım kanalları arayan bir sosyalist örgüt, güncelde hiçbir aranıya yönelmeden yatıp kalkıp iktidar perspektifi diyen bir örgütten daha fazla iktidar perspektifi taşır.*

Türkiye solunun mutlak hakikatlerinden ikincisi, yani "kemalizmden kopuş" üzerinde çok fazla durmayacağım. Daha doğrusu duramayacağım; çünkü bu kopuşun bugün neden başlıca sorun olarak görüldüğünü anlayabilmiş değilim. Bugün Türkiye solunda Perinçek'in Sosyalist Parti'si dışında kemalizm etkili bir örgüt, parti ya da grup bulunmamaktadır. Gene de, bu konuya ilişkin kuşkuların giderilmesi için birkaç saptama yapılabilir:

1. Kemalizm, Türkiye'deki burjuva devrimin ideolojisidir. Başka bir deyişle kemalizm, maddi bir değişim ve dönüşüm sürecinin siyasal/düşünsel üstyapısını oluşturmuştur. Değişim süreci çarpık ve eşitsiz gelişmiştir ama ne yapay ne de dışardan zorlamadır. Dolayısıyla, kemalizm, maddi temellere oturan bir burjuva ideolojisidir.

2. Gecikmiş burjuva devrimler, tarihsel olarak tüm dünyada hangi özellikleri taşımışsa, kemalist dönüşüm süreci de beş aşağı beş yukarı aynı özelliklere sahip olmuştur. O halde, sosyalist düşüncenin burjuva devrimlerine ilişkin genel bakış açısı, kemalist dönüşümlerin irdelenmesinde de geçerlidir.

3. Türkiye sosyalistleri, kemalist süreçlerin Kürtlere ilişkin uzantılarını, bu süreçlerin tarihsel ve sınıfsal anlamını kökten değiştirici olgular sayarlarsa yanlış bir iş yaparlar. Sosyalistlerin tarihsel nesnelliklerle ilişkisi, diğer siyasal hareketlerden daha köklü, daha "bilimsel" olmalıdır. Daha açığı, tarihin yeniden kurgulanması ya da "beyinlere yaşanmamış tarih servisi" yapılması, bundan da kötüsü yaşanmamış kurgusal tarihin getirdiği öfkenin gerçek tarihe yansıtılması, siyasal değil psikolojik bir konumlanıştır.

4. Türkiye solunun bugünkü öfkeli kemalizm değerlendirmelerinde, sınırlı da olsa önemsenmesi gereken bir sivil toplumculuk, neo-liberalizm sızması vardır. Dolayısıyla, sapla saman iyi ayırdedilmelidir.

5. Geniş kitlelerle buluşmada hep tıkanmış, bunun gerilimlerini onyıllarca yaşamış Türkiye solu, özellikle dinci ideolojinin ve hareketin yükselişinden kalkarak, öznelci bir anti-kemalizmin bu tıkanıklığı aşabileceği sanısına kapılmıştır. 60'lı yıllardaki Küçükömer tezlerinin bir versiyonu, bu bilimadamının adı pek anılmadan Türkiye solunun kimi kesimlerini etkiler duruma gelmiştir.

Kemalizmden kopuş konusunda söyleyeceklerim bu kadar. Okuyanlardan bir bölümünün "kemalizmden kopuşun hala geçerli bir sorun olduğunu, çünkü bu söylenenlerde de kemalizm bulunduğunu" düşünmeleri mümkündür.

Hiç önemsemiyorum.

BİZDE İDDİA VAR, YA SİZDE?

Sırada iki fetiş kavram daha var: İrade ve iddia.

Elbette biraz basitleştirerek söylüyorum. Kimilerine göre siyasal irade, nesnelliğin o ağır ve paslı prangalarını paramparça edebilirdi; bir de, son derece kurak bir onyilda yetişmiş, henüz ciddi bir deneyden geçmemiş genç sosyalistler, zaman zaman hissettikleri özgüven boşluğunu "iddia sahibi" olarak doldurabilirlerdi...

Bir açıklama gerekiyor. Sosyalizmin daha eski kuşakları bu söylenenleri muhtemelen "çince gibi" bulacaklardır. Gerçekten de, buraya kadar değindiğim sorunlar

büyük ölçüde sosyalizmin genç kuşaklarıyla ilgilidir. Gelgelelim, **Sosyalist Politika** dahil sosyalist dergileri büyük ağırlıkla gençler okuduğuna göre bunun bir sakıncası yoktur. (*)

Kestirmeden gidiyorum. Az önce anlatılan yol, sosyalist hareketin kimi kesimlerinde psikolojik belirlenimlerin ağırlığının daha da artmasına çanak tutmuştur. İradenin ve iddianın herşeyin başına konması, oluşan yapıları, ideolojik-siyasal bir zeminden çok ortak psikolojiye oturtmuştur. Daha açık konuşabilirim. Bugün Türkiye solunda leninizmi sahiplenme savındaki yapılanmaların büyük çoğunluğunun tutkalı, zamanla oluşmuş (bir ölçüde de oluşturulmuş) ortak psikolojidir.

Yanlış anlaşılmasın; psikoloji ortaklığının elbette özel siyasal motifleri de vardır. Kimi gruplar için, kendi tarihleri itibarıyla yaşadıklarına inandıkları dönüşüm, daha somutu "devrimci demokrasiden leninizme geçiş", birarada tutucu, siyasal çağrışımlı ama özde psikolojik bir mayadır. Başka grupların ortak zemini "sanayi proletaryası ile çok ciddi ve kalıcı ilişkiler kurulduğu" inancıdır. Nihayet bir başka kesimin psikolojik tutkalı "Türkiye solunun en yetkin leninist kadrolarına ve birikimine sahip olunduğu" sanısıdır.

Kuşkusuz, bunların hepsinin eski deyimle "ihşası kazib"ten, yani yanıltıcı duyumdan ibaret olduğu söylenemez. Devrimci demokrasiden leninizme geçiş mutlaka belirli bir gerçekliğe tekabül ediyordur. Başkaları, şu ya da bu işyerinde öncü işçilerle sağlıklı ilişkiler kurmuşlardır. Keza, kendi kadrolarını çok beğenen bir çizgide gerçekten nazar boncuğu takılacak leninistler olabilir. Gelgelelim, bütün bu kısmi meziyetler zamanla iyice abartılmış, aslında siyaset aracı olmaları gereken bu görece üstünlükler giderek varlık meşrulaştırma söylemine dönüştürülmüştür. Öyle ki, devrimci demokrasiden leninizme geçiş yapan, bu işi Türkiye sosyalist hareketinin en önemli ve anlamlı kopuşu saymakta, aynı hoşnutluk içinde ne kendisinin ne genel olarak Türkiye sosyalist hareketinin özel açmazlarına kafa yorabilmektedir. Sanayi proletaryası ile ilişki kuran, kitapta okuduklarının hayatta doğrulandığı inancı ile sözgelimi sınıfın bütününe etkileyen olumsuzlukları hiç görememektedir. Kadro fetişizmi yaratan, neredeyse mistik bir tapınma durumuna gelen yüceltmeleri sahidan "yoldaşlık", "kolektivite" ya da "güven" sanabilmektedir.

Gerisi kolay geliyor. Gerisi, sürekli sözünü ettiğimiz mikrokozmozculuktur. Tutkalı psikolojik olan yapılanmalarda, içe dönük araçlar da psikolojik belirlenimli

(*) Görüldüğü kadarıyla 35 yaş üzeri sosyalistler okumayı büsbütün bir kenara bırakmışlar. Daha doğrusu, sözel kültür, yazılı kültürün yerini giderek daha fazla alıyor. Bugün 35 yaş üzeri sosyalistler, büyük çoğunlukla, birbirlerinin yazdıklarını okumaktan çok, birbirlerinin nerede kime ne dediğiyle ilgileniyorlar.

olmak zorundadır. Üretilen düşünceyi dışa dönük olarak nesnelleştirme olanakları giderek daralmakta, bunun sonucunda açık yayınlar bile anlaşılması çok güç, örtük ya da yarı-örtük mesajlarla dolup taşmaktadır. Boş mu konuşuyorum? Öyle sananlar için bir örnek vermek istiyorum:

"Türkiye sosyalist hareketi, krize rağmen iğneyle kuyu kazmanın, üstelik kuyuyu da devrimci duruma yetiştirme zorunluluğunun yarattığı iç gerilimleri yaşıyor. Bu gerilimlerin küçümseenecek bir tarafı bulunmuyor. Sosyalist hareketin içsel kazanımlarının siyasal etkinlikler üzerinden kalıcılaştırılması gereken bir dönemde, siyasal hareketin görece zayıflığı, geçmiş dönemin kazanımlarını sorgulamaya varması hiç de zor olmayan bir kuşkuculuk üretebiliyor." (1)

Şimdi, açık konuşalım. Türkiye solunda bu yazılanların içerdiği *gerçek mesaj*, ancak, Gelenek/SİP çevresinin yarısı ile **Sosyalist Politika** çevresinin yarısı anlayabilir. Başka kimse anlayamaz. Gelenek/SİP'te ve **Sosyalist Politika**'da da, anlayanlar anlamayanlara anlatırlar. Biz öyle yapıyoruz. Gelenek/SİP de öyle yapıyordur. İyi de, böyle bir yazı neden açık bir yayında çıkıyor? Bu satırları okuyacak diyelim bir Kurtuluşçu, Dev-Yöleu, Troçkist, eski TİP'li, TKP'li, Dev-Solcu, işçi vb. vb. sözgelimi "devrimci duruma yetiştirilecek kuyu", "içsel kazanımların siyasal etkinlikler üzerinden kalıcılaştırılması", "geçmiş dönemin kazanımlarını sorgulamaya varması hiç de zor olmayan bir kuşkuculuk" türü sözlerin içinden nasıl çıkacaktır?

Sanıyorum, bunca eleştirinin ardından bir almaşık ya da çözüm sunulması gerekir.

Eleştirinin açık ve ağır, almaşığın ise muğlak ve üstünkörü kalmasını hiç istemiyorum. Bu yüzden, almaşık çok açık ve net olacak: Türkiye solundaki partileşmiş ya da partileşmemiş leninist gruplar, kadrolarını, açık siyasal mücadelede deney ve beceri kazanacakları, politika denilen şeyi bütün araçlarıyla sindirebilecekleri, dar kadro teknisyenliğinin ötesinde diğer sol gruplar ve emekçilerle yüzyüze temasa gelebilecekleri kanallara sürmelidirler. Böyle yaparlarsa ne mi kazanırlar? Birkaçını sıralayalım:

– Açık oturumlarda, panellerde, polemik yazılarında, özel okuma-eğitim seanslarında birtakım kuramsal incelikleri kavramış; ama iş iki satırlık bir bildiri yazmaya ya da grevci bir işçiyle konuşmaya geldiğinde apışıp kalan genç kadrolar bu yaşamdan çok şey öğreneceklerdir.

– Genç kadrolar, insan ilişkilerinde ve somut örgütsel çalışmalarda sorunla karşılaştıklarında mızıkçı 'çocuklar gibi "ağabey"lerine başvurup ağlaşma alışkanlığından kurtulacak, sorunları en başta kendi güç ve yetkinlikleriyle çözmeyi öğrenmiş kişiler haline geleceklerdir.

– Sosyalist hareketin evrensel bir sorunu karşısında, yaşamın içinde daha büyük bir yetkinlik ve donanım kazanacaklardır. Bu sorun, kuramdaki ve stratejideki sol köktencilğin, özünü yitirmeden somut ve güncel siyasal pratiğe nasıl yansıtılabileceği sorunudur. İnsanların, hele hele gençlerin, sol köktenciliği salt kuramsal yazılarda ve örgüt normlarında arar hale gelip bu işin siyasal pratiğini bilinmeyen bir tarihe ertelemeleri ancak böyle önlenebilecektir. Yüzde 20 düzen içilik öngören pratik politika, yüzde 100 sol ve radikal kuramsal kurgulardan daha değerlidir.

– Leninist kadrolar, kuramsal ve pratik donanımlarının gerçekte ne kadar işlevsel olduğunu, ancak, nüansların ve farklılıkların da olduğu, yakın temasa ve sınamaya olanak tanıyan bir havuzda öğrenebileceklerdir. Bu da, sözkonusu kadroların pişmelerine ve daha ileri düzeyde yetkinleşmelerine yarayacaktır.

– Bugüne kadar hep ideal politikanın araçlarını arayıp bulamayanlar, bu sayede, mevcut araçlardan politika türetmesini öğreneceklerdir. Bu, somut politikayı öğrenmek için ciddi bir olanaktır. Mevcut araçlardan elbette sağ politika da türetilebilir, sol politika da. Leninist kadrolar, ikincisi için aday olmalı, güçleri neyse ortaya koymalıdır.

Eğer bütün bu söylenenler "iyi ama o alanda hep reformistler var" itirazıyla karşılanırsa, bunu ciddiye almak mümkün değildir. Bir kere, neo-liberalizmin ve "yeni politik kültür"ün iflası çoktan tescillenmiştir. Ortada, habire bunları üretecek bir parti, örneğin SBKP de yoktur. Açıkçası, sol düşünce, sağ düşünceyi en elverişsiz denebilecek platformlardan bile kovmuştur. İktisattaki Gresham yasası, Türkiye sonunda tersine işlemektedir. İkincisi, leninizme tarihsel geçiş yapabilen, sanayi proletaryasının ileri kesimleriyle kalıcı ilişki kurabilen, siyasal yaşamda iradeye ve iddiaya bu kadar önem biçen genç grupların, eğer varsa, reformist birkaç "kaka amca"dan bu kadar korkmamaları gerekir.

Son olarak bir güvence: Davet edildikleri alana icabet eden leninist kadrolar, orada da birçok sorunla karşılaşacaklardır; ama bu sorunlar en az "reformizm"le ve "yeni sol"la, en çok da devrimci marksist konumun siyasal ve örgütsel pratiğe aktarımıyla ilgili sorunlar olacaktır.

Gücü yefen buyursun.

YÜKSEK GERİLİM HATTI: "TAŞ GİBİ ÖRGÜT"

Türkiye'de sosyalist birey ile mensup olduğu yapı arasındaki ilişki, siyasallığın en az girebildiği, buna karşılık psikolojinin alabildiğine at oynattığı bir yüksek gerilim hattıdır.

Özellikle belirtmek gerekirse, psikolojik motiflerin birey-örgüt ilişkilerindeki ağırlığı, 12 Eylül sonrası genç kuşaklarla birlikte daha da artmıştır. Sorunun basit bir göstergesi: Kimseyle geçinemeyen, şu ya da bu yoldaşını "özel hasım" görmekten bıkmayan, topu topu üç yıllık örgütlü yaşamında beş ayrı ilçe, birim, komisyon vb. değiştiren gençler en çok 12 Eylül sonrasında günümüze uzanan dönemde görülürler.

Neden böyle dersiniz?

Birçok açıklama olabilir. Bana kalırsa asıl neden, sosyalizmin dünyada ve Türkiye'de yaşadığı gerilemenin ve ülkedeki siyasal/ideolojik çıkmazlıkların yarattığı tahribatı örgüt yüceltimi ile aşma çabasıdır. Siyasal yapıların üst düzey kadrolarınca yaratılan "örgüt fetişizmi" hiç kuşkusuz 12 Eylül sonrasına özgü yeni bir olgu değildir. Dün vardı bugün de var. Ancak, üstten gelen fetişizm arzının alttan gelen aynı yöndeki taleplerle bu ölçüde örtüştüğüne ilk kez raslanmaktadır. Daha başka ve daha açık bir anlatımla şöyle: Geçmişteki siyasal tercihler "doğru stratejiyi savunan yapı", "Sovyetler'in tanıdığı parti", "işçi sınıfı içinde en etkili örgüt", "Çayan geleneğini temsil eden hareket" vb. gibi nisbeten daha genel siyasal ölçütlere dayanırken, şimdi "taş gibi sağlam, saat gibi işleyen örgüt" aramışı ağır basmaktadır.

Bundan sonrasını, **İktidar Yolu** yazarı Zeki Tombak'tan dinleyelim. Tombak, Türkiye sosyalist hareketinde "siyaset geleneğinin paranoyak olduğu" saptamasından sonra teoride olanla gerçek arasındaki farkları illegalite ile gizleyen illüzyonlardan söz ediyor ve şöyle sürdürüyor:

"Aydın partiye kafasındaki "Lenin'in partisi" kavrayışıyla gelir. Gerçek durumun kavranması da genellikle uzun sürer. Eleştiri bu sürecin sonlarındadır. Arkadan da tasfiye yetiştir." (2)

Tombak, sürecin genelini ve sonucunu doğru anlatıyor. Ancak, bir yerlere "Lenin'in partisi" inancıyla gitme konusu üzerinde biraz daha durmak gerekiyor. Doğrusu böyle bir yönelimin ilk bakışta sanılabileceği kadar sağlıklı olmadığını düşünüyorum. Elbette, Türkiye sosyalist hareketinin ve genç kuşakların bugünkü konumundan hareketle. Daha açığı şu: *Leninizm adına da olsa, örgüt ölçütlerinin ve ideal örgüt aramışının, daha genel anlamda her tür felsefi, kuramsal, siyasal, ideolojik ölçütleri ve ülke özeliyle ilgili çözümlemeleri ikame edecek bir öncelik kazanması, bir sağlıksızlık göstergesidir.*

Gene geçmişe dönmeyi öneriyorum.

60'lı yılların ikinci yarısında solun önemli bir kesimi için "Türkiye devrime gidiyordu"; kitleler "devrimin kıvılcımlarını saçacak öncülerini bekliyordu". 70'li yıl-

larda bunlar gene vardı; ama öncü kadroları ve militanları bir de faşizme karşı kapsamlı bir mücadelenin aktif görevleri bekliyordu ya da "ulusal demokrasi cephesi"nin kurulması an meselesiydi. Özetle, her iki dönemdeki genel beklentiler ve özel uğraş alanları, insanları, kendi yapılarının içine pek baktırmıyordu. Örneğin 70'lerde insanlar neden içinde yer aldıkları yapıların işleyişine kafayı taksınları ki? Görkemli 1 Mayıslar, sol sendikalar, faşizmin püskürtüldüğü deneyler, Fatsalar ve diğerleri hep bu yapıların eseri değil miydi?

80'lerden günümüze uzanan dönemin yeni sosyalistleri bu rahatlıktan yararlanamadılar. Artık örgütün dışına fazla bakamazlardı. Ortada ne UDC ne Fatsa, ne sendika ne de bir başkası kalmıştı. Ama, örgüte, örgütlerine dönüp "taş gibi yapı"yı, "saat gibi işleyen mekanizmalar"ı ya da "Lenin'in partisi"ni arayabilirlerdi. Böyle yaptılar, yapıyorlar.

Ama ortada ciddi bir sorun var. Bir sosyalist yapının pratik işleyişi, kuralları, insanlar arasındaki ilişkiler vb. gündeme geldiğinde, en babayiğidi bile Lenin'den hiç itiraz görmeyecek 3-5 alıntı ya da çıkarsama yapabilir. Bunlar da ancak en genel olanlarıdır. Diğerleri, yoruma ve tartışmaya açık olacaktır. Oysa, örgütlü genç kadro gündelik mesaisinde 3-5 değil en az 35 ayrı sorunla karşılaşmaktadır. Lenin'in de, Leninizmin de bunların hepsine yetişmesi mümkün değildir. Ne olacak şimdi?

Olacak olan, siyasallaşma düzeyi düşerken kişisel çekişmelerin, rekabetin, özel yaşam çeteleciliğinin, insan beğenmezliğin, keyfi ve soyut ahlakçılığın yükselmesidir. Bu "yükselme"nin reel hiçbir siyasal temeli yoktur; konu özel ve daha çok psikolojik boyuttadır. Örgüt ya da parti, her birimin başına bir psikoloji komiseri koyamacağına göre çıkış yok gibidir.

Ama, savrulma ya da kopuş hemen gündeme gelmez. Tersine, özel ve ayrık psikoloji, pek de siyasal olmayan bir örgüt içi motivasyon bile sağlayabilir. Artık yapı başlarda sanıldığı kadar "taş gibi" değildir, ama gene de mevcutların en iyisidir. Böylece, örgütteki bireylerden en hırslı olanları, kendi özel normlarını yerleşik kılmaya çalışarak örgütü gerçekten "taş gibi" yapma misyonunu üslenirler. Bu da garip bir al takke ver külah oyunu yaratır ki, bundan sonrası için konuşmaya hiç gerek yok.(*)

Böyle bir kısır döngüyü içerden kırmak hemen hemen mümkün değildir. Sorunun kaynağı, çözümün de aranacağı yerdir. Az önce betimlenen yapıların ve in-

(*) Değişmez kuraldır: Bir tür al takke ver külah oyunlarına fazla meraklı olanlar, kendilerini usta ve ince politikacı sanırlar. Açık cepheleşmelerde oportünistçe davranırlar; "örgüt adamı" olmakla övünürler, ama bir süre sonra onlar da tekme yi yerler.

sanların kurtuluşu, ancak dışsal araçlar ve bakışlarla mümkündür. Üç anlamda "dışsal": Birincisi, bu insanlar Türkiye sosyalist hareketinin genel durumuna, sı-nırlarına ve geldiği eşiklere daha bütüncü bir açıdan bakıp özel örgüt-içi sorunları bu genel bakışa yedirebilirler ya da yayabilirler. İkincisi, dışa dönük siyasal açılım ve etkinlik, içe dönük psikolojizmi törpüleyip düzleştirebilir. Üçüncüsü, Türkiye sosyalist hareketinin içinde, bütün bunları gözetten bir yapı ve hareket, diğer ya-pıları sarsıp kendine getirebilir.

Elbette "ben durumumdan memnunum" diyenlere söylenecek sözümüz yok.

"FARKLILIK", AMA HANGİSİ?

Herkes biliyor: içinde bulunduğu duruma karşın bugün Türkiye'de sosyalizmi değişik gelenekler, yapılar temsil ediyor. Gene bilindiği gibi Birleşik Sosyalist Parti (BSP) bunlardan bir bölümünü (bence önemli bir bölümünü) biraraya getirdi.

Her gelenek ya da yapı başkalarına göre "farklılıklar" taşıdığını söylüyor. Doğ-rudur, farklılıkların olduğunu kabul etmemek mümkün değil. Üstelik, şu anda hiç gündemde olmayan farklılıklar, bakarsınız sürecin daha ileri evrelerinde ortaya çı-kıverir. Bu da normaldir. Benim anlayamadığım şu: Öyle "farklılıklar" vardır ki, bunların turşusu kurulmaz; açıkcası, farklılık denilen şeylerden kimilerini dönem dönem tartmak, sınamak gerekir. Bu yapılmalıdır ki, hangi farklılıkların artık ge-çerliliklerini yitirdikleri, hangilerinin temel bir ayırıma denk düştükleri bilinebilsin.

Sırası gelmişken, bundan tam beş yıl önce kaleme alınan, gene "birlik" ve "fark-lılıklar" konusuna değinen bir yazımdan uzunca bir alıntı yapmak istiyorum, Uma-rım okurlar hoş karşılarlar:

"... Marksizm kimseye her sezgiyi istendiği an düşünce, her algılamayı da gene istendiği an çözümleme biçiminde dışa vurma, dillendirme olanağı vermez. Bu-nunla şunu anlatmak istiyorum: Marksistlerin de verili her an için henüz bilince tam çıkmamış (bilgi olmamış) sezgileri, duyarlılıkları, dürtüleri, bağlanmaları vb. vardır. Bunlar da, en az dillendirilmiş düşünce ve çözümlemeler kadar meş-rudurlar. Dahası, Marksist konunun asal bileşenleri olarak onun içindedirler. Marksistler ancak bu konumlarıyla belirli bir kurgusal bütünlüğün (mutlak doğ-runun değil) temsilcileri olabilirler.

"Kuşkusuz her Marksist hem bireysel olarak hem de içinde bulunduğu ko-lektivite aracılığıyla sözünü ettiği bu bileşenleri olgunlaştırmaya, nesnel bir söy-

leme oturtacak biçimde geliştirmeye çalışır. Ama, arada yenilerini de edinir ve süreç böyle devam eder. Önemli olan şunu görmektir: Marksist konumun dışsal ölçütü elbette dillendirilen, dışa vurulan düşünce ve çözümlemelerdir; ama bir bütün olarak marksist konumun kendisi bunlardan ibaret değildir. Üstelik yeterince bilince çıkmış, nesnel ifade olanaklarına bulmuş düşünce ve çözümlemeler de yeniden ve yeniden ek sezgileri, duyarlılıkları, dürtüleri ve bağlanmaları davet edeceğinden konuya "düşünce ve çözümlemelerini söyle, gerisini terket" biçiminde yaklaşılamaz. Kimsenin marksizmini bir bıçakla ikiye bölemezsiniz. Ayrıca Marksizm, birinin ötekini her konuda ikna etmesini mümkün kılacak nesnellikte ve bitimli (finite) bir dizge de değildir. Hiç tereddüt etmeden ekliyorum: Her kimin marksist formasyonu yazıp söylediklerinin verili bir andaki toplamıyla tüketilebiliyorsa, o gelişme dinamiği olmayan sık bir marksisttir.

"Sanırım buradan bazı somut sonuçlara ulaşmak güç olmayacaktır. Birincisi: Birlik sürecinin temeli ne Marksizm anlayışlarını tümüyle özdeşleştirme gibi boş bir hayal olabilir ne de "doğrunun parçalılığı". Birlik sürecinin temeli, verili bir an için dışa vurulmuş, bu anlamda nesnelleştirilmiş düşünce ve çözümlemelerin ortak ve uzlaşabilir yönler taşımasıdır. Motor, burada aranmalıdır. İkincisi: Eğer birlik deniyorsa, her Marksistin ya da Marksist kolektivitinin arkaplan yakıtı ya da rezervi de meşru kabul edilmeli, ayrıca bu konum "pusuya yatıp günü geldiğinde dayatmacı olma" türünden (kimilerinde gerçekten de olabilecek) planlarla bir tutulmamalıdır. Üçüncüsü: Bütün bu söylenenler bağlamında örneğin ben kendi adıma, geniş marksist kesimleri ve görüşleri kapsayan, klasik Leninist örgütlenmeye de denk düşmeyen, ama güçlü ve Türkiye'nin günlük politikasında ağırlığı hissedilecek bir partiyi zorunlu ('gerekli' yerine 'zorunlu' sözcüğünü seçerek kullanıyorum) görüyorum. Ama aynı şekilde böyle bir partinin gelecekte başka dinamikler doğurup yeni şekillenmelere yol açması olasılığını da doğal buluyorum. Bu düşüncelere herhangi birinin ipotek koyma hakkı ve gücü olduğunu da sanmıyorum." (3)

Beş yıl öncesinin birlik tartışmalarına yönelik olarak söylenen bu sözleri, bugünün birlik süreçleri için de aynen yineliyorum. Bugünkü birlik sürecinin formu, ne en küçük bir "özel"liğe ve içrekliğe olanak tanımayacak çingene çergisine ne sakinlerini fiziksel mekanlarından özel dünyalarına kadar herşeyin tamtamına ayırdığı aristokrat malikanelerine benzemelidir. O halde, özetliyorum.

Bir: Masaya yatırılması istenen farklılıklar, alıntının ilk paragrafında değinilen, daha çok bireylerin ya da dar mütabakat gruplarının özel (ve çok da meşru) bağlanma biçimlerinden kaynaklanan farklılıklar değildir. Belli bir birliği oluşturan kesimlerin ve bireylerin sezgilerinde ve kimi özel perspektiflerinde tam bir özdeşlik yaratmaya çalışmanın anlamı yoktur. Böyle bir özdeşlik ne mümkündür ne gereklidir.

İki: Buna karşılık, belirli bir uğrakta Türkiye solunun bütününe ilgilendiren, dışa dönük olarak nesnelleştirilmiş ve sözkonusu kolektivite neyse onun "anonim" görüşü durumuna gelmiş (özetle kişisellikten ve darlıktan çıkmış) görüşlerin, habire olmasa bile zaman zaman tartışılması mutlaka gereklidir. Bu tür görüşlerin ve düşüncelerin özel olarak iddihar edilmelerinin anlamı yoktur. Çünkü, bu tür görüş ve düşünceler, az önceki alıntı doğrultusunda "girilmezliği" meşru sayılan özel sezgi ve duyarlılıkların doğrudan uzantısı değildir. Daha açık konuşmak gerekirse, sözgelimi gençlik, sendikal hareket, kadın, yeni toplumsal hareketler gibi konularda "farklılıklar" müktesep hakkına başvurulması hiç gerekmez.

Yeterince açık oldu mu, bilmiyorum. Bir örnek vereyim. Kendi adıma, öncülük denilen misyonun geçerliliğini sosyalist iktidardan sonra da koruyacağına, Türkiye sosyalist devriminin kimi alanlarda özel caydırma politikaları uygulaması gerektiğine inanıyorum. Bunu "bilimsel" bir vargı olarak ileri süremem ve kanıtlayamam. Başkası, başka sezgi ve öngörülerden hareketle daha farklı düşünebilir. Bu iki farklı sezgiyi ve öngörüü masaya oturtup uzlaştırmaya çalışmanın hiçbir anlamı yoktur. Bunlar gerçekten üzerine yürünmemesi gereken "farklılıklar"dır. Gelgelelim, sosyalist hareketin bugününe ilgilendiren, somut alanlara yönelik, üstelik kurgulanılıp gerekçelendirilerek dışa vurulmuş tezlerin mutlaka tartışılması gerekir. Böyle bir tartışmayı hiç yaşamamak, insanları, sıkıştığında "zevkler ve renkler münakaşa edilmez" deyip işin içinden çıkmaya çalışan üçüncü sınıf münazaracılar haline getirecektir. Ayrıca, eğer insanlar özel sezgilerini ve perspektiflerini "bilimsel olarak üretilmiş bilgi" yerine koymamayı öğrenmişlerse, bu tür tartışmaların ille de kesin ayrılıklarla sonuçlanması gibi bir tehlike de ortadan kalkacaktır.

Yeniden "gruplar"a dönüyorum.

Sosyalist politikada en canalcı nokta, nerede kopuşçu ve radikal, nerede süreklilikçi ve temkinli olunacağını bilmektir. 1960'ların sonundan başlayarak günümüze ulaşan süreçlere ve sosyalist yapıların bu süreçler içindeki oluşumuna kendi nesnelliğinde bakmak gerekir. Kimi grupların, çeyrek yüzyıla yaklaşan tarihleri vardır. Bu tarihi yok saymak kolay, ama verimsiz bir yoldur. Bu gruplar ne olursa olsun insan tutmuşlar, istihdam etmişler, militan yetiştirmişler ve bunların en azından bir kesimini sağ dalgadan koruyabilmişlerdir. Özetle gruplar, 1980'ler sonunda özellikle azgınlaşan bir sağ denizin belki sığ, ama korunaklı limanları olmuşlardır.

Amacım, önce grupların hakkını vermek, sonra da onları "öldürmek" değil kesinlikle. Türkiye sosyalist hareketinin kendini yeniden kurma görevi ile grupların varlığı arasında bir gerilim olduğu gerçektir; ama, gerilimle antinomi (zıtlık, bağ-

daşmazlık) farklı şeylerdir. Konu bu açıdan ele alındığında, grupların olsa olsa "sönümlenebileceklerini" düşünüyorum. Şu anda, gruplara mensup sosyalist bireylerin solukları, üretkenlikleri ve yaratıcılıkları, önce kolektif bir tarihsel birikime, sonra da aidiyetin getirdiği sorumluluklara dayanmaktadır. Yerine başka bir dayanak koymadan bunları ilgaya yönelmek, zaten boynunda ilmekle dolaşan insanların altındaki iskemleyi çekmekten başka anlama gelmez.

Yok eğer istenen şey "eski" grupların yeni koşullarda yeni misyonlar için yeniden harmanlanmaları ve bu arada kimi ayırım çizgilerinin ortadan kalkması ise (ki **Sosyalist Politika** olarak biz de bunu istiyoruz), bunun için, ortak mücadelenin ve deney birikiminin, yeni parametreler getiren ve gerçekten harmanlayıcı bir ortam yaratmasını beklemek gerekir. Örneğin bugün BSP'yi oluşturan grupların en-camını belirleyecek olan ne "ilga" talepleri, ne "fesih" kararlarıdır; belirleyici olması gereken, BSP'nin siyasal etkinliklerinin getireceği ortam ve birikimdir.

Bir başka noktaya daha değinilebilir. Yalnızca BSP için değil bütün sol için söylüyorum. Bugün varolan grupların sosyalist harekete yaptıkları marjinal katkının büsbütün sıfıra indiğini söyleyemeyiz. Başka deyişle, özel birikim ve deneyimler üzerine oturan grupsal varoluş(lar), bu zeminin sunduğu üretim olanaklarını henüz tüketmiş değildir. Belki uç sayılabilecek bir örnekle anlatmak istiyorum. Eğer bundan dört yıl önce Kuruçeşme sürecine katılan bütün gruplar kendilerini feshedip ortak bir çatı altında birleşselerdi, böyle bir çatı, çatır çatır çatlamaya aday, "yenilenmeci" ya da "liberter" tonların ağır bastığı bir çatı olurdu. O dönemde grupsal varlığın korunuşu, sağ dalganın göğüslenmesine sanıldığından daha fazla katkıda bulunmuştur.

Grupsal varoluşun anlatılan olumlulukları elbette tarihsel bir görelilik taşımaktadır. Örneğin grupsal varlığın bugünkü rasyonalitesi, dört yıl önceki gibi sağ dalganın göğüslenmesi değil, özel üretim alanlarında kadro seferberliği imkanlarına sahip olunmasıdır. Sonra, bir başka dönem gelecektir. Bu dönemde ortak eylem ve deney zemini genişledikçe, grupsal varoluş bu kez daha gerçekçi biçimde sorgulanabilecektir.

Dediğimiz gibi, sorun bir devrini doldurup doldurmama sorunudur. Yoksa, grupların öyle kendinde bir meşruiyeti, geçerliliği yoktur. Aynı şey "gruplararası zeminler" için de geçerlidir. İki nehir arasındaki her yer Mezopotamya gibi bereketli olmaz; bunun gibi, gruplar arası olmaya kendinde bir keramet biçmek de yanlış bir tutum olacaktır.

SOSYALİST POLİTİKA'NIN MİSYONU

Madem gruplardan söz ediyoruz, son olarak **Sosyalist Politika**'nın bugün için kendine biçtiği misyonlara değinerek yazıyı bitirmek istiyorum.

Ama, önce tarih.

Tarihsiz misyon olmaz. **Sosyalist Politika**'nın bir tarihi, geçmişi vardır. Nesnel olarak bu tarih, STP/SİP'ten, Gelenek'ten, **Sosyalist İktidar**'dan ve 2. TİP'ten daha gerilere gider. Eğer tarih vermek gerekirse, **Sosyalist Politika**'nın kökeni de, başka birçok grup gibi 1968-71 dönemecinin araniş ve karmaşasıdır. O günleri yaşayan kaç kişinin bugün **Sosyalist Politika**'da olduğu önemli değildir. Önemli olan, bir çizginin tarih içindeki sürekliliğidir. Bu yüzden, örneğin, bugün merkez yönetiminde 80 öncesinden hemen hemen kimse olmayan SİP bile aynı tarihsel kökene sahiptir.

1968-71 dönemecinde, TİP'in temsil ettiği legal marksizm(*) ile MDD hareketinin temsil ettiği üçüncü dünyacı devrimci demokratlık arasında velut bir açığı bulunuyordu. Birçok sosyalist grup, daha sonra da olsa, bu boşluğun algılanmasıyla doğmuştur. Bu boşluğa, her iki ana akımdan, TİP'ten de MDD'den de geçişler olmuştur. TİP ve ondan türeyen TSİP, TKP de (TKP için, 1970 sonrası silkinışı kastediyorum), kırsalcılık, öncü savaşıklık, Maoculuk, üçüncü dünyacılık eleştirilerine belli bir boyut kazandıran eski MDD'ciler de bu boşlukta ve bir süreç içinde leninizmi keşfetmişlerdir.

Kimisi leninizmi bugüne taşımış, kimisi terketmiştir; kimisi de durumu idare etmektedir. **Sosyalist Politika** terketmeyenlerdendir. **Sosyalist Politika**'nın tarihsel çizgisinde, hep sıkışmalar ve bu sıkışmalara tepki niteliğinde aranişlar olmuştur. Başından bu yana. 1968-71 dönemecinde TİP'in legal marksizmi ile MDD'nin üçüncü dünyacı, cuntacı, milli burjuvaci özü arasında üçüncü yol aranmıştır. 1975-78 TİP'inde ve daha sonra **Sosyalist İktidar**'da bu kez cephecilik/aşamacılık tutkusu ile yarı "solcu" yarı "yeni solcu" III. Enternasyonal karşıtlığı dışında yeni yollar zorlanmıştır. 1980'lerde **Gelenek**'le ise, leninizm, bir yanda Sovyet dönemliğine öbür yanda liberter eğilimlere ve yarı anarşizan eleştirilere karşı korunmaya çalışılmıştır.

Peki, bugün ne var? Kimileri daha iyi anlaşılar diye sorarsak, **Sosyalist Politika**'nın bugünkü iddiası ne?

(*) "Legal marksizm" Türkiye'de pekçok solcunun sandığı gibi yasalıcılıkla, legalite fetişizmiyle ilgili, daha doğrusu tam tamına böyle tanımlanabilecek bir akım değildir. Legal marksizm, bir tür aşırı nesnelci marksizm yorumudur; kapitalizmin ve burjuvazinin gelişmesini, sosyalizm olanakları açısından birincil belirleyen sayar.

Ne değil, önce onlardan başlayalım.

– **Sosyalist Politika'nın**, Sosyalist Politika olarak "bu ülkede devrimi biz yapacağız" diye deklare edilmiş bir iddiası yoktur. Normal olarak, böyle bir iddianın kimsede olmaması gerekirken, **Sosyalist Politika** bunu açık açık söylemektedir.

– **Sosyalist Politika'nın** sihirbazlık yetenekleri yoktur. Bu nedenle şapkadan tavşan çıkarma becerisi de, bugünkü bunalımdan devrimci durum çıkarma gibi bir iddiası da yoktur.

– Sosyalist Politika'nın, nesnelliğin belirlediği ufkun çok ötesine taşıp Türkiye devrimi sürecinin bütün uğraklarını önceden kurgulama gibi bir iddiası yoktur.

– Sosyalist Politika'nın, sosyalist bir politika için ancak bu tür iddiaların zemin yaratabileceğini sanan sol yuppileri ikna etme gibi bir iddiası da yoktur.

Kuşkusuz, hepsi "iddia"dan ne anlaşıldığına bağlı. *Herşeyden önce, tarihsiz ve koşullardan bağımsız bir iddianın olamayacağını öğrenmek gerekiyor. Elbette, siyasal iddiadan söz ediyorum. Yoksa, çok uzun vadeye yayılan, bir anlamda "sonal" ya da mutlak iddialar her sosyalistte olabilir; ama bunların sözcüğün gerçek anlamıyla "siyasal iddia" sayılmaları mümkün değildir. Bu tür iddialar dışı vurulmazlar. Vurulduklarında ise, siyasal ayıraç işlevi görmeleri mümkün değildir; çünkü herhangi bir nesnellik, yanlışlanabilirlik ya da doğrulanabilirlik taşımazlar. Sonuçta, bu tür özel iddialar, en fazla, daha somut ve güncel iddialar için bir tür iç yakıt olabilirler.*

Buna karşılık, sosyalist hareketin belirli bir uğrağında ortaya çıkan belirli bir durumu şu ya da bu yönde değiştirmeye yönelik iddia, gerçek siyasal iddiadır. **Sosyalist Politika** işte bu anlamda iddialıdır. "Bunu tek başımıza biz yapacağız" diye değil, bu işi sonuna kadar zorlama, bu doğrultuda kapsamlı ve somut politikalar üretme anlamında..

Kimileriyle, bu arada gerçekten leninist olan başkalarıyla aramızda temel bir yöntem ya da yaklaşım farkı var. Bu fark elbette kimi ayrıntılar da içeriyor; ancak, gene de özlü bir özet yapmak mümkün: Bir yanda bu ülkenin somutuna saf leninizmden inip kuramı "uygulama"ya çalışanlar var; öteki yanda da ülkenin ve sosyalist hareketin bugünkü bütünsel belirlenimlerinden kalkarak leninizmi bu bütünsellik içinde yeniden üretmeye ve kurmaya çalışanlar. **Sosyalist Politika** ikinci kesime giriyor. Bu çerçevede "onlar" daha fazla mühendistir, "biz"se daha fazla mimar-mühendis..

Birinci kesimi oluşturan uygulamacı-mühendis yaklaşım, doğal ve kaçınılmaz olarak, uygulamayı çok sınırlı bir alanda gerçekleştirebiliyor. Bu çok sınırlı alan "örgütün içi"dir. Bu yüzden, böyleleri örgüt içi konularda çok konuşuyorlar, ko-

nuşmak zorunda kalıyorlar. İşin kötüsü bunun sakıncalı bir gevezelik haline dönüşebileceğini bile farketmiyorlar.(*)

Bir başka temel ayırım ise, Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü temel gündeminin algılanışıyla ilgilidir. Kimileri için, çizgiler çekilmiş, yollar ayrılmış, insanları sosyalist yaşamları boyunca belirleyecek ve hep aynı yerde tutacak özellikler artık yerleşmiştir. Dahası, Türkiye'de bu çizgilerin, yolların ve özelliklerin dışında, ötesinde ya da onlarla birlikte yeni şekillenmelerin oluşması da bundan böyle mümkün değildir. Bu, siyaseti bilenler için son derece naif bir yaklaşımdır. 1903-1923 arası 20 yıllık Leninist-Bolşevik siyaseti bilenler için çok daha naiftir. Ayrıca, Türkiye sosyalist hareketini her zaman bir "fay kırığı" temellendirmiştir. Sarsıntılar, yeni harmanlanmalar, geçişmeler, bölünmeler, savrulmalar ve birleşmeler yaratabilmektedir. Ciddi sarsıntılar, Nevada çölünün derinliklerine gömülmüş "nükleer atık"ları andıran Leninist kadroları bile yeryüzüne, hayatın içine ve diğer sosyalistlerin yakınına çekebilecektir.

Özetle, Türkiye sosyalist hareketinde yeni bir zemin, yeni bir hareketlilik, yeni bir "mayalanma alanı" ve harmanlanma kanalı açmadan, insanları yalıtık mekanlarda "leninist kadro" diye tutmanın fazla anlamı yoktur. Türkiye sosyalist hareketinin kendini yeniden kurması derken kastedilen de budur. Canlı ve zengin bir siyasal çalışma ortamında pişip beceri kazanan, özetle yaşayan insanları leninizme kazanmak, yalıtık mekanlarda leninizm tahsil etmiş insanları yaşama kazanmaktan daha kolay olacaktır. Birinci yolun ürünü olanlar, hiç olmazsa, odalarının duvarları dışında yumruklayacak bir şeyler bulabileceklerdir.

Bütün bunlar, **Sosyalist Politika**'nın daha özel misyonlarına dayanak oluşturan genel saptamalardır. Özel misyonlara gelince, bunların bir bölümü, gene başlıklar halinde sıralıyorum:

– Türkiye solunun üzerinde esen sağ ve liberter rüzgarın kuvveti düşmüştür. Sağ ve liberter dalgada zaman zaman görülen hortlama girişimlerinde, bu dalganın kendi siyasal ve ideolojik gücünden çok, leninizm ve devrimcilik adına öne sürülen sığ, hamhalat ve dogmatik görüşlerin payı vardır. Türkiye'de devrimci kesimlerin en büyük zaaflarından biri, inançlarını ve solukluluklarını kanıtladıkları halde, tarih ve güncellik ile ilgili çözümlemeleri yeni sol'un ve liberterizmin neredeyse te-

(*) Bu, sanıldığından daha eskiye dayanan ve yaygın bir sendromdur. Eski TKP'liler, en çok polise karşı ne yaptıklarını anlatırlar. 1970'li yıllarda TKP "Konya'da konferans topladığını" ilan etmişti. Amaç, Konya'nın Anadolu'nun tam ortasında yer almasından hareketle insanlara "vay canına" dedirtmekti. Bugün leninist çekirdeklerin yayınlarında "polise düşen devrimcinin nelerle karşılaştığı" en ince ayrıntılarına kadar anlatılabiliyor. "Adil yoldaş"la "Mehmet yoldaş" arasındaki tartışmalar sayfalar tutuyor. Açık söyleyeyim, bütün bunların, yukarıda değindiğim psikoloji dışında siyasal bir mantığı varsa, bunu bir türlü anlayabilmiş değilim.

keline terketmeleridir. **Sosyalist Politika**'nın bir misyonu da, gerçek leninist kadroların birçok alanda üretken olabileceklerini kanıtlamaktır.

– Benzer bir durum örgüt/örgütlenme pratiği ve normları için de geçerlidir. Sosyalist örgütü bir işlev, görev ve sorumluluk alanı olmaktan çok bir "özgürlük alanı" olarak görmeye yönelebilen eğilimlere karşı mücadele, Sosyalist Politika'nın misyonunun bir parçasıdır.

– Sağ dalganın sosyalist zihin üzerinde yarattığı "bütünsellik kaybı", ideolojik ve siyasal hatta bir eklektizm tehlikesi doğurmaktadır. Piyasanın görünmez elinin ayrı iktisadi etkinlikleri genel bir düzene bağlandığına nasıl inanılmışsa, bu kez de özgürlüğün görünmez elinin çeşitli alanlardaki bağımsız üretimleri tek bir siyasal harekette kaynaştırabileceği sanılmaktadır. Bu eğilimlere karşı mücadele, bir başka misyondur. **Sosyalist Politika** bu misyonunda yalnız değildir. Şu sözler, bu konudaki duyarlılığın başka devrimci kesimlerce de paylaşıldığını göstermektedir:

"Marksist eleştirinin bakir bıraktığı alanlar yeni hareketlere kaynaklık eder. Çözümü bu yeni hareketlerle eklemlenmede veya onların parçalı eleştirilerini eklektik bir seçmecilikle aynen tekrarlamakta aramak bir kolaycılıktır. Gerçek çözüm 'herbirinin özel konumlarına aşkın' bir bütünsellik düzeyini yakalamaktır." (4)

– Bugün Türkiye sosyalist hareketinin çok fazla farkedilmeyen iç sorunlarından biri, merkezkaç güçlerin her zamankinden daha fazla etkili olmasıdır. Bu durum-bir tür "içe dönük meşruiyet" sorunu yaratmaktadır. "Merkez" olarak tanımlanabilecek ne varsa hepsini ve herşeyi uluorta sorgulamak, bir kişiliklilik, bağımsızlık ve açıklık göstergesi sayılmaktadır. İşin ilginç yanı, merkezkaç eğilimlerin kendi içlerinde bir tutarlılığın da bulunmamasıdır. Örneğin "merkeziyetçiliğin eleştirisi", başka düzeylerde çözülebilecek her sorunun merkeze havale edilmesiyle yanyana olabilmektedir! Açık konuşmak gerekirse, Türkiye solunun hemen hemen bütün bölmelerine damga vuran bu tür eğilimlerde en az siyaset, en çok özel psikoloji vardır.

Buradaki sorunun çözüm yeri, merkezkaç eğilimler içindeki sosyalistler değil, doğrudan doğruya merkez(ler)dir. Çünkü merkezkaç eğilimler merkez(ler)in basiretini bağlamış, onları merkez(ler) gibi davranmaktan öcü gibi korkar duruma getirmiştir. Şurası iyi bilinmelidir: ayrı alanlardaki bağımsız üretimlerin eklektik biraradalığından nasıl siyaset çıkmazsa, belirli bir forma oturmayan ve az önce değindiğimiz gibi psikolojik dürtülü eğilimlerin "tabancılık" adına allanıp pulanmasından da örgüt çıkmaz. **Sosyalist Politika**, işlemeziği ve başıboşluğu getiren bu tür bir "özgürlük" ve "tabancılık" yanılısamasına karşı genel örgütlenme ve işleyiş ilkelerini savunacak, bunların yerleştirilmesine çalışacaktır. Ve görüldüğü kadarıyla, bu misyonunda da yalnız kalmayacaktır.

Bütün bunlar, Sosyalist Politika'nın, şu an içinde bulunduğu ve Türkiye sosyalizminin geleceği açısından büyük değer biçtiği bir siyasal toparlanmayla ilgili misyonlarından bir bölümüdür.

Son olarak, özellikle Türkiye sosyalizminin genç kuşakları için yazıyorum. En doğru yol, iddiayı ve soluğu, somut etkinliklerden ve deneyimlerden *a posteriori* üretmektir. Eğer leninizm sahipleniliyorsa, onun için de aynısı geçerlidir. Uzun sözün kısası, bugün geline ayırım noktasında yanıtlanması gereken iki temel soru, ya da tercih gerektiren iki alan vardır. *Birincisi: Sorun, "biryerlerde" duran leninizmi sinama yanılma yoluyla Türkiye koşullarına uygulamak mıdır, yoksa somut siyasal etkinlik içinde ve kimi temel ilkelerden hareketle onu yeniden üretip şekillendirmek mi? İkincisi: Türkiye sosyalist hareketi, sapla samanın, akla karanın tam tamına ayrıştığı, genel ve özel bütün çizgilerin yerleşiklik kazandığı "tamamlanmış" bir tablo mu sunmaktadır, yoksa çeşitli kaymalara, değişimlere gebe dinamik bir süreç içinde sosyalist hareket kendi kendini yeniden mi kuracaktır?*

Yüzmeyi öğrenmek için banyonuzdaki küveti dolduracağınıza, ortada bir havuz var (henüz deniz yok) oraya gelin. Ya da benzer bir havuzu siz oluşturun. Yok mutlaka küvette ısrar ediyorsanız suyu biraz soğutun ki içinde uyuyup kalmayasınız.

NOTLAR

- 1) Dünya Armağan, "Sosyalist Hareketin Militanlarına", **Gelenek**, sayı 47, s. 10.
- 2) Zeki Tombak, "Türkiye Sosyalist Hareketinin İnsan Unsuru-I", **İktidar Yolu**, sayı 7, s. 9.
- 3) Metin Çulhaoğlu, "Solda Boşluk Var mı?", **Gelenek**, sayı 27, s. 10-11.
- 4) "Program Tartışmalarına Bir Yaklaşım", **Toplumsal Dayanışma**, sayı 25, s. 16.

BURJUVA SİYASETİNDE DEĞİŞİM RÜZGARLARI VE YENİ DEMOKRASİ HAREKETİ

Ali Önder ÖNDEŞ

"Türk perestroykasına ihtiyacımız var."

Bu sözler Yeni Demokrasi Hareketi (YDH) oluşumcularından TUSİAD eski başkanı Cem Boyner'e ait.

Yukarıdaki yargıdan sorular üreterek bu saptamanın nereye oturduğunu irdelemenin doğru olacağı kanısındayım. Sorulması gereken iki soru var: "Türkiye'nin söylendiği gibi bir perestroykaya ihtiyacı var mıdır? Ayrıca bu ihtiyacı ortaya çıkaran dinamikler nelerdir? Bu dinamiklerin hareket ettirici, sıçratıcı özellikleri hangi düzeydedir ve ne tür nesnel süreçlerle ilişkilidir?"

Sorulara ihtiyatla yaklaşmak gerekiyor. Örneğin, "Böyle bir ihtiyaç da bu ihtiyacın maddi koşulları da yok" diyerek kestirmeci ve kolaycı yaklaşım yanıltıcı olacaktır. Çünkü o zaman "Nereden çıktı bu beyaz atlı prens? Ya da Neden çıktı bu beyaz atlı prens?" türü sorulara yanıt bulunamayacaktır.

Sorunun açılmasında son yıllarda sıkça kullanılan iki kavramın Türkiye'nin siyasal gündemindeki muhatapları ile ele alınmasının doğru olacağı kanısındayım. Özellikle 80'li yıllardan sonra sıkça telafuz edilen iki kavramdan söz ediyorum: "Değişim" ve "dönüşüm". Çoğu zaman birlikte kullanılmalarına rağmen, bunlar anlamları ve işlevleri bakımından farklı kavramlar. "Değişim (Arapçası, tadilat) süreç içerisindeki değişiklikleri ifade ederken, dönüşüm (tahavvul, inkılap, transformasyon) ise, olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum olmayı an-

latan bir sözcük."(1) Burjuvazi ve burjuvazinin sözcüleri bu iki kavramdan daha yumuşak ve daha evrensel bir süreci ifade ettiği için ya da yaşanılana daha uygun düştüğü için birincisini yani "değişim" sözcüğünü kullanmayı çoğu zaman diğerine yeğliyor. Gerçekten son yıllarda "değişim", "dönüşüm" sözcükleri ağızlardan düşmez oldu. "İkinci değişim projeleri", "2000'li yıllara taşınan Türkiye" vb. kavramlaştırmaları siyasal yaşama sokan T. Özal'ı, basının malum kalemleri ve eski Marksistler, değişimciliği aşan bir içerikle, "devrimcilik"le nitelemişlerdi. T. Özal'dan sonra da bu kavramların sıkça kullanılması bir keyfilik olmasa gerek. Bugün "rüzgârı arkama aldım", "politakada beyaz bir sayfa açıyorum" diyen Çiller'den, yapay bir teknisyen üslubuyla "değişim, dönüşüm projeleri"ni ağzına sakız yapan Karayalçın'a kadar uzanan "değişimci" bir söylem tutturuldu. Hatta, devletin geleneksel niteliklerine oldukça bağlı olan S. Demirel bile ihtiyatı elden bırakmadı, ama bu söylemin de dışında kalamadı.

Bu değişimci söylem politikacıların görüntüsünde de yerini buldu. İmajlar söyleme uygun hale getirildi. S. Demirel, 80 öncesine göre daha uyumlu ceket ve kravatlar kullanmaya, daha estetik bir görüntü vermeye başladı. Değişim rüzgârlarının etkisiyle Çiller'in önce eşarblı dalgalandı. Yine, D. Baykal ve M. Yılmaz sürecin dışında kalmamak için kot pantolon giyeceklerini halkımıza duyurdular!.

Peki, burjuvazi ve onun temsilcilerindeki bu değişim sendromunun görüntü ve imajdaki yansımalarının dışında uzandığı başka alanlar var mı?

Var tabii. Kerameti kendinde menkul "sol" partilerinden , merkez sağa, oradan faşist ve dinci harekete kadar burjuva akımlarının sözcülerinin "değişim" adına nüansları bir kenara bırakırsak ortaklaştıkları bir düzlem var. Yeni Dünya Düzeni (YDD), Batı'ya entegrasyon, devletin yeniden yapılanması ve küçültülmesi ve daha somut olmak üzere özelleştirme politikaları bu ortak düzlemi oluşturuyor. Tabii bu değişim düzleminde "özelleştirme"den söz ediliyorsa, ihmal edilmemesi gereken bir kavram olan "demokratikleşme" de söylem düzeyinde bir yer tutuyor. Ancak, burada bir gerçekliğin altını bir kez daha çizmek gerekiyor. Dünyadaki örneklerden de bilinmektedir ki, özelleştirme demokratikleşmeyi dışılayan bir süreçtir. O nedenle, "demokratikleşme" söylemi, yeniden yapılanma ve özelleştirme politikalarına tepkiyi soğurma aracı olarak salt söylem düzeyinde uzun bir süre daha devam edecektir.

DIŞ DİNAMİK Mİ, İÇ DİNAMİK Mİ?

Değişim-dönüşüm kavramlarını sıkça kullananlara, bu kavramlar gökten vahiyle inmedi. Peştemallarına sarınarak hamamdan dışarı fırlamış olsalar ve bağırarak "değişim"den söz etmiş olsalar bile, o anı önceleyen bir süreç, bir zemin mutlaka

vardı. Neydi bu zemini hazırlayan süreç? Bu süreç, emperyalist-kapitalist sistemin bütünündeki kriz dinamiğiyle ilgili olarak, Keynesyen politikaların bir kenara bırakıldığı, liberalleşme, serbest piyasa ekonomisi, küreselleşme vb. kavramların öne çıkarıldığı ve somut projeler olarak uygulanmaya başlandığı bir süreçti. Emperyalist-kapitalist sistem bu değişim düzleminde devinirken sistemin müstemilatı olan Türkiye'nin bundan muaf kalması mümkün değildi.

12 Eylül'ün dünyadaki bu devinimle eş zamanlı olmasını, bir raslantıya bağlamak da doğru olmasa gerek. Çünkü Türkiye kapitalizminin ciddi bir yapısal ve yönelimsel değişime, değişimcilerin de bu değişimi içselleştirmiş 12 Eylül paşalarına ihtiyacı vardı. (12 Eylül'ü yalnızca böyle bir dinamiğe bağlamıyorum. Elbette farklı dinamiktir de var. Ancak, konumuzla ilgili yanını öne çıkarıyorum.) Oluşumunun başından beri bazı ufak-tefek gerilimlere rağmen esas itibarıyla Batı kapitalizmine entegre olmaya ve Batı'yla uyumlu yaşamaya önem veren Türkiye burjuvazisi, süreçle birlikte bir yeni ivme kazandı. Burjuvazi, YDD, Batı'ya entegrasyon bağlamında kendini yeni bir eğitimden geçirdi. Çağlar Keyder bu değişime şöyle işaret ediyor: "... Gerek burjuvazi gerekse bürokrasi, ekonominin, dünya ekonomisinin yaptırımlarıyla karşılaşmadan genişlediği dönemin artık sona erdiğini ve yeni bir düzenlemenin gerektiğini kabul ediyordu." (2) Kısacası, değişim bağlamında burjuvazinin eğitimi, genişletilmiş, geliştirilmiş bir iman tazelemeydi.

Yukarıda anlatılanlarla ilişkili olarak bu süreçten devlet ve devletin yönelimlerine ilişkin sonuçlar da çıkarılabilir. Çıkarılacak sonuçlar, devletin sınıfsal aidiyetine ve asli işlevine ilişkin değil, sürece bağlı yönelimlerine, rolüne ilişkin. Yakın tarihimizde gerek 27 Mayıs gerekse 12 Mart, genel olarak devletin geleneksel rolüne dokunmamış, hatta her iki askeri darbeye de devletin geleneksel yönelimlerini tahkim eden (ideolojik-siyasal ve ekonomik bakımdan) düzenlemelere gidilmiştir. Düzenlemelerin mimarları da, misyonları bu geleneksel anlayışa göre belirlenmiş kişilerden oluşturulmuştur. Oysa ki 12 Eylül, bu bakımdan oldukça farklılıkları olan bir olgudur. 12 Eylül ve ardından gelen süreçte, devlet yapısında bir işbölümüne gidilmiş, bu işbölümünde, siyasal sorunlara müdahale brifinglerle beslenen ve siyasallaşan orduya, iktisadî sorunlara müdahale ise Kemalist devletin geleneksel değerlerinden çok, dünyadaki değişim-dönüşüm süreciyle belirlenmiş teknokratlara, prenslere bırakılmıştır.

Bu işbölümü esas olarak günümüzde de sürmektedir. Ancak, bugün ordu, MGK, Genel Kurmay aracılığıyla siyaseti yönlendirme işlevinin yanısıra iktisadî süreçlere de fiilen müdahale etmektedir. Değişim rüzgârları, burjuvaziyi ve sivil temsilcilerini etkilerken doğal olarak burjuvazinin resmi giysili temsilcilerini de etkisi altına almıştır. Bir başka deyişle ordu bir kurum olarak daha çok siyaset, daha çok ekonomi belirlenimli bir düzleme doğru evrilmiştir.

Özetlersek, Türkiye burjuvazisi, dışarıdan dayatılan süreçlere bütünüyle, iradesi dışında boyun eğen bir yapıya değil, Batı'ya entegrasyon ekseninde bazı gerilimlere rağmen uyum gösteren bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla, iç ve dış dinamikler, gerilimli de olsa, süreci birlikte ve aslî bir uyum çerçevesinde belirlemektedir.

NERDEN ÇIKTI BU BEYAZ ATLI PRENS?

Önceki bölümde Türkiye'de "değişim", "dönüşüm" kavramlarının hangi nesnel düzlemde üretildiğinden söz etmeye çalıştım. "Değişim"in omurgasını, nüansları bir kenara bırakırsak YDD ile entegrasyon ve entegrasyonunun zeminini oluşturma, sancısını azaltmaya yönelik bir iç yapılanma süreci amaçlanıyor. Doğal olarak, "değişim-dönüşüm" kavramlarına ufak-tefek de olsa farklı anlamlar ve işlevler yükleyenlerin duruş noktası sonuçta, farklı siyasal-toplumsal yapıların oluşumuna neden oluyor. Ancak, bu yapıların farklılıkları aslı yörüngenin dışında ve kontrolsüz yönelimi ifade etmiyor.

YDH ve C. Boyner de bu aslî yörüngeye tabi, kontrollü bir farklılığın ifadesi olarak siyaset yaşamında boy gösteriyor. Farklılık da değişim konusunda daha radikal bir söylemden öteye gitmiyor.

Peki nedir bu farklılık?

Ya da YDH hangi ideolojik-programatik düzlemedir?

Birincisi YDH'ni tanımlayan aslî düzlem YDD'ye entegrasyon ve bu doğrultuda yeniden yapılanmadır. Ancak, YDH'nin projeleri ile ilgili olarak derinliği olan bir belgeye, içinden üretim yapılabilecek yazılı bir ideolojik-programatik çerçeveye rastlamak mümkün değil. O nedenle YDH medya tarafından şişirilen imajının tersine şu anda çok yüzeysel ve sığ bir zemini ifade etmektedir. YDH oluşumcularında gözlediğim ortak bir refleks var. Herhangi bir konudaki değerlendirmelerine değinildiğinde, ortak refleks devreye giriyor: "Her şey değişir." Anlaşılan dışa dönük mütakamil değişim projelerini henüz üretememiş olan YDH'de iç oluşum süreçlerine ilişkin değişimcilik anlayışı oldukça önemli bir işlev görüyor. Tabii şunu da belirtmek gerekir: Siyaset yapmaya soyunan bir öznenin her şey değişir mantığıyla asgari bir belirlenim zeminini oluşturmaması siyasette yumurta küfesi taşımama anlamına gelir. Oysaki siyaset sırtta yumurta küfesi ile yapılır.

Bunları şunun için söylüyorum, YDH'nin çok yüzeysel bir ideolojik-programatik çerçevesi var. Bunun yanı sıra bir araştırmaya veri olabilecek belge de yok. Ben de doğal olarak yazının bütününde sınırlı sayıda belgeye, C. Boyner ve "proje" oluşumcuların sözlerine ya da YDH hakkında söylenenlere başvuracağım. Bunların yetmediği yerde de bana ait çıkarsamalar, yorumlar yazıyı besleyecek. Bu çıkarsamalarda objektif olmaya özen göstereceğim.

Şimdi bir adım daha atabilirim.

Cem Boyne'le ilgili bana göre en tanımlayıcı değerlendirme (sonucu abartılı da olsa) Liberation'da çıkan değerlendirmedir. "Ne sağcı ne solcu, samimi bir şekilde laik ama müslüman, biraz demagog, Boğaziçi'nin İtalya'da seçimleri kazanan işadama Silvio Berlusconi'si olabilir." (3) Abartılı sonucu bir kenara bırakırsak Liberation'da çıkan değerlendirmeye göre, C. Boyner hem her derde deva bir ebeğümecidir, hem de aynı anlama gelmek üzere hiçbir şey değildir. Yanlışlık şurada: Dünyanın neresine giderseniz gidin sınıf zeminine basmayan, sağcılığın ve solculuğun sentezi bir ideoloji bulamazsınız. Bir ideolojinin, bir politikanın sağ ya da sol olarak farklı ağırlıkları olabilir, ama sağın ve solun gayri meşru melezi olan bir ideoloji ile politika mümkün değildir. O zaman C. Boyner hiçbir şey değil midir? Hayır. C. Boyner, ideolojik-politik olarak solun karşısında sağ ideolojinin bir versiyonunun temsilcisidir. C. Boyner'in ne kadar laik ne kadar müslüman olduğu beni ilgilendirmiyor, ama oldukça gelişkin bir demagog olduğu ve burjuva siyasetçilere özgü yeteneklere fazlasıyla sahip olduğu ortada.

Birincisi, ekonomik yaşamdaki karizmasını siyasete başarıyla tahvil edebilmiştir. İkincisi, zaman zaman yaptığı çıkışlarla, medyanın da yardımıyla, siyasal gündeme kısa sürede girebilmiştir. Tabi, C. Boyner'in bu özel yeteneklerini ortaya çıkarmasına fırsat veren nesnelliği de unutmamak gerekir. C. Boyner'in zaman zaman tutturduğu radikal muhalif söylemin, diğer bir deyişle "demokrasi aslanı" kesilmesinin nesnellikleri nedir sorusunun bir yanıtı olmalı.

Bugün Türkiye'de burjuva siyaseti ve onun yapıları bir eksikliği yaşıyor. Düzen, kendi içinden ve kontrol edebileceği, düzen içi konumlanışta potansiyel bir alternatif üretememiştir. Burjuvazi için, düzen içi yapıların merkezde toplanması ve aynışması kısa vadede olumluluk içerse de genel çıkarlar açısından bir handikaptır. YDH büyük ölçüde, düzenin kendi evladı olan ve kontrol edilebilir bir muhalefete oynuyor. Bu konuda, uzun süre birleşme görüşmeleri yaptıkları DP'nin sözcüsü, eski MİT'çi Mahir Kaynak da benzer bir saptama yapıyor: "Cem Boyner, rejime karşı muhalefeti bölmek ya da bunu devlet eliyle kanallize etmek gibi bir rol oynamaktadır. Bu, Nevzat Tandoğan felsefesidir. 'Eğer bu ülkeye komünizm lazımsa onu da biz getiririz' anlayışıdır. Eğer rejime karşı bir muhalefet gerekliyse buyrunuz rejime karşı bir muhalefet!" (4)

YDH ile aynı alana oynayan, benzer zihniyete ve motiflere yönelen siyasi rakipleri arasında çok farklı değerlendirmeler yapanlar da var. Örneğin H. Celal Güzel: "Ben onu Jöntürkler dönemini başlatan Prens Sabahattin'e benzetiyorum. Onlar Paris'te uçuk entellerle padişaha küfrederek ortaya çıktılar. Onlar devleti yıkmışlardır. C. Boyner de öyle. Ne kadar eski Marksist varsa yanına almış. Şimdi o Marksistleri kırpıp kırpıp Liboş yapıyor. Ülkeyi onlara teslim ederseniz bir günde bölerler."(5)

H.C. Güzel'in bu ilginç saptamasında büyük ölçüde haklılık payı var. Örneğin, C. Boyner, ağırlıklı olarak dış dinamiklerle beslenen ve çok kısa sürede Batı'ya entegre olmaya kararlı bir ideolojik belirlenime sahip. (H.C. Güzel dahil, hangisi öyle değil ki) O nedenle, İngiliz yardımıyla devrim yapmaya soyunan Prens Sabahattin'le kurulan anoloji önemli ölçüde gerçekçi. Ancak, C. Boyner, siyaseti tamamen devlete, düzene tutunarak yapıyor. Prens Sabahattin ise biraz farklı. Yine, eski Marksistlerin Liboşlaşarak YDH oluşumu içinde yer almaları da gerçeklik.(6) Ancak, eski Marksistlere biçilen misyon doğru değil. Düzene, düzenin nimetlerine yaslanarak politika yapan yeni liboşlaşanların bu anlamda ne bir gücü ne bir güç kullanma niyetleri var.

YDH YELKENİNİ NEREDEN ŞİŞİRİYOR?

YDH sözcülerinin bir bölümü zaman zaman 46 DP ruhuna atıfta bulunsalar da YDH'ne asıl itilim veren ruh T. Özal ruhudur. Bir başka deyişle, itilimin kaynağı dünyadaki değişim rüzgârlarıyla eş zamanlı olan 24 Ocak kararlarıdır, 12 Eylül'dür, II. Cumhuriyet tartışmalarının yarattığı atmosferdir. Sonuç olarak YDH, yelkenini büyük ölçüde T. Özal'ın yelkenini şişirmeye başladığı yerden şişirmeye çalışıyor. Ancak, T. Özal dönemi ile şu anın nesnelliğinin farklı olduğunu atlamamak gerek. T. Özal ilk çıkışında 12 Eylül faşizmini arkasına alarak, ona tutunarak yol almıştı. T. Özal'ın radikal ya da "devrimci" diye nitelendirilen projelerinin ardında briefinglerle siyaset ve ekonomi gıdası alan 12 Eylül paşaları ve onların gücü vardı. Bugün için YDH'nin böyle bir şansı yok. O nedenle YDH sözcülerinin sık sık sivilleşme, sivil örgütler, sivil toplum türü kavramları kullanmaları asli bir yönelim farklılığını değil, bugün için yaslanılacak zemin ve kullanılacak motif farklılığını ifade etmektedir.

Ancak, bütün sivil toplumcu, demokrasici söylemlerine rağmen YDH'nin temel yönelimlerine ve projelerine bakıldığında yeni bir baskı döneminin zeminini hazırlayacak bir yöneliş olduğunu da söylemek mümkün. Korkut Boratav da buna

işaret ediyor: "YDH'nin sözcülerinin ifade ettikleri iki temel tez var. Bunların Türkiye'de demokrasinin geleceği bakımından oldukça olumsuz boyutlar taşıdığını düşünüyorum. Bunlardan biri özelleştirmedir. Özelleştirme, Türkiye'de sendikal hareketin tasfiyesi anlamına gelmektedir. İkincisi, toplumsal örgütlülüktür. Halkın örgütlenmesinin olmadığı yerde demokrasi olmaz. Salt bireylere dayanan, insanları kendi hakları ve yükümlülükleriyle baş başa bırakan bir demokrasi anlayışı ilkindir. Bu Amerikan demokrasisidir. ... Hem örgütleşmeyi talep ediyorsunuz hem popülizmi ortadan kaldırıyorsunuz, bunun arkasından demokrasi değil dikta gelir."(7) Diğer kapitalist ülkelerdeki özelleştirme uygulamalarına ve Türkiye burjuvazisinin özelleştirme konusundaki iştah ve niyetine bakıldığında K. Boratav'a hak vermemek mümkün değil.

T.Özal'ın çıkışı ile YDH arasında bir başka benzeşme de siyasete bakış noktasında öne çıkıyor. T. Özal siyasette dört eğilimi birleştirmeyi hareket noktası almıştı ve döneminin nesnelliğinin kendisine sunduğu olanakları da ustaca kullanarak bunda büyük ölçüde başarılı olmuştu. Bugün YDH'nin de benzer bir yaklaşımı var: "YDH bugüne kadar siyaset ve toplum hayatımızı bölen ittihatçı- itilafçı, halkçı-demokrat, sağcı-solcu, ilerici-gerici gibi kutuplaşmaları bir değişim projesi etrafında aşmayı ve bütün yenilikçi unsurları birleştirmeyi amaçlamaktadır."(8)

Ancak, bugün, az önce de değinildiği gibi, farklı eğilimlerin bir siyasi partide, değil devletin potasında bütünleştirilmesi doğrultusunda bir yönelim var. Farklılıkları silikleştirici, merkezde büzüşmenin aslî yönelim olduğu bir süreç yaşanıyor. Devlet RP tehlikesine karşı zaman zaman dış gösteren ama dış gösterirken bile ehliileştirmeyi ve merkeze büzmeyi gözetken bir politika sürdürüyor. Gerçekten de RP son dönemlerde merkezde büzüşen unsurlara daha çok yakınlaşıyor. O nedenle bugün devletin dışında farklı eğilimleri içinde soğurabilen bir siyasal özneye çok fazla şans tanımak pek gerçekçi görünmüyor. Ayrıca sermaye kesimi de yeni parçalanmaları doğuracak bu tür çıkışlara sıcak bakmıyor. Rahmi Koç'un C. Boyner'e ilişkin övgü dolu sözlerinin ardından yaptığı uyarı önemli: Yeni bir bölünme istemiyoruz...

YDH ekonomide de T. Özal ya da 12 Eylül önermelerinden farklı bir şey getirmiyor. Değişim adına yönelimleri ve projeleri o gün Batı'ya entegrasyon, piyasacılık, liberalizm, özelleştirme vb. ana yönelimler belirlemişti, bugün de söylenenler aynı. Nüanslar bir kenara bırakılırsa yukarıda değinilen yönelim bugün tüm burjuva partilerince takım ruhuyla ileriye taşınıyor. YDH'nin bu aslî yönelim düzleminde takım arkadaşlarından pek büyük farkı yok. Fark olsa olsa takımın daha ofansif bir oyun düzenine oturması noktasındadır. O kadar.

DEVLETİ NERESİNDEN KÜÇÜLTELİM?

YDH oluşumcuları, 2. Cumhuriyetçilerin ve onların bir bölmesini oluşturan eski Marksistlerin kavramlaştırmalarına çokça başvuruyor. Devlet, devletin yapılanması ve gücünün sınırına ilişkin yaklaşımlarda bu eiki çok belirgin. Yerli yersiz, "bi-reyin özgürlüğü"nden, "bi-reyin refahı"ndan, "bi-reyin devlet karşısında korunması"ndan ve hepsini kapsayacak bir kavramlaştırma ile "devletin küçültülmesi"nden söz ediliyor. "Devletin küçültülmesi" kavramlaştırmasının Türkiye solunun bazı kesimlerini etkileyen bulaşık bir özelliği de var. Peki, YDH "devletin küçültülmesi"nden neyi murad ediyor? "Bizini kuracağımız sistemde devlet, adaletle, güvenlikle daha çok meşgul olma imkanı bulaçak, dış siyasetle gereği gibi uğraşacaktır... Devlet ekonomiden de çekilecektir. Ormanlar özelleştirilecek, hazine arazileri satılacak, kırsal alandaki hazine arazileri ise topraksız köylüye parasız dağıtılacaktır. Böylece devletin yükü hafifleyecek, devletin olması gereken yerlerde daha da güçlenecektir." (abç) (9)

Bunlar C. Boyner'in İzmir toplantısında söyledikleri. Söylenenler çok açık. Devletin küçülmesi, devletin sosyal yanının budanmasıdır. Ekonomide küçülen devlet, her şeyi piyasanın yasallığına bırakacaktır. Bu durumda eğitimden sağlığa kadar bütün sosyal hizmetler serbest piyasa tarafından belirlenecektir. Örneğin, böbrek taşı kırılma ya da by pass ameliyatı sağlık borsasında YDD'ye endeksli piyasa kuralları tarafından belirlenecektir. Yine tüp bebek sahibi olmak isteyenler sağlık borsasını takip ederek çocuklarının maliyetini düşürmeye çalışacaklar. Bu konuda fantezi üretmenin sınırı yok. Ancak, C. Boyner'in yukarıdaki sözlerinde gizli olan tehlikeli eğilim, fantezi üretimine sınır çiziyor. Tehlike şu: Devlet ekonomiden elini çekiyor, bu durumda ortaya bir enerji fazlası çıkıyor. Devlet bu fazla enerjiyi nereye akıtacak? Tabii ki aslî görevlerine. Söylenenlerden şu sonucu çıkarmak mümkün: Devlet küçülecek ama bu küçülmeyle eş zamanlı olarak belli alanlarda daha da yoğunlaşacak. Bu tesbiti C. Boyner aynı toplantıda yapıyor: "Türkiye'nin devletten güçlü iktidarlara ihtiyacı vardır." (10) YDH oluşumcularına "devletten güçlü iktidar" kavramlaştırmasının neyi ifade ettiğini sorarsanız büyük bir olasılıkla uzun uzun "bi-reyin devlet karşısında korunması"ndan, "bi-reyin refahı"ndan söz edeceklerdir. Ama söyledikleri hiç de inandırıcı olmayacaktır. Kavramlaştırmayı yapanın kastına ilişkin doyurucu bir açıklaması yok. Ancak, ortada mutlaka önü arkası düşünülerek yapılmış bir kavramlaştırma var. Bu durumda bazı öznellikleri taşısa da çıkarsamaya başvurmak zorundayım. Ayrıca, konuya Marksist devlet teorisi düzleminde bakacağım (Ancak, burada yıllarca tartışılan bir sornsalın konuyla ilgili bölümü ile bir yaklaşım söz konusudur)

Marksizme göre, devlet tek bir cümleyle ifade edilirse, hakim sınıfların yönetici komitesidir. (C. Boyner'in de böyle bir tanımdan haberi olduğunu var sayıyorum.) Günlük politikada kapitalist devletten söz ederken zaman zaman devlet eşittir sınıf türünden dikkatsiz bir yargıya varılabilir. Gerçekten, Marksizme göre devlet, aslî olarak sınıfın egemenlik aracıdır; ancak, devletin yönelimlerini etkileyen diğer değişkenleri hesaba katmaksızın yaşamda yer bulacak bir devlet teorisini oluşturmak da mümkün değildir. Bu konu, son yıllarda Batılı Marksist düşünürler arasında yeniden yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Sınıf iktidarı –devlet iktidarı– devletin görelî özerkliği ekseninde sürmekte olan tartışmalardan C. Boyner'in olmasa da yanındaki eski Marksistlerin haberi vardır. Konuya açıklık getireceğine inandığım kısa bir alıntıya başvuracağım: "Devlet iktidarı, sınıf iktidarının onun aracılığıyla güvence altına alındığı ve sürdürüldüğü esas ve nihai –ama tek olmayan– araçtır. Ancak, devletin görelî özerkliği kavramının önemini vurgulamanın esas nedenlerinden birisi, sınıf iktidarı ile devlet iktidarı arasında temel bir ayrım yapılması gerektiği, görelî özerklik kavramının anlamı ve içerdiği şeylerin analizinin gerçekten de bu özerkliğin az ya da çok olmasına yol açan güçler, uygulandığı koşullar vb. üstüne odaklanması gerektiğidir."(11)

Marksizm, devlet iktidarı –sınıf iktidarı– görelî özerklik kavramlarını devletin sınıfsal aidiyeti ekseninde ele almaktadır. "Devlet eşittir sınıf" vurgusu çoğu zaman bu sınıfsal aidiyeti belirtmek için yapılır. Oysaki devlet, egemen sınıfların iç farklılaşmalarını, egemen sınıfın uzun vadeli çıkarlarını, sınıf karşıtlarının reel ya da potansiyel dinamiklerini, aygıt olarak kendisini gözetken ama tartışmasız bir sınıfsal aidiyeti ve belirlenimi olan toplumsal bir formasyondur. İşte bu noktada, "devletten güçlü iktidar" kavramlaştırmasına dönebiliriz.

Eğer C. Boyner ne söylediğinin farkındaysa, devleti, değişkenleri gözetmeksizin rafine ve mutlak bir sınıf iktidarının teslim almasını arzu etmektedir. Örneğin bu noktada, tanklarla, bazukalarla özelleştirme operasyonları kurgulayan Can Kırış'tan alkış alması gerekir. Yine C. Boyner'in değişkenleri de kollayarak kapitalist devlet politikası uygulayan S. Demirel'i ürkek ve ağır bulması da anlaşılabilir bir şeydir. Sonuç olarak, bütün demokrasicilik söylemlerine rağmen YDH'nin hem önüne koyduğu ekonomik/toplumsal projeler hem de "devletten güçlü iktidar" kavramlaştırmasının çağrıştırdığı gerçekler bakımından baskının ve zorun artacağı bir değişime doğru yol almaya başladığı söylenebilir. Tabii "güçlü iktidar" kavramlaştırmasında C. Boyner'in geçmişte bağlı olduğu faşist ideolojinin izlerinin de olacağını unutmamak gerekir.(12)

SINIFLARIN ÜZERİNE ÖRTÜLEN ŞAL: BİLGİ TOPLUMU

"Ekonomideki dengesizliği aşmak için, çalışanlar, iş sahipleri ve devlet arasında bir toplumsal uzlaşma ihtiyacı kendisini dayatmıştır."(13)

"Bilgi toplumu, bilginin sermaye ve emekten daha önemli olduğu bir aşamanın adıdır."(14)

"Şimdi insan emeğine gerek kalmadan sermayenin geliştirdiği ve belirlediği yer-yüzünde Yeni Dünya Düzeni süreci başladı..."

... Nihayet bu süreç komünizme evrilecek, sınıfsız topluma geçilecek..."(15)

Yukarıdaki ilk iki alıntı YDH broşüründen, üçüncüsü ise YDH oluşumcularından (sonradan ayrıldı) eski Marksist yeni Liberal M. Altan'dan.

Alıntılarının hepsinin yaslandığı ortak bir payda var: Emek-sermaye çelişkisini önemsiz ya da yok saymak, sınıf çelişkilerinin üzerine bilgi toplumu şalını örtmek.

Birincisi, emek-sermaye çelişkisinin gün geçtikçe derinleştiği bir ülkede taraflar arası bir toplumsal uzlaşmanın ne anlama geldiği açık. Hele bu uzlaşmada iki ortağın (iş sahipleri ve devlet) birleşik gücünün çalışanlar için ne anlama geleceği herkesçe malum. Uzlaşmadan ilk kez YDH oluşumcuları söz etmiyor. Daha önce de çokça söylendi.

İkinci alıntıdaki tesbit üzerinde daha önceleri de duruldu. Ancak, bilginin emek ve sermayeyi önemsizleştirdiği saptaması, M. Altan'ın sürecin "komünizmle son bulacağı"na ilişkin saptamasıyla birlikte düşünülmek üzere durulması gereken bir durum. Çünkü bunun etkisi yalnızca T. Özal, YDH ve eski Marksistler üzerinde olmadı. Bu tesbit bir yanılsama olarak Marksistler üzerinde de bir dönem etkili oldu. Bilgi ve bilgi üretimi emek-sermaye çelişkisini geriye çeken, üretken sektörleri önemsizleştirip hizmet sektörünü öne çıkaran bir süreç mi?

Korkut Boratav'ın konuya yaklaşımı farklı: "... Böyle bir sistemde esas olan, bilginin ve hizmet denen faaliyetlerin, sanayinin üretken sektörlerinin girdisi olmasıdır. Bu da ikisi arasında bir kopukluk olmasından ziyade, ikisi arasında bugün pek fazla görmediğimiz bir organik bağın olması anlamında yorumlanabilir."(16) Gerçekten K. Boratav'ın tesbiti, bu yanılsama karşısında önemli bir zemin oluşturuyor. Bilgininve bilgi ürünlerinin işlevi üretken sektörlerle girdi sağlamaktır. Üretken sektörlerden bağımsız bir bilgi sektörü hangi işleve oturtulabilir? Arada koparılamayacak bir bağın olduğu, ve bu ilişkide üretken sektörlerin aslî zemini oluşturduğu bir gerçek. Sorularla devam edilebilir. İnsan emeğinin ürünü olmayan bir bilgi ya da bilgi ürünü üretimi mümkün mü? Yanıt evet olursa açıklama da

metafizik olacaktır. Çünkü bilginin kaynağı "esin perileri"ne bağlanmaktadır. Eğer, yanıt hayır olursa, ki öyledir, emek sonucu ortaya çıkan bilgi ya da bilgi ürününün kendisini yaratan emekten daha önemli olması mümkün değildir. Çünkü bilgi üretiminde, emek kavramını geriye çekersek "bilgi" sözcüğünün sözlüklerden de düşmesi gerekir. Robotların da bunu engellemeye gücü yetmez. Emegin ürünü olan bilgi ve bilgi ürünleri kapitalizmde aynı zamanda metadır. Üretim sürecine giren bilgi ya da bilgi ürünlerinin bir piyasa değeri vardır. O nedenle bilgi kapitalizmde sermayeden de bağımsız bir değer değildir. Kapitalizmde bilgi ve bilgi ürünleri piyasaya koşullarına göre belirlenir. Örneğin, motorlu taşıtlardan kaynaklanan hava kirliliğini minimize eden "Katalitik Konvektör"e ilişkin bilgi, bilgi ve bilgi ürünü üreten tekellerce yıllar önce üretilmiştir. Ancak, bu bilgi ürününün kullanım zamanı ve koşulları tekeller arası uyumla piyasaya göre belirlenmiştir. Otomotiv üreten tekeller ve bilgi ürünü üreten tekeller insanlığın yararına olan bu ürünün kullanımını piyasaya koşullarına bırakmıştır. O yüzden çevreci otomobiller piyasada yeni bir talep dalgasına uyumlu olarak kullanıma girmiştir. Başka örnekler vermek de mümkün. Önümüzdeki yıllarda doğayı tahribin aslı sorumlularının piyasaya koşulları ile belirlenmiş bilinmeyen çevreci yanları ortaya çıkabilir. Körfez Savaşı'nda sözü edilen çevreye zarar vermeden yalnızca insanları öldüren "çevreci bomba"lar üretilir. Anti-kapitalizmi içermeyen bir çevreciliğe soyunanların bu gelişmeleri dikkatle izlemeleri gerekir.

Konumuza dönersek, bilgi ve bilgi ürünleri, emek-sermaye çelişkisinin dışında ve bu çelişkinin önemini ortadan kaldıran bir süreç izlememektedir. YDH'nin bilgi toplumunu öne çıkaran saptamasında anlaşılabilir ve açıklayıcı tek yan vardır: YDH oluşumuna fikir ve vücut veren eski Marksistlerin şu anki konumlarını rasyonelize etme ve Marksizmin pabucunu dama atma çabaları. Ama pabuç pahalı.

Toparlarsak, YDH bugün proje üretmekten çok, imaj yaratma peşindedir. "Çok demokratik" olma imajı, "çok katılımcı" olma imajı, çok "sivil toplumcu" olma imajı... Ancak bu imajlara, liderinin ve çevresindeki eski Marksistlerin yarattığı imajın yanısıra daha güncel ve renkli imajlar eklemek gerekiyor. Örneğin, şarkılarını dağlara söyleyip, tabancasını helada unutan ve bu arada saza-söze geç kalan demokrat sanatçılar, bu kez geç kalmadan YDH'ye duhul olup imaj şişirmeye katkıda bulunabilirler. Doğrusu pek de yakışırlar.

Değişim rüzgârlarından sosyalistlerle ilgili bir sonuç çıkarmak da mümkün. Bugün sosyalistler, kendi insan kaynaklarının sahte demokrasi söylemlerinin arkasına takılarak heder olmasının önüne geçmekle yükümlüdür. Bu görev, bazılarının sandığı gibi daha çok "demokrasi" sözü edip, sınıf mücadelesinden muaf "radikal demokratikleşme talepleri" sıralayarak YDH ve benzerleri ile aynı düzleme düşmekle değil, sahte demokrasi söylemlerinin üzerine sınıf mücadelesini eksen alan bir anlayışla gitmekle mümkündür.

Burjuvaziye soyut "demokratikleşme" talepleri sunmakla yetinmek, sosyalistler için de ciddi bir risk barındırır. Şöyleki, bu düzen içilikle sınırlı talepler belirli bir konjonktürde burjuvazinin de talepleri haline gelebilir. Bu durumda demokrasiciliği aşamayan sosyalistler, oyuncacı elinden alınmış çocuk gibi ortada kalabilirler. Bu acınası duruma düşmemek için yapılması gereken, sınıf mücadelesi ile demokrasi arasında asıl belirleyeni birincisi olan bir bağ kurmak ve mücadeleyi bu ekseninde sürdürmektir.

NOTLAR

- 1) **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, s. 279-s. 331.
- 2) Çağlar Keyder, **Türkiye'de Devlet ve Sınıflar**, s. 176, İletişim Yayınları.
- 3) Aktaran, 20 Eylül 1994 Meydan Gazetesi.
- 4) Mahir Kaynak, 25 Eylül 1994, Meydan Gazetesi.
- 5) Güzel'den ilginç taşlamalar, 25 Eylül 1994, Milliyet Gazetesi.
- 6) YDH Yürütme ve Yüzler kurulunda yer alan eski Marksistlerin, daha doğrusu eskiden Marksist bilinenlerin sayısı oldukça kabarık. A. Savaş Akad, Mehmet Altan, Cengiz Çandar, Hüseyin Ergün, Zülfü Dicleli, Sait Çiltaş, Ümit Fırat, Seyid Ali Güneş, Erdal Talu, Talat Ulusoy...
- 7) 28 Eylül 1994, Yeni Devir.
- 8) Broşür, Türkiye daha iyisini hak ediyor, s. 6, YDH, İst. 1994.
- 9) Yaşar Sezginer, Eylül 1994, İzmir Ticaret Gazetesi.
- 10) İzmir Ticaret Gazetesi.
- 11) Ralph Milliband, **Kapitalist Devlet**, s. 54, Belge Yayınları.
- 12) 7 Kasım 1993 günü Sabah Gazetesi'nde Nuriye Akman-C. Boyner söyleşisinde, C. Boyner anlatıyor: "Bana 5 yıl önce sorsaydınız ki, bugünkü Türkiye'de uzlaşma ortamı hiç olabilir miydi diye, imkanı yok derdim. Eski sağın, aşırı sağın temsilcileri, eski Maocular, eski Marksistler, eski faşistler..."
"N. Akman- Parantez açıp "biri de bendim." diyor musunuz?
"C. Boyner- E valla "biri de benim" diyebilirim aslında. Biri de bendim. Hiç çekinmeden söylerim."
- 13) **A.g.b.**, s. 19.
- 14) **A.g.b.**, s. 22.
- 15) **2. Cumhuriyet Tartışmaları**, M. Altan'la röportaj, s. 54, Başak Yay., 1994, Ankara.
- 16) **Türkiye Ekonomisinde Yapısal Değişim-Türkiye'de Egemen Sınıflar**, s. 32, Korkut Boratav, Alan Yay., Ekim 1994, İstanbul.

LENİNİST ÖRGÜT VE ÖNCÜLÜK:

Güncel Görevler İçin

Gerekli Bazı Hatırlatmalar(*)

Uğur ÖZDEMİR

Yazımın ilk bölümünde, sınıf içi eşitsizlikten hareketle, sosyalist bilincin bütün sınıf nezdinde eşit bir dağılımının sözkonusu olamayacağını belirtmiştim.

Sınıf içi eşitsizliği, salt sınıf oluşumu açısından ve iktisadi bir olgu olarak değil, siyasal ve ideolojik anlamda da bir eşitsizlik olarak ele alıyorum. Kapitalist bir toplumda, toplumun sınıfsal yapısı, görüldüğünden daha karmaşıktır. Egemen sınıf burjuvazi, egemenlik konumu nedeniyle hemen her ülkede ideolojik ve siyasal etkilere sahiptir. Bu nedenle sınıf üyeleri çoğu zaman sınıfın gerçek çıkarlarına uygun "sınıf bilinci"ne sahip olamazlar. İşte bu yüzden, öncü müdahale ve bilinç taşıma misyonu dışardan yerine getirilecektir. Diğer yandan sınıfın siyasal ve ideolojik olarak homojen olmaması, öncünün, niçin sınıf içinde bir azınlığı kapsayacağını da anlatır.

"Parti örgütlerimiz, gerçek sosyal demokratları bünyesinde toplayarak daha güçlü hale geldikçe parti içinde yalpalama ve istikrarsızlık daha az olacak partiyi çevreleyen ve parti tarafından gönderilen işçi sınıfı yığınlarının öğeleri üzerinde partinin etkisi daha geniş, daha çeşitli, daha zengin ve daha verimli hale gelecektir. İşçi sınıfının öncüsü olarak parti tüm sınıfla karıştırılmamalıdır."(23) Burada Lenin örgüt teorisi açısından önemli bir ayrıma gidiyor: Öncü ve sınıf arasındaki ayrım. Parti-sınıf arasındaki ayrımı silikleştiren, öncü-sınıf ilişkilerini sadece "temsilcilik" anlayışına indirgeyen ve eşitleyen ortadoks bakış açısından kopuşu ifade eden, son cümledir. Bu kopuşun evrensel geçerliliği olan nesnel temeli, Lenin'in, kapitalist

(*) Özdemiş'in yazısının ilk bölümü, *Sosyalist Politika*'nın 2. kitabında (Eylül 1994) yer almaktadır.

bir toplumda işçi sınıfının objektif konumundan hareketle yaptığı somutlamadır. "Bilinçlilik ve eylem derecesi arasında hemen hemen tümünün, kapitalizmde, öncünün sosyal demokrat partisinin bilinç düzeyine yükselebileceğini düşünmek, Menşevizm ve halk dalkavukluğu olur."(24)

Burada Lenin bilinç düzeyi ile eylem düzeyini ayırıştırıyor. Sonra, örgüt ile hareket arasında bir ayrıma gidiyor. Lukacs, Lenin'in sınıf bilinci temelinde parti üyelerini en katı ölçülere göre seçtiğini, amaçlı yalnızlıkla evrenselliği diyalektik biçimde birleştirdiğini, fakat Menşevik örgütlenmenin bu iki kutbu zayıflattığını ve uzlaştırdığını yazarken haklıdır.(25)

Menşevikler, örgütlenme ve iktidar sorunu konusunda geleneksel konuma daha yatkındırlar. Anveiller'in de bahsettiği gibi, bolşevik örgüt, entelektüel ve dava adamı denilen komite adamlarından oluşurken, Menşevikler daha elit ve seçkin bir kesimi bünyesinde barındırıyorlar. Abraham Ascher de "**Rus Devriminde Menşevikler**" adlı kitabında Menşeviklerin öğretiyeye katı bağlılıkları sonucunda muhalefet partisi olarak davranma stratejisini benimsediklerini anlatır.

Kısacası Lenin, kapitalist toplumdaki ekonomik durumlarına tepki olarak işçilerin kendiliğinden sınıf bilinci edineceğine ilişkin geleneksel Marksist görüşe aykırı olarak, işçi sınıfının, dışardan müdahale olmaksızın, siyasi bilinç düzeyine ulaşamayacağını ilan ediyor.

Bilinç ve eylem düzeyi ayırıştırması ve parti üyeliğine ilişkin sınırlayıcı tanımı buradan kaynaklanmaktadır. Sınıf hareketinde değişik bilinç ve eylemlilik düzeyinde seyreden eşitsizlik, öncü örgütün kadrosal ve siyasal bir tercihte bulunmasının da nedenidir. Öncü, bunun içinde bir azınlık örgütüdür; sınıfın tamamını kapsayamaz. RSDİP içindeki ayrılıkların temeli **Ne Yapmalı** ile atılmıştır. Ancak **Ne Yapmalı** ayrılığın tek nedeni değildir. Asıl sorun **Ne Yapmalı**'daki düşüncelerin örgüt ve siyaset pratiğine aktarılmasıdır.

Lenin 1904'te bölünmeden hemen sonra yazdığı **Bir Adım İleri İki Adım Geri** broşüründe tüzüğün birinci maddesi üzerine başlayan ünlü tartışmayı uzun uzun anlatıyor. Tartışmalar pek de önemli olmayan sorunlar etrafında döner görünse de, bahsi geçen kongredeki ayrılık aslında derin bir teorik ayrılığa tekabül ediyor.

1903 sonunda embriyon halinde de olsa iki grup, iki örgüt, iki farklı ideolojik eğilim var. Sonra 1905 ve 1917 devrim uğrakları bu iki akıma nihai şeklini veriyor. Lenin'in başlattığı tartışmanın bir yönü "devrimin güncelliği" ile ilgilidir. Yaklaşmakta olan devrimde hazırlığa, hareketi toparlamaya ve öncülüğe büyük önem veriyor, Lenin. **Ne Yapmalı**, öncülük, öncülüğün misyonu ve bu misyondan hareketle öncünün örgütsel yapısı ve görevleri üzerine yoğunlaşan bir yapıt. Öncülük ve bilinç konularında ısrarlı vurgulamalar, Rus Marksizmi için kökten bir yol ay-

rımıdır. **Ne Yapmalı**'nın teorik önermesi, Marksist teorinin ve genel olarak sosyalizmin, işçi hareketi evriminin doğal bir sonucu olarak oluşmadığıdır. "Dışardanlık" ile tartışılan ise, işçi sınıfının kendiliğinden hareketinin sosyalist ideolojiyi bir öznel müdahale olmadan, dışında şekillenen bir odağın yönlendiriciliği olmadan, kendi doğal sınırlarının ötesine geçemeyecektir. Kendiliğinden sınıf bilinci en fazla ekonomik ve sendikalist bir bilinçtir.

Eğer bolşevizmin özünü, Rus sosyalizm mücadele tarihindeki rolünü, evrensel yol göstericiliğini özetleyecek olursak, bolşevizmin; belli bir öncülük anlayışının politik ve örgütsel pratiği olduğunu söyleyebiliriz. Bolşevizmi diğer akımlardan ayıran temel nokta "öncülük" anlayışıdır.

Leninist anlamda öncülük, ülke nesnelliği, sınıfsal dinamikler, devrim ve öncü örgüt bağlamında bütünsel bir siyaset/ideoloji kurgusudur.

Bir noktanın daha altını çizmek istiyorum. O da Lenin'e ve Leninist partiye yapılan bir eleştiri ve yakıştırma. Kısaca şöyle: Leninist parti anlayışı seçkincidir, elitisttir vb. vb. Oysa Lenin'in tüzüğün birinci maddesi üzerinde açtığı tartışma hiç de böyle olmadığını gösteriyor. Bu maddeyle Lenin'in bir bölüm işçiye parti üyeliğinin kapısını kapattığı yolundaki zamanın Menşevik, sonrasının ise anti-Leninist iddiaları, politik amaçlı ve spekülatifdir. Lenin, Martov'un, katkı sağlayan herkesi parti üyesi olarak görme hakkı üzerindeki formülüne karşı çıkarken, başka öncüllerin yanısıra ilkesel önemde iki noktadan hareket ediyor.

Birincisi: "Herhangi bir parti örgütüne mensup olmayan parti üyelerinin denetim altında tutulmasının yalnızca bir kurgu olduğu yadsınabilir mi?"(26) Ya da aynı anlama gelmek üzere bir başka yerdeki saptaması: "parti organları parti örgütlerinden herhangi birine bağlı olmayan parti üyelerini gerçekte yönlendirebilir mi?"(27)

İkincisi: "Ama dünyada hiçbir partinin hiçbir merkez organı onun yönetimini kabul etmeyen kişileri yönetme yeteneğinde olduğunu göstermez."(28)

Bu tartışmalarda Martov ve Menşevikler isteyen herkese kendini parti üyesi ilan etme hakkı tanıdıkları için daha gevşek ve aslında paradoks gibi görünse de daha elitist bir parti yapısından yanalar. Ayrıca Lenin örgütün yönetimine katılım için "işçi aydınları" yetiştirmeyi hedefliyor.

Lenin'in açtığı tartışmanın taşıdığı önem, sadece Rusya somutunda değil, daha evrensel planda Leninist örgütün oluşturulması ve inşası konusunda kalıcı etkiler yaratmıştır.(*). Sorun örgütün yapılanması, devrimci etkinliğin koordine ve ko-

(*) II. Kongre'de partinin rolüne ilişkin tartışmalarda, Plehanov şöyle diyordu: "Lenin'i dinlediğimizde ona hak veririz. Martov konuştuğunda aynı şekilde çok akla yatkın görünür." (Zinoviyev, **Rusya Komünist Partisi Tarihi**)

Görülüyor ki, Plehanov gibi Rus Marksizminin babası sayılan parlak bir teorisyen bile sorunun önemini kavramamış, II. Kongre'de tartışılan, iki ayrı felsefi/siyasal akım, iki ayrı örgüt anlayışıdır. Plehanov talihsiz bir biçimde bu iki ayrı akımı birleştirmeye çalışıyor ve ortalamacılıktan kurtulamıyor.

lektivize edilmesidir. Lenin devrimci aydınların oynayacağı role, öncü işçilerin kültürel ve siyasal olarak hazırlanmasını savunuyor. Devrimci öncü, burjuva sınıfından gelmiş radikal partili aydınlarla işçi sınıfı hareketinden gelen öncü işçi aydınlar tarafından temsil edilecek. Böylece burada sınıf bilincinin yeni bir ögesi ve alanı tarif ediliyor; örgüt: "Bu olay ilk ve kaçınılmaz ödevimizin, parti içinde etkinlikleri bakımından aydın devrimcilerle aynı düzeyde olacak işçi devrimciler yetiştirmeye çalışmak olduğunu kanıtlar."(29)

"Bu nedenle temelde işçileri devrimcilerin düzeyine yükseltmeye özen gösterilmeli..."(30)

"Devrimci işçinin, görevine tam olarak hazırlanması için, meslekten bir devrimci olması da gerekir. Bu nedenle B.V. işçi fabrikada onbirbuçuk saat çalıştığı için ajitasyon dışındaki öteki devrimci görevlerin "zorunlu olarak bir avuç aydına kaldığı"nı söylediği zaman haklı değildir. Böyle bir şey zorunlu olarak olmaz, geriliğimiz yüzünden olur."(31)

"Birazcık olsun yeteneği bulunan ve "umut veren" her işçi ajitatörün onbir saat fabrikada çalışması gerekmez. Onun geçiminin partiden sağlanmasına, gerektiğinde gizli çalışmaya geçebilmesine, yer değiştirebilmesine özen göstermeliyiz. Yoksa büyük deneyim edinemeyecek, ufkunu genişletemeyecektir."(32) Lenin'in yukarıdaki tezlerinin elitizmle uzaktan yakından alakası yoktur. Örgüt, sınıfsal köken farkına bakmaksızın toplumun devrimci öğelerini saflarına katar, eğitir. Devrimci bir örgüt, sosyalist işçilerle-sosyalist aydınlar arasında güvene dayalı, ortak bir hattın insanı olmaktan kaynaklanan ilişkileri barındırır. Lenin'de ve diğer bolşeviklerde işçi sınıfından gelme sosyalist kadrolarla-sosyalist aydınları karşı karşıya koyma eğilimine raslanmaz.

Devrimci bir örgüt, sınıfsal köken önceliği ve ayrımcılığı yapamaz. Çünkü, komünist kimlik bir siyasal eğitim ve siyasal pratik içinde edinilir. Özel yeteneği ne olursa olsun, hangi sınıfsal kesimden gelirse gelsin bir kadro, örgüt ve siyaset pratiğinden geçmeden bütünü görme şansına sahip olamaz. Devrimci örgüt, işçiler, aydınlar, gençler ve meslekler federasyonu değildir. Komünist olmak da, kadın olmak-erkek olmak gibi doğuştan gelen bir özellik değildir. Komünist doğulmuyor, olunuyor. Elbette tarihten gelen ve sınıflı bir toplumun yapısından kaynaklanan kısıtlar var. Öncü, bileşimi itibarı ile de bu kısıtları aşabildiği oranda öncüdür zaten. Bu nedenle, Leninist öncü ve öncüyü oluşturan kadrolar, belirli zamanlarda hareketlenen ve aktif olan kitle hareketinden, kapitalizmde esas olarak egemen sınıfın ideolojisi tarafından etkilenen saf bilinç düzeyinden farklı olarak üst düzeyde tarih bilincine ve siyaset misyonuna sahip oldukları için, toplumsal ilişkiler alanına bu-
radan hareketle müdahale eden bir öznel oluşumdur.

Öncülük, bilinç ve siyasal eylem belirlenimiyle yerine getirilir. Biraz önce yaptığım tanımlamalarda ortak bir çerçeveyi paylaşan, aynı politik hedefe ulaşmayı amaçlayan komünistlerin oluşturduğu öncü örgütü ve öncüyü nesnesinden ayıran özelliklerin bir kısmını ifade ettim. Ancak sınıf ve sınıf mücadelesi gibi kavramlarla –öncülüğün– ilişkisini kurduğumuzda yukarıdaki tanım eksik kalır. Sınıf ve sınıf mücadelesi kavramlarının üzerinden atladığında, geriye, idealist insan grubunun oluşturduğu bir siyasal etkinlik kalır. Leninist örgüt sınıflardan ve sınıf mücadelesinden bu ölçüde bağımsız olamaz.

Leninist öncü ne sınıflar üstüdür, ne de sınıflararası. Leninist örgüt, sınıf mücadelesinde *tuttuğu yer* ile tanımlanır. "Dekambristler, arkalarında herhangi bir devrimci sınıf bulunmayan devrimcilerdi. Onların trajedisi de buydu; ve bu hemen hemen ondokuzuncu yüzyılın sonuna kadar peşpeşe gelen bütün Rus radikal ve devrimci kuşaklarının da trajedisi olacaktı. Hatta bu trajedi, değişik biçimlerde, devrim sonrası döneme de yansyacaktı."(33)

Komünist ve devrimci hareketin tarihi bu türden trajedilerle doludur. Bolşevikleri farklı kılan yan ise, kendi devrimci görevlerine, işçi sınıfının tarihi misyonuna güvenmeleri ve inanmalarıydı. Leninistlere devrolunan, böylesi bir gelenek ve mirastır. İşçilerin, gazetelere gönderdiği mektuplar bile Lenin ve bolşevikleri heyecanlandırıyordu. Bolşevik ekip, ekonomistlere karşı mücadelede bir argüman olarak bunlardan faydalanıyordu.

"Ekonomistler proleteryanın yönetici rolünü tanımıyordu. Bizlere, peki işçi sınıfı nedir? Bir mesih mi? diye soruyorlardı. Biz de, mesih ve mesihcilik gibi kelimeleri sevmiyoruz, ancak bunlara yüklenen anlamı kabul ediyoruz, diye cevaplandırıyorduk. Evet, işçi sınıfı mesihtir, rolü mesihaniktir; çünkü, tüm dünyayı özgürleştirecek bir sınıftır."(34)

Mistik çağrışımlar bir yana, kapitalizm, toplumun tümünü kurtarmadan kendini kurtaramayacak bir başka sınıf yaratamamıştır. Yalnızca işçi sınıfı düzen karşıtı diğer toplumsal güçleri sürükleyebilir. Yalnızca işçi sınıfı, kendisini ve eylemini toplumsal değişimin merkezine yerleştirebilir. Diğer toplum kesimleri ve muhalif eğilimler sosyalizm mücadelesinde işçi sınıfının alternatifi olamazlar.

SINIF-ÖRGÜT

Marksizme göre tarihsel gelişmenin itici gücü sınıf mücadelesidir. Bu önerme sınıf mücadelesi ve sınıf-öncü ilişkileri açısından yeni tanımlamalarda bulunmak üzere bizlere teorik ve siyasal bir ödev de sunuyor.

Sosyalist Politika Kitap Dizisi'nin Mayıs sayısındaki yazısında Filiz Toprak, Marksist sınıf analizindeki bazı sorunlara ve yaklaşımlara değiniyordu. Toprak, Batı Marksizminde öteden beri var olan bir bölünmeden söz eder. Bunlar, sınıf analizinde, sınıf *yapısına* ağırlık veren Althusserci/yapısalcı okul ile, sınıf *oluşumuna* ağırlık tanıyan tarihselci yaklaşım. Toprak, bu bölünmenin Marks'ta var olduğu ileri sürülen yapı ile özne ya da determinizm ile iradecilik arasındaki gerilime dayandırıldığını anlatıyor. "Her iki tarafın da açmazları vardır. Bu iki taraf arasında bir diğerini dışlayıcı bir seçim yapmak, aslında sorunu yeniden üretmekten başka bir anlama gelmez. Çünkü, Marksizmin temel teorik iddiası, yapı ile özne arasındaki diyalektik ilişkinin her iki ucunu da kapsayabildiğidir. Üretim tarzı kavramıyla yapıyı, sınıf mücadelesi ve sınıf oluşumu kavramıyla da özneliği açıklama yeteneğine sahip oluşudur. Sorun, yapı ile özne arasında ilişki kurup kurmamakla ilgili değil, bu ilişkinin nasıl kurulacağı ile ilgilidir."(35)

Alt yapı/üst yapı ilişkileri, yapılar arası ilişki ve belirlenme sorunu, tartıştığımız konu bağlamında önemli olmakla birlikte, bu problematikleri bu yazı kapsamında doğrudan ele almayacağım. Doğrudan konuya girmeden kendimi sorunun bazı yanları ile sınırlayacağım. Amacım, istediğim Marksizmdeki ikiliklerden yola çıkarak sınıfı üretim süreci içinde sosyolojik bir olgu olarak tanımlayan bazı Marksist eğilimlerden ve örgütü belirlenen bir üstyapı kurumu olarak ele alan eğilimlerden farklılığımızı vurgulamak olacaktır.

Bu uç yorumların sonucunda, geleceğin toplumunun nüvelerini daha bugünden oluşturmaktan ve kapitalist toplumda olgunlaşan sosyalizmden söz etmek mümkün oldu. Yeni sol ve felsefi-bireysel Avrupa komünizmi ise siyasal ve toplumsal proje olarak bu uç konumlanışın teorisini yaptılar. Türkiye'den TBKP teorisyenleri ve Aybar, bu eğilimin bilinen tipik temsilcileri oldular.

İşçi sınıfını üretim ilişkileri sürecinde, üretim araçları karşısındaki pozisyonu ile tanımlamak, bize Marksist bir temel sağlar. Çünkü bir *üretim tarzı*, salt ekonomik düzey olarak nitelendirilen üretim ilişkilerini değil, ekonomik, politik, ideolojik bütün düzeyleri kapsar. Tarihsel maddeciliğin konusu bu bütünlüklü toplumsal formasyondur. Sınıflara bölünmüş bir toplumda ve sınıflararası ilişkilerin ve sınıf mücadelelerinin anlaşılmasında tarih ve politika kavramlarının önemli olduğunu düşünüyorum. Bu, yazının başlangıç bölümlerinde *Komünist Manifesto*'dan alıntılar yapmıştım. Hatırlarsak Manifesto'da iki temel önerme var;

1. Her sınıf mücadelesi politik mücadeledir,
2. Sınıf mücadelesi tarihin itici gücüdür.

Bu iki önerme arasındaki ilişkiyi politik ve tarihselci bir biçimde ele almak mümkündür. Marks, Engels ve Lenin'in klâsik eserlerinde politika sorunu, tarih so-

runu ile içiçedir. Burada, altyapı-üstyapı ilişkilerinin kurucu ögesinin "politika" olduğunu söyleyebiliriz. Politika her iki düzeyle ilişkiyi sağlayan bir faaliyettir. Kastedtiğimiz politika ögesi, bağımsız bir politika kuramı değil, sosyo-ekonomik yapının hareket alanının sunduğu politika ögesidir. Bu anlamda politik uygulamanın alanı toplumsal formasyonun bütünlüğüdür: Politikanın nesnesi bir üretim ve dönüştürme faaliyeti olarak, sosyo-ekonomik yapının sunduğu, karmaşık ilişkiler içindeki potansiyelin tümüdür. Anti-tarihselci yaklaşımların ortak açmazının şurada yattığını düşünüyorum: Politikayı ya özgül düzey olarak sınıf mücadelesinin bütünsel süreçlerinin dışında görmek (akılcılık ilkesi); ya da politikayı, altyapının doğrudan yansıdığı, politikanın kendi özgüllüğünün ve değiştirme gücünün inkar edildiği bir alan biçiminde ele almak.

Sonuncusu, kendiliğindencilğe, ekonomizme ve reformizme götürür. Sonuç olarak, ekonomi, politika ve tarih dışı bir sınıf olamayacağı gibi siyasal mücadele aracı örgüt de bir üstyapısal kurum olarak ele alınamaz. Çünkü siyasal örgüt sınıf mücadelesi ile ilgilidir. Bu kategorilerden herbiri bir diğerini varsayar ve diğerleri ile ilişki içinde tanımlanır. Marksizm-Leninizmdeki yapı-özne ilişkisinin diyalektik yanı budur. "İşte bu noktada, sınıf oluşumunu temel alan yaklaşımlar daha verimlidir. Örneğin E.P. Thomson, yapı ile özne arasındaki ilişkinin deneyim dolayısıyla kurulabileceğini ileri sürer. Sınıf yapısını temel alan yaklaşımlarla, sınıf oluşumunu temel alan yaklaşımlar arasında, sordukları sorular ve dolayısıyla uğraştıkları sorunlar açısından da bir farklılaşma vardır.

"Bunlardan ilki, daha çok –emek sürecinde meydana gelen değişikliklerin toplumun çeşitli kesimlerinin sınıfsal konumlarının nasıl sadece emek sürecinde değil toplumsal bütünlük içinde tanımlanabileceğinden yola çıkarak, sınıfları karşı karşıya getiren toplumsal koşullar, sınıf bilincinin oluşumunu hızlandıran/engellenen toplumsal faktörler, sınıf mücadelesinin içinde geçtiği toplumsal formasyonun tarihsel özellikleri, işçi sınıfının oluşumunda parti, sendika gibi örgütlerin rolü gibi, yapı-özne ilişkisi ile doğrudan ilgili sorunlar üzerine yoğunlaşırlar." (36)

Yukarıda alıntı yaptığım yazının bütününde, sınıf oluşumuna etki eden faktörlerin ayrıntılı bir incelemesi var. Sınıfların karmaşık ve homojen olmayan iç yapılarına da dikkat çekiliyor. Burada, işçi sınıfı hareketinin oluşumuna etki eden üç faktör sayılabilir:

1. Burjuvazinin ve devletin kabullenici veya reddedici tavrı,
2. İşçi hareketinin ve sınıf mücadelesinin mücadele deneyimleri,
3. Sınıf hareketinin dışında şekillenen öncünün, sınıf hareketine olan etkisi.

Belki daha başka faktörler de eklenebilir. Ben bu üç faktörün önemli olduğunu

düşünüyorum ve başka bir yazıda açılımamak üzere değinip geçiyorum. Sınıf oluşumu, sınıf çıkarları, sınıf siyaseti arasında bir ilişki var ve bu ilişkinin nasıl algılandığı oldukça önemli. Konuya işçi sınıfı özelinden kalkarak yaklaşırsak, sınıf içindeki farklılaşma ve eşitsiz gelişme, sınıfsal çelişki ve reflekslerin, sınıf mücadelesi alanına yansımada da farklılıklar yaratıyor. Sınıf içi farklılaşma bir olgu ise, sınıfın belli bir kesiminin çıkarlarının, her zaman bütünü çıkarlarını yansıtmadığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla, önce sınıfın kesimsel çıkarları ile bütünsel çıkarları, sonra da sınıfın gündelik çıkarları ile tarihsel çıkarları arasında kategorik bir ayrıma gitmek gerekiyor. Bu açıdan üretim sürecindeki doğrudan yansımaların ötesine geçerek, sınıf olgusunu, bilinç-çıkır ilişkisi, yani tarih bilinci-nihai hedef bağlamında tanımlamak gerekiyor.

Tam da bu noktada sınıfın nesnel durumu ve gündelik çıkarlarının sınıfın "nihai" ve "tarihi çıkarları" ile nasıl ilişkilendirileceği sorusu çıkar karşımıza. Burada politika dolayımı dışında ek araçlara ihtiyaç olduğu ve bu araçların neler olacağı, aradaki bağın nasıl kurulacağı önem kazanır. Daha önce yaptığımız işçi sınıfının nesnel konumuna ilişkin tanımlamada, sınıf içindeki katmanlaşmanın, sektörel, mesleki, coğrafi farklılıkların; yani sınıfın iç dinamiğinin, farklı ideolojik algılamalara, farklı ekonomik ve siyasi mücadele anlayışına neden olduğunu vurgulamıştık. Eğer böylesi farklılaşmalar tarihsel/toplumsal gerçekliğe oturuyorsa, öncü ile sınıf arasında bir ayniyat ve birebir örtüşme sözkontusu olamayacağını açık açık söylemeliyiz. Lenin'in "**Ne Yapmalı**"da dile getirdiği siyasal bilincin sınıfın gündelik ilişkilerinin dışında olduğu yaklaşımını hatırlarsak sosyalist bilincin, gündelik bilinci de kapsayan ama onu aşan bir içeriğe sahip olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Tarihsel olarak kanıtlandığı gibi, sınıfın kendiliğinden ve doğrudan hareketi, sınıfsal sorun ve çelişkilerin siyasal alana taşınmasına ve iktidar sorunsalı etrafında çözmeye yetmiyor. Yani öncü, sınıfsal olanla, politik olan arasındaki bağ kurandır. Öyleyse, sosyalist bilincin taşıyıcılığını, sınıf mücadelesine tarihi çıkarlar doğrultusunda perspektif kazandırma misyonunu öncü yerine getirecektir. Bu, Leninist partidir. Leninist parti sınıfsallıkla politika arasındaki bağ kuran bir araçtır. Sosyalist bilincin ve tarih bilincinin cisimleşmesi olan öncü, gündelik olanla nihai olan arasındaki bağlantıyı kendi özgün perspektifinden hareketle, bizzat sınıf mücadelesi alanına müdahale ederek ve siyaset pratiği ile dolduracaktır. Kısaca öncü ve sınıf arasında her zaman bir farklılaşma olacaktır. Öncü, sınıfın dışında şekillenir; Bu nedenle öncüyü oluşturan kadrolar, bilinç, kültürel formasyon, sınıfın doğal örgütlenmeleri, ortalama sınıf üyesinden farklı olacaktır. Öncü, bu ayrık kimliği ve konumlanışı ile mücadele hedefini farklılaştırır, sınıfsal ilişkiler alanına müdahale eder. Öncü ile sınıfın oluşumdaki farklılıklar, gündelik çıkarlar-

nihai çıkarlar, kendiliğinden bilinç-sosyalist bilinç ayrımı Leninist partinin varlık ve meşruluk temelidir. Özel müdahale ve yönlendiriciliğin yerine kendiliğinden hareketin eğiticiliğini geçiren eğilim arasında iki farklı öncülük anlayışı vardır.

Öncü-sınıf ayrımının silikleştirilmesi, öncünün misyonunun sınıf düzeyine indirgenmesi ya da sınıfın bir bütün olarak ve doğrudan "sosyalist bilince" kavuşarak öncüyü gereksiz kılacağı düşüncesi idealisttir. Çünkü öncü ile sınıf arasındaki fark sınıflar ortadan kalkıncaya kadar devam edecektir. Leninist parti, işçi sınıfı ile sınıf mücadelesinin ihtiyaçları arasındaki boşluğa doğruyor. Eğer yukarıdaki saptamalar doğru ise, öncünün farklı bir misyona oturduğu tartışmasız kabul edilmelidir. Ancak sorun burada bitmiyor, bir de öncü ile sınıf arasındaki ilişkinin nasıl ve hangi momentlerde kurulacağı, Leninist partinin oluşumu gibi bir soru cevapsız kalıyor. Leninist parti tek bir hamle ile ve bir günde kurulamıyor. Partinin oluşumu ve şekillenmesi devrim sürecinin önemli bir sorunudur. Leninist parti devrim sürecinin belli bir uğrağında ortaya çıkıyor, olgunlaşması yıllar alıyor ve şekillenmesi oldukça inişli-çıkışlı bir seyir izliyor. Parti laboratuvarında izlenebilecek kimyasal bir süreç değildir. Ben artık parti oldum demekle de parti olunmuyor. İşin özü süreçlerde yatıyor. Leninist parti iradi müdahale ve tercihlerle, toplumsal/sınıfsal dinamiklerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan, o ülkedeki devrim süreci ile sıkı sıkıya bağlı bir oluşumdur.

ÖRGÜT-HAREKET

Dikkat edilirse bazen örgüt, bazen de parti diyoruz. Doğum, oluşum, şekillenme gibi süreç boyutu içeren kavramları kullanıyoruz. Öyleyse örgüt ve parti birbirinden çok ayrı şeyler mi? Parti nasıl bir sürece doğar?

Doğrudan cevap verirse, Leninist örgüt ve partinin, ikisinin de bağlandığı ana eksen, belli bir öncülük anlayışı sebebiyle bir ve aynı şeydir diyebiliriz.

Leninist öncülük anlayışı açısından örgüt ve parti, tek bir devrim sürecinin ayrı ayrı uğraklarında ortaya çıkan ve birbirini bütünleyen iç içe geçmiş iki organizasyondur. Öncülük tek bir bütünlüğün iki ayrı ögesinden oluşuyor. Lenin, klâsik eserlerinde örgüt ile hareket arasında bir ayrıma gidiyor. Kitlelerin eyleme geçmesi hareket boyutunu oluştururken, örgüt sınıfın tarihsel çıkarlarını temsil eden ve sınıf üzerinde otorite ve liderlik sağlayan bir özne olarak ifade edilir.

Örgüt; ayrıkçı kimliği ve oluşumu itibarıyla az çok sürekliliği olan bir öznedir. Bu anlamda Leninist örgüt her şeyden önce bir bilinç ve politikanın üreticisi-taşıyıcısı kadro kolektifidir. Örgüt, sınıfın tarihsel çıkarlarının, sınıf mü-

cadelesinin dünya tarihindeki birikim ve deneylerinin bilincinde olan kesimdir. Durgun dönemlerde örgüt kendi iç tahkimatını ve sosyalist ideolojinin topluma aktarılmasını birlikte gerçekleştirir. Bu anlamda örgüt-parti ilişkisinde bir süreklilik vardır.

Hareket ise, örgütün dışında oluşan siyasal/sınıfsal dinamiklerdir. Hareket, örgütün hemen yakınındaki popüler çevreden başlayarak örgütle doğrudan bağı olmayan sınıf üyelerinden, sınıfın doğal örgütlenmeleri ve kendiliğinden oluşumlardan meydana gelir.

Hareketin açık bir programı olmaz, büyük ölçüde kendiliğindendir. Hareket, kendine özgü işleyişi ve biçimleri olan bir oluşumdur. Hareketin ileriye dönük atılımı ve sıçraması, çoğu kez ve bütün devrim deneylerinde olduğu gibi, kendiliğinden olur. Çünkü hareketin de kendi yasaları, bileşiminden kaynaklanan kendi gelişim çizgisi vardır. Zinovyev, 1905 yılı 9 Ocak olaylarında Rus işçi sınıfının başsız ve şekilsiz bir vücuda benzediğini söylüyor:

"İşçi kitlesi, doğrudur ne istediğini henüz bilemiyordu; örgütsüzdü, kendine ait bir öncüsü yoktu ve bilinçsizce rasgele insanları başına getirdi; ikonaları elde savaşa girdi. Karşılık bile vermeden kurşunlandı; buna rağmen işçi sınıfı mevcuttu, eylemini gösteriyordu ve etkin bir politik faktörü temsil etmeye başlamıştı." (37) Zinovyev, 9 Ocak olaylarında Rus işçi hareketinin başsız ve şekilsiz bir vücuda benzediğini, hareketin çapı kestirilemeyen bir kalkışmada bulunabileceğini ve beklenmedik önderler çıkarabileceğini anlatıyor:

"Daha bir gün önce monarşiye inanan ve yalnızca bakanların kötü olduğunu düşünen işçiler, kendilerinin en korkunç düşmanının kesinlikle çar ve monarşi olduğunu gördüler." (38)

Son alıntıda iki şeyin önemli olduğunu düşünüyorum; Birincisi: Sınıf bilinci kavramı bir kez edinilen ve neyse o kalan bir yerleşikliği anlatmıyor. İşçi sınıfının, sınıf bilinci ve bilinçlenme süreçleri, kesikli-sıçramalı eşitsiz bir seyir izliyor.

İkincisi: Kendiliğinden hareketin niteliğinde de gel-gitlerden oluşan sürekli bir değişim yaşanıyor. O zamana kadar oluşmuş bilinç, hareketin geldiği düzey tarafından aşıyor. Elbette, kitlelerin psikolojisinde ve bilinçlerinde bir günde yaşanan değişim yoktan var olmuyor. O, nitel sıçrama anının gerisinde uzun bir politik mücadele ve devrimci mayalanma dönemi var. Bu nedenle sınıfa dışardan bilinç taşınması esprisinin içine, örgütün yoğunlaşmış politik faaliyeti de girer. Daha açığı, kitlelerin hareketi ile örgütün siyasal hareketi arasında diyalektik bir ilişki vardır. Hareket, zaman zaman öncünün beklentisinin ötesinde bir atılıma sahip olabilir; öncüyü sarsıcı ve dönüştürücü etkilerde bulunabilir.

Öncü-sınıf, örgüt-hareket ilişkisinde etkilenme düzeylerinin hiçbirisi önsel olarak dışlanamaz. Herşeyi örgütün belirlediği bir öncülük ve siyaset tarzı hem tek yanlıdır hem de böyle bir şey olamaz. Bu yüzden Leninist örgüt anlayışı öncünün süreçlerden ve devrimci dinamiklerden tecrit olmuş atılımını değil, öncü ile sınıf ve diğer dinamikler arasındaki etkileşimi şart koşar. Bu, devrimi gerçeklik haline getirme bakımından gerekliliktir. Çünkü, sosyalist devrim anlayışı ve iktidar için verilen mücadele kaçınılmaz olarak sınıfın potansiyelini ve barındırdığı dinamiği hesap etmeyi gerektirir. Örgütün hareketle buluşması için sınıfa, emekçi kesimlere önderlik edebilecek çapta bir örgüt ve örgütlenmeye sahip olması gerekir. Devrimin gerçekleşmesi, öncünün hazırlığına, sınıfsal güçler dengesine ve egemen sınıflarda ve üstyapıda çözülmeye bağlı olıaksa, öncünün çözülmeyi ve saflaşmayı hızlandırıcı bir güç tatbikinde bulunması da kaçınılmazdır. Teknik boyutun ötesinde bu güç, öncünün sahip olduğu sınıfsal desteğin harekete geçirilmesidir.

Bu saptamanın bir sonucu olarak Leninist örgüt, öncünün sınıftan izole olmuş, hareketten kopuk öncü hamlesini değil, öncünün hazırlığı, iradesi ve kararlılığı ile sınıf hareketinin kendiliğinden kalkışmasının çakıştığı bir momentteki siyasal pratiğin bir devrimle sonuçlanacağını öngörür. Parti böyle konjonktürlere doğar. Bu nedenle parti, örgüt ile hareketin belli bir momentte iç içe geçmesiyle oluşan siyasal bir örgüttür. Kaçınılmaz olarak örgüt ile hareketin izlerini taşır. Parti, örgüte hareket boyutunun da eklendiği, yani nesnenin siyasallaştığı, kapitalizmin aşılmasında öncü hedeflerle çakıştığı ve devrim dinamiklerinin devrim hedefinde yoğunlaştığı bir büyümedir. Parti, iktidar anında örgüt-hareketi temsil eden bir fiziki güçtür.

Parti oluşumu, örgütün temellerinin atılışı ile başlar, bir dizi kopuş ve sıçrama ile kritik dönemeçte yeniden inşa edilir. Partiyi oluşturan bütün öğeler devrim sürecinde sürekli yenilenir. Parti, oluşum tarzı ile canlı bir organizmadır.

DEVİRİM-ÖRGÜT

Her devrim, kendisini doğuran toplumsal koşulların bir ürünüdür ve o toplumun sunduğu malzeme ve dinamiklerle gerçeğe dönüşür. Devrimin taşları eski düzen içinde birikmiş güçlerin hazırlanması ve işlenmesi ile örülür. Devrimin özü, öncünün hareketi ile kitlelerin tarihi oluşuma doğrudan müdahalesinde yatar. Leninistleri, devrim pratiğinde devrimci demokrasiden ve komploculuktan ayıran en önemli özellik, arkalarına devrimci sınıfı almalarıdır. Lenin'de devrim, sosyalist bir devrim, bir hükümet darbesi ve değişikliği olmadığı için iktidarın ele geçirilmesi gereken o anı öncünün belirlemesi ve hazırlıklarını ona göre tamamlaması, ön-

cünün sınıftan bağımsız hareket ettiği anlamına gelmez. Lenin Temmuz günlerindeki politikasını açıklarken ve kendisini Blankicilikten ayırırken bakın ne diyor: "Başarmak için ayaklanma bir komploya değil, bir partiye değil, ama öncü sınıfa dayanmalıdır (...) Ayaklanmanın zaferi için nesnel koşullar gerçekleşmemiştir.

1. Devrimin öncüsü olan sınıf henüz arkamızda değildi,

2. Devrimci coşku henüz büyük halk yığını kazanmamıştı,

3. Düşmanlarımız arasında ve kararsız küçük burjuvazi arasında o zaman ciddi bir siyasal genişlikteki duraksamalar yoktu."(39)

Lenin öznel faktörün öneminin tek yanlı abartılmasına izin vermiyor. Öznelliği, diğer unsurlarla bağlantılı bir özgüllük içerisinde ele alıyor. Burada kritik nokta şudur: "Hazırlığı" örgüt yapar, ancak hareketi örgüt yaratamaz. Çünkü hareket devrim sürecinin kendiliğinden bir unsurudur. Örgüt ise hareketin iktidara taşınmasının bir güvencesidir. O nedenle örgütün harekete, hareket olanın da örgüte dönüşmesi sözkonusu edilemez. Bu düşünüş tarzı düalisttir. Örgütün hareketin dışında iradi olarak oluşturulması öncülüğün toplumsal gerçekliğin içinde olduğu gerçeğinin üzerini örtmemelidir. Örgütün yapabileceğinin de bir sınırı vardır. Örgütün de, somut pratiğin ve hareketin eğiticiğine, dönüştürücülüğüne ihtiyacı vardır. Somut pratiğin eğiticiğinden yoksun olunursa ne olur? Birincisi, örgüt içinde akademisyence tartışmalar, üstten liderlik eğilimleri, iç örgütlenmeye ve iç gündeme takılıp kalmak kaçınılmazlaşır. İkincisi, örgütün kendisini çevreleyen ve harekete bağlayan bir dış halkası yoksa, öncünün hareketinin biçimlendirici ve ileriye çekici etkisi de olamaz. Karşılıklı ilişkiyi, alışverişi ve deneyi yok sayarak, öncüyü sürecin dışında şekillenen, zaten şekli şemali belli bir örgüte indirgemek, örgütü idealize etmek demektir. Aynı şekilde devrimi, uzun süre tecrit olmuş, hareketle hiçbir bağlantısı olmayan örgütün, kritik dönemeçlerde ve devrim anında birden bire ortaya çıkıp gerçekleştireceğini varsaymak da komplocu bir anlayıştır. Dahası "sota teorisidir". Aradaki mesafelerin bir anda kapatılacağını sanmak Leninizmin örgüt-hareket formülasyonundan hiçbir şey anlamamak, dolayısıyla parti anlayışının yara alması demektir.

Bu öncülük anlayışı, devrim anına kadar kendisini ve bekaretini koruyan bir örgütün birdenbire kitleselleşmesi üzerine kuruludur. Bu kitleselleşmenin nasıl yaşanacağı, hatta bir devrimle nasıl taçlandırılacağı sorusu ise meçhuldür. Oysa öncünün yükselen bir devrimci dalgaya tutunması, yükselen dalgaya yanıt vermesi daha önceki bağlar sayesinde ve etkin bir odak olunmasıyla mümkündür. Bir devrimci durumda devrim ve karşı-devrim güçlerinin aynı anda tarih sahnesine çıktığı bir konjonktürde, devrimci özne sınıf desteğine sahip olmadan hangi güçle sınıfsal güçler dengesini devrim lehine değiştirebilir.

Bu, işin bir yanı. Diğer yandan devrim bir yıkma ve yeniden kurma eylemidir. Diyelim ki yıktınız, kitle desteği olmadan nasıl kurarsınız? Bu soruların cevabı yok.

Sosyalist ülkelerdeki restorasyon süreçlerinden sonra daha iyi görülüyor ki kuruluş ve sonraki süreçlerde öncülük misyonu ve sınıfsal destek en az devrim anı kadar gerekli. Kuruluş döneminde öncü, iktidardan aldığı güçle ideolojik hegemonyasını daha rahat sağlayabileceği, sınıfla arasındaki açığı kapatabileceği bir olanağa kavuşuyor.

İktidar, proleteryanın üretici-yaratıcı enerjisinin açığa çıkarıldığı, öncülüğün yeniden üretildiği bir yeni zemindir. Tabii, değerlendirilebilirse.

DEVRİMCİ DURUM

Aynı şekilde bir devrimci durumu da örgüt kendi başına yaratamaz. Devrimci durum ülke koşullarının ve sınıf mücadelesinin nesnelliğinden doğan özel bir konjonktürdür. "Bir Marksist için devrimci bir durum olmadıkça devrimin olanaksız olduğu kuşkusuzdur. Ama her devrimci durum da devrime yol açmaz. Devrimci bir durumun göstergeleri genel olarak nelerdir? Başlıca şu üç göstergeyi ileri sürerken yanılmadığımıza inanıyoruz:

"1. Egemen sınıflar için egemenliklerini değişmez bir biçim altında sürdürme olanaksızlığı,

2. Ezilen sınıfların yoksulluk ve sıkıntısının her zamankinden çok kötüleşmesi,

3. Yığınların etkinliğinde görülen artış.

Yalnızca şu ya da bu grup ve partinin değil, ama şu ya da bu sınıfın iradesinden de bağımsız bu nesnel değişiklikler olmadıkça devrim, genel kural olarak olanaksızdır."(40)

Bir devrimci durum yönetsel çöküşün ve toplumdaki çözülmenin eşlik ettiği bir konjonktürdür. Ulus çapında bir krizin olgunlaştığını gösteren belirtiler pek çok karmaşık unsurun bir araya gelmesiyle oluşan toplumsal dengesizlik, işçi sınıfının tecrit edilmiş durumda olmaması, ara sınıflarda çözümler ve devrimci seçenek arayışları bir devrimci durumun politik toplumsal belirtileridir. Çöküşün, kitlelerin başkaldırmasıyla ve öncünün saldırıya geçmesiyle çakışması, böylece doğan boşluğun doldurulması, bir politik devrimle sonuçlanır.

Bir politik devrimde, öncünün hazırlığına ve devrimci sınıfa belbağlanır.

Biraz önce yukarıda atıfta bulunduğum tezlerin sahipleri olmadığı düşünülmesin; ne yazık ki, yukarıdaki ve benzeri yaklaşımlar tartışılıyor, açıkça yazılabiliyor. Tezlerin sahipleri, parti = örgüt + hareket denklemini kısa devre yaptırarak çökertiyorlar. Bu düşünüş tarzında, örgütün fetişleştirilip modelleştirilmesi, hareketin ise basitleştirilip kabalaştırılması vardır. Örgütü, hiç etkilenmeyen nitel hiçbir değişiklik ve sıçramanın olmayacağı, çelişkisiz bir nesne olarak algılayan bir muhafazakarlıktır sözkonusu olan. Hareket, düşünce aracılığıyla değil, pratik/siyasal müdahalelerle biçimlendirilir yönlendirilir.

Şimdi ilkesel, siyasal teknik donanımı mükemmel, gerçekten de Leninist bir örgütün, bir an için oluştuğunu varsayarsak bile böylesine örgütlenmiş bir örgüt bile sadece kendi hazırlığı ve iç örgütlenmesi ile iktidara uzanamaz ve devrimi gerçekleştiremez. Bir devrimci durumu öngören örgütün, başlangıçtaki bilinçli yalnızlığından ve tecrit durumundan hızla çıkarak hareketi kendi tavrına kazanması gerekir. Yani öncünün, bu yeni durumda ortaya çıkan özgünlükleri ve sınıf dinamizminin öncü üzerinde yarattığı basıncı hesap ederek, önceden belirlediği şemayı ve devrimci eyleminin rutinliğini aşması gerekir. Öncü kendi ayrıksı konumunu ve nihai hedef kararlılığını, gündelik siyasetle, sınıfın doğrudan eylemi ile ilişkilendiremedikçe yaratılan bir devrim örgütü değil bir tarikat olacaktır. Diğer yandan gelişkin bir sınıf hareketinin varlığında ve kendiliğinden kalkışmasının olduğu koşullarda ise, iyi örgütlenmiş ve hazırlanmış bir öncü yoksa, devrimci dalganın boyutları ne olursa olsun bu dalga sonuçsuz kalmaya, hatta kaçınılmaz olarak yenilgiye mahkumdur.

Leninist örgütün, devrimci bir durumda, devrimin etkin bir unsuru olması, Lenin'in devrimci durum saptamasındaki unsurlar varsa olanaklıdır. Yoksa devrim de yok demektir. Devrimci durum ve devrim, öznel müdahale ile yaratılamaz.

HAZIRLIK-DEVİRİMCİ DURUM BAĞLAMINDA:

AZINLIK-ÇOĞUNLUK SORUNU

Güncel hedefler-nihai hedefler, kesimsel çıkarlar-tarihi çıkarlar ayrımı, öncünün, devrimin görevleri ve iktidar perspektifi sorunsalı tarafından belirlenecek oluşu, bizi bununla bağlantılı bir başka tartışmaya götürüyor.

Azınlık-çoğunluk ilişkisi: Bu sorunun bir yanı devrimin azınlığın mı yoksa çoğunluğun mu eseri olacağı ya da "planlanmışlık" ile kendiliğindencilik ve aşğıdanlık tartışmasıdır.

İkincisi ise öncü ile onun öncülük misyonunun devrimden sonra da sürüp sürmeyeceği ya da öncü-devlet-sınıf ilişkileri. Birinci sorudan başlarsak, sorunun yukarıdaki biçimde formüle edilmesi ve ortaya konulması bana göre yanlış ve anlamsız bir tartışmaya yol açıyor. Çünkü "neye göre çoğunluk" veya "ölçek nedir" sorusu cevapsız kalıyor.

Yazının bütününde ve örgüt + hareket formülasyonunu ele alışımızda bu sorunun belli ölçüde cevabını verdiğimizini sanıyorum. Yine de söylenmesi gereken şeyler var. Bana göre öncü ve eylemi, durgun olan dönemlerde ve devrim öncesinde bir azınlık eylemi olmak zorundadır. İki nedenle böyledir; Birincisi, daha önce açıkladığım sebeplerle ve Lenin'in yaklaşımı çerçevesinde öncü kendisini ölçülü bir büyüklükle sınırlamak zorundadır. İkincisi, devrim süreci boyunca işçi sınıfının hareketi burjuvaziden daha zayıf ve parçalı bir durumdadır.

Bu nedenlerle, sınıfın ağırlıklı kapsanması sorunu, sınıfın üretici ve yönetici potansiyelinin harekete geçirilmesi, öncelikli bir devrimci durumda sözkonusu olur.

Azınlık-çoğunluk sorununa yaklaşımda atlanılmaması gereken anahtar kavram devrimci durumdur. Öncünün hazırlıklı oluşu böylesi momentler açısından hayati önemdedir. Hazırlıktan anlaşılması gereken, öncünün ideolojik ve propagandif söylemin oluşturulmasından, devrimin ağırlık noktalarının belirlenmesine, sınıf mücadelesinin olası biçimlerinden, ulusal, bölgesel ve uluslararası durumun tahliline kadar bir dizi alanda yoğunlaşmayı ve devrimci bir süreçte nőtürden örgütsel-siyasal biçimlere gereksindiği vs.... örgütün teorik öngörüsü ve donanımıdır hazırlık. Yani devrimci örgütün, devrim yapmaya koşullanması ve hazırlığıdır. Tekrar azınlık-çoğunluk sorununa dönersek, bir devrimci durumda, devrimci durumun zorunlu kıldığı "ikili iktidar" oluşumu, dengenin emekçi sınıflardan yana değiştiğini ve bu potansiyelin harekete geçirilmesi ve iktidara yönlendirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarır.

Tabi ki azınlık-çoğunluk sorunu ve denge durumu asıl olarak iktidarla çözülüyor. Siyasal devrimden toplumsal devrime geçişte azınlık, çoğunluk haline gelmeye, iktidardan aldığı güçle çalışır. Bu gerçekliğe işaret eden Lukacs şöyle demektedir: "Proleteryanın gerçek üretici enerjisi, ancak devlet gücü ele geçirildikten sonra uyanabilir."(41)

Sonuç olarak devrim sorununa azınlık-çoğunluk ekseninde yaklaşmanın teorik bir önemi yoktur; totoloji olmaktan öteye geçemez. Devrim bir sayı ve ölçek sorunu değildir. Sorun, devrim sürecini kontrol, devrimci dinamikleri kapsama kapasitesidir. Bu kontrolü sağlayacak araçlar, öncüden başlayarak, sendikalar, soy-yetler vs. gibi bir dizi ara örgüt ve örgütlenmelerden oluşur.

Sorunun özü sürecin hakkını vermektir. Sorunun, öncünün hazırlığı ile kendi dışında oluşan kitlesel dinamikleri ve organları kontrol kapasitesi ile ilgili yanları

vardır. Şimdi şöyle bir kurgulamaya gidebiliriz: Bir devrim sürecinde güçlü önderlik-yetersiz nesnellik olursa ne olur? Ya da tam tersi bir durum sözkonusu olup ikisi arasında bir iletişimsizlik varsa? Birincisinde devrim olmaz; ikincisinde ise kitle dinamizmi yükselen ve düşen bir grafik izleyeceği ve burjuvazinin manüplasyonuna açık hale geleceği için yenilgi ve iktidarsızlıkla sonuçlanır. Sonuç olarak her iki dinamik de tek başına belirleyen olamaz; ikisinin çakışması gerekir.

İkili iktidar şekillenmesi dışında bir devrim süreci yaşanamayacağına göre, öncünün devrime hazırlığı ve devrimin kitle tabanının oluşması son derece önemlidir. Çünkü, ikili iktidar içinde farklı dinamikleri barındıran geçici bir dengesizlik durumudur.

Carr'a göre Lenin "ikili iktidarın iki kamptan birinin zaferi ile sonuçlanacak mücadelede geçici bir aşamadan başka birşey olamayacağını belirtiyordu. Bir devlette iki iktidar birarada var olamazdı." (42)

Burada bir kez daha bağımsız ara örgütlenmeler, "Sovyetler" sorunu önem kazanmaktadır. Yani öncü örgütün sovyet tarzı örgütlenmelerle ilişkisi sovyetik tarzdaki örgütlenmelerin ikili iktidar organı, bir devlet iktidarı olma açısından işlevi vardır: 1917 Rus devrimi Sovyetler ve iktidar sorununa belli bir cevap getirmiştir. Bu açıdan tarihsel deneyim olarak benim de bakacağım kaynak, öncesi ile sonrası ile burasıdır. Oscar Anweiler: "Lenin'in 1917'de başlattığı 'Tüm iktidar Konseylere' sloganı Sovyetler'in Rusya'da artık hiçbir rolünün kalmadığı bir dönemde Rusya dışında belki etkili oldu ve çok tutuldu. İşte o zaman bir konseyler efsanesinin doğduğu görüldü... Almanya'da tartışmalara yol açtı ve yığınla teorik tasarımın oluşmasına yol açtı. Bu teoriler konseylerin idealleştirilip göklere çıkarılmasından tümüyle reddedilmesine kadar gidiyordu." (43)

1917 devriminin tersine, 1905 konseylerinin Rusya dışında çok ilgi gördüğü söylenemez." (44)

Sovyetlerin 1917'de dünyada ilgi görmesinin nedeni, Ekim devriminin uluslararası işçi hareketi üzerindeki etkisi ve prestiji nedeniyle parlamenterizm ve burjuva demokrasisinin eleştirisinin de daha şiddetli yapıyor oluşudur.

Türkiye sosyalist hareketi, 1980 yenilgisi sonrasında biraz gecikmeyle de olsa konsey tipi örgütlenmeleri yeniden keşfetti. Nasıl 15-16 Haziran'la işçi sınıfının geçmiş keşfi, 1970 sonrasında sınıf tapınmacılığına yol açmışsa benzeri bir olay Sovyetlerin keşfinde de yaşandı. Çok farklı sonuçlara gidildi. Oysa hem tarihsel deneyim farklıydı hem de Türkiye işçi sınıfının geleneğinde benzeri bir örnek yoktu. Olmasın varsın, yaratılırdı. Kitle çizgisi, tabancılık adına, özünde kendiliğinden örgütlenmeler olan Sovyetlere inanılmaz bir iradecilikle yaklaşıldı. Gerçekte Sovyetler tarihsel ve siyasal bakımdan devrimci durumlara doğmuş emekçi ör-

gütleridir. Sovyetler işçi hareketinin geleneksel örgütlenmelerinin dışında oluşan ikili iktidar organları olmalarının yanı sıra, varlığını sürdürebilmesi için bile yönlendirici bir partiye ihtiyaç vardır. Tarihsel deneyimin de gösterdiği gibi Sovyetler, doğuşuna neden olan koşulların ortadan kalkması veya konjonktürel değişiklik nedeniyle yaşamlarını sürdüremeyebilirler. Troçki, bir mektubunda Rus deneyine dönerek şöyle demektedir: "Rusya'da Sovyetleri kurmamızın nedeni, sadece bizim değil, başka niyetleri olmasına karşın, Menşeviklerin ve S.D.'lerin de bunu istemesiydi (...) İspanya'da Sovyetleri kuramayız. Çünkü ne sosyalistler ne de sendikalar kurulmasını istiyorlar."(45)

Buna bir de Sovyetlerin ikili karakterini eklemek gerekiyor. "Sovyetlerin ikili işlevi vardı; bir yandan öz yönetim ve işçi haklarını savunma örgütleri olarak çalışmak, diğer yandan da siyasal düzlemde rejimi devirmeye çalışmak."(46)

Açık olmalı: Gerek 1905'de gerekse 1917'de kendiliğinden işçi hareketi ve kitle örgütlenmeleriyle öncünün atılımlarının nasıl çakıştırılacağı Lenin ve Bolşeviklerin önemli bir sorunu olmuştur. Lenin ve Bolşeviklerin farkı, bu soruyu sormakla birlikte, Bolşevik örgütün yöneticisi rolünü herşeyin üstünde tutmalarıdır. "Bolşevik Partisi 1917 Ağustosuna kadar Rus halkı arasında hep azınlıktır. Üç sosyalist parti içinde en küçük sayıda idiler. 1917 Nisanında 80 bin kişi, Ağustos'ta ise 240 bin kişi. Ama büyük kentlerde ve sanayi merkezlerinde büyük saygınlıkları var. Ağustos sonunda ise Bolşevizm kitle hareketine dönüştü. Öfkeli ve mutlu milyonlarca insanın desteğine sahipti."(47)

Lenin ve Bolşevikler, Sovyetlerde çoğunluk kazandığı zaman ayaklanmayı gündeme getiriyorlar. Çünkü Rusya'da Sovyetlerin hem işçiler, hem de askerler tarafından tek otorite olarak görülmesiyle Bolşeviklerin Sovyetlerde çoğunluk durumuna geçmesi, fiilen de iktidarın ele geçirilmesi hakkı doğuyor. Ekim devriminin başarısını belirleyen olgu da, dipten gelen devrimci dalga ile ayaklanmayı örgütleyen öncünün etkinliklerinin çakışmasıdır. İktidar mücadelesi "Nisan Tezleri"nde Lenin tarafından Sovyetlerin kazanılmasına ve ayaklanmanın örgütlenmesine bağlandı. Bu konuda parti içinde tartışmalar biliniyor. Nisan Tezleri Lenin'in kişisel görüşleri olarak yayımlanıyor. Partinin çoğunluğu bile onun görüşlerini paylaşıyor.

ESKİMİŞ ÇERÇEVE VE SOMUT DURUMUN SOMUT ANALİZCİSİ LENİN

Lenin'in politika uygulamasının özgül nesnesi, içinde bulunulan anın somut çözümlemesidir. Lenin 1917 Nisanında parti yönetimini ve kadrolarını uyarma ihtiyacını hissediyor ve eski çerçevenin eskidiğini belirtiyor.

"Eskiden yapıldığı gibi, burjuva devrimi 'tamamlama' sorununu ortaya atmak, canlı Marksizmi ölü metinlere feda etmek demektir."(48) Bu uyarı parti kadrolarına. Lenin tezlerinde kendi özgün perspektifini anlatırken tamamlanmamış bir burjuva devriminin çerçevesinden, yani sosyalist devrimi önceleyen bir burjuva devrimini temel almayan bir sosyalist devrim programı öneriyor. Peki Mayıs-Eylül ayları arasında ne değişiyor? Bir kere, Bolşevikler, Sovyetler içinde etkinlik kazanıyorlar ve tartışmasız otorite oluyorlar. Sonra iktidarı almanın koşulları olgunlaşıyor. Lenin'e göre artık bütün güçler iktidarın alınışı için seferber edilebilirdi. 16 Ekim'de Lenin'in de katıldığı bir parti konferansında bir militan şöyle diyordu: "Genel kanı kimsenin sokağa dökülmeyeceği şeklinde, ama Sovyetler is-terse başka."(49)

"Bolşeviklerin yapmacık bir çoğunluğa sahip olmayı beklemeleri saflık olurdu, hiçbir devrim bunu beklemez."(50) Aynı Lenin Ekim'de "**Yoldaşlara Mektup**"unda ise şöyle yazıyor: "Bolşevik partisinin bütün ülkede oyların tam tamına yarısından bir fazlasına sahip olduğu yolunda önceden bir güveni elde etmek isteyen olmaz formalistlerdir. Tarih, hiçbir zaman hiçbir devrimde böyle güvenceler vermemiştir, kesinlikle veremez de."(51) **Nisan Tezleri**'nde Lenin, örgütü bir ayaklanma ve iktidar organı olarak görüyor; burada öncü ile hareket arasında bir öncelik-sonralık sıralaması yok. Bir yönlendirme ve etkilme sözkonusu. Dahası 1918 yılında da Lenin devrimin bir azınlık-çoğunluk sorunu olmadığını vurgulama ihtiyacı hissediyor:

"... biraz ciddi ve derin bir deneyimde sorunun yalnızca çoğunluk ile azınlık arasındaki ilişkiye bağlı olduğunu sanmak olağanüstü bir alıklık göstermek..."(52)

Bu bölümde, azınlık-çoğunluk bağlamında devrim sorunu, Sovyetlere yaklaşımı ve örgüt kitle ilişkisinin nasıl işlediğini Rus devrimine ve Lenin'in yapıtlarına atıfta bulunarak incelemeye, kaderciliğe ya da Blanqizm anlamında bir subjektivizme düşmeden devrimci bir perspektifin de olabileceğine işaret etmeye çalıştık. Lenin'in 1917'deki yazılarında ifade ettiği gibi, her devrimin temel sorunu politik iktidar sorunudur. "Tüm iktidar Sovyetlere" sloganı, Sovyetlerin ikili iktidar organı işlevini görmesiyle yakından ilgilidir. Buradan çıkan sonuç, Sovyet tipi örgütlenmeler karşıt güç odağı ve mücadele organı olarak iktidar şekillenmesinde nereye oturacağıdır. Rusya'da bu sorun Şubat-Ekime, burjuva demokrasisinin temsili organları ile Sovyetler arasındaki çatışma ve yönlendirici partinin iradesi ile ikincisi lehine çözümlendi.

Konunun özetini tekrarlırsak; öncü-sınıf, özne-nesne ilişkisi bir ve aynı sürecin değişik dinamikleridir. Teorizasyonda, ikisi arasındaki ilişkiyi kopararak biri lehine idealizasyona gitmek sınıf mücadelesinin ve siyasetin yasalarının yerine öznel ter-

cihlerimizi geçirmektir. Öncülük, sınıf dinamizminin doğrudan bir uzanımı ya da sonucu değildir. Ancak sınıfsal dinamiklerden yoksun, izole bir öncülük misyonu da olamaz. Teorik planda eksik bilinç, sınıf içi eşitsizlik, eşitsiz gelişme ve zayıf halkalara yaslanan Leninist örgüt, teorik meşruiyetini, sınıfsal ve toplumsal meşruiyete dönüştürmede, harekete nüfuz etmeyi, siyasal misyonunu yerine getirme ölçütüne göre Leninist örgüt olma sıfatını hakeder.

Luxemburg'un yerinde tanımlaması, betimlemesi ile "çoğunluktan devrimci taktiğe değil, devrimci taktikten çoğunluğa geçilir"(53)

· ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR:

LENİNİST ÖRGÜTE "KATKI" VE SONRASI

Leninist örgüt teorisi ve örgütlenme tarzı hem Lenin döneminde hem de sonrasında bir dizi tartışmaya neden oldu. Menşeviklere daha önce değindik. Dönemin önemli muhaliflerinden biri Rosa Lüksemburg diğeri ise Troçki idi.

Leninist örgüt teorisi konusunda eleştiri-katkı boyutunda anlamlı çalışmalar yapıldı. Katkı boyutunda devrimin hemen başında, 1920'li yıllarda Gramsci ve Lukacs'ı sayabiliriz. Ama bu iki Avrupalı Marksiste geçmeden önce Rosa Luxemburg'la başlamak gerekiyor. Luxemburg'un Lenin ile ayrılıklarının bütününe girmeden şunlar söylenebilir: Luxemburg II. Enternasyonal partilerinin burjuvazi ile işbirliğine, revizyonizme, Alman partisi içindeki "bürokratlaşmaya" karşı çıktı. Luxemburg, Spartaküs liginin kuruluş kongresindeki söyleminde Marks ve Engels'in **Komünist Manifesto**'sunun 1872 basımı için birlikte yazdıkları sunuşta, sosyalizmi, sosyalist amaçları gerçekleştirmenin mümkün olmadığı şeklindeki ve eskimiş olarak nitelendirdikleri görüşlerine ve Engels'in, Marks'ın ölümünden sonra "**Fransa'da Sınıf Mücadeleleri**"ne yazdığı önsöze atıfta bulunarak Engels'in "sosyalist devrimin çok yakın olduğu anlayışının eskidiği" ve "genel oy hakkı ve parlamenterizm"e yaptığı vurgular nedeni ile eleştiriyor.

"Engels'in lehine olarak Engels'in bu önsüzü, açıkça o dönemin parlamenter fraksiyonunun doğrudan baskısı altında yazdığını belirtmek gerekiyor."(54)

"Marks'a geri döndük. Marks'ın bayrağının altına geri döndük. Bugün programımızla şöyle söylüyoruz: Proleteryanın –kısa bir ifadeyle– sosyalizmi bir olgu ve gerçek haline getirmekten ve kapitalizmi baştan aşağı yıkmaktan başka acil görev yoktur."(55)

"Şimdi bizim için ne en az program, ne de en çok program var; sosyalizm tek ve aynı şeydir."(56)

Luxemburg aynı makalede, kapitalizmin çöküşünün kaçınılmazlığını, sosyalist devrimin gerekliliğini öngören bir perspektiften, çağın genel karakterinin proleter devrimler çağı olduğunu, asgari-azami program ayrımının aşıldığını vurguluyor ve azami-asgari program ayrımına karşı çıkıyor. Devrimin ve sosyalizmin güncelliği fikrini savunuyor. Luxemburg'un, Lenin'e en yakın düştüğü bakış buradadır. Yani gündelik mücadeleyi ve siyasal durumu, yaklaşan devrim ve nihai hedeften hareketle ele almak, "Lenin asla -tıpkı Marks gibi- zaman ve mekanca sınırlı, yerel Rus deneylerini genelleştirmedir. Tersine o, dahice bir bakışla, zamanımızın temel sorununu, ilk ortaya çıkacağı yer ve zaman içinde derhal seçti; yaklaşan devrim ve bundan sonra, gerek Rusya'ya ilişkin, gerekse uluslararası tüm olayları, bu perspektif içinden, devrimin güncelliği perspektifinden kavradı ve kavranabilir kıldı. Devrimin güncelliği; Lenin'in temel düşüncesi ve aynı zamanda onu Marks'a kesin olarak bağlayan nokta budur."(57)

Lukacs'tan yaptığımız bu alıntı, Lenin'in siyaset ve örgüt teorisinin özünü veriyor. Lenin revizyonizme ve ekonomistlere karşı mücadelesinde yaklaşan devrim ve devrimin güncelliğinden hareket ediyor. Lukacs'ın aktardığı perspektifin Luxemburg ve Troçki'nin de hareket noktası ve öncelikleri olduğunu belirtmek lazım. Lenin'in çağdaşı olan bu iki Marksist önderin, başka ayrılıklarına karşın devrimci Marksist gelenek içinde kabul edilmelerinin nedeni budur.

Öyleyse Lenin ile Luxemburg arasındaki ayrım nereden kaynaklanıyor? Lenin'in, iradi müdahalenin, liderliğin ve partinin önemi önüne çıkarmasına, örgütlenme ilkelerini bu açıdan ele almasına karşın, Luxemburg, kitlelerin kendiliğindenliğinin devrimci hareketi üzerinde durduğu, Lenin'in hazırlık ve örgütlenme planının karşısına kitlelerin kendiliğinden inisiyatifini çıkarttığı savunulur, ve bu doğrudur da. Ama Luxemburg'un bu konuda neden tam da Lenin'in karşıt kutbuna savrulduğunu teorik izahı da gerekir. Lukacs'ın da önemle üzerinde durduğu, daha sonra aktaracağım Lenin'in, gelişmeye ve değişmeye ilişkin evrimci, özne-nesne karşıtlığına dayalı ikilikleri ve çok yönlülüğü aşmada, felsefi bir kategori olan "bütün" kavramını kullandığı ve Lenin'in diyalektik yönteminin buna dayandığını ifade ediyor Lukacs:

"Bunun anlamı, Lenin için genel felsefi kategorilerin bile asla soyut, salt düşünsel genel doğrular olmadığıdır; tersine bunlar her an pratik için, pratiğe yönelik teorik hazırlık için bir araç olarak kullanılmak üzere hazır bulundurulmuşlardır (...) Lenin'in bu felsefi kategoriye kullanışı son derece ilginç: Bir nesneyi gerçekten tanımak için, onun bütün yanlarını, bütün bağlantılarını ve iletişimlerini kavramak ve araştırmak gerek. Buna teorik olarak asla ulaşamayız; ama bir şeyin her yanını kucaklama kaygusu, bizi hatalardan ve katılıktan koruyacaktır."(58)

"Lenin bir temel ve ölçüt olarak bütünsellik kavramı üzerinde salt polemik-pedagogik açıdan ısrarla durmamıştır. O, kendisinden, birlikte savaştığı en değerli kişilere oranla daha katı taleplerde bulunmuştur. Evrensellik, bütünsellik ve somut teklik, içinde davranılacak olan ve davranılmak zorunda olunan gerçekliğin temel belirlenimleridir; bundan dolayı her türlü pratiğin gerçek etkinliği bunların ne çapta kavrandığına bağlıdır."(59)

Açık olmalı; Lenin bütün kategorisini, gerçekliğin kavranmasının ve di-yalektiğin özü olarak görüyor. Lenin'in teorik ve felsefi sisteminin siyasal uzan-tıları da var. **Ne Yapmalı** ve **Nisan Tezleri**, aralarındaki zaman farkına rağmen, teorik ve siyasal metinler olarak, zaman ve etkinlik boyutunun da içerildiği Lenin düşüncesinin teorik uyumunu ve bütünselliğini gösterirler. Lenin, politika te-orisindeki öz-biçim, öznel-nesnellik, sınıf-örgüt, belirlenme-etkileşim vs. gibi ta-rihsel maddeciliğin bu ikiliklerine ancak kışkırtıcı kutupsallıklara izin vermeyen bütün kavramı içinde anlam kazandırıyor. Marksizmdaki ikiliklerden birine di-ğerinden daha fazla önem atfetmek, *çözümleme* açısından yarar sağlasa da siyasal mücadele açısından bir getiriye sahip değildir.

Bunlar neden mi önemlidir, kulak verelim:

"Marksist çıkışlı yorumları açmaza sürükleyen yöntemsel yaklaşımların en ba-şında, ikiliklere teorik düzeyde geçici olarak biçilebilen kronolojik sıralamanın, pratikte de aranması gelmektedir. (...) Nedensellik ve belirlenmenin, aynı zamanda pratik bir kronolojik öncelik de dayattığı inancı, bunlardan ilkidir. Örneğin yapının, nesnelliğin ve kitlesel olanın, öznenin, öznelin ve öncünün önüne konulduğu bir anlayış, Luxemburg'da çok açık bir biçimde görülebilir. Luxemburg'a göre, tarihsel sürecin mantığı, bu sürece katılan insanların subjektif mantığından önce gelir. Sos-yalist öncünün kitleye göre her zaman tutucu olacağı inancı da buradan kay-naklanır."(60)

Hatırlarsak, Luxemburg'un ve Troçki'in ortak eleştirileri Lenin'in ikameci ol-duğu idi. Buna göre Lenin, kitlelerin ve sınıfın yapması gereken mücadeleyi "pro-fesyonel bir elit" ile ikame etmekle suçlanıyordu. Bu eleştirilerin sakatlığının te-melinde, maddi temelle-bilinç ilişkisi ve daha doğrusu devrimci öznenin önemi konusundaki kafa karışıklığı yatar. Her ikisi de sıkı sıkıya örgütlenmiş devrimci bir partinin devrimci süreçteki kritik önemini yeterince anlayamadılar. İkisi de Lenin'in merkezi politik açıklamalarına muhalif oldular. Bilindiği gibi Lenin'in tezleri tarihin sınavından geçmiştir. Rosa Luxemburg'un politik düşüncelerinde hakim olan ton kendiliğinden hareketin devrimci karakterine ilişkin aşırı iyimser yak-laşımdır. Luxemburg'un, devrim, iktidar, örgütün yapısı ve rolü konularındaki yak-laşımlarının hepsi bu temel düşünce üzerinde şekillenir. Bu yüzden de devrim sü-

recine ve devrimin dinamiklerine Ortodoks Marksistler gibi yaklaşmıştır. Luxemburg pek fazla bilinçlendirici ve dönüştürücü öznel etkinliklere teorisinde yer tanımadı. Lenin'in sosyalist bilincin işçi sınıfına "dışardan" getirilmesi anlayışına karşı çıkarken, sınıf içi eşitsizliği ve sınıfın içindeki reformist etkiyi küçümsedi. Sınıf içindeki farklı eğilimlerin ve yıllarca süren egemenlik ilişkilerinin oluşturduğu reformist etkinin sınıf hareketinin doruğa ulaştığı, dönemlerde bile, sınıf hareketini bölücü ve geriye çekici etkisini göremedi. Luxemburg'un yanlışlığı, sosyalist bilincin kendiliğinden hareketin doğrudan ve eşit gelişme sürecinde ortaya çıkacağı beklentisi idi. Bilincin ve hareketin sıçramalarla, çelişkilerle yüklü dinamik bir yapı olduğunu, karşılıklı etkilenmedeki aktif unsuru kavrayamadı. Devrime hazırlıklı ve donanımlı bir öncünün yokluğunda burjuvazinin, korporatist sadakat anlayışı ve reformist sendika yöneticileri aracılığı ile devrimi boğabileceğini göremedi.

Kendileri ayaklanmaya karşı olsalar bile Spartaküst kalkışmanın ezilmesi bu durumu net olarak gösterdi. Luxemburg, teorisindeki bu boşluklar nedeniyle ki örgüt faktörüne olması gerekenden daha az önem atfetmiştir. Oysa Bolşevik deneyim Lenin'in **Nisan Tezleri'**nde, uzun uzun gerekçelendirdiği "Temmuz ayaklanması"nı –ki bir erken kalkışmaydı– Bolşevik partisinin otoritesi ve yönlendirici gücü sayesinde engelledi. Aynı yapıtta Lenin Ekim devriminin başarısında, devrimin tepe noktasının kendiliğinden hareketlenme ile iktidarı almaya yönelen öncünün, sıçratıcı müdahalesinde yattığını anlatır.

Sonuç olarak Luxemburg'un örgüt sorununa ve kendiliğinden harekete yaklaşımı Leninizmin aynı konulardaki katkılarının alternatifi olamaz. Burada dikkat edilsin, örgüt teorisine katkılarının olmadığını söylemiyorum; *alternatifi olamaz* diyorum.

Lenin'den uzak bir Luxemburgculuk pek de anlamlı gelmiyor. Çoğu Luxemburg yorumcularının hatası budur; örnek mi; "iki yıl sonra, üçüncü kongre için yazdığı bir karar tasarısında Lenin, örgütlenme konusundaki görüşünün, bütün dünya için uygulanabilir olmadığı hususu üzerinde durdu."(61)

Tony Cliff Lenin'in örgütlenme konusundaki görüşünün evrensel olmadığını belirtiyor. Aynı sayfada üstten üçüncü paragrafta "Lenin'in bazı müritlerinin" **Ne Yapmalı'nın** ve **Bir Adım İleri İki Adım Geri'nin** tamamen uygulanabileceği iddiasını öne sürdükleri suçlaması var. Burada önemli olan, Lenin'in şu ya da bu yapıtındaki belirli bir modeli ve onun öngerektirdiği süreçleri aynen *uygulamak* değil, belirli bir teoriyi özde yeniden üretmektir.

Troçki'ye gelince, kendisi bizzat örgütlü mücadele pratiğinden geldiği için, örgüt teorisi ve 1917 Ekim devrimine ciddi katkıları olmuştur. Troçki'nin Lenin'le

çatıştığı bütün sorunları ele almak mümkün değil. Başlıbaşına bir Troçki değerlendirmesi iki biçimde yapılabilir: 1) Lenin döneminde Troçki ve Leninizmle ilişkisi; 2) Lenin sonrası "tek ülkede sosyalizm"e karşı çıkan ve IV. Enternasyonal'le örgüt teorisini cisimleştiren Troçki.

Ancak, bu yazı kapsamında bunları yazmak imkansız ve gerekli de değil. Troçki örgüt konusunda zamanında Lenin'ni anlayamadığını kendisi de kabul eder. Troçki'nin "**Politik Görevlerimiz**" broşürü "Ne Yapmalı"ya ve "Bir Adım İleri İki Adım Geri" broşürüne karşı yazılmıştır. Troçki, bu broşüründe, örgütün rolü konusunda Lenin'in tam karşıt kutbunda yer alır. Ancak kaçınılması gereken bir durumun olduğunu düşünüyorum. Birincisi, Lenin ile Troçki'nin karşıtlıklarını incelediğimizde, temel yaklaşımlarından bir Lenin-Troçki çizgisinin çıkarılabileceğini sanmıyorum. İkincisi ve daha önemlisi, Troçki'deki herşeyi Leninizmin karşıtı haline getirmektir. Bu iki yaklaşım benden uzaktır.

Norman Geras, Troçki'nin öncü partinin zorunluluğunu reddettiğini ve özünde II. Enternasyonelci kaldığını kabul ediyor. "Başka türlü söyleyecek olursak, bu noktada hemfikir oldukları Menşevikler ve o zamandan bu yana başka bir çokları gibi Luxemburg ve Troçki, Lenin'i, proleter kitlelerin mücadelesini, işçi sınıfının öz kurtuluşunu, kendi kendini atamış bir elitin eylemi ile ikame etmek istemekle suçluyorlardı. Bu suçlamada haklı bir yan var mıydı? Hayır. Luxemburg ve Troçki elitizmi reddederken, sosyal demokrat bir örgütlenme modelini (terimin kökensel değil, bugünkü anlamıyla) bir öncü partiye tercih ederek, gerçekte proleteryanın öncü partisinin zorunluluğunu reddetmiş oluyorlardı. Yokluğunda dönemsel olarak ortaya çıkan devrimci durumların -Ekim devriminin olumlu ve başka birçoğunun da olumsuz bir biçimde gösterdiği gibi- muzaffer devrimlere dönüşemediği örgüt tipini reddediyorlardı." (62)

Troçki, parlak bir teorisyen olmasına karşın Lenin'in devrim ve örgüt teorisini yakalayamadı. Troçki'ye örgüt teorisi konusunda eleştirel bir yaklaşım da gene aynı kitap dizisinde Sungur Savran'dan geliyor. Savran önemli bir adım atıyor: "Aynı şey Troçki için de geçerlidir; Troçki oportünizmin köklerinin derinde yattığı haklı önermesinden, oportünizmle mücadele için tüzük maddelerinin kullanılamayacağı sonucuna ölümcül bir sıçrama yapıyor. İki önerme arasında hiçbir mantıksal bağ yoktur. Damar sertliğinin çok derin nedenleri vardır ama bu derin nedenler ortadan kaldırılamayacak diye hiçbir hekim hastayı ölüme terk etmez. By-pass ameliyatına başvurarak kalp hastalığını yenilgiye uğratmaya çalışır. Olabilir ki tüzük maddeleri oportünizme karşı iyi bir ilaç değildir. O zaman Troçki iyi bir ilaç önermek yükümlülüğü ile karşı karşıyadır. Nedenlerin derinde yattığını söylemekle yetinmek, şu soruya cevap vermekten kaçınmak demektir: Peki nasıl mücadele edelim? Troçki, böylece devrimciyi özne konumundan çıkartmaktadır. Yine aynı sorun ile karşı

karşıyayız; Troçki de aynen Luxemburg gibi "Ne Yapmalı" sorusunun cevabından kaçıyor."(63)

Savran'a tamamen katılıyorum, benim ekleyecek sözüm yok. Daha sonraki tartışmalarda değindik; Lenin'in bu soruna yaklaşımı, "öncü örgüt"ü kıskançlık derecesinde korumak ve ayırtırmak, öncülük ve dışardan bilinç yaklaşımı ile çözmeye çalışmak oldu. Öznel etkinliğe alan açma Lenin'in parti anlayışının önemli bir temel dayanıdır.

GRAMSCI VE LUKACS

Ayrışmaların ve tartışmaların yaşandığı 1920-1924 arası dönemden sonra L.Ö.T.'ne katkı, dönemin gözde Marksisti Lukacs ve İtalyan Marksisti Gramsci'den geldi. Her ikisi de Leninist örgütün oluşumunu ve işlevlerini teorileştirdiler. Gramsci, "**Modern Prens**"te parti konusuna Makyavel'in "**Prens**"ini inceleyerek yaklaşıyor ve parti oluşumunun ayrıntılarına kadar iniyor. Konumuz açısından bizi ilgilendiren, Gramsci'nin devrimci parti fikrine katkıları olduğu için, Gramsci düşüncesinin özgünlüğünü ele almadık. Gramsci, kitabının girişinde şu cümleyi öne sürer: "Modern Prens, mitos-prens gerçek bir kişi somut bir birey olamaz; yalnızca bir organizma eylemde kendini kısmen ispatlayan ve tanınıp gören kollektif bir iradenin içinde, artık somutlaşmaya başladığı karmaşık bir toplumun bir ögesi olabilir. Bu organizma tarihsel gelişim tarafından belirlenmiş olup siyasal partinin ta kendisi olmaktadır."(64)

Gramsci, Makyavel'in "Prens"indeki düşüncelere benzer bir siyasal pozisyonu parti düşüncesine taşır. Kitabının daha sonraki bölümlerinde devrimci bir partide bulunması gereken özellikleri ve devrimci bir partinin farklılığını açıklar. "Böylece, denilebilir ki, partiler birtakım yeni düşünsel ve toptancı kavramlar ortaya koyarlar, yani gerçek tarihsel bir süreç olarak, pratik ile kuram arasında birleştirici bir pota işini görürler. Onun için, partinin, "labour parti" örneğine göre değil, bireysel katılımlarla kurulması gerektiği zorunluluğu çıkar ortaya. Çünkü, asıl sorun, –ekonomik bakımdan etkili olan her yığını– eski kalıplara göre değil, organik yeniliklerle yönetmektir. Bu yenilikler başlangıçta ancak seçkinlerin aracılığı ile bir yığın niteliğini alabilir."(65)

Gramsci, burada Lenin'in, ısrarla üzerinde durduğu –devrimci teori olmadan, devrimci hareket olmaz– biçiminde ifade ettiği teorinin önemini belirten bilinen önermesinin içini dolduruyor.

Aydınlar tarafından kurulmuş, en azından başlangıçta, zorunlu olarak aydınlardan meydana gelmiş parti fikri Gramsci'ye göre de tarihi bir zorunluluk ola-

rak kabul ediliyor. "Modern Prens"te bir partinin varolması için, üç temel ögenin birleşmesi zorunluluğunun altını çizirken bile, "ama ordu kurmak komutan yetiştirmekten daha kolay" diyerek (66) oluşturu ve yönlendirici ögeye özel bir ağırlık tanıyor. Diğer iki ögenin başarısını koşullayan birinci, yani yönlendirici ögedir.

Yine Gramsci, aydın kavramını, soyut düşünüşü betimlemek için kullanmaz. Elbetteki bütünlüklü bir dünya görüşüne ve sistemli bir düşünceye sahip olmak sınıf bilincini aşan birşeydir. Ancak aydınların bu özelliklerini tek başına sosyalist kollektifin oluşması için yeterli değildir. Organik aydın tanımı ile Gramsci bir adım daha atar; düşünsel, siyasal üretimi olan, dünyayı dönüştürmeye soyunan, sosyalist işçiyi de, aydın tanımının içine katar. Fakat bu konuda ütopyacı değildir, işçi sınıfının entellektüel potansiyelinin esas olarak devrimden sonra ortaya çıkacağını kabul eder. Öte yandan entellektüellerin de kitlesel olarak sosyalizme kazanılamayacağını farkındadır.

Gramsci'ye göre tarihte bireyin ve bilincin rolü ne kadar önemli olursa olsun, belli bir sistematığı ve tarihselliği olan Marksist teorinin, politik pratiğe aktarımı, teori ve pratiğin birliğini sağlayan bir kollektif özneyi öngerektirir. O nedenle sosyalist bilincin temelini, bilincin kollektif unsuru olan parti sorununa bağlar. Bir başka yerde ise şöyle der Gramsci: Praxis felsefenin kaderci kavramı ile oynadığı tarihsel role gelince, onun ruhuna gerçek bir rahmet okuyup üstüne toprak atılabilir."(67)

Gramsci derin teorik kavrayışı ile, Leninizmin kopuşunu görüyor ve 19. yy. Marksizmine ciddi elıştırಿದೆ bulunuyor.

Lukacs'a gelince, örgüt teorisini Leninist tarzda kavradı ve anlamlı katkılarda bulundu. Lukacs'ın ilerletici katkısını yazımın içerisinde ve konu başlıkların uyan yanları ile aktardığımı sanıyorum. Lukacs'ın örgüt teorisinde boşluklar yok mu? Kuşkusuz var. Buna rağmen, iki savaş arası dönemde parti teorisine en ciddi katkı Lukacs'tan geldi. Macar düşünür, yaşadığı dönemde, sonrasında ve ülkemizde de farklı değerlendirmelerin konusu olmuştur. Bunun başlıca nedeninin ve teorik boşluklarının şu cümlede yattığını sanıyorum: "Lukacs sözcüğün tam anlamı ile sürekli yoldadır."(68)

Bu bölümü özetler ve bitirirsek; Leninist örgüt teorisinin ana halkaları, Marksizmin sınıf mücadelesine ilişkin yasaları, devrimin güncelliği ve sosyalist bilincin gelişimidir diyebiliriz.

LENİNİST PARTİ İŞLEYİŞİ VE PARTİ İÇ HAYATI

Leninist bir partinin iç işleyişi, partinin öncülük işlevini yerine getirme tarzı ile doğrudan ilintilidir. Bu açıdan başta demokratik merkeziyetçilik tanımlaması olmak üzere, parti iç hukuku ve işleyiş normlarının tümü bir ilke sorunu olmanın çok ötesinde teorik ve siyasal bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle de en azından başlangıçta özgün kriterlere sahiptir. Daha sonra ise devrim sürecindeki değişiklikler örgütün karakterine etki eder.

Söylenenleri biraz daha açmak istiyorum. Özgün kriterler derken şunu kastediyorum: En başta kapitalist bir toplumsal formasyonda sosyalizm mücadelesi vermenin koşulları, içinden geçilen dönem, devrim hedefi ve devrimin koşulları, örgütsel işleyişi önemli ölçüde belirler. Eşitsiz gelişme yasasının Leninist örgütün teorik meşruiyeti olduğunu söylemiştim; toplumsal formasyonun eşitsiz yapısı nasıl bilinçli ve planlanmış bir öncülüğü gerektiriyorsa, Leninist örgütün kendisi de, bu yasaadan muaf değildir. İç işleyişte eşitsizliğin mutlak olarak ortadan kaldırılması sözkonusu olamaz.

Öncü, tarihsel bilinci temsil etme işlevini kendi iç yapısında da yerine getirmek durumundadır. Kısacası kendisi de eşitsiz gelişmeden muaf olmayan öncü, aynı zamanda eşitsiz gelişmenin yaratacağı zaafları da yok etmeye çalışır. İç organizasyonunu merkezi önderliğin düzeyine, sınıfı da, öncünün politikası ve hedefleri düzeyine sürekli yükseltme çabası içinde olmalıdır. Leninist örgütün iç yapılanmasını iradi müdahale ve süreçler belirler.

Örgütsel ilkelere dönersek, başta merkeziyetçilik kavramı olmak üzere diğer konulara değinebiliriz.

Merkeziyetçilik kavramı, Marksizm-Leninizme içkin bir kavramdır. Parti fikrinde, iktidarın alınması ve sosyalizmin ilk kuruluş evrelerinde merkeziyetçi düşünceler, federalizme ve özerkçiliğe ağır basar. Bu anlamda Leninist bir örgütte merkeziyetçilik ilkesi yukarıdan aşağıyadır; özerkliğe karşıdır, parçalar ve birimler karşısında, merkezin hak ve yetkilerinin organik bir bütünlük içinde geniş tutulmasını öngörür.

Bu organiklik, demokratik merkeziyetçilik sayesinde mümkün olur. İstisnasız bütün kadrolar ve organlar bu hukukun belirleyiciliğinde hak ve yükümlülüklerle sahiptirler. Demokratik merkeziyetçilik aynı zamanda örgütsel hiyerarşinin tanımlanmasıdır. Merkezle taban, merkezle diğer organlar ve birimler arasındaki bağın ilinti ve ilişki biçiminin tanımlanmasıdır. Bu anlamda, örgüt içi demokrasiye önem veren bir merkeziyetçilik anlayışıdır. Gramsci'nin güzel bir ifadesiyle partide hakim olması gereken işleyiş "hareket içindeki merkeziyetçiliktir". Demokratik merkeziyetçilik statik bir işleyiş değil, sürekli bir adaptasyon mücadelesidir.

Leninist örgüt teorisinin merkezinde yer alan öncelikler parti iç yapısı için de sözkonusudur. Liderlik ile partinin gövdesi ve bütünü arasındaki ilişki "içe dönük öncülük"le yerine getirilir.

Şimdi yanlış anlaşılmasının önüne geçmek için bazı noktaların altı daha net çizilebilir. Leninist merkeziyetçilik; parti birimlerinin, merkezin iradesine mutlak ve körükörüne boyun eğmesi olarak tanımlanamaz; bu türden bir merkeziyetçilik anlayışı parti politikalarını geliştirme, politika üretme ve tartışma ediminin, sadece merkez organının ve bazı özel kişilerin ayrıcalığı olduğunu varsayar. Örgütün bütün organlarını ve üyelerini politika üretiminden ve tartışmasından dışlar. Oysa örgüt, organları ile bir bütündür. Onun için de iç demokrasi karar süreçlerinin işleyişinde tam bir güven ve siyasal açıklığın oluşması için hayati önemdedir.

Leninist bir örgütte "genel demokratik kurallar" türünden bir ilke olamaz; merkeziyetçilik ve iç demokrasi yoğunluklarını kongre onaylar, kongreler arasında özel bir görev ve misyon yüklenmiş merkez organın iradesi sözkonusudur. Çünkü merkez, örgütün iradesi ve seçimi ile oluşmuş güvenilir ve ideolojik önderlerden oluşur. Leninizmin ve Bolşevizmin meşruluğunu kanıtladığı demokratik merkeziyetçilik budur. Burada hemen içe dönük öncülüğe geçebiliriz.

Leninist bir partide içe dönük öncülük, siyasal, programatik bir öncülük olarak anlaşılmalıdır. Yoksa bir ast-üst ilişkisi değildir. Ortak hedefler doğrultusunda karşılıklı eğitime ve öğrenmeyi içerir. İçe dönük öncülük, parti görevlerinin ve alınan kararların pasif bir biçimde yerine getirilmesi olarak anlaşılırsa yaratıcılık ve katılım engellenir, parti yapısı donar.

Yaşadığımız örgütsel deneylerde çoğu kez bu konu ideolojik ve siyasal bir öncülük olarak değil, yanlış bir otoriterlik anlayışı sonucunda zaman zaman "müşfik" ve pedagojik zaman zaman da baskıcı ve yasaklayıcı, yok edici bir kimlikle ele alınıp işlenmiştir. Oysa içe dönük öncülükte örgüt yasaklamaz, dönüştürür. Ruhlara değil siyasal duyarlılıklara hitap eder. İçe dönük öncülük mücadele ve tartışma pratiği içinde, rutinliğe ve edilgenliğe sürekli müdahale ile yerine getirilir.

Sonuç olarak öncülük, merkeziyetçilik ile inisiyatif, merkezle gövde arasındaki diyalektik ilişkinin kavranamayışı, aynı zamanda bürokratizmin ve tarikatçılığın da kaynağıdır. Bürokratlaşma ve tarikatçılığın örgütsel yaşamda büyümesinin nedenlerinden olarak iç işleyişteki eksiklikler, kadroların bilinç düzeyi, siyasal deneyim ve toplumsal yaşamdan yalıtılmayı sayabiliriz.

Şöyle bir paralellik kurulabilir: Olağan dönemlerde kadrolar yerel ve bölgesel organlar, örgüt içi ve merkezi basınca tabi iken, devrimci yükseliş dönemlerinde, kitlesel dinamizmin kadrolar ve örgüt üzerinde yarattığı basınç daha fazla hissedilir. Örgütün dışındaki güç ve hareketlenmelerin örgüte etkisi, örgütün

olağan dönemindeki değerlerini ve işleyişini alt üst eder. Örgütün yapısındaki niteliksel ve bileşimsel bir farklılaşma yaşanır, sınıfın militan ve öncü unsurlarının örgüte akışı artar. Örgütü esnetip harekete adaptasyon yeteneğini hızlandırır. Örgüt böyle dönemlerde içe dönüklükten, rutin iç konumlanışından çıkıp, yüzünü siyasal eyleme döndürür. Buna karşılık örgütün politik otoritesi ve siyasal hattı kitleler üzerinde etkili olamazsa, ani ve yeni ortaya çıkan politik değişikliklere uyum gösteremezse, bu kez de merkezkaç eğilimler hızlanır ve örgüt bir iç bölünmeyle karşı karşıya kalır. Böylesi dönemlerde bölünme, disiplinle, karnamelerle engellenemez hale gelir. Bu durum devrimci olayların ve hareketin etkin olduğu bir devreden örgütün politik dönüşümüdür ve bir evreye ait özellikler artık geçersizleşmiş ve değişmiştir.

Sonuç olarak, öncü örgüt yöneldiği nesneden büsbütün bağımsızlaşamaz. Çünkü tarihsel ve toplumsal olarak işleyen politika yasası örgütü ve onun iç rejimini etkiler. "1917'de Bolşevik üyelerin artışının çok büyük olduğu, Ekim devrimi zamanında yirmi üyeden yalnızca birinin eski örgütün üyesi olduğu, yalnızca birinin Çarlık döneminin kapalı, konspiratif ve merkezi örgütünün zor okuflundan yetiştiği besbellidir. Diğerleri ise Bolşevizme ancak genişleme ve dönüşüm dönemlerinde gelmişlerdir."(69)

EGİLİM VE HİZİP

Öncülük anlayışının bir sonucu olarak aygıt her koşulda korunur. Örgütün korunması için kullanılacak yöntemler ve bunların meşruluğu son derece önemlidir. Bir dağılma (likidasyon) ve kaçıklık sözkonusu olduğunda, örgütün kendi sınırlarını koruması, hatta ihraçlar bile meşrudur. Ancak olağanüstü nedenlerden ve zorunluluklardan kaynaklanan bu durum bir alışkanlık, bir yasa ve model haline getirilirse, hiçbir hukuka tabi olmayan her tür yöntem bir erdemmiş gibi sunulursa, orada dejenerasyon başlar. Dejenerasyon örgüt içi entrika ve iftiraları sürekli üretir. Sonunda parti birliği adına, hizipçiliğe karşı olma adına, örgüt ve merkez fe-tişizmine gidilir.

Her örgüt iç gerginlik yaşar. Hiçbir örgüt istenilse de türdeş olamaz. Parti içinde farklı eğilimler her zaman olacaktır. Paylaşılan bir ortak çerçeve ve programatik hat varsa parti içinde farklı ideolojik konumlanışlar farklı algılanmaların olması normaldir. Farklılıklar kopuşmayı değil, etkilenmeyi temel aldığı sürece kalıcı bir birliğin de güvencesidir. Kendi faaliyetini tartışmayan bir parti, kendini tartıştırmayan organ ve kadro olamaz. Bolşevikler de sürekli iç gerginlikler yaşadı ve hiçbir zaman da türdeş olmadılar. Örneğe, Lenin ile önde gelen Bolşevikler farklı

şeyler düşündüğünde, çoğu kez farklı eğilimlerin sentezini kurmak için komisyon kurmuşlardır. **Nisan Tezleri** parti basınında Lenin'in kişisel görüşleri olarak tartışmaya açılmıştır, bu ve benzeri örnekler çoğaltılabilir.

Elbette programın belirlediği sınırlar içinde, kollektif bilincin unsurları olan kadrolar, tartışacaklar, tersi dogmatizmdir. Dogmatizm, tartışılmasız önkabullere dayanır. Önkabuller, tartışılıyor, işleniyor gibi gözükse de aslında tartışmaz; o nedenle de kalıpcıdır, modelcidir. Kadro zenginliğini ve parti iç hayatını darlaştırır. Onun için de parti iç hayatı kalıcı ilkeselliklere ve hukuka dayanmalıdır. Eğer bu yapılmazsa isteyen kendi değerlerini ve ahlakını oluşturur ki; mitler, gelenekler, masallar böyle çıkar. Sonuç; demokratik merkezîyetçilik Leninist bir örgütü belirleyen bir ağırlığa sahip değildir, merkezîyetçilik ve iç demokrasi her durumda geçerliliği olan eşit ağırlıklar olmaktan daha çok, partinin öncülük misyonunu yerine getirmesi için tasarlanan, karşılaşılan objektif durumla bağlantılı önlem ve uygulamalardır. Hiçbir ilke kendi başına örgütsel işleyiş bakımından mutlak garanti oluşturmaz. Marksizm gibi zengin bir teorik-siyasal temele sahip, önüne iktidar ve toplumu dönüştürme ödevini koyan bir özne iç zenginliğine sahip olmadan bu görevini yerine getiremez.

Öncünün, birliği ve homojenliği de teorik zenginliğine ve ideolojik yaratıcılığına bağlıdır. Homojen bir Leninist parti bünyesinde komünist olmayan, reformist unsurlara yer vermeyen bir partidir. Partinin kollektif sınırı denilen şey de budur. Yoksa homojenlik farklı eğilimlere yer vermemek değildir. Her tarihsel dönem, her ülkenin mücadele ve devrim koşulları farklı özgünlükleri barındırır, örgütsel iç yönelimler de bu özgünlüklere bağlı olarak değişiklikler taşıyacaktır. Eğer saf teorizasyondan değil de, somut koşullarda ve ihtiyaçlardan yola çıkacaksak, öncülük iddiasındaki bir özne peşinen gerek kendi içindeki eğilim ve eleştirileri, gerekse dışındaki çevre ve öznelerin varlığını yok sayamaz; bunlar çoğu durumlarda kaçınılmazlığı olan olgulardır.

Önemli olan, farklılıkları partinin zenginliğine, iktidarın fethine ve sosyalizm kuruculuğuna katmaktır. Yeter ki farklılıklar bir iktidar bölünmesine ve iktidar sorununun riske edilmesine yol açmasın. Aynı şekilde, tek parti mi çok parti mi-az demokrasi mi çok demokrasi mi vs. gibi nasıl bir iktidar ve toplum yapısının ortaya çıkacağı sorusu da, cevabı önceden verilmesi mümkün olmayan ve bir özgünlüğün ortaya çıkacağı olgulardır. Bütün bunlar devrim-karşı devrim salınımıyla, içinden geçilen tarihsel koşullarla ilgilidir.

KAYNAKÇA

- 23) Lenin, **Bir Adım İleri...**, Sol Yay., s. 77.
- 24) **Bir Adım İleri...**, Lenin, Sol Yay., s. 77-78.
- 25) Lukacs, s. 32.
- 26) Lenin, **Bir Adım İleri...**, Lenin, Sol Yay., s.78.
- 27) Lenin, **Bir Adım İleri...**, Lenin, Sol Yay., s.59.
- 28) Lenin, **Bir Adım İleri...**, Lenin, Sol Yay., s.204.
- 29) Lenin, **Ne Yapmalı**, s. 120.
- 30) Lenin, **Ne Yapmalı**, s. 122.
- 31) Lenin, **Ne Yapmalı**, s. 122.
- 32) Lenin, **Ne Yapmalı**, s. 122.
- 33) Isaac Deutcher, **Bitmemiş Devrim**, Belge Yay., s. 35.
- 34) Zinovyev, **R.K.P Tarihi**, Akış Yay., s. 56.
- 35) Filiz Toprak, **Sosyalist Politika**, Sayı 1.
- 36) **A.g.y.**
- 37) Zinovyev, **R.K.P. Tarihi**, s. 97.
- 38) Zinovyev, **R.K.P. Tarihi**, s. 98.
- 39) Lenin, **Nisan Tezleri** içinde, "Marksizm ve Ayaklanma", Sol Yay., s. 152-153.
- 40) Lenin, **Proleter Devrim ve Dönek Kautsky**, Bil. Sos. Yay., s. 136-137.
- 41) Lukacs, **Lenin'in Düşüncesi**, Belge Yay., 1979, s. 74.
- 42) Lenin'den Aktaran E.H.Carr, **Bolşevik Devrimi**, Metis Yay, s. 85.
- 43) Oskar Anveiler, **Rusya'da Sovyetler**, s. 24.
- 44) Oskar Anveiler, **Rusya'da Sovyetler**, s. 103.
- 45) Oskar Anveiler, **Rusya'da Sovyetler**, s.168.
- 46) Oskar Anveiler, **Rusya'da Sovyetler**, s.93.
- 47) Oskar Anveiler, **Rusya'da Sovyetler**, s. 243.
- 48) Lenin, **Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi**, Sol Yay., s. 25.
- 49) Oscar Anveiler, **Rusya'da Sovyetler**, s. 255-256.
- 50) Lenin, **Nisan Tezleri**, s. 149.
- 51) Lenin, **Nisan Tezleri**, s. 212-213.
- 52) Lenin, **Proleter Devrimi ve Dönek Kautsky**, s. 39.
- 53) Rosa Luxemburg, **Siyasi Yazılar**, s. 70.
- 54) Rosa Luxemburg, **Siyasi Yazılar**, s. 112.

- 55) Rosa Luxemburg, **Siyasi Yazılar**, s. 114.
- 56) Rosa Luxemburg, **Siyasi Yazılar**, s. 116.
- 57) Lukacs, **Lenin'in Düşüncesi**, s. 9.
- 58) Lukacs, **Lenin'in Düşüncesi**, s. 107.
- 59) Lukacs, **Lenin'in Düşüncesi**, s. 109.
- 60) Metin Çulhaoğlu, "Marksist Düşünce ve Siyasal Pratik", **Gelenek**, s. 24-25.
- 61) Tony Cliff, **Rosa Lüksemburg**, Anadolu Yay., s. 58.
- 62) Norman Geras, "Lenin, Trocky ve Parti", **Sınıf Bilinci**, Ocak 94, s. 75.
- 63) **A.g.y.**, s. 46.
- 64) Gramsci, **Modern Prens**, Biyer ve Toplum Yay., s. 6.
- 65) Gramsci, **Aydınlar ve Toplum**, Alan Yay., 1985, s. 67.
- 66) Gramsci, **Modern Prens**, s. 43.
- 67) Gramsci, **Aydınlar ve Toplum**, s. 76.
- 68) Lukacs, **Eritz V. Roddats**, Türkçesi Ender Ateşman, Alan Yay., 1984, s. 19.
- 69) Marcel Liebman, **Lenin Döneminde Leninizm: Muhalefet Yılları - I**, s. 198.

YEREL YÖNETİMLER VE SOSYALİZM: İLK BELİRLEMELER VE BAZI İPUÇLARI

Ceyda IŞIK

1970'lerin ikinci yarısından itibaren, sermayenin yeniden yapılanması çerçevesinde Türkiye'de önemli ekonomik ve siyasal değişiklikler yaşandı.

Değişikliklerin yansıdığı bir alan da yerel yönetimlerdir. Bu konu, sadece TÜ-SİAD'dan ANAP'a, SHP'den YDH'ye kadar burjuva partilerinin değil, aynı zamanda sosyalistlerin de gündemlerini işgal etmiştir. Bugün Türkiye, yeni birikim modeline uygun bir mekânsal organizasyonun gerekliliğini saptamış ve bu konuda model tartışmalarını bir anlamda sonuçlandırmıştır. Ancak, sermaye bu modeli uygulamada bazı engeller ile karşılaşılıyor. Bunlardan ilki, 1980'lerden bu yana uygulanan depolitizasyon politikaları sonucu toplumun yeni duyarlılık ve hareketlilik alanlarına çekilememesi, bir diğeri ise özellikle, Kürt hareketi bağlamında düşünüldüğünde, muhafakazar siyasetçilerin direncidir. Ancak burjuvazinin kesimleri arasında bu konuda az çok bir konsensus bulunmaktadır.

Bu yazıda yapılmak istenen, burjuvazinin gereksinimleri üzerine gündemde önemli bir yer tutan yerel yönetim kavramının yeniden biçimlenmesinin sosyalist hareket açısından ne anlama gelebileceğini bir ölçüde kestirmek ve bunun politik uzantılarını tartışmak olacaktır.

KENTLEŞMENİN KISA TARİHİ

Yerel yönetimler hakkında söyleneceklerin somut bir zemine oturabilmesi ve ülke yerelliğine yönelik soyutlamaların yapılabilmesi için öncelikle tarihsel gelişime bakmak gerekiyor. Bugüne uzantıları anlamında, Türkiye'de yerel yö-

netimlerin tarihine 1930'lar ile başlamak daha işlevsel olacaktır. Bu dönemin sermaye açısından öne çıkan özelliği, ulusal sermaye birikiminin devlet uygulamalarıyla oluşturulması çabaları olarak saptanabilir. Buna bağlı olarak, bu dönemde yerel yönetimlerin görevlerinin geniş bir tanımı yapılırken buna uygun mali kaynaklar aktarılmamış ve yerel yönetimler merkezi yönetimin vesayetine bırakılmıştır. 1973'e kadar olan dönemde kentleşmenin geçirdiği değişimlere rağmen yerel yönetim dizgesinde yeni düzenlemeler yapılmamıştır. 70'lerin özellikle ikinci yarısından sonra dünyada ve Türkiye'de yaşanan ekonomik krizin de etkileriyle birlikte, önceden olmadığı biçimde kentler öne çıkmış, Tekeli'nin belirttiği gibi 70'lerle birlikte 'küçük sermaye kentlerinden büyük sermaye kentlerine' geçilmiştir. Bu gelişmeler ile eş zamanlı olarak yerel yönetim tartışmaları ülkenin gündemine girmiştir. Yerel yönetim tartışmaları, 1973 yerel seçimlerinde CHP'nin büyük belediyelerde seçimleri kazanması ile somutluk kazanmıştır. Bu dönemde, CHP'nin yerel yönetimlere ilişkin yeni bir modeli yoktur. Dönemin tıkanıklıkları, özellikle merkezi yönetimde sağ bir partinin olmasının da etkisiyle 'demokratik', 'üretici', 'kaynak yaratıcı', 'toplumsal tüketimi örgütleyici', 'birlikçi bütünlükçü', ve 'kural koyucu' sosyal demokrat belediyeçilik modeli ortaya atılmıştır. Süreç içinde oluşan bu model ile CHP 1977 seçimlerine girmiş, ancak seçimlerden sonra özerkliğe yönelik en ufak bir yasal düzenleme yapılmamıştır.

İlhan Tekeli bu dönem için şunları söylüyor: "Kentte sanayinin yarattığı artı değere büyük sermaye el koyarken, kentin yapılaşması sürecinde doğan artı değer toprak sahipleri ve yapsatçılar arasında bölüşülüyordu" (1). Yukarıda sözü edilen CHP modeli, daha çok bu 'yapsatçı' mantığın karşısında geliştirilen popülist politikalar bütünü olarak kurgulanmıştır. Buna bağlı olarak bu dönemde farklı bir yerel yönetim ideolojisinin ortaya konduğu söylenebilir. 70'li yıllarda sosyalistler yerel yönetimlere özgü politikalar ve alternatif programlar oluşturma girişimlerinde bulunmuş, ancak ideolojik etkileri sosyal demokrasinin tezleriyle sınırlı kalmıştır. Özellikle Ankara, İstanbul ve İzmit gibi büyük şehir belediyelerinin uygulamalarında bu durum göze çarpmaktadır. Buralarda belediyeçilik söylemi örneğin TİP'in Kasım 1977'de hazırladığı 'Yerel Yönetimler Demokratikleştirilmelidir' çalışmasının etkilerini taşımaktadır. TİP etkisinin görüldüğü tezlerden birisi "kentsel toprak üzerinde oluşan artı değer topluma dönmesi" tezidir. Bu konuda sol içinde genel kabul gören, ancak yerel yönetimler başlığı altında değerlendirilirken temkinli yaklaşılması gereken Fatsa gibi bazı lokal deneyimler mevcuttur. Bu konuya ileride ayrıca değinilecektir.

1980'li yıllar yerel yönetimler açısından da yeni bir dönemi ifade eder. 24 Ocak kararları ile birlikte, sermayenin yeniden yapılanması süreci açısından önemli bir adım atılmış ve 12 Eylül askeri rejimi ile birlikte, yerel yönetim politikaları, ser-

mayenin yeniden yapılanmasına uygun bir biçimde kolaylıkla uygulamaya konmuştur. İç pazara dönük sermaye birikim modelinden ihracata dönük modele geçişte belediyelerin üstleneceği görevlerin yeniden tanımlanması gerekmiştir. Uluslararası sermayeyle eklemlenmenin ön koşulu olan ulaşım ve iletişim hizmetlerinin, mal ve sermaye dolaşımını hızlandıracak biçimde örgütlenmesi gündemdeydi. Bunun gerçekleşebilmesi için belediyelerin mali ve işlevsel açıdan güçlenmesi gerekiyordu. Tanımlanan yeni gereklilikler sermayenin temsilcilerinden TUSİAD tarafından da dile getiriliyordu. Bu yeni görev tanımı, belediyelerin önceki işlevlerinin terkedilmesini gerektiriyordu. Önceki işlevler, temel olarak işgücünün yeniden üretilmesinde gerekli konut, sağlık, eğitim, beslenme gibi gereksinimlerin karşılanmasıydı. Bu işlevlerin terkedilmesinde 12 Eylül rejimi üzerine düşen görevi yerine getirmiştir. Sonuç olarak, 80'lerde belediyelerin gelirleri artarken, harcamalar altyapı harcamaları ile sınırlandırılmıştır. ANAP döneminde de bu doğrultuda uygulanan politikalar sonucu, belediyelerde kamu mülkiyeti ve kamu yatırımları daraltılmış ve sermayeye yeni kaynaklar yaratılmıştır. Bu daraltmalar çeşitli biçimlerde sürmüştür. Örneğin 1991 yılında yapılan bir düzenleme ile belediyelerin elinde olan fiyat-ücret belirleme yetkisi ilgili meslek kuruluşlarına devredildi, özelleştirmeler yapıldı, ihaleler düzenlendi, belediye toprakları legal ya da illegal yollarla özel mülkiyete aktarıldı, emlak düşük vergilendirilmeler yapıldı, belediyeler özel, ulusal ya da uluslararası bankalara borçlandı ve sermaye birikimine yerel yönetimlerin geniş katkısı sağlandı. Ayrıca, 1984'te çıkarılan bir yasa ile anakent-çevre belediyesi ayırımına gidildi, sermayenin esneklik arayışında bu düzenleme ciddi avantajlar sunmaktaydı. Bu arada 1989 yerel seçimlerinde SHP'nin, 73'teki CHP'ye benzer biçimde, büyük kentlerdeki seçimleri kazanmasına rağmen yerel yönetimler konusunda 70'lerdeki gibi bir dinamizm yaratılamamıştır. SHP yeni bir modelle değil, eski modele atıfla yerel yönetimleri ele almış ve propaganda faaliyetlerini ANAP'ın belediyeçilik uygulamalarına karşı düzenlemiştir. Bu anlamda 'dürüstlük', 'şeffaflık' ile sınırlı bir perspektif oluşturulmuştur.

Belediyeçilik anlayışında oluşan değişimleri daha yakından kavramak için 77, 84 ve 89 yıllarında belediye meclis üyeleri üzerine yapılmış olan karşılaştırmalı bir araştırma bize bazı ipuçları vermektedir. Örneğin 77 meclisindeki üyelerin daha çok küçük girişimci ve esnaflardan oluştuğu (%28.6), 84 meclisinin ağırlıklı olarak (60.8) inşaat, imalat ve ticaretle uğraşanlardan oluştuğu, 89 meclisindeki üyelerin ise avukat, mühendis gibi hizmetle ilgili büro sahipleri ve serbest ticaretle uğraşanların ağırlıklı olduğu gözlenmektedir(2). Bu tablodan açıkça görülen, 80'ler ile birlikte sermayenin artık daha doğrudan yollarla kent üzerinden rant elde etmeğe başladığıdır. 1980'ler ile birlikte uygulanmaya başlanan yerel yönetim modelinin hangi gereksinimler üzerinden formüle edildiğini kavramak için dünyada ve

Türkiye'de bu yıllarda siyaset-ideoloji sahnesinde neler olduğuna bakmak gerekiyor.

YENİ SAĞ VE YEREL YÖNETİMLER

1970'lerde kapitalizmin yaşadığı kriz ve yeni birikim modeli arayışları ile bağlantılı olarak tartışmaların temelini oturan 'post-modern durum' kavramı yerel yönetimler söz konusu olduğunda da öne çıkmaktadır. Post-modern durumu tanımlamak için üç ayrı kavram kullanmak gerekiyor. Bu kavramların bileşkesi yeni yerel yönetim ideolojisini oluşturmaktadır. Bileşkeyi anlayabilmek için post-fordizm, post-modernizm ve post-marksizm kavramlarını açmak gerekiyor. Öncelikle belirtilmesi gerekir ki her üç kavramın ortak paydası rönesans karşıtlığıdır. Bu karşıtlık post-modernizmde, sanatı ve yaşamı yorumlarken bilinmezlik, kavranmazlık, tarihsizlik şeklinde ortaya çıkarken, post-marksizm sözkonusu olduğunda yine dünyanın bilinmemesine bağlı olarak dönüştürme, ilerleme nosyonlarını reddetme biçiminde; post-fordizmde ise üretimin standartlaşmasına, ucuzlamasına, işçi sınıfının varlığına, ilerlemeye, kalkınmaya karşı çıkış olarak kendini göstermektedir. Bunlara bağlı olarak hepsinin en önemli ortak noktası tarihsizlik, dolayısı ile tarih bilincindeki bulanıklıktır. Bu toplam kurgunun bizi ilgilendiren bölümü yerel uzantılarıdır. Post-fordizmin esnek üretim, küçük bölmelerde üretim, yatay işgücü örgütlenmesi, fason iş ilişkileri, kadın işgücü, işgücü piyasalarının bölgelere göre farklılaşması, sendikasızlaşma, mekânsal yığılma ve uluslararasılaşmış bir pazar kurgusu, kaçınılmaz olarak aşırı lokalize olmuş mekanlarda gerçekleşme olanağı bulmaktadır. Bu da yerel yönetimlerin hiçbir zaman olmadığı kadar etkinlik kazanmasına neden olmaktadır. Post-marksizm de öncelikle marksizmin, değil enternasyonalizmini, sınıf bağlamındaki bütünselliğini bile parçalamış, çok daraltılmış yerelliklere boğulmuş siyaset anlayışıyla yeni sağın yerellik ideolosinin bir parçası olmuştur. Bu yeni tarz-ı siyaseti kavramak için İtalya'daki "Sosyalist Belediye" (Local Socialism) kavrayışına bakmak yerinde olur. Burada sosyalistler yerelliğin tüm ideolojik ayrımları ortadan kaldırdığını, belediyelerde Hristiyan Demokrat Partililerle çalışmanın yerellik için ne kadar büyük bir avantaj olduğunu belirtmektedirler. Bütün bu söylenenlerin toplamı, tarihin ve ideolojilerin sonunu ilan ederek sermayenin tüm popülist yüklerinden ve ayak bağlarından nasıl arındığını kavramsallaştırıyor.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan çerçeve özellikle orta gelişkinlikteki kapitalist ülkeler için bir sıçrama reçetesi olarak sunulmaktadır. Örneğin 80'li yılların sonlarında Türkiye'de tekstil sanayi ve Bursa'nın yerel özellikleri üzerine yapılan vur-

gular böyle bir arayışa karşılık gelmektedir. Bu yönelimin konumuz açısından önemi ise, yerelliğe yapılan aşırı vurgudur. Bu aşırı yerellik vurgusu, yeni sağ ideolojinin içinde yer alan "insanlık" kavramını belirlemektedir. Yeni sağın insanı bir sınıfa, bir ulusa ya da etnik bir gruba ait insan değil, sadece "zengin" olan insandır. Bu anlamda, Rönesans'ın insanlık kavramına karşıt, ideolojik olarak 'insanlık'a kayıtsız bir 'insan' kavramı söz konusudur. Örneğin, İtalya'nın gelişmiş Kuzey'i, artık birikimini az gelişmiş Güney'i ile paylaşmak istememektedir. Her ne kadar, gerçekleştirilememiş olsa da İstanbul'un "zengini" de, İstanbul'da yaratılan değer in İç Anadolu ya da başka bir bölge ile paylaşılmasını istememektedir. TÜSİAD'ın hazırladığı bir rapor(3), yerel yönetimleri demokrasinin olmazsa olmaz koşulu ilan eder; katılım gibi argümanlar ileri sürerken ve bunların yanında özelleştirmenin zorunluluğu ve iş konseylerini önerirken, temel motifi 'vahşi kapitalizm' olduğu gözden kaçmamalıdır. Burjuvazinin siyasal yönelişi "başkanlık sistemi artı siyasal demokrasinin yerelliklere kaydırıldığı, sonunda eyalet sistemine de varabilecek bir siyasal yapılanma"ya (4) doğru olmasındaki temel motifi de bu olduğu açıktır. Kürt sorunu bağlamında sermayenin bazı kesimlerinin, örneğin YDH'nin, görece rahatlığı ve bazı çevrelerin eyalet sistemini göze almalarının ardında da böylesi bir rahatlık izlenebilir. Yukarıda özetlenmeye çalışılan "megakent" İstanbul projesinde merkezi hükümetten bağımsızlaşma, yerel yönetimlerin öneminin artırılmasının ipuçlarını geçtiğimiz dönemde bulabiliriz. 1980'lerde altyapı yatırımlarında İstanbul önemli bir ayrıcalığa sahip oldu. İstanbul'un ayrıcalıklı olduğu bir diğer alan da güvenlik ile ilgilidir. Son dönemde İstanbul'a ilişkin özel bir güvenlik programı uygulandı çünkü "...güvenlik açısından risksizlik imajı, bir global şehrin imajı için misilsiz önemdedir. Şehrin kuytularında bir yerlerinde-varoşlarda-resmi veya sivil muhalif 'terör' es(tiril)ebilir, hatta bu global şehir olmanın raconundandır."(5). TÜSİAD'ın hazırladığı yeni yerel yönetim modeli taslağında güçlenmesi gerekli görülen yerel yönetimlerin sermayenin kontrolünden çıkma riskine karşılık önerilen özelleştirme ve iş konseyleri gözönüne alındığında yönelimin boyutları daha iyi kavranabilecektir. Bugün, SHP-DYP koalisyonunun gerçekleştirmek istediği sermayenin gereksinimleri doğrultusunda "özerkleştirme", "demokratikleşme", "yerelleşme" kisvesi altında yerel yönetimlerin işlev ve yapısının yeniden düzenlenmesidir. Hazırlanan taslak, bugüne kadar merkezi hükümetin yerine getirdiği altyapıdan kültür-eğitime dek çeşitlenen işlevlerin belediyelere aktarılmasını, sermayedarların yardımıyla "verimli işletme" olarak düzenlenmesini kapsamaktadır.

Böylelikle, eski düzenlemede devlet aracılığıyla uluslararası sermaye ile ilişkide olabilen yerel sermaye, bu düzenlemelerle doğrudan doğruya uluslararası sermayeye entegre olabilecektir. Yukarıda sözü edilen post-modern durumun, dölayısıyla yeni sağın, Türkiye'de temsilciliğine Yeni Demokrasi Hareketi soyunmuş

dürumdadır. Kapitalist dünyayla eklemlenme, sağcının (Cem Boyner) solcunun (post-marksist Zülfü Dicleli, sivil toplumcu Asaf Savaş Akat) birarada siyaset yaptığı siyasal yapılanma, ulusal (Kürtler-Türkler), etnik ve mezhep (aleviler-sünniler) ayrımlarının birarada kaynaştırıldığı ve siyasetin 'imaj' pazarlayarak yapıldığı bir toplum, Türkiye Cumhuriyet tarihinin "rektifikasyonu"; sivil toplumcu tarih yorumu karşısında vahşi kapitalizm, yerel yönetimlerin yeniden düzenlenmesi, demokrasi havariliği yaparken toplumun tamamen örgütsüzleştirilmesini savunmak, kamu istihdamını azaltmak, gecekonduları zor yolu ile tasfiye etmeyi planlamak, YDH'nin post-modern politikalarının ayaklarını oluşturuyor. Elbette bu kurgunun gerçekleşmesine Türkiye kapitalizminin ne kadar uygun olduğu tartışılacak bir konudur. Ancak yönelim anlamında da olsa yeni biçimlenmenin yakından izlenmesi gerekmektedir.

YENİ SOL

Bugün artık Burjuvazinin istekleri ve gereksinimleri çerçevesinde oluşmakta olan bir yerel yönetim modeli vardır. 70'lerle başlayıp 80'lerde kurumsallaşan sermayenin yeni birikim modeline bağlı olarak bugün burjuvazinin içinde bazı kesimler karşı çıksa da büyük sermaye yeni model konusunda nettir ve sosyalist hareket bu modeli verili durum olarak görmelidir. Bu durumda akla şu soru geliyor: işçi sınıfı ile bağ kurma konusunda ciddi sıkıntılar yaşayan sosyalist hareket için bu yeni yönelim ne anlama geliyor?

Yeni sol bu konuda belli bir birikimi hem pratik hemde teorik planda oluşturmuş durumda. Ancak yeni solun verdiği cevapların sosyalist hareket açısından herhangi bir birikime işaret etmediği açık olmalıdır. Bunun bazı temel nedenleri var. Öncelikle yeni solun yerel yönetimlere bakışında sınıfsal bir eksen bulunmuyor, yani yeni sol için kritik olan işçi sınıfı merkezli bir politika değil 'halk'tan olmak. Buna bağlı olarak, yerel yönetimler örgütlü bir öznenin nesnelliklere kurabileceği dolayimler olarak algılanmayıp, kendiliğinden hareketlere eklemlenme olarak algılanıyor. Yine sosyalist ideolojiye yaklaşım konusunda var olan bir ayırım önemli: yeni sol, sosyalist ideolojinin bağımsız kimliğinin oluşturulmasını değil, demokrasicilik söylemi ile salt kapitalizmin sonuçlarına yönelik bir ideolojileşmeyi öngörüyor. Söylenenleri biraz daha açmak için, 1970-1980 arası yaşanan Fatsa deneyimi, 80'lerin sonlarına doğru yerel yönetimlere tanınan ağırlık, çeşitli illerde yapılan bağımsız aday çalışmaları ve bir ölçüde teorik tartışmalarla Dev-Yol çevresinin yaptıklarına bakmak gerekiyor.

"Fatsa deneyi" Dev-Yol tarihinde önemli mevzilerden biri olarak algılanıyor.

Solun bugünkü durumunda bu deneyimin "hakkını vermeyecek" olanların çıkacağı pek düşünmüyorum. Oysa geriye bakıldığında Fatsa deneyiminden sosyalizm adına kalan ciddi bir kazanım, birikim bulabilmek mümkün değildir. Olsa olsa bir dönem devrimci demokrat hareketin "anti-faşist mücadele"de oluşturduğu ama savunmadığı bir mevzi bulunabilir. Bugün sosyalistler, Fatsa'da yapılan ve en önemli "siyasal" hareketlilik olan "çamura son kampanyasından"(6), sınıfla kurulması gereken dolayimler konusunda hiç bir ipucu elde edemezler; eğer imecenin "güzelliğinden" söz etmeyeceksek. Yine bugün sosyalist hareket, sosyalizmin kitleler nezdinde meşruluğunu, sosyalist ideolojinin bağımsızlığını sağlamanın yolları konusunda halk komitelerinden hiçbir ders çıkaramayacaktır. Faşistler ve tefeci tüccar dışında herkese MSP'liye, AP'liye v.b.(7) açık 'halk komiteleri' bugün sosyalist hareketin hangi sorununu çözmeye yönelik bir araç olarak kullanılabilir? Özet olarak Fatsa deneyimi geleceğe fazla bir şey devretmeyen, üstelik yerel yönetimler konusunda hiçbir soruya yanıt oluşturamayacak bir deneyimdir. Örneğin Bireşim yayınlarının 'Yerel Yönetim Tartışmaları' adlı kitabı içinde Fatsa bir referans olarak yer almamakta, kitabın içinde 3-5 satırla "hoştu, güzeldi" tanımlamalarıyla değinilmektedir.

Dev-Yol 80 sonrasında, örgütsüzlüğünün ve dağınıklığının sonuç ve gereksinimleri üzerinden yerel yönetim tartışmaları yapmıştır. Yerel yönetimlerin işlevi Dev-Yol için geçmişin hareketinin yakalanması ile sınırlıdır. Oluşmamış bir sosyalizm programı, yerel yönetimler üzerinden oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimler en çok "yerel demokrasi", "demokrasinin beşiği", "demokrasi eşittir adem-i merkezîyetçilik" gibi kavramlar ve "demokratik birlik platformu", "demokrasi insiyatifleri", "gecekondu meclisleri", "yerel parlamento" gibi araçlarla tanımlanmakta ve sınırlanmaktadır. 1994 Mart yerel seçimlerinde Mamak(8), Çiğli(9), Uşak ve Burdur'da yapılan seçim çalışmalarında "sosyalizmin" ağıza alınmaması bir rastlantı olmasa gerek. Bugün çıplak bir popülizmin sol için pek bir getirisi olmadığı, büyük umutlar beslenen Mamak'tan alınan 1591 oyla açıkça ortaya çıkmıştır. Bu durumun analizi bazı DY'liler tarafından 'halk bizi sattı' söylemiyle gayet hoş bir biçimde yapılmaktadır. Dev-Yol her ne kadar SHP'yi eleştirse de yerel yönetimler konusunda sosyal demokrasiden kopmamıştır. Katılım-söz-yetki-karar halka, yerel iktidar, belediye modellemesi, hoşgörü, anlayış, eleştiri, öz eleştiri (şeffaflık), dayanışma, imece (patronaj), sevgi-saygı, özerklik, üretici ürününü halka aktarıcı tüketici koop. (üretici kaynak yaratıcı), bağımsız demokratik insiyatifler, Dev-Yol'un sloganlarını ve yerel yönetim kavramsallaştırmasını oluşturuyor. SHP'nin motifleri ile yakınlık 70'lerdeki CHP-TİP tezlerindeki yakınlığa benzememekte, 70'lerde olanın bugün tersi yaşanmakta, sosyal demokrat tezler solu etkilemektedir. Demokrat dergisinde SHP ile yerel yö-

netimler konusundaki ideolojik siyasi ayrım şöyle konuyor 'Bu haliyle, ideolojik-siyasi ayıracın temel kriteri demokrasidir.' (10). Bu yazıda SHP, halkın katılımını biçimsel olarak ele almakla eleştiriliyor.

Yeni solun yerel yönetim kavrayışından kopmak için kentin analizi ile sosyalist hareketin gereksinimlerini birleştirebilecek bir tanımlama yapmak gerekiyor.

YEREL YÖNETİMLER VE SERMAYE BİRİKİMİ

Yerel yönetim kavramını tanımlamadan önce, kavramın sınırları üzerinde durmak gerekiyor. Türkiye'de yerel yönetim dizgesi üç ayaktan oluşmaktadır: il özel idareleri, belediyeler ve köy idareleri. İl özel idareleri tamamen merkezi yönetimin manipülasyonu altında, bakanlıklar düzeyinde bir dizgedir ve bu nedenle ilgi alanımız dışındadır. Diğer yandan sosyalist hareketin mekansal karşılığı kenttir, buna köy idarelerinin yapısı da eklenince bu dizgeyi de kapsam dışı tutmak gerekecektir. Tanımın kapsamını bu çerçevede sınırlandırdıktan sonra kısaca şöyle söylenebilir: Yerel yönetimler, kapitalist kentin yönetim ve yürütmesini üstlenmiş birimlerdir. Bu tanımın biraz daha somutlanması için Türkiye gibi kapitalizmin çok fazla gelişkin olmadığı toplumlarda kentin işlevlerinin de tanımlanması gerekiyor. Bu tanımlama için kullanılabilecek iki temel kavrama sahibiz. İlki, sermayenin oluşumunda ya da sermayenin yeniden üretilmesinde, diğeri ise, emeğin yeniden üretilmesinde kentin işlevi. Öyleyse, şöyle bir tanım yapılabilir: Yerel yönetimler, sermayenin oluşumunu ve emeğin yeniden üretilmesini kent mekânında yöneten, düzenleyen, yürüten organlardır. Bir başka deyişle "nasıl ki kapitalist üretim için fabrika gerekli ise kapitalist yeniden üretim için de kent gereklidir." (11). Kent temel olarak yeniden üretimin kollektif etkinliğine dayanan ve bu nedenle gerçekleştirilebilmesi için yönetim dizgelerinin müdahalesine gerek duyulan bir örgütlenme biçimidir. Soyutlama düzeyinde sermayenin ve emeğin yeniden üretimi olgularını ayırmak belli kolaylıklar sağlasa da, bu iki olgunun birbiri içine geçmiş olduğunu gözardı etmek modelin dinamizmini yok etmek anlamına gelecektir. Örneğin, bu yapılmazsa gelişmiş ve orta gelişkinlikteki kapitalist ülkelerde kentleşme bağlamında konut olgusunun farklılaşan yapısını çözümlmek mümkün olamaz. Yukarıda söylenenlerin Türkiye özelinde nasıl biçimlendiğine bakacak olursak şu üç öge belirlenebilir:

-Türkiye'de yerel yönetimler,sermaye birikim modelinin gereksinimlerine paralel olarak yukarıdan aşağıya örgütlenmiş yapılardır;

-Belediyeler, işlev olarak emeğin yeniden üretimine yönelik birer hizmet ku-

rumu olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bu hizmetlerin sınırı sermayenin gereksinimleri ile belirlenmiştir. Diğer yandan yerel yönetimler sermaye birikimine önemli katkılarda bulunmaktadır. Temel olarak bunun üç biçimi karşımıza çıkmaktadır: Kentsel alanlar üzerinden sağlanan spekülasyon kazançları, kentsel yatırımların projelerinin ihaleleri yoluyla sağlanan kazançlar ve son olarak kentsel mekanda tüketimin örgütlenmesi ile ilgili kazançlar;

-Bu iki özelliğe bağlı olarak belediyeler, Türkiye kapitalizminin dönemsel koşullarına ve siyasal üst yapının durumuna bağımlı olarak süreç içinde biçimsel değişiklikler göstermişlerdir.

SOSYALİSTLERE DÜŞEN (VE DÜŞMEYEN)

Tanımdan da anlaşılacağı üzere, kent mekanında işçi sınıfı ile burjuvazi belirgin bir biçimde karşı karşıya gelmektedir. Özellikle kentleşmenin hızlandığı 70'li yıllarda solda hızlı ve düzensiz kentleşmenin sonuçları üzerinden linier bir kent hareketi beklentisi ortaya çıkmıştır. Ancak geçen süre içinde, konjonktürel yükselişler dışında, kalıcı bir kent hareketinin doğrusal bir beklentiye yanıt veremeyeceği ortaya çıkmıştır.

Bu beklentinin çeşitli nedenlerinden söz etmek mümkün olsa da, konumuz açısından özellikle önemli bir algı bozukluğundan söz etmek gerekiyor. Bu bozukluğun iki ucu var. İlki kentin analizine girişmeden, verili durumu ayırtırmadan kabullenip popülist bir siyaset tarzı belirlemek, program ve örgütlenme eksikliği ile birlikte kent dinamiklerinin kendiliğinden hareketleri ile birlikte devinmek. Örneğin bugün DY hala aynı mottodur, 'Patronajcı bilinci zayıflatma çalışmaları' üzerine önerilen, Doğulular ile Karadenizlilerin, Kürtler ile Türklerin birlikte halay çektiler ve kardeş olduklarının bilincine vardırılmalarıdır. İkinci algı bozukluğu ise ters uçtur; yani kentleşmenin getirdiği sorunların doğrudan işçi sınıfı üzerinde sıçratıcı bir etki yaratacağı sanısıdır. Bu bağlamda "siyaset yapma", doğrudan sınıftan gelecek bir salgıdır. Burada, burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki ideolojik, kültürel hegemonyası yok sayılır. Bu iş daha da ileriye götürülür. Düzenin her türlü pisliğinden "doğası gereği" arınık olan işçilerin sosyalist hareketi hastalıklarından da, (örneğin 'bürokratizmden') arındırarak aşılması kabul edilir.

Bu anlayış ile nesnelliğin önümüze çıkardığı sorunların aşılmasının mümkün olmadığı açıktır. Her iki yaklaşımın tersine, sosyalist hareketin bu doğrusallık beklentisinin yerine, oluşturulması gereken siyasal dolayimler konusunda yaratıcı olması zorunludur ve bu dolayimlerin 'sınıftan değil sınıfsallıktan' hareketle oluş-

kurulması gerektiği vurgulanmalıdır. Aksi takdirde kentli bir sınıf hareketi yaratmak mümkün olmayacaktır.

Kentli bir sınıf hareketi, kent mekanında işçi sınıfını sarmalayan her türlü katmanı sosyalist ideoloji yoluyla kapsamak durumundadır; çünkü '...burjuvazi/proleterya çelişkisiyle birlikte bizzat proleteryanın kendisi toplumsal oluşumun bütünü tarafından üstbelirlenmektedir.'(12). Bu kurgunun yapılmadığı yerde, bugün varolan temel çelişkinin sosyalistleri hazır beklediği gibi bir yanılsamaya kapılacaktır. Sosyalistler, belediyeleri ele alırken öncelikle kentli bir sınıf hareketi oluşturulmasında dolayım yaratma potansiyelleri olup olmadığını sorgulamalıdır. Bu sorgulamanın yapılabilmesi için, önceden de belirtildiği gibi, kentin yerel yönetimlere ilişkin işlevlerine bakmak gerekiyor.

Tanımlanan ilk işlev sermayenin birikim sürecinde belediyelerin üstlendiği rol, ikincisi ise emeğin yeniden üretiminde üstlenilen rol idi. Kentli bir sınıf hareketi yaratmaktan söz edildiğinde emeğin yeniden üretimi sürecini ön plana çıkarmak gerekiyor. Burada irdelenmesi gereken, emeğin yeniden üretimi sürecinde kentin özgün mekanlarının sosyalistlere sunduğu olanaklar olmalıdır. Kabaca, bu mekanlar hakkında bilgi sahibiyiz; örneğin mahalleler, kahvehaneler, vb. Ancak bu bilgilerin detaylandırılmaya ihtiyacı vardır.

Burada söylenmek istenen, geçmişte bir dönem yapılan kentleşmenin negatif girdileri üzerinden yapılacak negatif bir faaliyetle sınırlı bir tarz değil, daha çok özgün mekanların üzerinden sosyalizm programı ile bağlarının kurulduğu pozitif bir çerçeve. Açıkçası bütünsellik içinde düzen ile hesaplaşan, bütünselliğini sosyalist programdan alan, örgütlü bir öznenin siyaset yapma dertlerine yanıt verecek biçimde yaşamda karşılığını bulan, kalıcı, Türkiye somutunun uzantılarını içinde barındıran, pozitif bir yerel yönetim modeli. Tüm bu sıralananlar bağlamında, sosyalist hareket yeni solun yaptığı gibi demokrasicilik ile meseleyi halletme lüksüne sahip değildir. Sosyalistler, örneğin yerelliğe vurgu yaparken, bunun sosyalizm programına ilişkin etkilerini de göz önüne alıp, dozaj ayarlamasına gitmek durumundadırlar. Aynı şekilde sosyalistlerin bir dönem sol üzerinde etkili olmuş belediyeçilik ideolojisinden de kopmaları, kendilerine temiz bir alan açmaları gerekiyor.

İyi güzel hoş da bu söylenenler nasıl gerçekleşecek? Türkiye'de bunu gerçekleştirmenin hala tek yolu var: örgütlü bir yapıyla gündeme müdehale etmek. Bugün elimizde bu misyonu gerçekleştirmeye aday bir parti var, aday diyorum çünkü yukarıda sözü edilen uçlara savrulmamak için, sosyalist hareketin programatik olarak bir mesafe katetmesi gerekiyor. Bu mesafenin katedileceğine inanmak gerekiyor.

KAYNAKÇA

- 1) İlhan Tekeli, "Kentleşmeye Kapital Birikim Süreçleri Açısından Bakmanın Sağladığı Açıklama Olanakları", **DeFTER**, Sayı.5, Haziran-Eylül 1988, s. 132.
- 2) Sema Köksal, Nihal Kara, "1980 Sonrasında Yerel Siyasetin Örgütlenmesi", **Toplum ve Bilim 2. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi**, Sayı.48/49, Kış-Bahar 1990, s.128.
- 3) TUSİAD, Anayasaya Yerel Yönetimle İlgili Madde Önerisi (Taslak).
- 4) Metin Çulhaoğlu, "Siyasetin Neresindeyiz?", **Gelenek**, Sayı.43, Ekim-Kasım 1993, s.15.
- 5) Tanıl Bora, "İstanbul'un Seçimi", **Birikim**, Sayı.56, Aralık 1993, s.5.
- 6) Pertev Aksakal, **Bir Yerel Yönetim Deneyi**, İstanbul, Simge Yay., 1989, s.45, 48, 134, 136, 138. Ayrıca bu konuda daha ayrıntılı bilgi için: Naci Sönmez- A.C Güney, Devrimci Bir Halk Önderi; Fikri Sönmez, **Türkiye Sorunları**, No.5, 1988 ve Mahmut Memduh Uyan, Direniş Komiteleri ve Fatsa, **Türkiye Sorunları**, No.7, 1989.
- 7) a.g.e., s.136
- 8) Bireşim Yayınları, **Yerel Yönetim Tartışmaları**, İstanbul s.169-176.
- 9) Bireşim Yayınları, **Bir Yerel Seçim Deneyi Çiğli**, İstanbul, 1994 s.39-40-41.
- 10) Hakkı Zıpcı, "Yerel Yönetimlerde Raks", **Demokrat**, Sayı.1, Haziran1990, s.5.
- 11) Local State Management of Cities and People, s. 64.
- 12) **Sosyalist Politika** yay., Bildirge, s.15.
- 13) Mustafa Sönmez, "YDH Bir Beymen Liberalizmi Projesidir", **İktisat Dergisi**, Sayı.352, Eylül 1994, s. 21-23.
- 14) Tanıl Bora, "İnsan Eli Değmeden 'Yeni Demokrasi'", **İktisat Dergisi**, Sayı 352, Eylül1994, s. 19-20.

MDD-DEVİRİMCİ DEMOKRASİ: YENİ SOL YUMAĞINDA DEVİRİMCİ YOL - I

İlhan Kamil TURAN

1980 öncesi Devrimci Yol, TKP ile birlikte Türkiye solunun en yaygın siyasal hareketi idi. Kendi ifadeleriyle, 150.000'in üstündeki dergi satışına ulaşmışlardı. Kökeni olan THKP-C ile ilişkisi, anti-faşist mücadeledeki konumlanışı, yaygınlığı, egosantrizmi, kimi konulardaki görüşleri (direniş komiteleri, iç savaş, parti, revizyonist diktatörlük gibi), yürüttüğü keskin polemikler ve solun kendisine dönük eleştirileri ile Devrimci Yol, sol içinde önemli bir fenomendi. Öyle ki, bazılarına göre "12 Eylül'e karşı direnmediği için suçluydu"; "bir direnme geleneği yaratılabiliyordu"; "Devrimci Yol bunun kıvılcımını tutuşturamamıştı" vb. vb.

Ve DY'un 1980 sonrası konumlanışı. Lokal "kır gerillası" denemeleri, Avrupa Komünizmi girdileri, fesih, ayrılıklar, kendini bir dergi çevresi olarak açıklayış, suskunluk, eziklik, "muhalefet meclisleri", ünlü "tartışma süreçleri", yeni ayrılıklar, "ortodoks" yorumlar ile DY, sol içinde yine önemli bir fenomen durumunda. Ama 1980 öncesinden bir farkla: DY bu kez 'sevgi-sevgisizlik' ikileminde yer yer sevilen, ilgi duyulan, olmazsa olmaz derecesinde önemsenabilen, "benzer düşünüyoruz ama nedense onlar..." denilebilen bir çevre durumunda. Ve nihayet, eskisi gibi edilgen olmadığı, bir 'özne' olduğu düşünülen kitlesince de bazı sol kesimlerce de açılımları merakla beklenen, sancıları birlikte yaşanan bir çevreler topluluğu durumunda. İçindeki tüm ayrılıklara rağmen herkesin DY'cu olabildiği amorf bir çevreler/bireyler topluluğu..

DY değerlendirmeleri, 80 öncesinde DY'un ve solun (iç ayrımlarıyla birlikte elbette) kendi ayrıksı duruşlarınca belirleniyordu. Bugün ise ister aynı ya da farklı kökenden, DY ile aynı sistematikte buluşan ya da yakınlaşan sol kesimler açısından benzer belirsizlikler, açılım sancıları ve özünde yönelim netlikleri söz konusu.

DY, **Sosyalist Politika** açısından da önemli bir fenomendir. Bir ayrıksılıkla birlikte: DY'u tekil ya da birkaç konu etrafında değerlendirmek, olumlamak, olumsuzlamak **Sosyalist Politika**'nın işi değildir. Hele, sonuçta benzer bir problematiği ya da düşünce sistematliğini yaşama anlamında DY'u olumlamaya varan bir 'orjinalite' saptamasının kumkuması etrafında at gözlüğü ile dönmek, **Sosyalist Politika**'ya tamamen uzaktır. DY, **Sosyalist Politika** açısından, kendi bütünselliği içinde çözümlenerek yerli yerine oturtulması gereğiyle birlikte önemlidir. Solun DY değerlendirme ve eleştirileri çoğunlukla tekil veya en fazla birkaç konuyla sınırlanmıştır. Bu yazıda bunun ötesine, DY'un bütünselliğine geçilecek. Bu yapılırken de, **Sosyalist Politika**'nın devrimci içeriğini ve yöntemsel bütünlüğünü bir öncül olarak benimsediği Marksizm merkezli çözümlemelere başvurulacak. Açıkça söylemek gerekir ki, Marksizmin ve kuşkusuz Leninizmin bütünselliğini kurma çabalarından bağımsız her DY eleştirisi, bir noktada yeni sol eğilimleri tekrar olumlayacaktır.

DY, bizim "devrimci demokrat" olarak tanımladığımız bir alana oturuyor. Bu nedenle önce devrimci demokrasi kavramına, ardından Türkiye'deki devrimci demokrasinin şekillenişine değinilecek. Böylece DY'u kendi görüşleriyle değerlendirmeden önce tarihsel bir bağlam kurulacak. Yazının bu sayıdaki bölümü tarihsel bağlamı kapsıyor. DY değerlendirmesi ise **Sosyalist Politika**'nın bir sonraki sayısında yer alacak.

DEVRİMCİ DEMOKRASİ: TARİHSEL KÖKÜ VE YÖNTEMİ

Devrimci demokrasi, bir akım olarak burjuva demokratik devrimlerinin tutuculaşması ile, önce demokrat hareketler olarak şekilleniyor. Demokrat hareketlerin radikal aranırları, burjuva devrimciliğini tamlama girişimleri ile birlikte, burjuva içerikli bir devrimci demokrat akım ortaya çıkıyor. 19. yy. devrimci demokrat hareketlerinin tamamının özlemi, burjuva devrimlerini "mantıksal" sonuçlarına vardırarak. Burjuva devrimlerinin daha ilk günden sergiledikleri tutuculuk, bu demokrat hareketleri, sınıflarına ihanet etmiş burjuva devrimcileri konumuna oturtuyor.

Doğal olarak devrimci demokrasinin sınıfsal zemini orta sınıflar, küçük burjuvazi, aynı bağlamda köylülük, giderek yoksul köylülük, 20. yy.'da da yer yer "ulusal" burjuvazilere dek varıyor.

Devrimci demokrasi, burjuva demokratik devrimlerin (BDD) her zaman için açık bıraktığı tamamlayıcı bir nesnelliğe ve buna ilişkin yorumlara dayanıyor. Bu-

raya kadar bir sorun yok; BDD'lerin bıraktığı boşluklar, burjuva devrimcilerince tamamlanmak isteniyor. Ne güzel, burjuvazi kendi içinden devrimci demokratlar çıkarıyor. Bir tek sorun olabilir, daha doğrusu vardır; o da burjuvazinin sınıfsal karakterinden ötürü hiç bir DD'nin tamlığı ulaşamayacağıdır. İşte bu sorun, Marksistler ile Marksizme teğet geçen devrimci demokrat hareketler arasındaki önemli bir tartışma konusudur. Daha Lenin öncesinden başlayan, ancak özellikle Lenin sonrasının devrimci demokrat hareketlerinin tümü açısından geçerli olan özellik şudur: Bu hareketler, toplumsal dinamizmin asli ve çözücü ögesi olan emek-sermaye çelişkisi nedenselliğinin gerisinde bir yerden başlamaktadırlar. Bu yaklaşımda sosyalizm, tarihsel-toplumsal bir zorunluluk değil, ancak DD'in gediklerinden ulaşılabilir bir nokta olarak algılanır. Özet olarak devrimci demokrasi, sınıfsal zemini, hedefleri ve ideolojisiyle Marksizm dışıdır.

Marksizmin 1917 Ekim Devrimi ile ulaştığı etkinlik düzeyi, devrimci demokrat hareketleri Marksizm ile bir şekilde ilişkiye geçmeye zorlamıştır. Bu ilişkide emek-sermaye çelişkisine, işçi sınıfı-burjuvazi karşıtlığına bir rol tanınır kuşkusuz. Ancak bu rol nedensellik ve karşıtlığın temel içeriğine ve doğrudanlığına dayandırılmaz. Kapitalizmin egemen olduğunun kabul edildiği durumlarda dahi kapitalizmin *sonuçlarının* temel önemde olgular olarak benimsenmesine dayandırılır. Burada açıkça yöntemsel bir farklılık, başkalık durumu vardır. Birinde, emek-sermaye çelişkisinin ve işçi sınıfı-burjuvazi uzlaşmaz karşıtlığının ayrıştırılamaz bir veri, bir nedensellik olarak görülmesi temeldir. Bunlar temel vektörlerdir. Diğerinde ise, kapitalizmin yarattığı tek tek ya da toplam sonuçlar üzerinden, söz konusu temel vektörleri ikincilleştiren bir pozitivizm vardır. Bu olguculuk, sonuçta daha önce yer yer yakalanan "bütünselliğin" de ayrıca bozulmasına yol açmaktadır.

Yöntemsel farklılığı biraz daha açmak gerekiyor. Şöyle ki; pozitivist yaklaşım, temel vektörleri önsel ve her boyutta belirleyici bir bütün olarak kavramayı engelliyor. Ortaya çıkan somut görüngüler ve açıkçası sınıfsallığın algılanışına dair parçacı, sonuççu bakış, örneğin temel vektörlerce ulaşılabilir bu vektörlerin belirleyiciliğiyle değerlendirilip ayrıştırılması gereken bütünü (toplumu ya da halkı) basat konuma oturtabiliyor. (*) Narodniklerden bu yana bütün devrimci de-

(*) Marks'ın "**Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i**"nde yaptığı 1848-49 Fransız Devrimleri çözümlemesinde demokrat küçük burjuvaziye ilişkin yaptığı değerlendirme küçük burjuva demokratlarının o günlerle sınırlı olmayan özelliklerini yansıtır:

"Ama demokrat, küçük-burjuvaziye, dolayısıyla, bağrında karşıt iki sınıfın çıkarlarının karşılıklı birbirlerini köreltikleri bir *ara sınıfı* temsil ettiği için, sınıflar arası uzlaşmaz çelişkilerin üstünde olduğunu sanır. Demokratlar, karşılarında ayrıcalıklı bir sınıf bulunduğunu teslim ediyorlar, ama onlar kendileri, ulusun bütün geri kalanlarıyla birlikte *halkı* oluşturuyorlar. Onların temsil ettikleri şey ise, *halkın hakkıdır*, onları ilgilendiren şey, *halkın çıkarlarıdır*. O halde bir savaşıma girişmeden önce farklı sınıfların çıkarlarını ve durumlarını incelemeleri gerekmiyor. Kendi öz araçlarını, fazla bir titizlik ve özenle tartmalarının gereği yok. *Halkın* tamamen kendi

mokratların aralarındaki ayrışma çizgileriyle birlikte sınıfsalığı algılayışları böyledir. Kimi hiç Marksist değildir, kimi şöyledir böyledir ama salt bu bağlamda dahi Marksizmden önsel olarak uzaktırlar. Hareket noktası olarak uzaktırlar; ancak, kimi vargılarda Marksizmle buluşulur. Bu ise, daha çok Marksizmle 'herhangi bir şekilde kurulmuş ilişki' kapsamına girer.

Bazı devrimci demokrat hareketler, kapitalizmi, işçi sınıfını hiç gözetmeksizin doğrudan halk (ya da halk içindeki kimi sınıfsallıkları) temel veri olarak görmekte; bir kısmı ise kapitalizmi, emek-sermaye çelişmesini temel görmekle birlikte yine halkı (veya halk içindeki sınıfsallıkları) aynı şekilde getirip öne koymaktadır. Burada Marksizm bilgisi var mıdır yok mudur; varsa ne kadardır; durum doğrudan ilgili sınıfsallığın yansıması olarak mı böyledir ya da ideolojinin yanılama alanında mı gezinilmektedir; hepsi ayrıca tartışılabilir. Ancak yöntemsel, sınıfsal, ideolojik bir konumlanış olarak Marksizme eğreti duruş genel bir özellik olarak çok belirgindir.

II. Paylaşım savaşının ardından birçok üçüncü dünya ülkesinde ulusal devletlerin kuruluşu, ulusal kurtuluş hareketlerinin yaygınlaşması, Marksist olmayan gerilla ve gençlik hareketlerinin, Çin, Vietnam, Küba devrimleri ve Sovyetler Birliği merkezli "kapitalist olmayan yol" vb. etkilerle devrimci demokrasi, yukarıda sözünü ettiğim ideolojik/sınıfsal konumlanışla yaygınlaşmıştır. Bu arada Mao'nun Çin rengini de taşıyan "baş çelişki" kavramsallaştırması, devrimci demokrasiye bir diğer dayanağı oluşturmuştur. Buna göre, temel çelişki yine emek-sermaye çelişkisidir! Bir örnekte, ülke feodal ya da yarı-feodaldır. Bu nedenle köylülük temel güçtür ve bu durumda "baş çelişki" köylülük ile feodal üst yapı (bunun açılımları çoktur) ya da emperyalizmin işgalci güçleri arasındadır. Bir diğer örnekte ise, kapitalizm egemendir ve "ülkemizdeki baş çelişki oligarşi ile halkımız arasındadır." (2) Her iki örnekte de işçi sınıfı vardır, reddedilmez ancak "ideolojik öncülük" olarak bir kenarda durur. Halk bütünselliğine ulaşıldıktan sonra bu ideolojik öncülüğün nasıl bir başka (içinde işçi sınıfını eriten, silikleştiren) sınıfsallıkça basınç altına alındığı açıktır.

kaynakları ile kendini *ezenlere* karşı saldırması için demokratların yapacakları tek şey, bir işaret vermektir. Ama, eğer, pratikte, onların çıkarlarının çıkar olmadıkları ortaya çıkarsa, ve eğer onların gücü bir güçsüzlük olarak kendini açığa vurursa, bunun suçu, ya *bölünmez halkı* birçok düşman kamplara bölen kötülükçü safsatıcıların, ya demokrasinin hedefleri kendi öz iyiliği olarak değerlendiremeyecek kadar sersem ve kör olan ordunundur, ya da uygulamada bir ayrıntı her şeyi berbat etmiştir, ya da artık beklenmedik bir raslantı bu kez partiyi kaybettirmiştir. Her durumda da, demokrat, en yüzkarası bir bozgundan, savaşıma girdiği zaman ne kadar masum idiyse o kadar tertemiz olarak ve yeni bir inançla, kendisi ve partisi eski görüş açısını bırakacağı için değil de, tersine, koşullar ardından yetişeceği kadar olgunlaşacağı için mutlaka kazanacağı inancı ile çıkar."(1)

Her iki örnekte de algılanan çelişki kavramı Marksizm açısından (burada işçi sınıfı merkezlilik) sınıfsallık dışıdır. Gerek çelişki kavramına yaklaşım gerekse nesnelliğin algılanışı Marksizm dışıdır. Çelişkilere müdahil oluş ise iki şekilde görülür: Birinde "halk içinde", "halka uygun" halkın kültürel-etik değerleriyle özdeşleşmeyi ve böylece türdeş bir kadro ya da kitle aktivizminin oluşturulması. "Halk eğiticiliği", "halktan öğrenme" içiçedir. Burada hareket esasen "aşağıdan yukarıya" doğru kurgulanır. Diğerinde ise özne unsuru elitist dolayısıyla daha belirgindir. Burada özne gerek örgütlenme gerek toplumsal çelişkilere müdahil oluştta "yukarıdan aşağıya" tarzı benimser. Öznenin iradi vuruşlarının özneyi tatmin boyutu yanında kitlelerde sempati uyandırması ve giderek hareketin boyutlanacağı kurgusu vardır.

Devrimci demokrasi tarihsel kökeni itibarıyla örgüt sorununda"seçkinci" bir hatta otururken, ideolojik düzeyde halkçı konumlanışın bir gereği olarak giderek daha fazla şekilsiz örgütsel yapılara yönelmiştir. Seçkincilik-kitlecilik salınımlında çok değişik ve ayrıksı örneklerle raslanırsa da genel eğilimin seçkinciliğin dışlanması, kitleci ve eylemliliğe, hareketliliğe göre belirlenmiş örgütsel bir devrimin olduğu söylenebilir. Bu özelliğiyle de Leninizmin öncülük sorunsalından çok farklı bir alanda yer alınır.

Devrimci demokrasinin bir diğer yöntemsel yanlışı da hep bir model ya da modeller bileşkesi arayışı içinde olmasıdır. Bu daha çok yakın tarih devrimci demokrasisi için geçerlidir. 1960'ların sonundan başlayarak Türkiye'de MDD kökenli olarak oluşmaya başlayan devrimci demokrasi; daha önce dile getirilen uluslararası etkilerle Çin, Vietnam, Küba, Nikaragua devrimlerini modelleştirmeye uğraşmış, birçok durumda da bu örneklerin eklektik bileşkesi yakalanmaya çalışılmıştır. Bir kısmı da, yine aynı etkilerle fokocu ya da kent merkezli gerilla deneyimlerine yönelmiştir.

Devrimci demokrasinin kimi genel özelliklerinden sonra tekrar BDD'e dönebiliriz. Burjuvazinin tutuculuğu nedeniyle hiç bir DD'in kendi içinde tamlığa ulaşamayacağına daha önce değinilmişti. Peki nedir bu tamlık veya tamamlanma? Böyle bir şey mümkün müdür? Mümkünse nasıl?..

BDD'İN TAMAMLANMASI SORUNU

Küçük burjuva, bilimsel sosyalist, komünist vb. ayrımlar yapmaksızın, çok genel bir devrimcilik üzerinden söylüyorum; DD'in tamamlanması, her devrimci için, ideolojik konumlanışına, sınıfsallığı algılayışına, misyonuna ve iktidar so-

rununa bakışına bağlıdır. "Her devrimin temel sorunu iktidar sorunudur. Bu sorun aydınlatılmadıkça devrimde kendi rolünü bilinçli bir biçimde oynamak ve hele devrimi yönetmek söz konusu olamaz."(3)

Devrimci demokrasi, DD'in tamamlanması sorununda, gerek geçmişe dönük BDD yorumlarında gerekse önde duran devrimin tanımlanmasında, genel olarak iktidar sorununu atlatmaktadır.

Lenin, her güncel göstergeden genel eğilimler çıkarma hastalığını eleştirerek, iktidar sorunu ve BDD'in tamamlanmasına ilişkin şunları söylüyor: "Marks ve Engels, ezbere öğrenilen ve yinelenen, olsa olsa tarihsel sürecin her *evresinin*, *somut* iktisadi ve siyasal durumuyla zorunlu olarak değişen *genel* hedefleri gösterebilen 'formüller'le haklı olarak alay ederek, her zaman, 'bizim öğretimiz bir dogma değil, ama bir eylem kılavuzudur' demişlerdir.

"Şu halde, devrimci proleteryanın partisinin, görevlerini ve hareket tarzını belirlemek için bugün kılavuz sayması gereken kesin olarak sabit olmuş nesnel olgular hangileridir?" Lenin bu sorunun ardından "Uzaktan Mektuplar"ının ilkinde dile getirdiği devrimin birinci ve ikinci aşamalarına gönderme yapar ve devam eder:

"Birinci aşama neyi kapsar?

"Devlet iktidarının burjuvaziye geçmesini.

"Şubat-Mart 1917 devriminden önce devlet iktidarı, Rusya'da, eski bir sınıfa, başında Nikola Romanov'un bulunduğu feodal toprak soylularına aitti.

"Bu devrimden sonra, iktidar, *başka* bir sınıfa, yeni bir sınıfa *burjuvaziye* ait bulunuyor.

"İktidarın bir *sınıftan* ötekine geçişi, sözcüğün salt bilimsel anlamıyla olduğu kadar, politik ve pratik anlamıyla da bir *devrimin* birinci, başlıca ve esas belirtisidir.

"Burjuva devrimi ya da burjuva demokratik devrim, Rusya'da bu bakımdan *tamamlanmıştır*."(4)

Çok açık, iktidarın bir sınıftan bir diğerine geçişi devrim, feodal toprak soyluları veya otokrosiden burjuvaziye geçişi de demokratik devrim ve tamamlanması olarak ele alınıyor. İktidarın ele geçirilmesi ve iktidardaki sınıfsal değişimden başka bir gösterge aranmıyor. Bundan dolayı da, "*Eskiden yapıldığı gibi*, burjuva devrimi 'tamamlama' sorununu ortaya atmak, canlı marksizmi ölü metinlere feda etmek demektir."(5) diyerek "eski bolşevikler"e, **İki Taktik'e** takılıp kalan yoldaşlarına saldırıyor Lenin. DD'in tamamlanmadığı görüşünden hareket edenlerin

gidebileceği zemine ilişkin de şu uyarıyı yapıyor: "Her kim ki, eyleminde, yalnızca 'burjuva demokratik devrimin tamamlanmamış' olduğu basit formülünden esinlenirse, salt bu yüzden küçük-burjuvazinin burjuvazi karşısında mutlaka bağımsız olabileceğine kefil oluyor demektir. Onun için, şu içinde bulunduğumuz zamanda, kendisini, acınacak biçimde küçük-burjuvazinin eline teslim ediyor demektir."(6)

Devrimci demokrat hareketlerin temel gerekçeleri olan demokrasi, ulusal sorun, toprak sorunu gibi sorunların hiçbirinin Rusya'da o birkaç aylık kısa zaman diliminde çözümlenmemiş olduğunu düşündüğümüzde, Lenin'in iktidarın burjuvaziye geçişini DD'in tamamlanması olarak ele alışı daha anlaşılır olmaktadır. Çünkü Lenin iktidar sorununu devrimin merkezine koymuştur; ayrıca burjuvazinin tutuculuğunun, daha açığı karşı-devrimci tutumunun sosyalist devrime nasıl geçit verdiğini ateşli bir şekilde yoldaşlarına anlatmaya çalışmaktadır. Lenin burjuva devrimini burjuvazinin, sosyalist devrimi ise sosyalistlerin iktidarı ele geçişi bağlamında düşünmektedir; yoksa birebir ekonomist bir mantıkla toplumun sosyo-ekonomik formasyonuna bağlı olarak değil. Bundan dolayıdır ki **İki Taktik**'te, "Gerçekten de sosyal-demokrasi tarafından 'iktidarın ele geçirilmesi' sosyalist devrimin ta kendisidir"(7) diyebilmiştir. Bu yaklaşımda, devrimci demokrasinin hep takılakaldığı "DD görevlerinin" sosyalist devrim öncesinde tamamlanmasını gerektirmez. Örneğin Rusya'da demokrasi, ulusal sorun, toprak, açlık, barış gibi hiçbir sorun DD tarafından çözülmemişti. Lenin'e göre tüm bu sorunlar artık bir geçiş sürecinde tamamen sosyalist devrime ait sorunlardır. Bu nedenle "bugün proleter devrim, aynı anda burjuva devrimin hem gerçekleşmesi, hem de aşılması demektir."(8) Aşılması demektir, çünkü proleter devrim burjuva demokratik devriminden çok daha ileri bir hedefler bütünselliğine sahiptir.

Devrimci demokrasinin bir yanda anti-kapitalizm diğer yanda öncülüğün iktidar öncesi ve hemen sonrasına ilişkin olarak kurgulayamadığı bütünsellik, ancak böylesi aşkın bir perspektifle sağlanabilir. Bu noktada Lenin'in buraya aktaracağımız eleştirisine (bir başka bağlamda dile getirilmişse de) dikkat etmek gerekir: "Şimdi görev, yeni üstyapıyı *hangi sınıfın* kuracağı ve *nasıl* kuracağını belirlemektir. Eğer bu belirlenmeyecek olursa, devrim sloganı bugünkü durumda boş ve anlamsız bir şey olur."(9) Sosyalistlerin bakışı çok nettir: İşçi sınıfı ve işçi sınıfı partisi (ve bağlaşıkları). Devrimci demokrasinin *en ileri yorumlarında* ise işçi sınıfı ve öncü, diğer sınıf ve tabakalarla eşitler ilişkisinde geri hedefler ve kendiliğindenci bir sürece tabi durumdadır. Burjuvazinin bütünü değil, bir bölümü, kapitalizmin bütünü değil bir sektörü, kitlelerin bilincinin radikal dönüşümü değil kesimsel dönüşümü vb. vb. Burada kadar söylenenleri sadeleştirerek çıkarsamalarda bulunursak, devrimci demokrasi:

BDD'ni tamamlama misyonunu üstlenmiştir.

BDD'i iktidar merkezli değerdendirmez; demokratik görevlerle sabitler.

DD'ci konumlanışın bir gereğı olarak kapitalizmin bütününe hedeflemey.

Sınıfsal çelişkileri halk kavramının yayvan sınıfsallığında, işçi sınıfı-burjuvazi çelişkisinin önüne geçirir.

Kapitalizmin nedensellikleri üzerinden değil, sonuçlarına dönük tepkiler üretir.

Yöntemsel olarak sonuçlardan hareket eden bir pozitivistizm (olguculuğa) te-
kabül eder.

Yine yöntemsel olarak bütünselci değil, tek tek oluşumlara eşit ağırlıklar yük-
leyen amorf bir havuz arayışı içindedir.

Uluslararası etkilerle model aranışçılığı yaygındır.

Örgüt sorununda hareket'in biçimlerine göre modeller/biçimler şekillenir; yakın
tarihlere geldikçe öncülük unsuru ortadan kalkar.

Hedeflenen demokrasinin ekonomik altyapısı burjuvazinin en iri kesimlerinin
dışındaki orta-alt burjuva kesimlerdir. Bununla birlikte en iri kesimlerin mül-
kiyetinin millileştirilmesinin güvence oluşturacağına inanılır.

Sosyalizm ise, DD'in demokratik normlarına içsel, bütünsel bir toplumsal sistem
olarak ancak görünmezlik ufkundadır.

Sosyalizm, siyasal ve toplumsal bir kuruluş süreci olarak değil, yalnızca top-
lumsal bir sistem olarak kurgulanır. DD'in tam boy, çoğunluğa dayalı demokratik
sistemi, sosyalizmin siyasal boyutlarını, proleterya diktatörlüğünü geçersizleştirir,
gereksizleştirir.

Özetle devrimci demokrasi toplumsal devrimi savunur; bazen reformcu/sivil
toplumcu, bazen orta-alt sınıf radikalliği bağlamındaki bir devrimcilikle..

Anti-kapitalist bütünlük ve iktidar merkezli olmayan devrimcilik, devrimci de-
mokrasiyi toplumsal devrimi siyasal iktidar perspektifinden yoksun tarzda kur-
gulayan yeni sol aranışlara yönelir. Marksizmle kurulan bağ, siyasal boyutu ezil-
miş tarzda toplumsal dönüşümler ve etik düzeye çekilir. Giderek siyaset ögesi,
(Leninist) öncülük tamamen dışlanır vb. vb.

TÜRKİYE'DE DEVRİMCİ DEMOKRASİ

Burjuva devrimlerinin kendi içlerinden demokrat hareketler çıkardığını
Batı'daki örneklerde hep görüyoruz. Türkiye'de ise, bu durumun hep merkezin bas-

kısı altında olduğunu söylemek mümkün. Batı'daki burjuva devrimlerinin feodalizm, otokrasi, burjuvazi, işçi sınıfı gibi siyasal ve sosyal hareketleri barındıran çok öznel bir kavga olmasına karşın, Türkiye'deki burjuva devriminde siyasal ve sosyal öznelerin zayıflığı sözkonusu. Bu durumda burjuva devriminin merkezi, işin içine siyaset ustalıkları da katarak, muhalif olabilecek tüm dinamikleri saf dışı bırakabiliyor ya da onları soğurabiliyor. Bundan ötürü Kemalizm, kuruluş yıllarından itibaren egemen rolünü de oynayabildi, demokrat rolünü de. Türkiye'deki burjuva devrimin ulusal pazarı korumak için emperyalizme karşı savaş içinde gerçekleşmiş olması, ulusal kapitalizmini oluşturmaya hedeflemesi, padişahlığı ve halifeliği hedef alması, onun cumhuriyetçi, laik, "muassır medeniyet"çi yanları (otoriter öge-siyle birlikte) "ilerici" olarak algılanmasına yol açabilmiştir. O zamanki sosyalist hareketin (TKP) ideolojik belirlenimlerinde doğucu, Asyacı, milliyetçi renklerin mevcudiyeti; Kemalizmin desteklenmesini, TKP'den Kemalizme kadro aktarımını (Kadro hareketi) daha anlaşılır kılmaktadır. Bu içiçe geçiş, ideolojik planda uzun yıllar boyunca sürdü. Bu bakımdan örneğin TKP hep Kemalizmin taşıyıcısı olmuştur.

Mili Demokratik Devrim: ne kadar Marksist?

MDD, Mihri Belli, Sevim Belli, Reşat Fuat Baraner, Şevki Akşit, Vahap Erdoğdu, ama esasen Mihri Belli ile simgelenen bir oluşum olarak kadro ve ideolojik düzlemde çok büyük oranda TKP kökenlidir. 1951 tevkifatının ardından ideolojik değil de kadrosal bir kopuşa tekabül eden TKP içi ayrılığın ardından 1961'den itibaren MDD, M. Belli önderliğinde geleneksel TKP çizgisinin 27 Mayıs sonrası derinleştirilmesi olarak vücut bulmuştur. MDD'nin "teorik" arka planı, uluslararası komünist hareketteki açıklıklarla birlikte "eski marksist" şemanın uyarlanmış bir halidir. Bu şemaya göre Türkiye'de de işçi sınıfı gelişmemiştir; ulusal burjuvazinin ilerici rolü vardır ve desteklenmesi gerekir; demokratik devrim, ulusal burjuvazi ve diğer burjuva güçlerle ittifaklar (cepheler) içinde gerçekleşecektir. Bu şema, M. Belli'ye "sosyalizm' temel şiarını atmak için, 'iç sömürüyü kaldıracığım' diyebilmek için, mutlaka bağımsız bir ülke gerekir. Onun için demokratik devrim birinci aşamadır. Sosyalist devrime giden yolu hazırlayacak olan aşamadır. Demokratik devrimi gerçekleştirmeden, sosyalist devrim yapamazsın. Atlayamazsın bu aşamayı."(10) dediyecektir. Yine bu şemada "Türkiye'de henüz sosyalist devrimin şubjektif şartları yoktur. Yani emekçi halkın sosyalizmden yana oluş durumu, sosyalizmin gereğine inanmış olma durumu yoktur."(11) sözleriyle "şubjektif öge'nin öncü/parti vb. dolayımından yoksun bir şekilde "kitle bilinci" olduğu yorumu vardır. Öncülük unsurunun hiç yer almadığı "parti" sorununa da şöyle yaklaşılır (Ergun Aydınoglu yorumuyla birlikte aktarıyor): "Aslında MDD'cilerin TİP

üzerine yaptıkları tek sistematik analiz, onun kanunlar karşısındaki konumu üzerine temellendirilir. Buna göre, Türkiye'de mevcut hukuki çerçeve, bir komünist partisinin kurulmasına izin vermez. Bu yasal çerçevenin kırılması ise bir devrim sorunudur."(12)

Ancak eski illegal TKP yöneticisi M. Belli bu yasal çerçeveyi zorlayacak illegal bir oluşumu hiç düşünmez! Partinin yasallık çerçevesini burjuva yasaları açısından ele almaktadır. Buradan hareketle de parti sorununu ertelemektedir. Ergun Aydınoglu'ndan izlemeye devam edelim: "Dolayısıyla ancak milli demokratik devrimini başarmış bir Türkiye'de, 'proleteryanın öz örgütü' kurulabilir. O halde bu devrimin gerçekleştirilmesi için mücadele, aynı zamanda gerçek bir işçi sınıfı partisinin kurulması için mücadele anlamına da gelecektir. Buradan artık 'proleterya partisi'ne ait binbir türlü fetişleştirme geçilebilir."(13)

Aydınoglu'nun sözünü ettiği fetişleştirme aynı zamanda parti kavramının içinin boşaltılmasına da yol açmaktadır. Örneğin M. Belli öncülüğe ilişkin şunları söyleyebilmiştir: "Lenin işçi sınıfı hareketine sosyalist bilincin dışarıdan geldiği yolundaki bu görüşünü sadece bir defa, 1902'de **Ne Yapmalı**'da kısaca ifade etmiş ve ondan sonra, ölümüne dek, 22 yıl boyunca aynı konu üzerinde bir daha durmamıştır."(14)

Okuyucu, "eski marksist şema" deyişi ile M. Belli'nin söylediklerini haklı olarak tam boy bağdaştıramayacak ve bir haksızlık yapıldığını düşünebilecektir. İtiraz yerinde olacaktır; ancak eski şema M. Belli'nin yaptığı türden deformasyonlara son derece açıktır. M. Belli de bu açıklıktan yararlanıp, konuyu artık (marksizm demeyeceğim zira söylenenlerin marksizm değil marksist/komünist hareket ile bağı daha sıkıdır) eski şemanın da dışına çıkarmaktadır. Geliştirilen bu model arayışında, Leninizmin hiç yeri yoktur. Lenin(izm) varsa sadece **İki Taktik**'in kaba yorumlarıyla ve dillendirilmemiş şekildedir.

Daha önce M. Belli'nin parti konusunu "devrim"in ertesine attığını görmüştük. Peki M. Belli devrim ile neyi kastediyor? Bu konudaki deformasyonu da izleyelim: "Devrim üretim tarzının değişmesidir. Bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçiştir. Budur Marksist devrim anlayışı. Besbelli ki, devrimi iktidar değişmesi gibi bir üstyapı olayı şeklinde yorumlamak, Marksist devrim kavramı ile çelişkili bir tutuma girmek olur."(15)

Bu noktada yazının başlarında Lenin'in devrimi siyasal iktidarın sınıflar arasında el değişimi olarak açıklayan yaklaşımını düşündüğümüzde Marksizmin M. Belli'nin elinde bozulma derecesini tahmin edebiliriz. M. Belli burada Marks ve Engels'in 19. yy. burjuva devrimlerindeki ana sorunun iktidar sorunu olduğuna ilişkin yaklaşımlarını görmezden gelmektedir. Lenin'in ünlü "her devrimin temel so-

runu iktidar sorunudur" sözlerinin Marks ve Engels'in çözümlemelerine dayandığı da M. Belli tarafından atlanmaktadır. M. Belli, devrimi üretim tarzının değişmesi olarak algılayarak bu olguyu siyasal boyutlarından da ayırmış oluyor. Siyasal boyutu eksik bir üretim tarzının değişimi (bunu daha sonra bir başka şekilde Mahir Çayan'da da göreceğiz) açıkcası ekonomizme, siyasal boyutta ise kendiliğindencilığe tekabül eder. Bu kendiliğindenciliktir ki devrimi tedrici toplumsal (ekonomik) dönüşümler olarak algılamaya götürür. Yine bu kendiliğindenciliktir ki Leninist öncü özne yaklaşımını dışlayarak parti sorununu "devrim sonrası"na erteler. Böylece "devrim" Kemalizmle iççeliğin ve ordudaki politizasyonun bir sonucu olarak "cunta" özlemlerine dönüşür. Öncülük sorunu da böylece çözümlenmiş olur. Kendisini özne olarak görmeyenler her zaman başka özneler bulup öncülüğün adresini değiştiriyorlar. M. Belli de 27 Mayıs sonrası Türkiye manzaralarında gözü kamaşıp aynı şeyi yapıyor.

MDD'nin işçi sınıfını atlamada bir gerekçe olarak değerlendirdiği sosyo-ekonomik formasyona ilişkin görüşünü M. Çulhaoğlu'nun yorumuyla birlikte aktarıyorum:

"MDD'nin temel yanlışı neydi?"

"Sanıyorum doğru yanıt şu: Türkiye'de kapitalizmin gelişmesini ve ona ilişkin sınıf dinamiklerini hiç mi hiç görememek...'(...) Türkiye hiçbir zaman gerçek bir kapitalist gelişme tanımamıştır. Ve 'Türkiye'nin bugünkü düzeni bazı yazarların 'komprador kapitalizmi' diye adlandırdıkları, toplumdaki feodal unsurlarla bağdaşmaya çalışan bağımlı, kısır bir kapitalist düzendir.'(...) Bu sözler 1968 yılında söyleniyor. Bir de feodal kalıntılar, 61-71 MDD'sinde vazgeçilmez önemde bir yer tutuyor. O kadar ki 'feodal kalıntıların giderek önemini yitirdiği' türü MDD revizyonları bile Belli'yi kızdırıyor ve kendisini 'inadım inat' diyen bir haykırışa zorluyordu: 'Kalıntı ne kelime? Filipin demokrasisi şartlarında Türkiye toprağından feodalizm fişkırmaktadır.' "(16)

Ve geliyoruz Kemalizme. Kemalizmin M. Belli'deki sosyalizmle iççeliğine. M. Belli Demokrat Parti'nin iktidara gelişini "karşı-devrim" olarak değerlendiriyor: "1946'dan bu yana olan (hiç kendimizi aldatmayalım), 27 Mayıs dönemi hariç, Türkiye'de olan anti-kemalist karşı devrimdir. Ve Türkiye'de objektif şartlar bakımından 1937'de bugünkünden daha yakındık sosyalizme. Sosyalizm şiarını atmak için objektif şartlar bakımından sebepler vardı 1937'de"(17) Biliyoruz 1938'de Atatürk ölmüştü.

İşte MDD'nin "marksist"liği bu kadardır. Belli bir açıklıkta söylemek gerekir ki, TKP, dolayısıyla da M. Belli'nin uluslararası hareketten aldığı ile yerinde (Türkiye'de) üreyen Kemalizm ve milliyetçilik; M. Belli'deki geliştirilmiş haliyle Mark-

sizimle hiçbir ilgisi yoktur. Herşeyden önce Marksizm, marksist bir siyasal hareket için işçi sınıfının ve ideolojisinin merkeze koyulmasını gerektirir. Bu anlamda M. Belli ve MDD sistemleştirmesi Marksist değildir.

YÖN-MDD-TİP

MDD'nin "zinde güçler" ve "cunta" edebiyatı ve beklentisi esasen YÖN hareketiyle içiçe gelişmiştir. MDD'yi YÖN ile buluşturan Kemalizm tutkalı idi. YÖN ve MDD ikisi de 2. Paylaşım Savaşı sonrasında ileri dünyasına bakmaktadırlar: yer yer geçişkenlikleri kurulmakla birlikte, biri (YÖN) Sovyetler Birliği'nin periferisindeki Suriye, Mısır, Irak BAAS'çılığı (Arap sosyalizmi) ve Sovyet desteğine; diğeri (MDD) ise artan oranda yine SB merkezli MDD tezleri ve ulusal kuruluş hareketleri dalgasına. Bir merkezden, Kemalizmden, işçi sınıfının bağımsız sosyal bir kategori olmadığından hareketle... Özetle "üçüncü dünyacı"lığın ve milliyetçi bir anti-emperyalizm ekseninden kalkarak...

MDD "demokratik devrim" şemasına uygunluğu itibarıyla TİP programı ve TİP ile de buluşur. "MDD'ci muhalefet, MDD'ci olarak nitelediği TİP programını doğru ve yeterli bulurken, Avcıoğlu'na göre aynı program geri ya da ılımlıdır. Bu durumda marksizme ilişkin iddiaları sınırlı bir Avcıoğlu, bu düşünceleri kimseye bırakmayan Belli ve MDD çizgisinden daha radikal bir konuma yerleşiyordu!"(18) Ergun Aydınoglu da MDD-TİP ilişkisine dair benzer saptamalarda bulunuyor: "Tüm ihtilalci söylemlerine rağmen MDD'ciler, TİP programının bir devrim programı değil bir reformlar dizisi olduğunu söylemezler. Üstelik daha da ileri giderek, TİP'in programının 'genel çizgileriyle doğru bir program' olduğunu bile söylemeye kalkışacaklardır."(19) Çünkü TİP programı, güncel planda 1960'ların toplumsal hareketliliğine, atmosferine uygun radikal talepleri dile getirmektedir. "Zaten 1960'ların TİP'inin ajitasyon ve propagandasına, dolayısıyla da politik işlevine tüm patlayıcılığı veren önemli bir faktör de budur."(20) MDD'nin "devrimci"liği de bu kadardır, reformist bir program altında güncel radikal talep ve önlemler. Burada MDD'nin ve genel olarak Türkiye'deki devrimci demokrasinin karakteristiğini tesbit edebiliriz: programatik/ideolojik/siyasal konumlanış olarak devrimciliğin bütünsel boyutlarından yoksun, güncel-konjonktürel bir radikal konumlanış; siyasal boyutu güncel radikal tutum alış ile özdeşleyerek dar pratikçi yönelime saplanma.. MDD'nin devrimciliği, TİP programının gerektirdiği güncel aktivizme biçilmiş kafa rolünü oynamasıdır. TİP'in hanesindeki bir işin TİP içindeki muhalefet olarak yapılmasıdır, MDD'ye devrimci payesini veren.

İşte tam da bu noktada yani öze ilişkin olmayan bir noktada ipler gerilir. TİP önderliğinin 60'lı yıllara damga vuran genel atmosfere uygun programatik hattı ile bu

hattın sokağa ilişkin gereklilikleri giderek ayırır. TİP önderliğinin parti içi sorunlardan başlayan tutucu, geri çekici yaklaşımları TİP'i giderek yeni toplumsal-sınıfsal hareketlenmeleri karşısında edilgen bir konuma iter. TİP önderliğindeki "eskiler" in bu sorunu aynı zamanda MDD için de bir sorundur. Çünkü böylesi bir deney yaşamamışlardır; öte yandan TİP'in kendisi de yeni bir olgudur. İmdada önce parti içi sorunlar etrafındaki MDD'ci "devrimci muhalefet" ve TİP önderliğinin parlamenter güç ilişkilerine yönelimleri yetişir. TİP program ve tüzüğünün eleştirisi dahi yapılmayan bu muhalefet zamanla parti yıkıcılığına yönelecektir. TİP içindeki muhalefet gelişirken, MDD'ciler içini boşalttıkları TİP'in yerine yeni bir şey de koymazlar. Böylece radikal güncel talepler, örgüt dolayımı da olmayan boşluktaki politik önermeler olarak kalırlar.

MDD/DEV-GENÇ "GELENEĞİ"

Şimdi, kendisi de eski bir Dev-Genç yöneticisi olan Ergun Aydınoglu'ndan iki uzun alıntı yapmak istiyorum. "MDD'ciler için TİP'in doğuşunun işçi hareketinin evrimi açısından ifade ettiği anlam, onun hangi özgün tarihsel şartların ürünü olduğu, siyasal bir işçi hareketinin oluşumunda oynayabileceği rol, bu rolün limitleri vb. gibi konular tartışma konusu değildir. Bu partiden konuşmaya kalktıklarında, onu sık sık başka gerçekliklere göre tanımlama çabasındadırlar. Bir MDD liderinin bu konuda yaptığı tanımlardan biri, 'TİP'in içinde pek çok namuslu insanı, bir çok sosyalisti barındıran bir çatı' olduğudur. Bu ve benzeri tanımları duygu çatlatıcı görev hatırlatmaları izler: 'TİP'i kurtarmalıyız', 'TİP'i gözbebeğimiz gibi korumalıyız', 'TİP'i adına layık bir örgüt haline getirmeliyiz' vb. gibi." (21) (Bu MDD lideri M. Belli'dir)

"(...) Devrimci TİP muhalefeti hızla gelişir. Çünkü MDD'ciler değilse de TİP tabanı, partiyi ciddiye almakta ve onun sorunlarına-bir çözüm bulmak istemektedir. O kadar ki, partinin kalbi demek olan İstanbul İl teşkilatı kongresini MDD'ciler kazanır. Yine 1968 sonlarında toplanan olağanüstü parti kongresi, o güne kadar yapılmış tüm ihraç kararlarını geri alır. Aynı tarihlerde TİP yöneticileri, zaten iyice zayıflamış olan prestijlerini daha da yıpratacak bir bölünme içine girerler. Bütün bu gelişmeler bir bakıma TİP'in, solun yeniden harmanlanmasına olanak verecek bir mevzi haline gelmesi demektir. Oysa tam da bu noktada MDD'ci hareketin örgüt kültürü ya da kültürsüzlüğü kendisini hissettirir. Kısa bir sürede anlaşılır ki bu hareketin, TİP gibi bir parti ile ne yapılacağı konusunda hiçbir derli toplu projesi ya da perspektifi yoktur. Böylelikle partide MDD'ci tezler güç kazandıkça, TİP daha da büyük bir hızla güç kaybeder. Bu sürece, Dev-Genç gibi orijinal bir siyasal

gençlik örgütünün yükselişi de tekabül etmektedir. İlk bakışta bu gençlik örgütü, TİP'in yerine getiremediği görevleri üstleniyor gibi gözükür. Bu açıdan TİP'in eylemsizleşmesinin ifade ettiği olumsuzluk yeterince hissedilmez. Ne var ki Dev-Genç, bir siyasal partinin görevlerini yerine getirebilecek bir konumda değildir. Olsa olsa bu örgütün yükselişi, diğer şeyler yanında, TİP'in çöküşü konusunda MDD'cilerin yüreğini rahatlatmak gibi bir işlev de görür. Gerçekten de TİP durgunluğun batağında çırpınırken, MDD'ciler daima 'eylem' içindedirler. Ama bu bir grup solcunun gönül rahatlığı bir yana TİP'in çöküşü, bir bütün olarak solun örgütsel ve siyasal gerilemesi anlamına gelir. Daha da ötesi sorun, TİP konusunda bir bozgunun da ötelere gider. Bu partinin solun üniter örgütü hüviyetini kaybetmesiyle birlikte, Türk solunda sektelere layık bir örgüt anlayışı ve kültürü yaygınlaşacaktır."(22)

Böylece MDD türevlerine kötü bir miras devredecek, küfürler, bayağı polemikler, bıçkınca eleştiriler ve giderek "sol içi şiddet" devreye girecektir. İnsanlara saldırılacak, TİP binalarına saldırılar düzenlenecek, alternatif TİP kurultayı düzenlenecek vb. Ve bir çok eski Dev-Genç'li, bunları görmezden gelerek "Dev-Genç keyfi", "Dev-Genç'lilik zevki"nden dem vuracaktır. Konunun vehametinin kavranması açısından dönemin bir başka tanığı Ertuğrul Kürkçü'den aktarıyorum: "TİP'in yan örgütü sayılabilecek olan SGÖ (Sosyalist Gençlik Örgütü) kendi propagandasını yürütmek, kendi fikirlerini yaymak ve bunun için de eylemde bulunmak bakımından en az DEV-GENÇ kadar meşru bir örgütlenmeydi. Fakat o zamanki DEV-GENÇ yönetimi -bunu onun aktif üyelerinden pek çoğu da paylaştı- SGÖ'nün faaliyetlerini engellemek için, SGÖ'ye karşı hiç de gerekmediği halde saldırgan bir siyaset izledi. Afiş yapıştırma, fikirlerini yaymaları, forumlarda konuşmaları engellendi. İnsanlar dövüldü, kafaları kırıldı; bunların hepsi yanlış, bugün savunulacak hiçbir tarafı yok." E. Kürkçü saldırıların gerici içeriğine ilişkin de şunları söylüyor: "SGÖ doğrudan *sosyalist propaganda* yapıyordu ve bu bence iyi birşeydi. Örneğin Lenin'in 100. doğum yıldönümü afişleri yapıştırdıkları için Siyasal'da dövülmüşlerdi (...) neticede DEV-GENÇ'liler yönetimin konuya yaklaşımındaki hata nedeniyle sosyalist çalışmaya karşı bir konuma düştüler; kimi insanlar mesela ben böyle şeylere ortak olmamış olabilirim ama, biz DEV-GENÇ olarak bunun yükünü hep taşıdık üzerimizde."(23)

Gerek MDD gerek MDD türevi Dev-Genç ve diğer türevleri, Kürkçü'nün anlatımındaki gibi bir yandan sosyalist çalışmaya karşı çıkışa varan bir gerici noktayı yaşarken diğer yandan da TİP önderliğinin sunduğu malzemelerle marksizme sarılmaktadırlar. Ancak bu marksizm de M. Belli'nin marksizmi gibi irdelenmeye değer. MDD'nin iç ayrışmasına bu bağlamda kısaca değinmek gerekiyor.

İç Ayrışmalar

MDD, TİP ile hesaplaşmasını noktalamamışken ancak TİP'in ve MDD'nin artık bir çatı altında gitmeyeceği pratik gelişmelerle belli olduğu zaman, MDD'nin kendi iç ayrışmaları da başlamıştır. İç ayrışmaların hiçbiri MDD'den tam bir kopuş değildir. Klasik MDD tezleri ile yeni bazı düşüncelerin harmanlanmış halidir ayrışmalar.

MDD, M. Belli önderliğinde TİP'e karşı muhalefette belirli bir doyumluğa ulaşmıştı. "Eski"lerin yeni kuşakları eğittiği bir alan olarak MDD, uluslararası etkileri özellikle Çin ve Latin Amerika merkezli olarak hissettiği oranda sarsılmıştır. Ayrıca Türkiye'deki toplumsal çalkantılar, gençlerin bu dalgaya MDD populizmi (buna TİP populizmi de eklenmelidir) ile yetişme gayretleri de eklenince M. Belli önderliği belirli bir "sıkışma" yaşamıştır. Bir örgüt perspektifi olmaksızın TİP'e karşı mücadele içinde, FKF'nin Dev-Genç'e dönüşüm süreci kendiliğinden hareketlilik üzerinde bir örgütlenmeyi (örgütü değil) MDD'ci gençlerin önüne getiriyordu. "Şunu söylemeliyim, biz sadece propaganda yoluyla atıl durumda bir kitleyi kendimize çekmedik, tersine hareket halinde olan bir kitlenin üzerini bir örgütlenme ile taçlandırdık ve kendimiz de bu sürecin bir ürünüydük" (...) "Biz bir anlamda sıfırdan başlamıştık, herşey yeniydi. Bir işçi bizim için çok yeni birşeydi. Örneğin işçi hareketinden elde edilebilecek sonuçlar hakkında hiçbir fikrimiz yoktu., bunu ancak deneyip gördük, bu öteki kuşaklara devredildi ya da onlar tarafından devralındı ve bu onları bize göre daha ileri bir noktadan başlattı."(24) E. Kürkçü'nün sonraki kuşaklara devrolunan deneyime ilişkin sözlerine ilerde değineceğim; burada dikkat çekici olarak görülmesi gereken, içinde önemli bir işçi dinamiği barındıran TİP'in deneyiminin sıfırlanarak Dev-Genç'in ilk oluşumundaki kendiliğindencilğe meydan açılmasıdır.

Tekrar MDD içi ayrışmalara dönersek, başlıca dört öbek saymak mümkündür: Birincisi: Merkezde kalan M. Belli ve çevresi, özgün MDD tezlerini sürdürmüşlerdir. 1970'li yıllarda Türkiye Emekçi Partisi (TEP) adında yasal bir parti kurmuşlardır. İkincisi: Daha sonra Doğu Perinçek'de simgelenen Maocu kesimdir. Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi (TİİKP), kendi içindeki ayrışmayla TKP/ML-TİKKO, TKP/ML Hareketi, TİKP (bugünün İşçi Partisi)'ne beşiklik etmiştir. TİİKP, MDD kökenli hareketlerden MDD merkezine ideolojik düzeyde en yakın hareketti. Üçüncüsü: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) adıyla ve Hüseyin İnan, Deniz Gezmiş, Sinan Cemgil ve Yusuf Aslan ile anılan, "kır gerillası"nı fokocu tarzda ele alan hareketti. TDKP ve TKEP bu kökenden gelmektedirler. Dördüncüsü: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) ve Mahir Çayan adıyla anılan hareket. Kurtuluş, DY, MLSPB, THKP-C/Acilciler ve daha birçok grup da bu kökenden gelmişlerdir.

Bu hareketlerin (TİİKP-THKO-THKP-C) hepsi de ideolojik ya da örgütsel düzeyde organik olarak TİP/FKF/DEV-GENÇ'e dayanır.(25) M. Belli önderliğinin örgüt perspektifi olmaksızın TİP'e karşı yürüttüğü mücadele aynı zamanda SBKP-ÇKP ayrışmasının Türkiye'ye yansıdığı, Çin Devrimi ve Maocu etkilerin özellikle "sosyal-emperyalizm" tezleri ve Mao'nun "çelişki" sorununa yaklaşımıyla ünlenen "Teori ve Pratik" adlı kitabı dolayısıyla Türkiye solunu etkilediği, Küba Devrimi ve ardından yaygınlaşan Latin Amerika gerilla hareketlerinin, Vietnam Devrimi çözümlerinin yayıldığı bir dönemde cereyan etmişti. Marksizm bilgisi çok sınırlı, yaşadığı deneyimlerle belirlenen, 60'lı yılların toplumsal ölçekteki (parlamentodan işçilere, köylülere, toplumun vicdanına dek uzanan) TİP'ini aşır geçiren MDD'ci gençlik, bu uluslararası ortamın doğal olarak hızla alıcısı olmuş ve hep radikal dalgalarla kendi deneyimini boyutlandırarak yaşamıştır. Artık öğretici/egitici eski kuşaklar da yoktur. Onlar da hızla aşılmıştır. Yaygın okunan kitaplar olan **İki Taktik, Sol Komünizm, Teori ve Pratik**'e şimdi Douglas Bravo, Carlos Marighella gibileri eklenmiştir. Ulusal Kurtuluş Savaşı, Şehir Gerillası El Kitabı ve önderleriyle birlikte TİP'i bıçkınca atlayan gençlerin önü artık tamamen açıktır. Her şey hızla yaşanmaktadır. O dönemin toplumsal/siyasal atmosferini yansıtmaları açısından THKP-C'nin önderlerinden olan Yusuf Küpeli'nin bir anlatımını buraya alıyorum: Yusuf Küpeli bir Sovyet üniversitesinde okumak için Elçiliğe başvurur, ancak yanıt alamaz; "Şu anda Sovyet üniversitesine kabul edilmememi ve onların bana karşı tavırlarını gayet normal bir olay, olması gerektiği gibi olan, yanlış olmayan bir olay olarak görüyorum. Ama o zaman öfkelenmişim. Umutsuzluğa itilmenin pek önemli sayılmayacak bir nedeni de budur. Olaylar içinde tekrar kaçır gitme ihtiyacını duydum. Artık Sovyetler'e kızmaya Che Guevera (..) gibi (...) kişilere hayranlık duymaya başlamıştım..." Y. Küpeli daha sonra kendilerini biraraya getiren temel nedeni şöyle açıklıyor: "(...) O dönem Dev-Genç içinde M. Belli'ye ben ve birtakım arkadaşlar karşı olmakla birlikte bunu bu karşılığı teorik temele oturtamıyorduk. M. Çayan da (..) M. Belli'ye karşı olduğunu belirtiyor, fakat bu ayrılığın o kadar önemli bir olay olmadığını şimdi açıkça tavır almamak gerektiğini beklemek gerektiğini, o zaman bizlere de gayet mantıklı gelen bir biçimde izah ediyordu. Bütün bu nedenlerle zaten o zaman hiçbirimizin kafasında THKP, THKC diye bir örgütlenme biçimi söz konusu değildi. O zamanlar yeni çevrilen Carlos Marighella ve Reji Debre'nin fokoculuk üzerine yazdığı şeyler tam anlamıyla kavrayamamıza rağmen bizlere ters geliyordu. Bunlara karşı olduğumuzu söylüyorduk. Daha doğrusu devrimin nasıl yapılacağı, devrimci işçi sınıfı mücadelesinin ne demek olduğu üzerine açık görüşlerimiz yoktu. Ama bir partinin gerekli olduğu icabında silaha sarılmak gerektiği (..) gibi düşüncelerimiz (..) vardı. (...) Umut M. Belli'de veya Hikmet Kıvılcımlı'daydı. Bizler o dönem kesinlikle bu işi M. Belli'nin yapamayacağını, onun işçi sınıfı devrimcisi olmadığını düşünmeye baş-

lamıştık. H. Kıvılcımlıyı da doğru dürüst inceleyip anlamadan (..) atıp tutuyorduk. (...) O dönemde D. Gezmiş'ler de bir grup olarak ortadaydılar ve dağa çıkacaklarını söylüyorlardı. Silahlı mücadele, gerilla dillere pelesenk olmuştu."(26) Ekstrem bir ortamda ve yer yer ekstrem öğeleri de içerse Küpeli'nin anlatımı dönemin atmosferini yansıtmaktadır. Gerek Küpeli'nin daha sonraki anlatımları gerek başka birçok kaynak, THKP-C'nin eyleme geçişinin THKO eylemlerinin yarattığı basınç üzerine olduğunu gösteriyor. Önlerini netlikle göremeyen devrimciler önce M. Belli'ye, sonra kendi yollarına bakıyorlar.

MDD içi ayrışmaların tümü 1-1,5 yıllık bir zaman diliminde gerçekleşiyor. M. Belli merkezi dışındaki hareketler 1970 sonlarında kuruluyor. Arayış süreci, aldıkları siyasal eğitimle dönemin hızlı sol siyasal atmosferinin belirleyiciliğinde yaşanıyor. Bu ortamda sınırlı teorik eğitim kaynakları ve zengin uluslararası malzeme eşliğinde ayrışmalar yaşanıyor. Şimdi bazı saptamalar yapılabilir:

TİP ve MDD önderliği, MDD önderliğinin yol açıcılığında, artık devrimci gençliğe birşey veremeyecek durumdadır. İletişim kopmuştur.

Gençlik koptuğu noktada bile eskilere bakmak istemektedir. Ancak ayrışma psikolojik düzeye de ulaşmıştır. M. Çayan tarafından kaleme alınan '**Aydınlık Sosyalist Dergi**'ye Açık Mektup'ta bu açıkça görülüyor.

SBKP ile ÇKP ayrışmasındaki radikal dalgalar MDD içi ayrışmalara değişik şekillerde yansımıştır. TİİKP, MDD'nin feodalizm-ulusal burjuvazi-milliyetçi-sosyalizm-halkçılık ve köylücülüğünün daha boyutlusunu üstelik devrim yapmış bir deneyim olarak ÇKP'de bulmuştur. Buna "sosyal-emperyalizm" şarlatanlıkları, "üç dünya" anti-Marksist "teorileri" de eklenmiş ve TİİKP MDD'nin Çinci anti-Sovyetik bir versiyonu olarak belirmiştir. THKO kırlarda tutuşturulan gerilla ateşi anlamına gelen fokocu bir yönelimi benimsemiş, ancak gerilla aktivizminin gerektirdiği şiddet unsurunu naif, insancıl yapıları ve Kemalist etkilerle yeterince sergileyememiştir. MDD'nin feodalizme ilişkin saptamaları kırlararak da olsa sürmektedir. MDD'nin milliyetçi anti-emperyalizmi Kemalizm savunusuyla birlikte sürmektedir. SB'ne revizyonist denmekle birlikte onun ulusal kurtuluş hareketlerine sunduğu destek gözletilmektedir. THKP-C ise MDD içindeki en ciddi ayrışma olmakla birlikte kökeninin izlerini belirgin olarak taşımaktadır.(THKP-C'ye birazdan ayrıca değineceğim) Her üç harekette kemalizm, anti-emperyalizm, feodalizm ve feodal kalıntılar, devrimde sınıfların mevzilenmesi (ittifaklar), aşamacılık, özetle MDD şemasının anlamlı birçok ögesini devralmışlardır. Çin'den ve Vitnam'dan gelen "halk savaşı" da bu öğelere eklenmiştir.

Üç hareket de MDD yöntem ve şemasıyla MDD içi ayrışmaları yaşamışlardır. Klâsik MDD'den farkları, radikalizmlerinin uluslararası alandaki yaşanmış ve ya-

şanmakta olan deneyimlere dayandırılmasıdır. Bu anlamda MDD'den daha fazla sosyalizm bağlantılı reel politik süreçlerle ilgilidirler. Ancak bu uluslararası reel politik devrimci süreçler, uluslararası hareketteki yerleşiklik kazanmış teorik deformasyon nedeniyle Marksizmden çok, genel anlamdaki bir devrimciliğe tekabül etmektedir.

Türkiye'de de daha çok Marksizm bilgisine yönelik ancak geleneksel belirlenimler, kaynak sınırlılıkları, dönemin atmosferi vb. bir yana, sosyalizme yöneldikçe Marksizmin merkezindeki işçi sınıfı sorunsalından uzaklaşılır. (*) İşçi sınıfını merkeze oturtma zayıf eğilimli ancak 70'lerin ortalarında (İlk olarak 1976'da Kurtuluş Hareketi ile) başlar. Buna da MDD belirlenimleri yüklenecektir: "TKP'ye yakınlaşıyor" vb... (Genç okurlar için belirtmek gerek, TKP 73 sonrasında DİSK-işçi sınıfı merkezli bir kadro atılımı gerçekleştirmişti.)

Yukarda değinilen genel anlamdaki devrimcilik, MDD içi ayrışmalarda aktivizm boyutuyla gündeme gelmiş, zamanla örneğin M. Çayan'da teorik ifadelerine kavuşturulmaya çalışılmakla birlikte, devrimcilik ve Marksizm güncel aktivizm üzerinden yorumlanmıştır. İşçi sınıfı merkezli olmayan bu devrimcilik, TİP ve MDD popülizminin etkisiyle, bilinç verilmeye gidilen kitlelerin bilinç ve kültürü ile kendi (aslında sahiplenilmesi gereken) kültürel ileriliklerini törpülemeye yönelmiştir. Gerek MDD'nin son döneminde 68/69-71, gerekse 70'li yıllardaki ideolojik-kültürel olana yabancılaşma, küçümseme eğilimi buradan üremiştir.

Güncel aktivizmin mücadelenin sıcaklığını ürettiği konjonktürlerde daha çok üreyen ahlaki boyut (fedakarlık, mücadelecilik, sahiplenme vb.) gereklilikleri; kendileri de yadsınan tarih ve solun ürünü olsalar da, benzer belirlenimleri taşıyalar da iletişimin koptuğu noktadaki arayışın spontan karakteri; birikimleriyle üstlenilen görevler arasındaki eşitsizlik 69-71 arasında özellikle de 70'te büyük bir basınç yaratmıştır. Bu sıkışma ya da çaresizlik sonuçta insanların önünü hiç göremedikleri bir pratiğe yöneltecek ve 60'lı yıllarda toplumsal ölçekte politika yapan sosyalizm, 12 Mart sonrasında tek tek öbeklerin daha geri bir noktadan hercümerci olarak başlayacaktır.

(*) Merkeze oturtulan "halk savaşı", "köylülüğün temel güç" olarak değerlendirilmesi, işçi sınıfının devrimdeki rolünün "ideolojik" alana hapsedilmesi, üstelik 15-16 Haziran 1970 işçi kalkışması ardından da bu görüşlerin dile getirilmesi; E. Kürkçü'nün daha önce aktardığım yaklaşımını doğrulamamaktadır. Sonraki kuşakların devraldığı esasen 'işçi sınıfının ideolojik önderliğinin esas olduğu, köylülüğün temel güç olduğu' vb.dir. Kürkçü 60'ların solundan sonraki kuşaklara total olarak devrolanı Dev-Genç hanesine yazarak monist bir sol tarih anlayışını başka yerlerde yaptığı gibi zorluyor.

YENİ MDD-MDD EVRİMİNİN DORUĞU

Şimdi Ocak 1970'e dönerek MDD'nin evrimini izleyebiliriz. Yorum yapmaksızın M. Çayan'dan ardarda aktarıyorum:

"Sağ görüş, Türkiye proleteryaasının bugünkü durumunu şöyle değerlendirmektedir: 'Türkiye proleteryası milli demokratik devrime öncülük edebilecek objektif ve subjektif şartlara tam olarak sahip değildir. proleter devrimcilerinin bugünkü başlıca görevi, proleteryaayı bu şartlara kavuşturmak için mücadeledir.'"(27) M. Çayan sağ görüş olarak Doğu Perinçek'lerin çıkardığı "**Proleter Devrimci Aydınlik**"ın ('Beyaz Aydınlik') dergisinin 12. sayısındaki Şahin Alpay'ın (bugün medya kuşudur) "Türkiye'nin Düzeni Üzerine" adlı yazısını kaynak almış. Bundan sonra yapacağım bütün alıntılar, bu görüşün eleştirisinden hareketle yazılmıştır.

"Milli demokratik devrim teorisi, Marksist-Leninist kesintisiz devrim teorisi-dir."(28) "Ve nihayet, tekeli kapitalizmin birinci bunalım döneminde, Mao Zedung 'Leninist kesintisiz devrim teorisi'ni, emperyalizmin boyunduğu altında yarı-sömürge bir ülke olan Çin'in somut pratiğine uygulayarak, 'Milli Demokratik Devrim Teorisi'ni formüle etmiştir."(29) Sömürge ve yarı-sömürge olan bu ülkelerde proleterya devrimi, tek aşamada değil, iki aşamada, bu sürekli devrim esprisinde oluşmaktadır. Ve bu ülkelerde burjuva devrimi ile proleterya devrimi, 'bir tek zincirin iki halkası', 'bir tek tablo' durumundadır.(30)

"Bir kere, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde, işçi sınıfı kısa bir geçmişe sahiptir ve büyük çoğunluğunun köylülükle bağları tazedir. Bu kötü birşey değil bilakis, milli demokratik devrim için elzem olan işçi-köylü ittifakını kolaylaştıran bir avantaj olabilir. İkinci olarak milli demokratik devrim mücadelesi, işçi sınıfının öncülüğünde yapılan bir köylü devrimidir."(31)

"Türkiye proleteryaasının *pratikte öncülüğü* (fiili öncülüğü) için proleteryanın subjektif şartlarının (bilinçlenme ve örgütlenme düzeyinin yüksek olması) olgunlaşmış olması gerekir; yani bilimsel sosyalizm silahı ile teçhizatlanmış öncü bir proleterya müfrezesinin var olması, proleter yığınlarının oldukça büyük bir kısmının kendi partisinin komutlarına kulak vermesi ve işçi-köylü ittifakının sağlanması ve bu ittifak üzerinde bütün anti-emperyalist sınıf ve zümreleri kapsayan bir *milli cephenin* kurulmuş olması veyahut bu yolda epeyce mesafe katedilmiş olması gerekir. Elbette, bu şartlar yoksa, hele de şehir ve köy proleteryaasının ve emekçilerinin hala önemli bir kısmının baş düşmanları olan emperyalizmin Türkiye'deki uzantısı AP iktidarının ya da statükocu muhalefetin peşinden gittiği, şehir ve köy proleteryaasının geniş çevrelerinin öz devrimi sosyalist devrimden haberdar olması bir yana, ülkenin işgal altında olduğunun bile farkında olmadığı bir evrede,

proleteryanın fiili öncülüğünden bahsetmek, oportünizmin daniskasıdır. Böyle bir tutum, proleter devrimci harekete ihanet ve emperyalizme hizmetten başka birşey değildir."(32)

"Emperyalizmin boyunduruğu altında bulunan yarı-fedol bir ülkede, proleter devrimcilerinin ikili bir mücadele biçimi içinde olmaları gerektiği açıktır; bir yandan emperyalizme karşı mücadelede bütün millici sınıf ve tabakaların yanında yer almak, anti-emperyalist cephenin kurulması için azami gayret göstermek, öte yandan da proleterya politik bilinç vererek örgütlemek ve onu bütün halkın öncüsü durumuna getirmektir."(33)

"Kemalizm, küçük burjuva devrimciliğinin, işgal altındaki bir ülkede – Türkiye'de– emperyalizme karşı bir isyan bayrağıdır. *Kemalizm, emperyalizmin boyunduğu altındaki bir ülkede Doğu halklarının milli kurtuluş bayraklarını yükselten, emperyalizmi yenerek mili kurtuluş savaşlarını açan bir küçük burjuva devrimciliğidir.* Türkiye'deki küçük burjuvazinin en radikal çizgisi olan Kemalizmi karakterize eden yalnızca 'Milli Kurtuluşçuluk' ve 'Laiklik' öğeleridir. Eşyanın doğası gereği Kemalizmin belirli bir iktisat politikası yoktur ve olmamıştır. Küçük burjuvazinin emekle sermaye arasındaki bocalayan genel niteliği, Kemalizmin iktisat politikasına da yansımaktadır. İçinde bulunulan evrenin koşullarına göre yön değiştiren, bazen özel teşebbüsçü yanı bazen de devletçi yanı ağır basan bir iktisat politikası vardır, Kemalizmin. (...) Bu nedenle ancak emperyalizmin karşısındaki saf-larda yer alanlar, Kemalizme sahip çıkabilirler."(34)

"Şunu özellikle belirtelim ki, bugün emperyalizmle uzlaşmasına, sermaye çevreleri ve taşra mütegalibesıyla 'Orta Sol' paravanası altında flört etmesine rağmen CHP, AP ile aynı paralelde görülemez. Temelde küçük burjuva reformist unsurlara dayanan bu partide, bugün için tali durumda da olsa, 'anti-emperyalist ve halkçı' unsurlar yer almaktadır. Fakat içinde '*anti-emperyalist unsurlar da var*' diye de emperyalizmle uzlaşan bu partiyi, akıl almaz bir tutumla Kemalist ilan edemeyiz."(35)

"(...) Mao Zedung, Çin toplumundaki sınıfları tahlil ederken, nüfusun büyük çoğunluğunu teşkil eden *orta ve fakir köylüyü* küçük burjuvazinin bir bölümü olarak değil de başlı başına bir kategori olarak ele almaktadır (Köylülük ve köylülük dışındaki küçük burjuvazi diye ayırım yapmaktadır). Milli cephenin kurulmasının ilk ittifakı olan işçi-köylü ittifakı aynı zamanda işçi sınıfının bu cepheye öncülüğünün başlıca koşuludur. Milli cephe iki ittifak üzerinde yükselir; '*Emekçi sınıflar ittifakı*' ile '*Milli burjuvazi ve emekçi olmayan halk ile emekçiler arası ittifak*' ..)(36)

Şimdi de M. Çayan'ın Haziran 1970'de yazdıklarından bir kesit:

"Mao Tse Tung'un Leninizm hazinesine kattıkları (..) 1. Milli Demokratik Devrim Teorisi, 2. Proleter Kültür Devrimi."(37)

"Mao Tse Tung'un yeni demokratik devrim teorisinin başlıca unsurları şunlardır:

1. Milli demokratik devrim özünde bir köylü devrimidir.
2. Milli demokratik devrimde halk savaşı zorunlu bir duraktır.
3. İdeolojik öncülük esastır.
4. Milli demokratik devrim teorisi proleteryanın hegemonyasını içinde taşır.(38)

Daha ilerde M. Çayan (Y) MDD'yi Mao'dan hareketle yine Türkiye'deki Maoculara karşı şöyle ayrıntılandırıyor:

- "1. Milli demokratik devrim özünde köylü devrimidir.
2. Devrim ordusunun temel gücü köylülerdir.
3. Belirleyici olan kırlardır.
4. Halk savaşı, köylü ordusunun kırlardan şehirleri fethetme savaşıdır.
5. İşçi sınıfının öncülüğünün objektif şartları milli demokratik devrimde bölünmez bir bütün olarak mevcuttur.

6. Yarı-sömürge ve yarı-feodal ülkelerde, proleteryanın öz örgütünde işçilerin çoğunlukta olması şart ve gerekli değildir. Hatta genellikle yoksul köylüler çoğunluktaadır."(39)

Şimdi 1971 yılı Ocak ayında yayınlanan "Aydınlık Sosyalist Dergiye Açık Mektup"tan bazı pasajlar aktaracağım. Bu mektup M. Çayan'ların M. Belli'den kopuş belgesidir. Bu arada, THKP-C 1970 yılı Aralık ayında kurulmuştur.

"Leninizmin dünyanın yarı-sömürge ve sömürge ülkeler için öngördüğü devrim teorisi; işçi sınıfının önderliğinde köylü ordusunun halk savaşıyla kırlardan şehirleri kuşatma teorisidir."(40)

"Mihri Belli arkadaş ise, işçi sınıfının önderliğini reddederek, köylülüğü değil de, işçi sınıfını temel güç kabul ederek, işçi sınıfının fiili öncülüğünün geçerli olduğunu savunmaktadır."(41)

"(..) Mihri Belli arkadaş, bugüne kadarki tahlillerinde daha çok özgücüne değil de sağındaki güçlere yer vermiştir. Teorik yazılarını topladığı **Yazılar** adlı kitabında açıkça görülebileceği gibi, küçük burjuva, hatta kısa dönemde onlara öncelik tanıyan *sağ* görüş hakimdir. Bu görüş, çağdaş reformizmin "milli devrimci yol" diye tanımladığı reformist bir görüştür. (...) Sosyalistçilik yasağı yaparak, 'devrimci milliyetçi' adını kendine takıp.."(42)

"(..) M. Belli arkadaşın sağcı devrimci teorisi ve çalışma tarzı proleterya partisi anlayışını çarpıtmaktadır. Bu görüşün parti anlayışı, değişleri ne kadar keskin olur-

sa olsun, savaş örgütü değil, *düzen örgütüdür*. Leninist örgütlenmeye karşılık, oportünizm her yerde ve her zaman iki şey önermiştir:

1. *Demokratizm*: En demokratik şekilde aşağıdan yukarıya örgütlenme,
2. Partinin kurulmasının ilk etabında, emekçilerin mutlak bir *çoğunlukta* olması."(43)

Şimdi MDD'den kopuştan sonraki ilk THKP-C belgesi sayılabilecek 15 Mart 1971'de THKP-C merkez yayın organı olarak çıkan "Kurtuluş-Devrim için Savaşmayana Sosyalist Denmez" dergisinin 1. sayısından bazı alıntılar:

"Sınıflar savaşının giderek keskinleşmesi, ülkemizdeki ekonomik politik ve sosyal krizi iyice şiddetlendirdi. Öyle ki bugün toplumun bütün kesimleri, eskisi gibi yaşamak istemeleri bir yana, patlamaya hazır volkan gibi, bir kıvılcım beklemektedirler." (abç-İKT)

"Toplumun bütün kesimlerini sarsmaya başlayan bu devrimci kasırga, genç militanlara devrim arenasında sadece kendilerinin kaldığını gösterdi (..) her çeşit feodal ve ataerkil ilişkileri parçaladı."

"Kitleler, savaş içinde öncünün yakacağı kıvılcımla bilinçlenirler, örgütlenirler."(44)

Şimdi toplu bir değerlendirme yapabiliriz:

Mahir Çayan (ve THKP-C oluşumu), MDD'nin öz olarak bir devamıdır. M. Çayan da Mihri Belli gibi bir "eski şema"ya sahiptir. Bu şema uluslararası hareketin bir dönemki (2. savaşa doğru) "milli burjuvazi" ile "milli cephe" politikalarına dayanmaktadır. Devreye Stalin'den sonra Mao ve "halk savaşı" girmiştir. Yerli malı Kemalizm ve 'millici anti-emparyalist sınıflar' ve 'emekçi olmayan halk' ile ittifaklar yoluyla eski şema M. Belli'nin yaptığı gibi geliştirilir.

M. Çayan'da Mao etkileri yoğundur. Öyle ki, halk savaşı kurgularının ötesinde Mao'nun köylülüğü küçük burjuvaziden ayırarak bir bütün olarak alan anti-Marksist yaklaşımı M. Çayan da aynen benimsenmektedir. Ayrıca Maocularla yürüttüğü polemiklerde M. Çayan daha fazla "Maocu" bir görüntü sunmaktadır.

M. Çayan'ın proleteryanın bilinç ve örgütlülük düzeyine ilişkin söyledikleri M. Belli ile aynıdır.

M. Çayan işçi sınıfına yalnızca 'ideolojik önderlik' rolü biçerken M. Belli 'fiili önderliği' de işçi sınıfına vermektedir artık. M. Belli M. Çayan'dan bu konuda daha 'ileri' bir noktada gibi görünse de, iki sosyalist de Marksizmin gerisindedirler. Birinden millici sınıflarla cunta, diğerinden aynı sınıflarla köylü devrimi çıkmaktadır.

MDD'nin M. Çayan tarafından "Marksist-Leninist kesintisiz devrim teorisi" olarak açıklanması, 1970'lerin Marksizm-Leninizm düzeyini göstermektedir.

M. Çayan'ın Lenin'den yaptığı alıntılar genellikle **İki Taktik ve Bir Adım İleri İki Adım Geri**'dendir. **Ne Yapmalı** ve **Nisan Tezleri**'ni ise daha sonra Kesintisiz'lerde görürüz. **Ne Yapmalı**, çelik çekirdek profesyonel devrimciler örgütü; **Nisan Tezleri** ise Marksizm ve Ayaklanma bölümünden yapılan bir alıntı ile vardır. Zira ilk eğitim yapılan (TKP)-YÖN-TİP-MDD okulu ve uluslararası etkilerin belirlenimi, sınırlı sayıda kitapla yön çizmeye yol açabiliyordu, ancak yine sınırlı sayıda kitapla yön değiştirmek herhalde mümkün olmazdı. Bu daha sonrasının bazı devrimci demokrat hareketlerince, deneyimlerin de çözümlenmesi ile yapılabilecekti.

Kemalizm, CHP'ye atfedilmeyecek denli solda değerlendirilmektedir. Kemalizmi tanımlarken 'küçük burjuva devrimciliği' ve 'Kemalizmin iktisadi politikası yoktur' sözleri, aynı olgunun sistem boyutuna yayılan burjuva özünü gizlemektedir. Ayrıca Kemalizmi sahiplenme düzeyi, M. Çayan'ı o küçük burjuva devrimciliğiyle özdeşleyecek denli olumlu sıfatlarla yüküdür. 12 Mart mahkemelerinde THKO ve THKP-C kadrolarının kendilerini "ikinci milli kurtuluş savaşçıları" olarak adlandırmaları aynı özdeşleşmenin, daha açığı Kemalistliğin bir ürünüdür.

M. Çayan ve THKP-C oluşumunda belirgin bir kendine güven vardır. Kendini özne olarak hissetmektedir. "Hareketin birliği, Leninizmin ilkeleri üzerindeki birliktir", "Artık ayrılık parolamızdır" sözleri, "aşağıdan yukarıya" kendiliğindenci örgütlenme anlayışına karşı çıkışı; MDD tezleriyle 1970 yılındaki büyük yakınlığına rağmen örgüt sorunsalında MDD'den kopulmakta olduğunu göstermektedir. Ancak bu kez de bir başka uca savrulur: "kitleler.. öncünün yakacağı kıvılcımla bilinçlenirler", "toplumun bütün kesimleri, eskisi gibi yaşamak istememeleri bir yana, patlamaya hazır volkan gibi, bir kıvılcım beklemektedirler." Burada devrimci demokrat hareketlerde görülen bir diğer eğilim, elitist (seçkin) örgüt anlayışı boyvermektedir. (Bu bağlamda, birçok devrimci demokratin her "yukarıdan aşağıya" örgütlenmeyi Leninist örgüt/parti sanması da ayrı bir sorundur.) Artık Che Guevara dolayımı "nisbi denge", "suni denge", "öncü savaşı" vb. görüşler eşiktir.

DEVİRİMCİ DEMOKRASİ VE THKP-C

Öncelikle belirtmek gerekir ki, "Kesintisiz Devrim I-II-III" yazıları, M. Çayan ve THKP-C oluşumunun evriminde en ileri ve sonal noktadır. MDD'den belli bir kopuş yaşanmaktadır. Marksizm ve Leninizm, doğrudan kaynaklarına dayalı olarak

dile getirilmektedir. Şimdi MDD'den ne kadar kopulduğunu, ve Marksizm-Leninizm alanında nasıl devinildiğini görelim.

Siyasal Devrim, Toplumsal Devrim, Sürekli Devrim

M. Çayan, Mark ve Engels'de "politik devrim, sosyal devrim ve sürekli devrim olmak üzere üç tip devrim kavramını" görüyor. Politik devrimi, burjuva politik devrimlerinin sınırlarında yorumluyor, kaynağı Marks ve Engels'dir: "Manifest'in 1880 tarihli İngilizce Baskıya Önsöz'deki komünist ve işçi tanımı şöyledir: 'İşçi sınıfının politik devrimlerin yetersizliğine inanmış ve toptan bir sosyal değişimin zorunluluğunu ilan etmiş olan her bir kesimi kendisine komünist diyordu.'"(45) M. Çayan burada burjuva devrimlerindeki politik devrim unsurunun proleterya açısından yetmezliğini veri alıyor. Açıkcası politik devrim, 19. yy. burjuva devrimlerinin çözümlenmesini de içermelidir. Ancak yalnızca bu veri ile sınırlanabilir. Zira konunun bir de proleterya tarafından *proleteryanın merkezinde olduğu bir politik devrimin* ele alınışı olmalıdır. M. Çayan bu noktayı atlamaktadır. Bunun anlaşılır bir nedeni vardır: Türkiye'deki 1923 'ulusal kurtuluş savaşı' yani burjuva devriminin tamamlanması. Bu bağlamda da Marks'taki halden çok ayrıksı, Lenin'in **İki Taktik**'indeki sosyalizme geçişin kesintisizliği bağlamında bir 'sürekli devrim'e ulaşır M. Çayan. Ancak Lenin İki Taktik'te burjuva devriminin gerçekleşmediği, Rusya'da otokrasinin henüz iktidarda olduğu bir nesnellikte sosyalizme burjuva devriminden kesintisiz geçişi öngörüyordu. Üstelik bu yaklaşımını yazının başlarında aktardığım gibi "sosyal demokrasi tarafından iktidarın ele geçirilmesi sosyalist devrimin ta kendisidir" sözleriyle taçlandırıyor; sosyalist devrim iradesini burjuva devrim gerçekleşmeden önce görüyor ve tanıyordu.

M. Çayan ayrıca Marks "engeline" de takılır. "Gelişmelerinin belli bir aşamasında, toplumun maddi üretici güçleri, o zamana kadar içinde hareket ettikleri mevcut üretim ilişkilerine ya da, bunların hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan, mülkiyet ilişkilerine ters düşerler. Üretici güçlerin gelişmesinin biçimleri olan bu ilişkiler, onların engelleri haline gelirler. O zaman bir toplumsal devrim çağı başlar. İktisadi temeldeki değişme, kocaman üstyapıyı, büyük ya da az bir hızla altüst eder. Bu gibi altüst oluşların incelenmesinde, daima, iktisadi üretim koşullarının maddi altüst oluşu ile -ki, bu, bilimsel bakımdan kesin olarak saptanabilir- hukuki, siyasi, dinsel, artistik ya da felsefi biçimleri, kısaca, insanların bu çatışmanın bilincine vardıkları ve onu sonuna kadar götürdükleri ideolojik şekilleri ayırdetmek gerekir.(...) İçerebildiği bütün üretici güçler gelişmeden önce, bir toplumsal oluşum asla yok olmaz; yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri, bu ilişkilerin maddi varlık koşulları, eski toplumun bağrında çiçek açmadan, asla gelip yerlerine almazlar."(46) Bilinir ki Marks'ın bu sözleri bir Marks ve Marksizm yo-

rumuna, Marksizm içinde kök bulan reformizme de kaynaklık etmektedir. MDD'nin üretici güçler-üretim ilişkileri (kapitalizm) ve işçi sınıfının geriliği tezleriyle eğitimini almış ve işçi sınıfının devrimci rolünü bütünselliğinden arındırarak bir kenarda duracak şekilde (kırlardan kentleri kuşatacak bir askeri çizginin ideolojik önderliğini tesis etmek üzere) 'ideoloji' alanına hapseden bir yaklaşımla Marks'ın tedriciciliğe yol veren bu sözleri doğal olarak toplumsal devrimci bir yö-
rüngede buluşturulmaktadır. Buradan çıkan sonuç ise şudur:

"1. Politik devrim, sosyal devrimin zorunlu bir aşamasıdır.

(...)

2. Politik devrimin sosyal dönüşümü sağlayabilmesi için (tek el öncesi dönem için söyleniyor. Yaşadığımız çağda ise devrim olabilmesi için) yani sosyal bir devrim olabilmesi için, bir yandan tarihsel koşulların, ekonomik ve sosyal yapının yeterli olması, öte yandan da halk kitlelerinin bilinç ve örgütlenme seviyesinin yüksek olması gerekir."(47)

M. Çayan'ın kurgusu şöyle sadeleştirilebilir: Sosyal devrim başından beri belirleyici olan süreçtir. Politik devrim, sosyal devrim sürecinin içindeki zorunlu bir aşamadır. Ekonomik ve sosyal yapı ile kitlelerin bilinç ve örgütlülük seviyesinin yeterliliğini/hazır oluşunu gerektiren sosyal devrim *bu önkoşul üzerinden* bir politik iradeyi/politik devrimi gerekli kılar.

M. Çayan bu noktada Lenin'den ayrılır. "İktidar meselesi her devrimin ana meselesidir; ama bütünü değildir. 'Proleteryanın ve müttefiklerinin iktidara el koymasısı' şeklindeki devrim tanımı tek başına eksiktir ve dolayısıyla her eksik tanım gibi yanlıştır. Tarihte, proleteryanın iktidarı ele geçirdiği halde sosyal dönüşümü sağlayamadığı, Paris Komünü gibi pek çok devrimci girişimi olmuştur. Bu tanıma göre bütün bu hareketleri devrim saymak gerekecektir."(48) Ancak hepimiz biliriz ki, 'devrimci girişim' ile 'iktidarın ele geçirilmesi' aynı şey değildir. Ayrıca ele geçirilen iktidar yitirilebilir de. Burada önemli olan devrimin ne olduğudur. Lenin'in tanımındaki iktidarın ele geçirilmesi, kesinlikle girişim düzeyindeki bir kalkışmayı anlatmaz. Paris Komünü gibi pek çok devrimci girişimin başarısızlığıdır ki Lenin'e politik devrimin önemini, kalıcılığını göstermiştir. Bundan dolayı "her devrimin temel sorunu iktidar sorunudur" der Lenin.

M. Çayan "Politik devrim ihtilalci atılımın eseridir. Devrim, kitleleri peşinden sürükleyen, bilinçli ve ne yapacağını bilen bir organizasyonun işidir."(49) sözlerinde sergilediği örgütsel/politik iradeyi iktidar sorununun ideolojik ve politik düzeyde kavranılışı söz konusu olduğunda toplumsal devrim yaklaşımıyla geriye itmektedir. Bu M. Çayan'ın salınımidir, Lenin'den uzaklığıdır. Yine de belirtilmelidir ki THKP-C'nin daha sonraki ardılları örtük ya da açık olarak toplumsal

devrimci bir konumda olmakla birlikte politik devrimin M. Çayan'daki şekliyle 'toplumsal devrimin bir uğrağı olarak' dahi bilincinde olmamışlardır. Bu denli 'toplumsal devrim'ci, bu denli iktidar perspektifinden uzak olmuşlardır.

'Bolşevik Parti Anlayışı'

M. Çayan'a göre, **Ne Yapmalı** ve **SBKP Tarihi**'nden hareketle Bolşevik parti anlayışı; 1) Çelik çekirdek, profesyonel devrimciler örgütü, 2) Geniş bir mahalli parti örgütleri ağı, 3) "Yukarıdan aşağıya doğru" örgütlenmedir. Burada RSDİP'in evrimi, 1905 devriminin Lenin'in örgüt sorununa yaklaşımına etkisi, örgütün siyasal süreçlerle etkileşimi gibi önemli faktörler devre dışıdır. Ve THKP-C'nin kurulanması da esasen çelik çekirdeğin eylemliliği üzerine kuruludur. THKP-C, 60'ların sonuna doğru artan Çin ve Vietnam etkileriyle(*) Dev-Genç örgütlenmesinin ülkedeki siyasal gelişmeleri kucaklayacak bir kapsamlılığa sahip olmaması vb. etkilerle örgüt/parti konusunda M. Belli'den kopmuştur. Ancak ulaşılan parti nosyonu daha çok 'örgütlü eylem'i içermektedir. THKP'nin örgütsel yapısı 3 kişilik Merkez Komite ve 10 kişilik en üst organ olan Genel Komite'den oluşur. Genel Komite'ye ilişkin örgüt nosyonu THKP Tüzüğünde şöyle açıklanır:

"Genel komite, çok seyrek toplanır, çok olağanüstü durumların varlığında (mesela, merkez komite üyeleri arasında ihtilaf çıktığında, partinin genel durumu ile ilgili önemli bir kararın alınacağı ve felaket anında vs.) toplanır ve karar verir." (50) Çünkü THKP Tüzüğü hep 'olağanüstü' mücadele koşulları dikkate alınarak hazırlanmıştır; olağanüstü koşullarda olağanlaştırılması gereken örgütsel normlar düşünülmemiştir. THKP Tüzüğü, sosyalist bir kadronun örgüt nosyonları edinmesi ve geliştirilmesi üzerine değil, partiye giriş şartları, alanında sivrilme, bir organda (organlar tanımlanmamıştır) çalışma ve merkezin tanımlanmasından ibarettir. Demokratik merkezîyetçilik ise önce merkezîcilik yanı ağırıklı konulmakta, kuratılmış bölgeler tesis edildiğinde demokratik merkezîyetçiliğin tam uygulanacağı söylenmektedir.

Özetle THKP-C'nin örgütsel nosyonları hep eylemliliğe endekslidir. "Öncü savaş", "Silahlı propaganda" vb. etmenler, oldukça net bir örgüt nosyonu ortaya çıkarmaktadır: eylemin insanı, eylemin örgütü, yani hareketin (devrimin) kendisi.

(*) Türkiye'de devrimci demokrasi; örneğin Latin Amerika'dan yalnız gerilla mesajı almış, ama Çin ve Vietnam'daki öznelerin ÇKP ve VIP olmaları dolayısıyla en başta Maocu hareketler ve Maoculuğun dışında yalnızca THKP-C tarafından 'parti' mesajı alınmıştır.

Ayrıca THKP-C yine Çin etkileriyle Sovyetler Birliği'ni "revizyonist" olarak görmekle birlikte, "milli kurtuluş savaşlarının destekçisi bir dünya sosyalist bloku" saptamasını yaptığı da belirtilmeli.

Bundan ötürüdür ki THKP-C'de bütünlüklü bir örgüt ve kadro kurgulaması yoktur. Hareketliliğe endeksli parti yaklaşımı, sonuçta partinin sürekliliğini de ortadan kaldırmış, hareket örgüt/partiyi ezmiştir. Araç, aracın biçimlerine belirlenmiştir.

Emperyalizm, Evrim-Devrim Aşamaları, Milli Kriz, Devrim Stratejisi

M. Çayan, Marks, Engels ve Lenin'in devrimin hazırlık ve atılım dönemlerine ilişkin söylediklerini uzun uzun inceledikten sonra kestirmeden şu sonuca ulaşır: "Hemen görülebileceği gibi, Marks, Engels ve Lenin'de devrim ve evrim aşamaları ve taktikleri *kesin çizgilerle* ayrıdır." (51) Ancak buradan Marksist-Leninist çıkarsamalar yapılmaz. Çünkü; "Devrim için uzun ve dolambaçlı halk savaşının zorunlu bir durak olduğu, emperyalist hegemonya altındaki geri bıraktırmış ülkelerin somut pratikleri, devrimci sürecin bu evreleri arasındaki ilişkide değişiklik yapmıştır. (...) emperyalist hegemonyanın içsel bir olgu olduğu, emperyalist-kapitalist üretim ilişkilerinin (*) egemen olduğu geri bıraktırmış ülkelerde (...) evrim ve devrim aşamaları, (...) içsel dinamikle kapitalizmin geliştiği ülkelerdeki gibi *kesin çizgilerle* ayrılamaz (...) Evrim aşamasının nerede bittiğini, devrim aşamasının ise nerede başladığını tespit etmek *filen* imkansızdır. *Her iki aşama iç içe girmiştir.* (...) varolan kapitalizm kendi iç dinamiği ile gelişmediğinden çarpıktır, emperyalizme göre biçimlenmiştir. Emperyalist hegemonya toplumun kendi iç gelişmesine engel olduğu için ülke altyapı ilişkilerinden üstyapısına kadar, *milli bir kriz* içindedir. (...) Varolan bu krizin derinleştirilip olgunlaştırılması, tamamen o ülke devrimcilerine bağlıdır. (...) devrim durumunun sürekli olarak varolması.." (53)

Kimi eklerle birlikte buradan THKP-C'nin şeması ortaya çıkarılabilir:

Emperyalizmden dolayı halk savaşı zorunludur ('gizli işgal espris'i').

Emperyalist-kapitalist üretim ilişkileri, toplumun iç dinamiğiyle gelişmesini engellediği için milli kriz (Lenin'deki ulusal bunalım/devrimci durum) hatta devrim durumu vardır.

(*) M. Çayan'ın kullandığı "emperyalist-kapitalist üretim ilişkileri" kavramı hemen dikkat çekiyor. M. Çayan ayrıca doğrudan "emperyalist üretim ilişkileri" de diyor. Metin Çulhaoğlu bu yazıda daha önce de kaynak olarak kullandığım çalışmada bu kavramı MDD'nin iç tutarlılık oluşturma çabası olarak değerlendiriyor:

"MDD'nin kendi iç tutarlılığı açısından mutlaka yanıtlanması gereken bir soru vardır: Milli Demokratik Devrim bir devrim olduğuna göre, bu devrimle *değişen üretim tarzı* nedir?

"Bizzat Belli'nin kendisinin bu soruya yanıt aradığına tanık olmadım. Ama aynı dönemde MDD teorisinin savunuculuğunda Belli'nin ağır yükünü paylaşan başka ideologların çalışmalarında, tutarlılık aramasına yönelik çabalar görülebiliyor. Bu çabalar arasında, bugün bile tartışıldığında tanık olduğum, hatta yanlış biçimde Mahir Çayan'a mal edilen garip bir kavram da ortaya atılıyor: Emperyalist Üretim İlişkisi... Kavram, Çayan'ın *Aydınlık*'taki yazılarından önce bulunuyor. Şöyle: '... Kurtuluş Savaşı, emperyalist ve onun arkasından gelen imha amacını taşıyan düşmanı kendi topraklarımızdan çıkarmak, bağımsızlığımızı sağlamak savaşıdır. Anti-emperyalist savaş ise, bizzat *emperyalist üretim ilişkilerini* (abç- M.Ç.) hedefe alan ve bu üretim ilişkilerini zayıflatarak ortadan kaldırmak isteyen savaştır.' ..." (52)

Kriz devrimciler tarafından iradevi olarak derinleştirilecektir. (*)

"Devrimci savaş sadece sınıfsal planda yürümeyecektir. *Savaş sınıfsal ve ulusal planda* yürüyecektir (emperyalizm oligarşinin içinde yer aldığı için).

"Halk savaşı öncü savaşı aşamasından geçecektir." (54)

"Ülkemizdeki baş çelişki oligarşi ile halkımız arasındadır (...) Bunun pratikteki görünümü, halkın devrimci öncüleri ile oligarşi arasındadır." (55)

"Oligarşi ile halkın düzene memnuniyetsizlik ve genellikle bilinçsiz tepkileri arasında kurulmuş olan suni dengeyi bozmanın, kitleleri devrim saflarına çekmenin temel mücadele metodu silahlı propagandadır." (56)

"Silahlı propagandanın dışındaki öteki politik, ekonomik, demokratik mücadele biçimleri silahlı propagandaya tabidir, ve silahlı mücadeleye göre biçimlenirler." (57)

"..ülkedeki kapitalizm, (...) iç dinamiğiyle değil 'yukarıdan aşağıya' geliştirilmiştir. Dolayısıyla yerli tekelci burjuvazi, daha baştan, çekirdek halindeyken emperyalizmle bütünleşerek gelişmiştir (...) bu gelişen tekelci burjuvazi tek başına emperyalizmle ittifakını sürdürürük emperyalist üretim ilişkilerini muhafaza edecek güçte değildir. Dolayısıyla, yabancı ve yerli tekellere zorunlu olarak bağlı olan toprak burjuvazisi ve feodal kalıntılarla yönetimi paylaşmaktadır." (oligorşik dikta) "Rahatlıkla işçi ve emekçi kitlelerin demokratik hak ve özgürlüklerin olmadığı tam bir dikta yönetimi ile ülkeyi yönetebilmektedirler. Buna sömürge tipi faşizm de diyebiliriz (..) gizli faşizm (..) açık icrası..." (58)

".. Stratejik hedefimiz anti-emperyalist ve anti-oligarşik devrimdir.. (Anti-emperyalist ve anti-oligarşik devrim kavramı, kavram olarak milli demokratik devrimden *pek* farklı değildir. Ancak daha geniş bir muhtevayı ve niteliği belirtmektedir. Emperyalizmin III. bunalım döneminin emperyalist işgal biçimini belirtmesi açısından bu kavram daha tutarlıdır." (59)

Şimdi son alıntılar yapıyorum.

"Kemalizm, emperyalizmin işgali altındaki bir ülkenin *devrimci-milliyetçilerinin* bir kurtuluş bayrağıdır. Kemalizmin özü, emperyalizme karşı tavır alıştır. Kemalizmi bir burjuva ideolojisi veya bütün küçük burjuvazinin veyahut asker-sivil-aydın zümrenin ideolojisi saymak kesin olarak yanlıştır.

"*Kemalizm, küçük-burjuvazinin en sol, en radikal kesiminin milliyetçilik tabanında anti-emperyalist bir tavır alışıdır.* Bu yüzden Kemalizm soldur; milli kuruluşçuluktur.." (60)

(*) **Gelenek**'ten eski yoldaşlarımın kulakları çınlayabilir..

Son olarak MDD terminolojisindeki "sınıflar mevzilenmesi"nin THKP-C'deki şekline bakalım:

"Önder Güç: Proleterya'dır.. Önder güç sorununda partimiz.. (..) Proleteryanın ideolojik önderliğini temel almıştır. (Temel bölgenin kırlar olması esprisi) ...

"Temel Güçler: Köylülerdir. (Feodal kalıntılar ve tarım burjuvazisi hariç bütün köylü unsurlardır.) (..) Şehir proleteryası da elbette devrimin temel kitle kuvvetleri içindedir (..) devrimin yükselme aşamasında.."

M. Çayan devrimin vasıtasız (dolaysız/doğrudan) ihtiyatları (yedekleri - ittifakları olarak anlaşılmalı) olarak, Kemalist aydın çevre, dünya sosyalist bloku, milli kurtuluş hareketlerini; vasıtalı (dolaylı) ihtiyatlarını ise küçük burjuvazinin sağ kanadı, demokrat batı ülkeleri ve kamuoyu ile oligarşinin kendi içindeki çelişkileri, olarak sıralıyor.(61)

Görülmektedir ki THKP-C, MDD sistematığının yeniden üretilmiş bir şeklidir. Kopuş ögeleri örgüt/partinin bugünden gerekliliği, Türkiye'nin kapitalist bir ülke olduğu ('emperyalist üretim güçleri'), devrimin 'cunta' değil toplumsal bir devrim olacağı konularındadır. Ancak emperyalizmin belirleyici olarak ele alınışı, anti-emperyalizmin ulusal bağlamlı açıklanışı, Kemalizm değerlendirmesi; bunlara bağlı olarak da "devrimde sınıflar mevzilenmesi"nde, ittifakların ele alınışında (vasıtalı/vasıtasız ihtiyatlar) MDD'nin yönetsel bir devamı olduğu görülür. Keza "anti-emperyalist, anti-oligarşik" demokratik halk devrimin MDD'den pek (italik M.Ç.'na aittir) farklı olmadığı M. Çayan'ca dile getirilir.

MDD'de emperyalizm olgusunun belirleyici konumu, THKP-C'de, yürütülecek kurtuluş savaşının 'ulusal' boyutu itibarıyla aynı sonucu üretmekle birlikte "emperyalizmin içsel olgu olması/gizli işgal"den dolayı bu kez Çin-Vietnam versiyonlu "halk savaşı"na ulaşılır. Doğrusu "zinde güçler" beklentisi olmasa, aynı yöntemle (emperyalizmden dolayı) M. Belli de Mao'nun "Yeni (M)DD"ne sarılabilecektir. Üstelik Mao emperyalizmin işgali ve Çin'deki yapının yarı-feodal oluşuna dayandırmıştır halk savaşını. Bu model M. Belli'nin Türkiye tasavvuru ile örtüşmektedir.

THKP-C'nin MDD'den aldığı yönetsel bakış, bir noktada yeni iç tutarlılık ögeleri gereksinir. Halk savaşı, sömürü gizlendiği için 'sömürge tipi faşizm'e (gizli faşizm) karşı yönelecektir. Emperyalizmin işgalinin ve faşizmin gizliliğinin sonucu halkın tepkileri açık değildir. Faşizmin zoru ile kitlelerin memnuniyetsizliği arasında oluşan 'suni denge', 'öncü savaşı'nın müdahaleleri ile kırılacaktır. Zaten halk kitleleri de patlamaya hazır 'volkan' gibidir.. THKP-C'nin bu 'model'inde tam bir eklektizm vardır: Türkiye MDD'si, Çin-Mao, öncü savaşı (Latin Amerika-Che Guevara), silahlı propaganda (Vietnam-Latin Amerika), suni denge (Che).. Bu modele

12 Mart'tan sonra duyulan gerek üzerine, "artık bütün legal mücadele yollarının tılandığı" gerekçesinden hareketle de silahlı mücadelenin temel oluşu gibi ayrıca güncel teorizasyon unsurları da eklenmiştir. Bu tablo Türkiye'nin o dönemki toplumsal/siyasal ortamına "eskiler"den kopuşun da hızıyla oluşan aranişçılığın "sıkışmışlığı"nı yansıtmaktadır. O yıllarda hep modeller üreten uluslararası arena ve mevcut yerli model düşünöldüğünde eklektizmden başka çıkar yol kalmıyordu!

MDD devrimci demokrasinin Türkiye'deki özgün bir şekillenışı idi. Geleneksel ögelerle harmanlanan bir devrimci demokrasi idi bu. THKP-C ise devrimci demokrasinin orjinalitesini daha fazla temsil etmektedir. Sınıfsallığın, nesnelliğın yanlışı algılanışından çıkarsanan "halk"ın, köylülüğün başat konumu, halka "kıvılcım çıkma" da görölebilen çelişkilere müdahil oluş yöntemi, özne olma bilinciyle nesnel süreçler arası kopukluk, kendini yakan kadro, hareketliliğın temel ölçüt oluşu ve örgütü ezmesi, radikalizmin (Türkçesiyle köktencilik) bütönlükten yoksun bir tarzda araçlarla özdeşleşmesi: bütün bunlar devrimci demokrasinin tipik ruh halinin ideolojik yansımaları olarak THKP-C'de mevcuttur.

Son olarak değinilmesi gereken, MDD'yi kendinde yeniden üreten devrimci demokrasi, anti-kapitalist bütönlükten muaf olduğı için, kapitalizme karşı hep kimi kesitler üzerinden saldırır. Marksist yöntemin kullanılmamasının yanısıra devrimci demokrasi bu nedenle de Marksist sayılamaz.

Mahir Çayan'da Marksizm emperyalizm-tekel öncesi çözümlemeler olarak vardır. Emperyalizmle birlikte ise "I. Bunalım Dönemi"nin, "II. Bunalım Dönemi"nin, "III. Bunalım Dönemi"nin strateji ve taktikleri vardır. M. Çayan'da Marksizm ve Leninizm bu dönemlerin strateji ve taktiklerinde boğulur. M. Çayan'ın evrim ve devrim aşamalarının Marks, Engels ve Lenin'deki ele alınışını yorumlarken kullandığı *kesin çizgilerle* sözlerinde göröldüğü gibi farklı bir sistematığe sahiptir. Bu sistematik ya da düşünme biçimi Marksist sınıf ve sosyo-ekonomik yapı çözümlemelerinin yerine emperyalizmi geçirebilmiştir. 70'ler sonrasına devrolan yöntem budur. (*)

NOTLAR

- 1) Karl Marks; **Louis Bonaperte'in 18 Brumaire'i**, Sol Yay., İkinci Baskı, s. 56-57.
- 2) Mahir Çayan; **Bütün Yazılar**, Atılım Yay., Mart 1992, s. 344.
- 3) V.İ. Lenin; **Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi**, Sol Yay., Beşinci Baskı, s. 15.

(*) Gerek bu yöntemden gerekse devrimci demokrasiden kopuş eğilimlerini yazının bir sonraki bölümünde ele alacağım.

- 4) V.İ.Lenin, **a.g.e.**, s. 20-21, Ayrıca s. 111'e bakılabilir.
- 5) V.İ.Lenin, **a.g.e.**, s. 23.
- 6) V.İ.Lenin, **a.g.e.**, s. 29.
- 7) V.İ.Lenin; **Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği**, Sol Yay., Beşinci Baskı, s. 27.
- 8) György Lukacs; **Lenin'in Düşüncesi-Devrimin Güncelliği**, Belge Yay., Birinci Baskı, Ocak 1979, s. 53.
- 9) V.İ.Lenin; **Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Taktiği**, Sol Yay., Beşinci Baskı, s. 153.
- 10) Mihri Belli; **Yazılar**, 1965-70, Sol Yay., 1970, s. 31.
- 11) M. Belli; **a.g.e.**, s. 36.
- 12) Ergun Aydınoglu; **Eleştirel Bir Tarih Denemesi 1961-1971, Türk Solu**, Belge Yay., Birinci Baskı, Kasım 1991, s. 117-118.
- 13) E. Aydınoglu; **a.g.e.**, s. 118.
- 14) M. Belli; **a.g.e.**, s. 241-242.
- 15) M. Belli; **a.g.e.**, s. 29.
- 16) Metin Çulhaoğlu; "Solda Kimlik Aramışları 61-71" içinde, **Gelenek**, Sayı: 15, s. 99-100.
- 17) M. Belli; **a.g.e.**, s. 40-41.
- 18) M. Çulhaoğlu; "Solda Kimlik Aramışları 61-71" içinde, **Gelenek**, Sayı: 15, s. 95.
- 19) E. Aydınoglu; **a.g.e.**, s. 109.
- 20) E. Aydınoglu; **a.g.e.**, s. 109.
- 21) E. Aydınoglu; **a.g.e.**, s. 117.
- 22) E. Aydınoglu; **a.g.e.**, s. 119-120.
- 23) "Devrimci Gençlik Hareketi Üzerine Ertuğrul Kürkçü ile Görüşme", Nadire Meter, **Türkiye Sorunları Dizisi - 2**, Ağustos 1987, s. 32.
- 24) "Ertuğrul Kürkçü ile Görüşme", **a.g.e.**, s. 39.
- 25) "Dev-Genç'in kökeninde tüm Türk solunu bulmak kabildir. Bu açıdan tipik bir Dev-Genç önderi, bir zamanların YÖN okuyucusu, TİP üyesi ve şu ya da bu ölçüde bir MDD militanıdır." E. Aydınoglu; **a.g.e.**, s. 137.
- 26) Yusuf Küpeli; 14 Haziran 1971 tarihli duruşma tutanağı, s. 179/182-183, (THKP-C dava dosyasında yer alan bu tutanaklar herhangi bir yerde yayınlanmamıştır.).
- 27) Mahir Çayan; "Sağ Sapma Devrimci Pratik ve Teori", Ocak 1970, **Aydınlık Sosyalist Dergi**, **Bütün Yazılar** içinde, s. 87.
- 28) M. Çayan; **a.g.e.**, s. 89.
- 29) **a.g.e.**, s. 91.
- 30) **a.g.e.**, s. 98.
- 31) **a.g.e.**, s. 100-101.

- 32) a.g.e., s. 105.
- 33) a.g.e., s. 113.
- 34) a.g.e., s. 120-121.
- 35) a.g.e., s. 125-126.
- 36) a.g.e., s. 127.
- 37) "Yeni Oportünizmin Niteliği Üzerine", Haziran 1970, ASD, Sayı: 20, a.g.e., s. 147.
- 38) a.g.e., s. 148.
- 39) a.g.e., s. 161.
- 40) a.g.e. içinde, s. 197.
- 41) a.g.e., s. 198.
- 42) a.g.e., s. 200.
- 43) a.g.e., s. 201.
- 44) a.g.e., s. 208-209.
- 45) a.g.e. içinde, s. 235.
- 46) Karl Marks; **Ekonomi Politığın Eleştirisine Katkı**, Sol Yay., Beşinci Baskı, 23-24.
- 47) M. Çayan; a.g.e., s. 237.
- 48) a.g.e., s. 233.
- 49) a.g.e., s. 237.
- 50) a.g.e., s. 372.
- 51) a.g.e., s. 299.
- 52) Muzaffer Erdost; "Türkiye Sosyalizmi" ve Sosyalizm. M. Çulhağlu, "Solda Kimlik Aranırları" içinde **Gelenek**, Sayı: 15, s. 100-101.
- 53) M. Çayan; a.g.e., s. 300-301.
- 54) a.g.e., s. 345.
- 55) a.g.e., s. 344.
- 56) a.g.e., s. 318.
- 57) a.g.e., s. 320.
- 58) a.g.e., s. 312.
- 59) a.g.e., s. 343.
- 60) a.g.e., s. 325-326.
- 61) a.g.e., s. 346-347.

PARTİ YAPILANMASINDA SENDİKAL ANLAYIŞIN NETLEŞMESİ

Mustafa SARAL

"BSP, kapitalizm karşısında sosyalizm idealine bağlı, demokratik, özgür bir toplum için mücadeleyi aynı amaçları paylaşan kesimlerle birlikte yürütmeyi esas alır."(1)

Amacım hep bilinen gerçekleri tekrar etmek değil, somut durumu tartışmaya açarak konunun "olması gereken"ini sade ve açık bir dille sorgulamak.

Türkiye işçi sınıfının 1980 öncesi sendikal mücadelesi ve konumu ile bugünkü mücadelesi ve konumu arasında kıyaslanamayacak derecede olumsuzluklar – terslikler– vardır. Bu zamana kadar, bu olumsuzluklara çeşitli gerekçelerle ağıtlar yakıldı.

Geçmiş hep hafızalarda tutularak, günümüzün gerçekliği bir türlü kabul edilemez oldu. "Böyle değildi", "bu böyle olmaz" vs. gibi nitelendirmeleri uzun yıllardır duyuyoruz.

Elle tutulur, gözle görülür gerçek ile "zihindeki teori" arasındaki ilişkiyi doğru kuramadığımız zaman ne teoriye doğru bakabiliriz ne de gerçek mücadele anlayışını kavrayabilir ve onu hayata geçirebiliriz.

İşte, Türkiye'de sınıf hareketinin önünde, geçmişin bu duygusallığı ve anlayışsızlığı sürdükçe; doğruları örgütlülüğe (hangi alanda olursa olsun) dönüştürmek zorlaşıyor, hatta imkansızlaşıyor. Değişen dünya ve Türkiye koşullarını iyi değerlendiremez ve uygulama alanına koyacağı bu değişken koşullara uygun politikalar üretilemez ise, özellikle sınıf mücadelesinin sendikal alana bakan yüzünde büyük aksaklıklar ve başarısızlıklar ortaya çıkacaktır.

Sendikal mücadele, sınıf mücadelesinde önemli ve özellikli bir yere sahiptir. Sendikal mücadelenin biriktirdikleri, işçi sınıfı ideolojisine ve politikasına ciddi

katkılarda bulanabilir. 1980 öncesi ekonomik-demokratik mücadeledeki gelişkinlik ve başarı, işçi sınıfının bakışının toplumda yaygınlaşmasına ve sınıfsal örgütlülüğe büyük katkılar sağlamıştır.

Geçmişte, kendilerine "işçi sınıfının partisiyiz" diyebilen partilerin çoğunun örgütlülüğünde ve gelişkinliğinde sendikaların rolü büyüktür. Fakat, yukarıda anlatılmaya çalışılan, sendikaların sınıfa sağladığı olumlu katkılardan, geçmiş süreçlerde yanlışlar yapılmadığı gibi bir sonuç çıkartılmamalıdır. Çünkü parti-sendika işlevi ayırt edilemez, birbirine karıştırılırsa, bundan ne sendika ne de parti sağlıklı bir kazanım elde edebilir.

Geçmişte, partinin sendikalarla özdeşleştirildiği bir anlayışın yanlışlığını yaşadık. Sendikaların, sınıf mücadelesine sağlayacağı katkılardan çok, onu sınıf mücadelesinin temeline oturtmak gibi, dar, parti = sendika türü anlayışların ne kadar yanlış olduğunu yaşayarak gördük.

O kadar çok "geçmişten ders çıkartılması" gereken pratiğe sahibiz ki, sınıf mücadelesinde şimdilik başka bir tecrübe yaşamamıza gerek yok gibi!

Şimdi, yanlış yapılmaması –yapmamamız– gereken bir dönemdeyiz. Önce, yaşadığımız dönemi ve şartları soğukkanlı, gerçeğe uygun tahlil etmeli ve ona göre çözümler üretmeliyiz.

Çözüm üretmek?

Önce, üretmek kolektif bir iş. Bu kolektivizmi yaratmak içinise, organize bir mekanizma gerekli.

Sınıf mücadelesinde bu mekanizma partidir. Demek ki çözümü üretecek olanın kendisi de partidir.

Toplumu değiştirmeye-dönüştürmeye, sosyalizmi kurmayı hedefleyen bir partinin bu hedefine yönelik belirgin politikaları, çözümlemeleri olmazsa bunun "işlevli bir parti" olup olmadığını sorgulamak lazım. Hele farklı gelenekleri bir arada bulunduran çeşitli deneyim zenginliğine sahip bir partinin, durağan olması, politika üretememesi halinde bunun hiçbir mazereti olamaz.

Anlatılmaya çalışılan parti, Birleşik Sosyalist Parti (BSP)'dir.

Aradan aylar geçmesine rağmen, partinin örgütlülüğüne temel olacak kesimler konusunda şu ana kadar ürettiği herhangi bir politika yoktur. Sadece ortada beş bileşenin kendi görüşlerini içeren yayınlar vardır. Halbuki partinin, yaşamın her alanında politika üretmesi gerekmektedir. Bu, "parti yapısının henüz yerine oturmadığı" gibi bir mazereti içermemelidir. Bu yazıda değinmeye çalışacağımız konu ise BSP'nin sendikalar konusunda politikalar üretmesinin gerekliliğidir.

İşçi sınıfı, örgütlülüğü ve mücadelesi bakımından yeniden başa dönmüştür.(2) Bu gerçekten hareketle günümüzün değişen koşullarına uygun yapılanmalar ve politikalar üretmek bir zorunluluk haline gelmiştir. Geçmişte kalıp kalıplaşmış, aşılması gerektiği halde aşılammış anlayışlarda ısrar edilmesi, yeni politikaların yerine oturmasında, ortak mutabakata varılmasında ve uygulanabilir olmasında engel teşkil edebilir. "Gerçeğe" farklı gözlerle bakabilir, farklı yorumlayabiliriz. Ama "gerçek" yaşanandır.

Türkiye işçi sınıfına ve sendikal hareketine "yaşanan gerçek"ten bakmak gerekmektedir. Yazının başında da belirtildiği gibi, gerçeği soyut teoriye tercih etmemiz gereken bir zamandayız.

Türkiye sosyalist hareketinin sendikal hareketle bağları yok denecek kadar azdır. Var olan bağlar ise sosyalist hareketle sendikal hareketi gerek ideolojik gerekse politik olarak etkilemekten çok uzaktır.

Demek ki ortada, kalın çizgileriyle, sendikaların sınıfla, sosyalist hareketin ise sendikalarla daha verimli bir alışveriş içinde olması gibi zorunlu ve mutlaka çözümlenmesi gereken bir sorun vardır. Eğer sosyalist hareket sendikaların önünü ideolojik olarak açamaz, tıkanıklığa karşı politikalar üretemez ise daha uzun bir dönem sosyalist hareketin yerine oturamayacağı bir gerçektir.

Birleşik Sosyalist Parti kurulduğu ilk günden bugüne kadar toplumun çeşitli kesimlerinin, dışındaki sosyalistlerin ve karşısında mücadele edeceği kesimlerin dikkatini çekmiştir-çekmektedir.

Sosyalist hareketin geniş kesimleri kucaklayan örgütlülüğünden uzak olduğu bir döneme rastlayan Parti'nin kuruluşu, özellikle sınıf hareketi ile bağları kopmuş, git-tikçe dağınıklığa yüz tutmuş sendikal hareket için bir başlangıç, bir yol gösterici olabilirdi. Henüz olmadı, ama çok geç kalınmış değildir.

30-31 Temmuz'da Ankara'da toplanan Birleşik Sosyalist Parti Genel Yönetim Kurulu toplantı sonundaki karar tasarılarında sendikalar ile ilgili "tavsiye" kararları aldı.

DİSK-TÜRK-İŞ ve HAK-İŞ sendikaları konusunda parti görüşlerini net olarak belirten bir çalışma yapılmamıştır. Özellikle DİSK, geçmiş sosyalist hareketin değerleri arasındadır. Bugün işçiler ve emekçiler arasında DİSK'e sıcak bir bakış vardır. Geçmişin ve günümüzün olumsuz şartları DİSK'i geriletmeye çalışmışsa da sosyalistler olarak DİSK'e sahip çıkmak, taşıdığı değer ve ilkeleri yeniden yerine oturtmak gibi bir önceliğin sendikal alanda olması gerekmektedir. Diğer yandan TÜRK-İŞ, HAK-İŞ gibi sendikalar da boş bırakılmamalı, onlar da sınıf mücadelesine katkı sağlayacak konuma getirilmeye çalışılmalıdır.

Yine günümüzde tartışılan, Kamu kesimimizin örgütlülüğü ve sınıfsal konumu hakkında herhangi bir açılım veya çözümleme önerilmemiştir. Oysa bu kesimin her açıdan sorgulanması ve çözümlenmesi gerekmektedir.

Örneğin; memurlar "işçi" olarak tanımlanabilirler mi?

Sınıf ve kitle sendikacılığı sadece "işçilere özgü bir sendikacılık" mıdır?

Kurulu memur sendikaları, mücadelesindeki öncelikleri acaba doğru mu belirlediler?

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) deneyiminin dışında sendikal bir deneyimi olmayan memur kesimi, şimdi sendikal örgütlülüğe neden ihtiyaç hissetti?

Sendikalaşmak, memurların son yıllardaki genel yoksullaşmasından mı, yoksa daha az ücret almasından mı kaynaklandı?

Yoksa memurlar "sınıfsal ve sendikal mücadelede artık yerimizi almalıyız" kararlılığından mı hareket ettiler?

İşte yukarıda sorularla açılmaya çalışılan memur hareketi ve sendikalaşması konusunda Birleşik Sosyalist Parti'nin net bir görüşü olmalıdır. Parti bileşenlerinin kendi görüşleri doğrultusunda bu sorulara elbette verecekleri yanıtlar vardır. Ama, asıl olan bileşenlerin memur kesimi konusunda ortak bir görüşe varmaları, bu görüşün BSP adına politika olarak deklare edilmesi ve uygulama alanına sokulmasıdır.

Bileşenlerin çeşitli deneyim zenginliğine sahip olduğu BSP, hiç zaman kaybetmeden sendikal alanın tikanıklığını giderici, sosyalist hareketle bağlar kurdurucu politikaları bir an önce belirlemeli ve yaşama geçirmelidir.

NOTLAR

1) BSP Programı.

2) Yeni Bir Dönem için, ÖREN Ağustos '93 Yeraltı Maden-İş.

KAPİTALİZM: SAĞLIKSIZLIĞIN DİĞER ADI

F. TIKVEŞLİ

Türkiye'de son yıllarda patlak veren, son aylarda ise üst noktasına ulaşan yolsuzluklar bir gerçeği beyinlere tekrar tekrar kazıdı: Bu düzen sağlıksızdır, bu düzenin her kıyısı, her köşesi çürümüş, kokuşmuştur. Bu düzen sağlıksızdır; ama bu ifadeden bu düzenin belirli bir tedavi süreci sonucunda tekrar sağlığına kavuşacağı sonucu çıkarılmasın. Bu düzenin tek ilacı ve tek tedavisi, onu sonsuza dek mezara gömmektir.

Bu düzen sağlıksızdır; ama daha da sağlıksız olan, bu düzenin mutlak ve değişmez olduğunu kabulüdür. Tüm medya ve burjuva partilerinin insanımızı bu anlamda teslim aldığı gerçeğini kabul etmek gerekir. Bu gerçeği görmeyip kof hayaller kurmak ve insanlara yüklenemeyecekleri misyonlar vermek de bir anlamda sağlıksızlıktır.

Bu kadar "sağlık" dedikten sonra, sağlığın tanımı ile devam edelim. Bir insanın sağlıklı olması, o insan bedeninin normal çalışması, sosyal ve ruhsal işlevlerinin yeterli ve dengeli olmasıdır. İşte varolan bu bütünlüğün bozulması anlamında yukarıdaki bileşenlere yönelik tüm değişimler, sağlığın bozulmasını ifade eder. Yani insan bedenindeki organların kendi hücre DNA'larında(*) belirlenen özelliklerini belirli bir bütünsellik içinde sürdürebilmeleri o bedenin sağlıklılığına işarettir. Ayrıca bu sağlıklı insanın sosyal, kültürel ve ruhsal anlamda beslenebileceği, katkıda bulunabileceği ve kendini tanımlayabileceği dengeli ve yeterli toplumsal ilişkiler ortamında bulunması onun bu yönünün de sağlıklılığını gösterir.

KAPİTALİST SAĞLIK ANLAYIŞI

Yukarıdaki sağlık tanımlaması genel bir geçerlilik taşıırken, herhangi bir kapitalist için bu tanımlama uygun değildir. Kapitalist için işçinin sağlıklı olması, er-

(*) DNA: Deoksiribonükleik asit; hücre çekirdeğinde bulunan ve canlı organizmayı tanımlayan, başka bir deyişle yaşamın gerçek özünün, gerçek canlı unsurunun yaratılması için gerekli bilgiyi içeren zincir molekül.(1)

tesİ gün işe gelebilmesi ve üretken bir şekilde çalışabilmesi demektir. Bu nedenle kapitalist, işçinin ücretine bu anlamda sağlığını koruyabilmesi için bir sağlık payı koyar. Yani burjuvazi için işçinin sağlığı bir maliyet ve ayrıca üretimin ve karın devamı için bir zorunluluktur. Burjuvazi, sağlığa, insanların bir hakkı olarak bakmaz; onun için önemli olan kâr oranının yükselmesi ve hep böyle kalmasıdır. Ancak bununla birlikte, sağlıklı üretimin ancak sağlıklı işçilerle yapılabileceğinin de bilincindedir. Bu nedenle de üretimin gelişkinlik düzeyiyle doğru orantılı olarak işçilere sunulan sağlık hizmetinin niteliği de yükselir. Üretimin gelişkinlik düzeyinin yanısıra verilen sınıf mücadelesinin düzeyinin de sunulan sağlık hizmetine doğrudan etkisi vardır.

SAĞLIK HİZMETİNİN İKİ DÜZEYİ

Sağlık hizmetinin iki düzeyinden söz edebiliriz. Birincisi aşılama, ana çocuk sağlığı, aile planlaması, su, kanalizasyon, vb. çalışmaları içeren koruyucu sağlık hizmetleridir. Diğeri ise hastalıkların iyileştirilmesi ve hastanın yeniden sağlığına kavuşturulması sürecini içeren tedavi hizmetidir. Koruyucu sağlık hizmetinin mantığı, insanların hastalanmayacağı yaşam koşullarının sağlanması ve hastalıkların önlenmesidir. Koruyucu sağlık hizmetinin etkin uygulanabilirliği, yaygın sağlık eğitiminden aşılamaya, sağlıklı su kaynaklarından kanalizasyona kadar toplumsal bir planlamayı gerektirmektedir. Bunu en iyi becerenlerin de eski ve varolan sosyalist ülkeler olduğu bilinen bir gerçektir. Tablo 1'de bu ülkelerin 1 yaşındaki çocukların aşılama anlamında gelişmiş kapitalist ülkelerle olan farklılıkları sergilenmektedir.(2)

Tablo 1: 1 Yaşındaki Çocuklarda Aşılama Yüzdesi (1990-1992)

	Verem Aşısı	Difteri/Boğmaca Tetanos Aşısı	Çocuk Felci Aşısı	Kızamık Aşısı
Ülkeler				
ABD	—	58	74	77
Japonya	85	87	90	66
Fransa	80	95	85	71
Almanya	84	95	95	80
İngiltere	75	90	90	89
Bulgaristan	100	99	99	97
Romanya	99	97	90	92
Polonya	94	98	98	94
Çekoslovakya	98	98	99	97
Macaristan	99	100	98	100
Küba	98	91	93	99
K. Kore	99	90	98	96

Kapitalist ülkelerde koruyucu sağlık hizmetinin örgütlenebilmesinin arkasındaki mantığın üç bileşeni vardır; 1) Kâr getirmeleri, 2) Yoklukları durumunda emekgücü niteliğinin kapitalist üretim için gerekli olan düzeyden kabul edilemez biçimde uzaklaşması, 3) Yine yoklukları durumunda ortaya çıkacak tehlikelerin burjuvaziyi de tehdit eder duruma gelişi.(3)

Koruyucu sağlık hizmeti, az kârlı ya da hiç kâr getirmeyen bir hizmet türüdür. Bu nedenle de kapitalist sağlık işletmeleri çok daha fazla kâr edecekleri tedavi hizmetlerine yönelirler. Koruyucu sağlık hizmetleri de genellikle kamu kuruluşlarına bırakılır. Bu noktada kapitalizmde sağlık hizmetinin meta niteliği daha bir belirginlik kazanır. Kapitalizmde sağlık hizmeti metalaşmıştır. Tek amaç daha çok kar yapmaktır. Sağlık hizmeti bir hak değil de satın alınan bir mal olduğu için, bu hizmetten herkes satın alma gücü oranında yararlanabilir. Özel sağlık hizmetlerinin varoluş amacı kâr etmektir. Bu nedenle, kapitalist toplum yapısında sağlığın metalaşma olgusunu doğrudan yansıtır. Özel sağlık hizmetleri, özel hastanecilik, özel laboratuvarcılık, sağlık sigortacılığı ve özel poliklinik hizmetleri biçiminde olmaktadır. Bu nedenle de yeterli paranız yoksa özel sağlık hizmeti satın alamazsınız.

Toplumdaki sınıfsal yapı doğrudan sağlık hizmetlerine yansır. Farklı sınıflara ait insanlar; sağlık hizmetinden eşit yararlanamazlar. Bu sınıfsal yapıda eşitliğe yönelik düzenlemeler göz boyamadan başka birşey değildir. Bilinmelidir ki, sağlık hizmetinin metalaştığı toplumsal yapıda, herşeyde olduğu gibi sağlık hizmetinde de eşik yararlanma diye birşey sözkonusu olamaz. Ancak işçi sınıfı hareketinin mücadelesi ve gücü ile sunulan sağlık hizmetinde niteliksel bazı düzeltilmeler sağlanabilir. Bu nedenle, ancak ve ancak sosyalist bir toplum pratiği, tüm insanların sağlık hizmetinden eşit yararlanabilmesine olanak tanır.

ÜLKELER ARASI FARKLILIKLAR

Kapitalist ülkelerdeki insanların sağlık hizmetinden yararlanmasındaki bu eşitsizlik, dünya çapında bakıldığında ülkeler arası eşitsizliğe ulaşır. Gelişmiş kapitalist ülkeler arasında var olan farklar, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkeler sözkonusu olduğunda yok sayılabilir düzeydedir. Tablo 2'de ülkeler arasındaki sağlık göstergeleri bakımından mevcut farklılıklar görülmüyor.

Tablo 2: Sağlık Göstergeleri Bakımından Ülkeler Arası Farklılıklar (1992) (4)

	Gelişmiş Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkeler	Az Gelişmiş Ülkeler
• 5 Yaş Altı Ölüm Oranı (Binde)	11	104	179
• Doğumda Yaşam Beklentisi (Yıl)	76	61	50
• Düşük Doğum Ağırlıklı Bebek Oranı (%)	6	19	24
• Kaba Ölüm Hızı (Binde)	9	9	16
• Eğitimli Sağlık Personeli Tarafından Yaptırılan Doğum Oranı (%)	98	55	28
• Bütçeden Ayrılan Sağlık Harcamaları (%)	13	4	5
• Kişi Başına GSMH (Dolar)	18884	843	240

Tablo 2'de görüldüğü gibi temel sağlık parametreleri bakımından metropol ülkeler ile bağımlı ülkeler arasında oluşan farklılıklar çarpıcıdır. Emperyalist dünya sistemi, bu farkların kapanma olasılığını yoksul ülkelere tanımaz. Çünkü onların bu yoksulluğu, emperyalistler için varlıklarının devamının önkoşuludur. Gelişmiş kapitalist ülkelerde, işçi sınıfının savaşmaları sonucunda elde ettiği haklar, o ülkelerin kapitalistleri için önemli bir maliyet oluşturur. Bu maliyetten kaçıp, daha çok kâr etmenin yolu, yatırımları insan emeğinin ucuz, işçi maliyetinin düşük olduğu bağımlı yoksul ülkelerde yapıp, üretime orada devam etmektir. Böylece bu ülkenin işçi sınıfı tarafından yaratılan artı değer metropol ülkelere akar, onların daha da zenginleşmesi sağlar. Bu olgu sağlık alanında da böyledir. Özellikle de ilaç ve tıbbi malzeme/cihaz alanındaki varolan tekeller, gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin sağlık harcamalarının önemli oranına el koyarlar. Örneğin Türkiye'de "1987 yılında kullanılan 260 milyon dolarlık ilaç hammadesinin 200 milyon dolarlık kısmı ithal edilmiştir."(5)

Tıbbi malzeme/cihaz sözkonusu olduğunda ise, Türkiye tamamen dışarıya bağımlıdır. Ülkemizde bu alanda hiçbir teknoloji deneyimi ve birikimi olmadığını da ayrıca belirtelim.

Fakat metropol ülkelere akan bu artı değer, bu ülkelerde varolan sınıfsal farklılıkları yok edemez. Gelişmiş kapitalist ülkelerde de eşitsizlik toplumun tüm sınıfları arasında tüm acımasızlığıyla yaşanır. Örneğin ABD'de 12 milyonu çocuk olmak üzere toplam 30 milyon kişinin açlık çektiği belirtiliyor.(6) 1992 istatistiklerine göre bu ülkede siyah bebek ölümleri binde 18 iken bu oran beyaz bebeklerde binde 8'dir.(7) Yine bu ülkede 1984 istatistiklerine göre toplumun %40'ı toplam gelirin %15.7'sini alıyor.(8)

TÜRKİYE'NİN DURUMU

Türkiye'nin herhangi bir azgelişmiş kapitalist ülkeden, sağlık hizmetleri anlamında büyük farklılıkları yoktur. Kapitalist üretim ilişkileri nedeniyle, bugün ülkemizde halk sağlığını korumak olanaksızdır. Özel sektörün sunduğu sağlık hizmetleri sadece tedavi hizmetleridir ve tamamen metalaşmıştır. Sağlık alanında denetimsizlik sonucu dengesiz dağılım ve yolsuzluklar üst düzeye ulaşmıştır. Zaten çok kısıtlı olan sağlık bütçesi anlamsız bir israf içindedir.

Temel sağlık parametreleri baz alındığında, Türkiye'nin dünya içindeki yeri iyimser bir tablo çizmemektedir. (Tablo 3) Örneğin, 5 yaştan küçüklerde ölüm oranı temel alınarak, en kötünden en iyiye doğru yapılan 145 ülke arasındaki sıralamada, Türkiye 50. sırayı almaktadır.(9)

Tablo 3: Türkiye'nin Değişik Ülkelerle Sağlık Göstergeleri Açısından Karşılaştırılması (1992) (10)

	Beş Yaştan Küçüklerde Ölüm Oranı (Binde)	Doğumda Yaşam Beklentisi (%)	Düşük Doğum Ağırlıklı Bebek Oranı (%) (1990)	Kişi Başına GSMH (Dolar) (1991)	Eğitimli Sağlık Personeline Yaptırılan Doğum Oranı (%)
Afganistan	257	43	20	280	9
Somali	211	47	16	150	2
Sudan	166	52	15	420	69
Pakistan	137	59	25	400	35
Türkiye	87	67	8	1780	77
Brezilya	65	66	11	2940	95
Küba	11	76	8	1170	90

ABD	10	76	7	22240	99
Yunanistan	9	77	6	6340	97
Almanya	8	76	6	23650	99
İsveç	7	78	5	25110	100
Japonya	6	79	6	26930	100

Sağlık politikalarına ilişkin göstergeler açısından Türkiye, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında ortaya çıkan tablo içler acısıdır (Tablo 4) ve uzun zaman da düzeleceğine dair hiçbir ipucu yoktur.

Tablo 4: Türkiye'nin Sağlık Harcamaları, Sağlık İnsangücü ve Diğer Kaynaklar Açısından Sanayileşmiş Ülkelere Göre Durumu(11)

	Toplam Sağlık Harcamalarının GSMH'ya Oranı	100.000 Kişi için Doktor Oranı (1988)	100.000 Kişiye Düşen Hasta Yatağı Sayısı
Japonya	6.8	1.6	1356.5 (1990)
ABD	11.2	2.0	507 (1987)
Almanya	8.2	2.5	1102 (1987)
Fransa	8.6	2.3	1293.5 (1987)
İngiltere	6.1	0.5	595.2 (1988)
İseç	9.0	2.5	1480.9 (1980)
Türkiye(12)	2.98 (1987)	0.71	238 (1989)

Devlet bütçesinden Sağlık Bakanlığı'na ayrılan pay düşüş eğilimi göstermektedir (Tablo 5). Bütçeden faiz ödemeleri için, 1994'de 26.6, 1995 için de 29.2 oranında pay ayrılmışken (15), 1995 yılı bütçesinde Sağlık Bakanlığı için öngörülen pay oranı 3.7'tür.

Tablo 5: Sağlık Bakanlığı Bütçesinin Devlet Bütçesine Oranı (11)

Sağlık Bak. Bütçesinin
Devlet Bütçesine Oranı(%)

1990	4.12
1991	4.21
1992	4.71
1993	4.56
1994	3.73
1995 (14)	3.7

Çevre sağlığı, temiz su, kanalizasyon vb. konularda büyük şehirlerde ortaya çıkan sorunlar gözlerin bu noktalara çevrilmesine neden oldu. Temiz su ve güvenli kanalizasyona ulaşmak mümkün değil gibi görünüyor. Büyük şehirlerde kolera salgınları yaşanıyor. Koruyucu sağlık hizmetleri yetersiz veriliyor. Ülkemiz insanında beslenme sorunları giderek ağırlaşıyor, ilaç kullanımında bilinçsizlik, tıp eğitiminde kalitesizlik hüküm sürüyor.

Çözüm olarak önerilenler ise, eşitsizliği daha öne çıkaran alt yapısı olmayan piyasa çözümleridir. Ayrıca Türkiye ekonomisi bu projelerin altından kalkamayacak haldedir. Bu nedenledir ki yoksullara yeşil kart uygulanmasından vazgeçilmiştir.

SAĞLIK, HERKESE

Kapitalist toplum yapısında, herkesin sağlık hizmetinden yararlanma olanağı vardır Fakat sunulan hizmetin düzeyi tamamen kişinin ekonomik koşullarına bağlıdır. Yoksullar daha az ve niteliksiz sağlık hizmeti alırlarken, zenginler yurtiçi özel hastanelerden yurtdışındaki belli tıp merkezlerine kadar istedikleri yerlerden sağlık hizmeti alabilirler. Sağlıktan yararlanma düzeyi tamamen kişinin cebindeki par miktarına bağlıdır. Bu acımasız toplumsal yapı hergün kendini daha belirginleştiriyor. Bu belirgenleşmeyle birlikte tek şey açık olarak bilinçlere yansıyor: Kapitalizm sağlığı koruyamaz! Çünkü kendisi sağlıksızdır.

Ancak, toplumsal kaynakların eşit olarak dağıtıldığı, yaratılan toplumsal değerlerin verimli biçimde kullanıldığı, toplumsal eşitsizliklerin ortadan kalktığı, sömürü ve yolsuzlukların olmadığı, herkesin yaşadıkları ortamları ve çalıştıkları iş yerlerini doğrudan denetleyebildikleri ve çalışanların emeklerinin karşılığını

aldıkları toplumsal bir düzen sağlık hizmetinden herkesin eşit yararlanma koşullarını gerçekleştirir. Bu toplumsal düzen; sosyalizmdir. Fakat bu önkabul, bugünden yapılacak hiçbir şey yok demek değildir. Sosyalist hareket, varolan ya da olası sağlık politikalarına müdahale araçlarını geliştirmelidir. İşçilerin ve yoksul halkın, kapitalist sağlık politikalarının içyüzü konusunda aydınlatılmasının yolları bulunmalı ve yaşama geçirilmelidir. Sağlık, sosyalist harekete kapitalizmin tüm halkın bilincinde deşifre ve teşhir edilmesinin olanaklarını sunuyor. Bu olanak kullanılmalıdır.

NOTLAR

- 1) Mahlon B. Hoagland: **Hayatın Kökleri**, Tübitak Yay., Ank., 1994, s. 23-26.
- 2) UNICEF: **The State of The World's Children** 1994, s. 68-69.
- 3) İlker Belek, Hamza Onuroğulları, Erhan Nalçacı, Fatma Ardıç: **Sınıfsız Toplum Yolunda Türkiye için Sağlık Tezi**, Sorun Yay., İst., 1992, s. 96.
- 4) UNICEF, a.g.e., s. 82-83.
- 5) İlker Belek, a.g.e., s. 84.
- 6) Cumhuriyet Gazetesi, 15 Ekim 1994.
- 7) UNICEF, a.g.e., s. 48.
- 8) Suha Noyan: "ABD'de Sağlık: Irk mı, Sınıf mı?", **Gelenek** 39, s. 104.
- 9) UNICEF, a.g.e., s. 63.
- 10) UNICEF, a.g.e., s. 64-77.
- 11) **Medical Device Technology**, September 1994, s. 92.
- 12) İlker Belek, a.g.e., s. 76-78.
- 13) **Toplum ve Hekim**, Mart-Nisan 94, sayı 60, s. 92.
- 14) Cumhuriyet Gazetesi, 31 Ekim 1994.
- 15) Cumhuriyet Gazetesi, 31 Ekim 1994.

BÜTÜNLÜKLÜ BİR MÜCADELE ZORUNLULUĞU İÇİN KISA GİRİŞ

Metin BORAN

Türkiye sosyalist hareketinin geçmişten günümüze taşıdığı olumsuzluklardan birisi, devrimci öznelerin birey ve örgüt düzeyinde kalıcılığının ve sürekliliğinin genel anlamda sağlanamamasıdır.

Hareketin gelenekselleşememesini ve geçiciliğini nesnel gerçeklik düzlemindeki dışsal koşullarla açıklamak hem sığ bir yaklaşım olur hem de samimiyeti ve özelleştirmeyi içermez. Kendi örgütsel yapılanmamızdaki aksaklık ve eksiklikleri bu bakışla görebilmek genel olarak pek mümkün olmaz. Değindiğimiz olumsuzluğu, esasında 1960'lara kadar götürmek mümkün. Fakat bu eksikliğin mayalandığı tarihsel kesit olarak daha çok 1970-1980 arası belirginleşiyor. Dönemin siyasal eylemliliğini oluşturan dinamiklerin sınıfsal karakteri incelendiğinde, bu gerçeklik bir kez daha ortaya çıkacaktır.

Yaşadığımız bugün anlamında, mücadelenin ivmesinin ve genel formunun sosyalistler için iç açıcı olmadığı ortada. Bu durum şu anlama geliyor: Sosyalist hareket, 12 Eylül'den 14 yıl sonra bile kendini "su basma" seviyesinden kurtarabilmiş değildir. Hareket-mücadele, 87'lerle berabere emekleme dönemine girmiştir. Günümüz ise, bu emeklemeye rağmen, biraz daha derli toplu bir mücadele hattının çizilmesi için uygun nesnel koşullar barındırmaktadır. Bu koşullardan, en azından "su basma seviyesi"nden kurtulmak için yararlanmak mümkündür.

Burada tartışmak istediğim asıl sorun, hareketin, olağanüstü dönemlerden sonra neden pozitif anlamda tortu bırakmadığına ilişkindir. Şunun farkındayım; 12 Eylül, içinde cam kırıkları da bulunan çakıl taşı fırtınasıdır. Bu fırtına, geçerken yüksek gerilim hatlarını (TKP, Dev-Yol) tahrip, bütün kurumları (Barış Derneği, TÖB-DER vb.) talan etmiştir. Bu doğru. Bunu küçümsemiyorum. Ama asıl vurgum buna değil. İşaret etmek istediğim nokta, devrimcilerin sözcüğün en genel ve geniş anlamıyla neden havlu atıp pes dedikleri ve safdışı kalmayı tercih ettikleridir. Bu so-

nucu bir tek sebeple açıklamak mümkün, o da şu: Öznelerin az, yarım, eksik, yetersiz Marksist formasyonları... Ayrıca bu pes etmeyi 12 Eylül yenilgisinin bunalımıyla hatta psikolojik tahribatıyla da açıklamak mümkün. Ama, bu devrimcilerin yenikleri de muammalı. Çünkü yenilgi savaşla ilgili bir eksi sonuçtur. Savaş da olmadığına göre, ortadaki olsa olsa teslimiyetin halet-i ruhiyesidir. (Tartışmasız, Leninist ruhun eksikliği). Bu arada fırtına sonrası, insani ve devrimci onuru, bilinci korumak adına direnenleri kutsamak isterim. Cesurdular, zor olanı göğüslediler ve tarihe yazıldılar.

Türkiye solunun 12 Eylül'ün hemen öncesindeki durumuna baktığımızda karşımıza gerçekten son derece karmaşık bir tablo çıkacaktır. Karmaşıklık, ideolojiden politikaya, örgütten kültüre kadar her alanı kapsamaktadır.

Aralarında, "populist" söyleme iyice kapılıp sınıf ekseninden gittikçe uzaklaşan, ama bu arada "en kitlesel" hareket olmakla övünenler vardır. Ne var ki, ortada örgütsel anlamda hiçbir ciddi birikim yoktur. Leninizm vb. bir yana, örgütlenme konusunda işin alfabesi bile sökülememiştir. Bu durumda, bu türden "yaygın" hareketlerin geriye pozitif tortu bırakamamalarına pek şaşırmamak gerekiyor.

İşin bir başka yanı, mücadeleyi bu "kitlesellik", "hareket" kanalından sürdürenlerin bugün çok daha başka değerlere kolayca eklemelenebilmeleridir. Zamanında bellerinde silahla gezen kitle önderleri, muhtemelen kitlenin çok ilerisinde, "kadro" oldukları için silah taşıdıklarını düşünüp bununla hoşnut oluyorlardı. Özetle, onlar biraz daha "başka" idiler. Böylelerinin birçoğu, bugün gene bellerinde bir şey taşıyor; ama silah değil çağrı cihazı... Artık "başka" ve "önde" değillerdir; öylesi de gerekmez zaten. Önemli olan "çağı yakalamak"tı. Çağı, silahın yerine koydukları çağrı cihazı ile yakalamışlardır...

Göstergeler, semboller bir yana, temelde yatan sorun, devrimcilik ya da solculuk (belki de anti-faşistlik vb.) gibi nosyonların bütünsel ya da kapsamlı bir Marksist formasyona yedirilememesidir. Türkiye'nin deneyleri en azından şunu kanıtlamış olmalı: Kürt hareketi bir yana bırakılırsa, bu ülkede Marksist formasyonla bütünleşmemiş, bir başka deyişle tikel alanları aşıp tüm alanlara yayılı bir kültüre ulaşamamış bir "devrimciliğin" ya da "solculuğun" uzun soluklu olması mümkün değil. Tarihte başka yerlerde oldu. Örneğin Latin Amerika'da, Marksizmle örtüşmeyebilen bir devrimcilik alanı hep olageldi. Ama Türkiye'de olmuyor; olanı da çok kısa sürüyor.

Gerçekten toplumsal dönüşüm, sınıfa ve emeğe ilişkin bir değişim bunların zorunlu sonucu olan bir siyasal iktidar tasarımıyla bulunulup iktidar hedefli savaşım projelendirilecekse, Türkiye'ye özgü sosyal dinamik ve olguların iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

12 Eylül öncesinin reel mücadele pratiğinde toplumsal dönüşümün dinamiği olan işçi sınıfına yeterince gidilmediği kanısındayım. Mücadeleye önderlik ede-

bilecek sınıf bilincinden yoksun kadro anlayışıyla, tutarlı-kararlı ve sistemli bir iktidar mücadelesi yürütülemeyeceği bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda mücadele genelde farklı kesimlerin desteğiyle yürütülürken, mücadelenin asıl merkezinde bulunması gereken işçiler, ya tek kaygısı ekonomizm olan DİSK'e kaptırılmış, ya da sosyal reformistlerin ellerine terk edilmiştir. İşte, bugünkü sosyalist siyasetin boyutsuzluğunun ve kalıcı olamamasının temel nedenlerinden biri. Çünkü bir örgütsel yapının her koşulda kalıcılığı ve sürekliliği, ideolojik-politik hattına ve bu hattın kararlı taşıyıcısı olan kadrosunun sınıfsal niteliğine ve temellerine bağlıdır.

Hareketin bu yöndeki zaaf ve eksikliklerinin giderilmesine ilişkin kısa bir belirleme: Bilimsel ve nesnel gerçeklik temelinde oluşturulmuş, tutarlı bir devrimci teorinin genel anlamda sınıfla ilişkisinin kurulması; kesintisiz bir söylem ve eylemle yatay gelişiminin sağlanması. Ayrıca, bu eylemliliği her türlü hastalık ve kaçkınlıktan arındırmak, sistemin topyekün reddine dayalı bir mücadele perspektifi belirlemek gerekir. Kendini ancak böylesi bir sınıfsal zeminde var eden ve gelişimini bu sadelikle sağlayan bir mücadele pratiğinin uzun vadede kalıcılığı sağlanabilir ve dışsal vurgunlara karşı bireysel tahribat en aza indirgenebilir.

12 Eylül öncesinin bir başka sorunu da örgütlerin ideolojik alanda maksimum düzeyde bölünmüşlüğüdür. (Bu sorun bugün de yeterince aşılabilmiş değildir.). Dönem her çeşitten iz'in birbirine karıştığı siyasi bir düzlemde. Bu kargaşa ortamında ise süreç burjuvazinin lehine işliyordu. Çünkü parçalanmışlık sol-sosyalist güçlerin mücadele sınırlarını daraltıyor ve genel olarak halk üzerindeki etkisini azaltıyordu. Bu durumda devletin bu parçalanmış güçler üzerindeki tahakküm ve hegemonyası kolaylaşıyor, muhalif güçler zapturapt altına alınabiliyordu.

Ayrıca bu örgütlerin birbirlerine dönük teorik ve fiili çatışmalarından dolayı esas hedef kendini bu kargaşadan hafif sıyrıklarla kurtarıyordu.

Bütün bunların yanında, devrimci hareket herşeye karşın yükselmeye ve nicelik olarak kütselleşmeye doğru gidiyordu. Bu ise aynı zamanda hareketin sınıf karakterini genel olarak kaygan ve kaypak bir zemine taşıyordu. Sonuçta, nitelik ve dikey yükseliş kontrolden çıktı. Sağ bir bilinçle, "hızlandırılmış kurslar"la ve tek yönlü motivasyonla (anti-faşist direniş) harekete katılma olgusu, hareketin göçük verme olasılığını daha da artırdı.

Bu saptamalara bağlı kalarak, döneme ilişkin bir başka aksaklık ve eksikliğin de altını çizmek istiyorum. Mücadeleye katılan insanların büyük çoğunluğunun (dönemin nesnel koşullarından olsa gerek) okuyup tartışmadıkları gerçeğidir. Bu eksikliğin sonuçlarını günümüzde çok farklı biçimlerde yaşıyoruz.

Oysa toplumsal değişim, temelinde, bireyin kendi içsel ve ideolojik dönüşümünü de zorunlu olarak içerir. Bu ideolojik dönüşüm zorunluluğu ise bireyin her alanda daha işlevli olmasını ve bu süreçte kararlı, kalıcı ve sistemli sorumluluk

taşımasını beraberinde getirir. Devrimciler, teorik donanımlarını oluştururken, birikimlerini orta ve uzun vadeli iki amaç ekseninde işlevli kılmak durumundadırlar. Bu mücadelenin sonunda ise, birinci görev siyasal iktidarın ele geçirilmesi, bir diğeri de en az ilki kadar önemli olan hatta belki ondan daha önemli yükümlülük ise sosyalist iktidarın korunup kollanmasıdır. Bu koruma kollama sorumluluğu fiili olacağı gibi aynı zamanda toplumsal olgular düzeyinde (eğitim, kültür, sanat ve edebiyat) genel ideoloji üretiminde bulunularak da sağlanacaktır.

Bu iki sorumluluk ve zorunluluğa hazır olabilmenin tek koşulu teorik ve bilimsel anlamda hayatın bir bütün olarak algılanması ve kişinin kendini bilimsel, düşünsel, ideolojik ve sanatsal alanlarda donatıp yetkinleştirmesidir. Okumayan, tartışmayan ve araştırmayan insanların kalabalıklaştırdığı örgütsel yapıların derinlikleri ve soyut anlamda özgül ağırlıkları ne olabilir? Böylesi bir hafiflik ve sığılmanın yaşama ve sisteme müdahalesi neyi, nereden nasıl duraksatır. Okuduklarını algılayıp içselleştirmeden kendini mücadeleye adayanlar, uzun vadede safdışı kalmaya veya bırakılmaya aday kişilerdir.

Tartışılması zorunlu bir başka nokta ise Eylül öncesi siyasal hareketin sınıf savaşımı bağlamında bütün mücadele alanlarını (ekonomik, politik, akademik, bilimsel, felsefi, kültürel, sanatsal ve edebiyat alanları) yeterli ölçüde kullanıp kullanmadığında ilişkindir. Saydığım bileşenlerin birine indirgenerek yürütülen bir mücadele, sistemin topyekün reddinden ve topyekün olumsuzlanmasından mahrum kalacaktır. Bunlar, yeni bir toplumsal disiplin yaratma projesinde önemli düzeylerdir. Dolayısıyla bu cephelerden birisinin dahi boşta bırakılması, burjuva söylemin devrimci mücadelenin hattına girmesi ve onu kuşatmaya çalışması anlamına gelir. Bu kuşatılma ise en yalın anlamda sosyalist hareketin mücadele alanını daraltacağı gibi genel cephedeki hegemonyasını kısıtlar.

Yani sistemin, kaba indirgemeci bir anlayışla dar politika cinsinden olumsuzlanması üzerine oluşturulan bir devrimci mücadele, erken evrelerinde yenilgiye mahkumdur. Nedeni açık: Mücadelenin diğer cepheleri burjuvaziye terkedilmiştir. İşte ideolojik ve politik yenilginin ivmesi işte bu nedenle hızlanmıştır. Dönemin, öznel ve nesnel koşulları bir bütünlük içinde analiz edilirse, bu gerçeklik ortaya çıkartılır.

12 Eylül öncesi politik cephede, toplumsal muhalefeti örgütleyen yapılar, aynı düzeydeki çabayı ve örgütlülüğü, verili kültür, sanat ve edebiyat pratikleri/üretimlerini reddetme bağlamında sergileyememişlerdir.

Yukarıda sözünü ettiğim alanlar, bilindiği gibi, ideolojilerin doğal taşıyıcılarıdır. Dolayısıyla, sosyalist mücadelenin kimyası oluşturulurken, bu özgül alanların da kapsandığı bir fiziki mücadele cephesi yaratılmalıdır.

Kapitalist ekonomi-politiğin doğrudan reddi, çünkü bu politikaların bir yansıması olan burjuva-lumpen yaşam tarzını ve bu anlayışı toplumsal yaşamda dolaşıma sunan bilimum ideolojik araçların olumsuzlamasını da içermelidir.

Kendilerini "gruplararası zeminde duran sosyalistler" olarak tanımlayan ve görüşlerini bir bildirge ile kamuoyuna açıklamış bulunan sosyalistlerin bu çağrısına **Sosyalist Politika** olarak saygılarımızda yer veriyoruz.

YENİDEN ETKİN BİR SOSYALİST POLİTİKA İÇİN ÇAĞRI: HENÜZ VAKİT VARKEN

Türkiye bugün çok katlı ve çok yönlü bir krizi yaşıyor. Kurulu düzen her alanda çürüyor. Burjuva sol güçler çöküyor. Radikal siyaset zemini giderek güçleniyor.

Genel olarak siyasetin, özel olarak egemen burjuva siyasetinin tılandığı bu dönemde, geleneksel eğilimleri köklü bir yeniden yapılanmaya öncülük edecek gücü bulamıyor. Mevcut "*siyaset sınıfı*" toplumdaki arayışlara cevap veremiyor. Var olan hukuki ve siyasal sistematik içinde kalınarak çözüm üretilemiyor.

12 Eylül rejimiyle doruğa çıkan devlet terörünün kitleler üzerindeki etkisi devam ederken, aşağıdan yukarıya doğru geliştirilen şeriatçı ve faşist güçler ülkeyi teslim almaya çalışıyor. Devlet politikalarıyla gerici faşist yığınsallaşma birbirini tamamlıyor.

Bir yandan var olan sistem/statüko korunmaya çalışılırken, burjuvazinin farklı sektörleri topluma iki seçenek dayatıyor. Bunlardan birini oluşturan gerici faşist hareket kriz ortamını bütün cephelerde değerlendirmeye çalışıyor. Seçeneklerden diğerini ise liberalizm oluşturuyor. Batıcı yeni kuşak burjuvazi 2. Cumhuriyet projesiyle bir çıkış arıyor. Yeni Dünya Düzeni ile uyum arayışındaki bu proje, sistemin temelini koruyarak bir yeniden yapılanmayı öngörüyor.

Bu ortamda, sosyalizmin uluslararası ölçekte yaşanan krizi de devam ediyor. Sosyalistler felsefi, ideolojik ve örgütsel düzeylerde yaşanan krizi aşarak döneme uygun araç ve politikalar geliştirmekte yetersiz kalıyor. Bu tıkanmanın da etkisiyle sözkonusu kriz ortamı kendiliğinden devrimci dinamiklerin güçlenmesi gibi bir sonuç doğurmuyor.

Oysa bugün, demokrasi kelimenin tam anlamıyla çökmüş durumda. Toplumsal muhalefet örgütsüz ve dağınık. Solda siyasal önderlik boşluğu yıkıcı bir etki yaratmaya başladı. İşte bu dönemde sosyalistler, tarihin önümüze getirip koyduğu bu imkanı değerlendirebilir. Sosyalist hareketin, kriz ortamını lehine çevirebilmesi, yeniden yapılanma becerisini gösterebilmesine sıkı sıkıya bağlıdır. Sosyalistler ortama uygun bir atılımı gerçekleştirebilirse, krizden geçmişle kıyaslanamayacak bir güç kazanarak çıkabilir.

Bugün "*birlik*" ve "*parti*" sosyalistlerin acil ihtiyacı olarak öne çıkıyor.

Sosyalizmin hemen çözülemeyecek teorik sorunları temelinde birliği aramak gerçekçi değildir. İdeolojik birlik sorununu, çözümü daha uzun vadeye yayılması gereken bir iş olarak görülmelidir. Acil olan, bir siyasi programın köşe taşlarında anlaşmış güçlerce birleşik bir sosyalist çıkışı gerçekleştirmektir. Teorik ve örgütsel olarak yeniden yapılanma ancak böyle bir zeminde gerçekleşebilir. Bu noktada düzene karşı sosyalist ve demokratik arayışlar temelinde biraraya gelme esnekliğini göstermek, yerine getirilmesi gereken bir sorumluluk olarak karşımızda durmaktadır.

Bu aşamada Birleşik Sosyalist Parti (BSP), ciddiye alınması gereken önemli bir kazanım örneği oluşturmaktadır. BSP, solun ağırlıklı güçlerinin tamamını henüz temsil etmemesine karşın, artık sosyalist hareketin önünü tıkamaya başlayan gruplar içererek aşma yönünde önemli bir adım anlamına gelmektedir. Yeniden yapılanmanın olanaklarını genişletebilme potansiyelini taşıyan BSP, içten ve dikkate alınması gereken bir girişimdir. Bu nedenle BSP girişiminin başarısı, sosyalistlerin bu partiye gösterecekleri ilginin niteliine bağlı olacaktır. Çünkü BSP'nin çabası, hem dışındaki sosyalistlerin önerilerine alabildiğine açık olması, hem de solun örgütsel bunalımının nedenlerinden biri olan dar grup çıkarlarını aşmak bakımından büyük bir özveri anlamına gelmektedir.

Halen solun önemli bir ağırlığını oluşturan, gruplararası zeminde duran sosyalistlerin bir parçası olarak bizler, olası diğer arayışlara da gözlerimizi kapatmadan, BSP'nin çabasının ciddiye alınması gerektiğine inanıyoruz. Henüz karakteri netleşmeyen BSP'nin devrimci bir çizgide geliştirilmesi için tüm sosyalistlerin sorumluluk yüklenmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Bizzat kendi pratiğimizin de gösterdiği gibi, sorumlu bir diyalog farklı yaklaşımların ayrı yürümeye yeterli bir neden oluşturmadığını göstermek için uygun bir araçtır.

Sonuç olarak biz, gruplararası zeminde duran sosyalistler olarak, sosyalizmin bunalımını aşmaya yönelik bütün önerileri birlikte tartışmak, olgunlaştırmak ve somut birleşik kazanımlara dönüştürmek için özveride bulunmanın gereğine inanıyoruz. Her devrimciyi bu doğrultuda çaba göstermeye davet ediyoruz.

MERDAN YANARDAĞ, HASAN KAYA EKER, DOĞAN ÜLGENCİ, HAKAN GÜRGEN, ERDĞAN TATLAV, SUAT PARLAR, CENGİZ BAYSOY, RECEP YILBAŞI, KEMAL TANIŞAN, OKTAY İŞLEKER, EMİNE DAYIOĞLU, HANİFE TANIŞAN, HULİSİ ZEYBEK, NAHİDE ILGIN, OSMAN TÜRKER, YİĞİT TUNCAY, NERMİN SAĞTEKİN, SEVGİ AKKAYA, AYHAN GENÇ, ESAT KORKMAZ.

SOSYALİST POLİTİKA

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ MAYIS 1994 SAYI : 1

Sosyalis Politika Sürecinde Sosyalist Politika'ya Başlarken
Sosyalist Politika

Seçimler, Kriz ve Ekonomik Paket Üzerine
Sosyalist Politika

Sosyalizm Politika Yapabilecek mi?
Metin ÇULHAOĞLU

Sosyalist Harekette Yön Bilinci ya da Bilinçli Yönelimler
İlhan Kamil TURAN

Sınıf Analizinde Karşılaşılan Temel Sorunlar Üzerine
Filiz TOPRAK

"Anlatılan Senin Hikayen"
Mansur DEDE-Vural MAĞDENLİ

Türkiye'nin Krizi
Semih SERCAN

Çan Sesleri Beklerken...
İsmail EROĞLU

Krizden Dönenin Kaşığı Kırılsın
İ. Suphi CANDEMİR

Örgüt Sorunu Metodolojisine Doğru
Georg LUKACS

Özelleştirme: Sınıfın Canı Nasıl Yanacak?
Dilek BAKAR-Mustafa SARAL

"Örgütlü Kimlik" Diyalektiği Üzerine Düşünceler
Gökhan TEKİN

SOSYALİST POLİTİKA

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ EYLÜL 1994 SAYI : 2

**Birleşik Sosyalist Parti: Sosyalist Silkinış için Yeni Olanak
Sosyalist Politika**

**Devlete Yıkılan Siyaset
Metin ÇULHAOĞLU**

**Leninist Örgüt ve Öncülük
Uğur ÖZDEMİR**

**Sosyalist Demokrasi ve Proleterya Diktatörlüğü
Semih SERCAN-Selin ÇAĞLAR**

**Kitle Kültürü Üretimine Marksist Perspektifle Yaklaşım için Giriş Saptamaları
İsmail EROĞLU**

**Yeni Toplumsal Hareketler, Feminizm ve Siyaset
Filiz TOPRAK**

**Türkiye'de Anarşistler: Apolitizmin Kısa Tarihi
Can DENİZ**

**Gençlik ve Politika
Çağlar ÖZGÜR**

**Yeni Toplumsal Hareketler, Yeşiller ve Sosyalist Politika
A. İlker EGE**

**Taslaklar için Suçlama Matris Taslağı
İ. Suphi CANDEMİR**

**Marijinallik: Alın Yazısı Değil
F. TİKVEŞLİ**

**Örgüt Sorunu Metodolojisine Doğru
Georg LUKACS**

Sosyalist
Politikada
Açılım İçin
Saptamalar
Yönelimler

Nisan 1994
SOSYALİST
POLİTİKA

BİLDİRGE

**TÜRKİYE SOSYALİST HAREKETİ
BİRLEŞİK SOSYALİST PARTİ
VE
SOSYALİST POLİTİKA**

**PROGRAM
VE
PARTİ YAPILANMASI
ÜZERİNE GÖRÜŞLER
BELGELER**

**Kasım 1994
SOSYALİST POLİTİKA**

ÇIKTI